

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT
DEPARTAMENTUL DREPT PRIVAT**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 347.441.86(043.2)

ȘARGAROVSKI MARIANA

**CONVERSIUNEA – MODALITATE DE ÎNDREPTARE
A CAUZELOR DE NULITATE
ALE ACTULUI JURIDIC CIVIL**

SPECIALITATEA 553.01 – Drept civil

Teză de doctor în drept

Conducător de doctorat: _____ *BĂIEȘU Sergiu*, doctor în drept,
profesor universitar

Autor: _____

Chișinău, 2022

© Şargarovschi Mariana, 2022

CUPRINS

ADNOTARE.....	6
LISTA ABREVIERILOR.....	9
INTRODUCERE.....	10
1. ANALIZA SITUAȚIEI ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIUL CONVERSIUNII ACTULUI JURIDIC CIVIL.....	15
1.1. Considerații generale privind geneza instituției conversiunii actului juridic civil.....	15
1.2. Nivelul investigațiilor teoretice referitoare la conversiune în doctrina Republicii Moldova și a altor state.....	23
1.3. Identificarea problemei științifice și a obiectivelor ce urmează a fi realizate.....	31
1.4. Concluzii la capitolul 1.....	34
2. NATURA JURIDICĂ ȘI FUNDAMENTAREA TEORETICĂ A CONVERSIUNII ACTULUI JURIDIC CIVIL.....	37
2.1. Noțiuni generale privind modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil.....	37
2.1.1. Refacerea actului juridic civil.....	39
2.1.2. Confirmarea actului juridic civil.....	44
2.1.3. Conversiunea actului juridic civil.....	51
2.2. Determinarea naturii juridice a conversiunii actului juridic civil.....	52
2.3. Fundamentarea teoretică a conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil.....	64
2.4. Concluzii la capitolul 2.....	76
3. ASPECTE TEORETICE PRIVIND CONVERSIUNEA CA MODALITATE DE ÎNDREPTARE A CAUZELOR DE NULITATE ALE ACTULUI JURIDIC CIVIL.....	79

3.1. Noțiunea de conversiune și clasificarea conversiunii.....	79
3.2. Elementele conversiunii actului juridic civil ca fapt juridic complex..	95
3.2.1. Nulitatea actului juridic inițial.....	96
3.2.2. Manifestarea de voință valabil exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate.....	100
3.2.3. Manifestarea expresă a voinței de a opera conversiunea.....	103
3.3. Efectele conversiunii actului juridic civil.....	108
3.4. Concluzii la capitolul 3.....	121

4. ABORDAREA VALORII APLICATIVE ȘI A IMPORTANȚEI PRACTICE A CONVERSIUNII CA MODALITATE DE ÎNDREPTARE A CAUZELOR DE NULITATE ALE ACTULUI JURIDIC CIVIL.....

4.1. Cazurile de conversiune ale actului juridic civil.....	125
4.1.1. Cazurile de conversiune în materie succesorală.....	125
4.1.1.1. Conversiunea formei testamentare.....	125
4.1.1.2. Acceptarea tacită a succesiunii printr-un act de înstrăinare a bunului succesoral lovit de nulitate.....	130
4.1.1.3. Revocarea legatului printr-un act de înstrăinare a obiectului legatului lovit de nulitate.....	132
4.1.2. Cazurile de conversiune în materie de obligații.....	137
4.1.2.1. Conversiunea unui contract lovit de nulitate într-un antecontract.....	137
4.1.2.2. Conversiunea unei garanții personale autonome în fidejusiune.....	144
4.1.2.3. Conversiunea cambiei într-o confirmare de datorie.....	146
4.2. Delimitarea conversiunii actului juridic civil de instituții conexe.....	149
4.2.1. Conversiunea și confirmarea.....	149
4.2.2. Conversiunea și refacerea.....	149
4.2.3. Conversiunea și nulitatea parțială.....	150
4.2.4. Conversiunea și calificarea.....	151
4.2.5. Conversiunea și novația.....	151
4.2.6. Conversiunea și simulația.....	152
4.2.7. Conversiunea și eficiența (eficacitatea).....	154

4.3.	Funcțiile conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil.....	160
4.3.1.	Funcția de atenuare a impactului nulității actului juridic civil.....	160
4.3.2.	Funcția stimulatorie.....	162
4.3.3.	Funcția de facilitare a continuității circuitului civil al bunurilor.....	165
4.4.	Concluzii la capitolul 4.....	168
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....		173
BIBLIOGRAFIE.....		179
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....		190
CV-UL CANDIDATULUI.....		191

ADNOTARE

Mariana Șargarovschi, „Conversiunea – modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil”, teză de doctor în drept, Chișinău, 2021

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 160 de titluri, 178 de pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 19 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: conversiune, modalitate de îndreptare, nulitate, act juridic civil, manifestare de voință, fapt juridic complex, efecte reale, efecte obligaționale, caracter judiciar, succesiune, testament, legat, acceptare a moștenirii, contract, antecontract, fidejusiune, cambie, funcții.

Scopul lucrării: justificarea necesității reglementării conversiunii actului juridic civil ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic, prin prisma utilității pe care această instituție juridică o poate prezenta pentru dinamizarea raporturilor juridice.

Obiectivele cercetării: cercetarea utilității conversiunii actului juridic civil ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic; edificarea unei construcții teoretice care să reflecte cu exactitate esența fenomenului cercetat; soluționarea controverselor teoretice; elaborarea recomandărilor și a propunerilor de *lege ferenda*.

Noutatea și originalitatea științifică: este o cercetare fundamentală a conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, care neutralizează cauza de nulitate ce infestază actul juridic și îi permite să își producă efectele juridice. În lucrare se formulează concluzii de ordin teoretic și practic și se înaintează propuneri de *lege ferenda*, pentru îmbogățirea doctrinei și a legislației în vigoare.

Rezultatul obținut constă în elaborarea unui cadru conceptual al conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, ceea ce contribuie la justificarea acestei instituții juridice pentru circuitul civil al bunurilor și valorilor, în vederea implementării conversiunii în legislația Republicii Moldova.

Semnificația teoretică rezidă în cercetarea complexă a conversiunii actului juridic civil, fundamentarea ei teoretică, prin prisma conceptelor doctrinare autohtone și străine și a elementelor de drept comparat.

Valoarea aplicativă: identificarea condițiilor și ipotezelor de operare a conversiunii actului juridic civil, prin prisma sistemului Codului civil modernizat. Teza poate servi drept suport didactic pentru studenții, masteranzii și doctoranzii facultăților de drept.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele cercetării pot fi utilizate pentru perfecționarea cadrului legislativ existent și a practicii judiciare în domeniul nulității actului juridic civil.

АННОТАЦИЯ

Мариана Шаргаровски, «Конверсия – средство исправления оснований недействительности сделки» диссертация на степень доктора права, Кишинэу, 2021

Структура диссертации: введение, четыре главы, выводы и рекомендации, библиография из 160 наименований, 178 страниц основного текста. Результаты исследования опубликованы в 19 научных работах.

Ключевые слова: конверсия, средство исправления, недействительность, сделка, волеизъявление, сложный юридический факт, вещные последствия, обязательственные последствия, судебный характер, наследование, завещание, завещательный отказ, принятие наследства, договор, предварительный договор, поручительство, вексель, функции.

Цель диссертации: обоснование необходимости регулирования конверсии сделки как средства исправления оснований недействительности сделки, ввиду полезности, которую этот правовой институт может предоставить для динамизации правоотношений.

Задачи исследования: исследование полезности конверсии как средства исправления оснований недействительности сделки, построение теоретической конструкции, точно отражающей сущность исследуемого явления, разрешение теоретических разногласий, разработка рекомендаций и предложений по улучшению законодательства.

Научная новизна: это фундаментальное исследование конверсии как средства исправления оснований недействительности сделки, которое нейтрализует причину недействительности, присущую юридической сделке, и позволяет ей порождать правовые последствия. В работе сформулированы теоретические и практические выводы и сделаны предложения для обогащения доктрины и совершенствования законодательства.

Полученный результат: заключается в разработке концептуальной основы конверсии как способа исправления оснований недействительности сделки, что способствует обоснованию этого правового института для гражданского оборота товаров и ценностей, с целью внедрения конверсии в законодательство Республики Молдова.

Теоретическая значимость: состоит в комплексном исследовании конверсии юридической сделки, ее теоретическом обосновании, с точки зрения национальных и иностранных доктринальных элементов, и сравнительного правоведения.

Теоретическая ценность: выявление условий и гипотез применения конверсии юридической сделки, через призму системы модернизированного Гражданского кодекса. Диссертация может служить дидактическим материалом для юридических факультетов.

Внедрение научных результатов: результаты исследования могут быть использованы для совершенствования нормативной базы и судебной практики в области недействительности юридических сделок.

ANNOTATION

Mariana Șargarovschi, PhD thesis entitled „Conversion – way of correcting the causes of nullity of the civil legal act”, Chișinău, 2021

Thesis structure: introduction, 4 chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 160 titles, 178 pages of basic text. The results are published in 19 scientific works.

Keywords: conversion, way of correcting, nullity, civil legal act, expression of will, complex legal fact, real consequences, obligations consequences, judicial nature, inheritance, testament, acceptance of inheritance, contract, preliminary contract, surety, bill of exchange, functions.

The purpose of the thesis: justifying the need to regulate the conversion of the civil legal act as a way of correcting the causes of nullity of the legal act, in view of the usefulness that this legal institution can present for the dynamization of legal relations.

Research objectives: researching the usefulness of conversion of the civil legal act as a way to correct the causes of nullity of the civil legal act, building a theoretical construction that accurately reflects the essence of the researched phenomenon, resolving theoretical controversies, developing recommendations and proposals for improving the legislation.

Novelty and scientific originality: it is a fundamental research of conversion as a way of correcting the causes of nullity of the civil legal act, which neutralizes the cause of nullity that infests the legal act and allows it to produce its legal effects. The thesis formulates theoretical and practical conclusions and offers *lege ferenda* to enrich the doctrine and the current legislation.

The obtained result: consists in elaborating a conceptual framework of conversion as a way of correcting the causes of nullity of the civil legal act, which contributes to the justification of this legal institution for the civil circuit of goods and values, in order to implement the conversion in the legislation of the Republic of Moldova.

Theoretical significance: consists in a comprehensive study of conversion of the civil legal act, its theoretical foundation, in terms of domestic and foreign doctrinal concepts and elements of comparative law.

Application value: identification of the conditions and hypotheses for operating the conversion of the civil legal act, through the prism of the modernized Civil Code system. The thesis can serve as a teaching support for students, master students and doctoral students of law faculties.

Implementation of scientific results: the results of the research can be used to improve the existing legal framework and judicial practice in the field of nullity of the civil legal acts.

LISTA ABREVIERILOR

alin. - alineat

art. - articol

DCFR – Draft Common Frame of Reference

etc. - etcetera

ex. – exemplu

lit. – litera

NCC – Noul Cod Civil

nr. – număr

pct. - punct

sec. – secol

SUA – Statele Unite ale Americii

s.n. – sublinierea noastră

ș.a. – și altele

vol. - volum

urm. – următoare (le)

USM – Universitatea de Stat din Moldova

INTRODUCERE

Actualitatea temei cercetate rezidă în rolul de care dispune conversiunea actului juridic civil, ca modalitate de atenuare a impactului nulității asupra actului juridic afectat de vicii de fond sau de formă.

Nulitatea actului juridic civil este o importantă sancțiune de drept civil, a cărei finalitate constă în neutralizarea consecințelor manifestărilor de voință producătoare de efecte juridice, dacă astfel de manifestări de voință sunt exteriorizate cu nesocotirea condițiilor de fond sau de formă stabilite de lege pentru validitatea lor. Se realizează această sancțiune de drept civil prin desființarea actului juridic civil în care este încorporată manifestarea de voință avută în vedere, precum și a efectelor juridice spre care a fost îndreptat respectivul act juridic.

Desființarea tuturor efectelor posibile ale actului juridic civil lovit de nulitate nu în toate cazurile pare a fi justificată. În unele situații urmează să acordăm valabilitate manifestării de voință realizate cu ocazia încheierii unui act juridic lovit de nulitate, în partea în care această manifestare de voință este capabilă să producă anumite efecte juridice, diferite de cele avute în vedere la încheierea actului nul sau anulabil, dar care nu contravin intenției inițiale a părții sau părților actului juridic în cauză. În astfel de situații, instituția conversiunii actului juridic civil devine aplicabilă.

Oferind eficiență manifestării de voință din actul juridic lovit de nulitate și făcând-o capabilă să producă anumite efecte juridice, conversiunea actului juridic civil asigură continuitatea circuitului civil, care altfel ar fi blocat de sancțiunea strictă și severă a nulității. Conversiunea actului juridic civil ar putea fi astfel catalogată ca un important instrument de facilitare a circuitului civil.

În pofida acestui rol atribuit conversiunii, ea nu se bucură de o consacrare legală expresă în legislația civilă a Republicii Moldova, fiind doar permisă de legiuitor prin anumite norme ale Codului civil¹, cum ar fi art. 1662 în materie de fidejusiune și art. 2216 în materie de testamente, și pasibilă de deducere din alte norme ale legislației. Modesta reglementare a conversiunii a și determinat faptul că respectiva instituție juridică rămâne a fi practic necercetată de doctrina autohtonă. Am identificat doar un singur articol științific publicat în spațiul moldovenesc, dedicat cercetării acestei instituții², același cercetător continuând expunerea în teza sa de doctorat dedicată efectelor nulității actelor juridice civile³.

¹ Codul civil al Republicii Moldova nr.1107/2002. Republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 66-75.

² BOCA, Sergiu. Conversiunea ca modalitate de înlăturare a efectelor nulității actului juridic civil. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 6, p. 56-60.

³ BOCA, Sergiu. *Efectele nulității actelor juridice civile*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013.

Prezenta lucrare vine să completeze golul doctrinar existent și, pe baza unei cercetări atât din punct de vedere al aspectelor de ordin teoretic, cât și al aplicațiilor practice, să deschidă calea spre o reglementare a conversiunii actului juridic civil în legislația Republicii Moldova.

Obiectivul general al lucrării constă în cercetarea *utilității* conversiunii actului juridic civil ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic. Utilitatea acestei instituții juridice derivă din însăși natura ei de modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, în virtutea căreia se neutralizează cauza de nulitate ce infestază actul juridic și nu îi permite să își producă efectele juridice. Drept urmare a acestei neutralizări, voința manifestată la încheierea actului juridic obține potența de a da naștere unor anumite efecte juridice, compatibile cu intenția inițială și interesele părților actului juridic sau cel puțin ale uneia dintre ele, creând astfel premise pentru realizarea intereselor în cauză.

Cercetarea utilității conversiunii actului juridic civil nu se poate realiza, desigur, într-un mod abstract, ci pornind de la edificarea unei construcții teoretice care să reflecte cu exactitate esența fenomenului cercetat și verificarea acestei construcții din punct de vedere al valorii aplicative și al importanței sale practice. Din acest motiv, autorul a formulat un șir de **obiective** concrete **ale cercetării**.

Având în vedere faptul că o cercetare a unei sau altei instituții juridice trebuie să debuteze cu o expunere a modului în care instituția juridică a luat naștere și a evoluat de-a lungul timpului, ne-am propus, întâi de toate, să identificăm geneza conversiunii actului juridic civil și să urmărim modul în care a evoluat, pe o parte, reglementarea acesteia în diferite sisteme de drept, pe de altă parte, abordarea ei în doctrina altor state. Abordările doctrinare ale conversiunii actului juridic civil fiind foarte diverse, iar uneori contradictorii, nu există unanimitate în ceea ce privește definirea acesteia, factor determinat și de caracterul relativ recent al instituției juridice în cauză, comparativ cu alte concepte de drept privat care au o istorie de secole sau chiar milenii. Acest fapt ne-a făcut să ne oprim mai atent la analiza noțiunilor conversiunii formulate de savanți din domeniu și de către unii legiuitori, precum și să propunem o noțiune proprie, care să fixeze trăsăturile esențiale și necesare conversiunii.

Diversitatea de opinii doctrinare este și mai pronunțată cu referire la natura juridică a conversiunii actului juridic civil, motiv pentru care am ales ca obiectiv de cercetare și determinarea naturii juridice a conversiunii, în vederea verificării opiniilor lansate de literatura juridică și selectării acelei opinii care oglindește cel mai fidel specificul acestei operațiuni juridice. De rând cu determinarea naturii juridice se impune cercetarea bazei temeinice pe care se clădește întreaga construcție a conversiunii actului juridic civil sau, mai simplu spus, a justificării instituției juridice a conversiunii. Acest obiectiv de cercetare constă în fundamentarea teoretică a conversiunii actului juridic civil.

Pornind de la premisa conform căreia conversiunea actului juridic civil se fundamentează pe conceptul de fapt juridic complex, un alt obiectiv de cercetare prefigurat se referă la identificarea și expunerea elementelor faptului juridic complex al conversiunii, precum și analiza efectelor generale pe care acest fapt juridic complex le produce la întrunirea elementelor sale componente.

Un important obiectiv de cercetare, care pune în valoare aplicarea practică a conversiunii actului juridic civil, reprezintă indicarea cazurilor în care conversiunea poate opera, urmare a analizei normelor legale din diferite materii ale dreptului civil (contracte, garanții ale executării obligațiilor, moștenire etc.). Acest obiectiv de cercetare se realizează prin analiza modului în care operează conversiunea în diferite cazuri identificabile și a efectelor juridice concrete pe care le poate produce.

De asemenea, cercetarea conversiunii actului juridic civil și aprecierea utilității acesteia ar fi incomplete dacă nu s-ar trece în revistă și funcțiile acestei instituții juridice, a cărei finalitate rezultă, așa cum a fost relatat mai sus, în facilitarea și dinamizarea circuitului civil.

Ipoteza de cercetare constă în justificarea necesității reglementării conversiunii actului juridic civil ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic, prin prisma utilității pe care această instituție juridică o poate prezenta pentru dinamizarea raporturilor juridice, atunci când nulitatea actului juridic nu trebuie în mod necesar să fie o soluție definitivă pe calea satisfacerii unor sau altor interese de ordin patrimonial.

Materializarea ipotezei de cercetare nominalizate implică, desigur, realizarea obiectivelor de cercetare expuse *supra*, în urma unei profunde analize teoretico-practice a modului de operare a conversiunii actului juridic civil, a efectelor pe care le produce și a delimitării conversiunii de instituții juridice conexe, cum ar fi nulitatea actului juridic, eficiența actului juridic, confirmarea actului juridic, simulația, novația și altele.

Sinteza metodologiei. În vederea realizării cercetării pe care ne-am propus-o, a fost utilizat întregul complex de metode specifice de cercetare, și anume: metoda analizei istorice, metoda analizei logice, metoda analizei sistemice, metoda analizei comparative, metoda sintezei etc.

Metoda analizei istorice a fost utilizată de către autor în mod special pentru a identifica geneza conversiunii actului juridic civil și pentru a cerceta modul în care instituția juridică a conversiunii a evoluat, de la germenii săi în dreptul roman și până la conceptele contemporane privitoare la această modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil. Expunerea aspectelor legate de evoluția istorică a instituției conversiunii este indispensabilă pentru sintetizarea nivelului pe care l-au atins investigațiile științifice cu privire la conversiune, atât în doctrina din străinătate, cât și în cea din Republica Moldova, bineînțeles, în limita în care doctrinarii autohtoni s-au aplecat asupra acestei instituții juridice.

S-a recurs la metoda analizei comparative la fiecare etapă a cercetării și pentru îndeplinirea fiecărui obiectiv de cercetare în parte, pornind de la premisa conform căreia conversiunea nu dispune de o reglementare expresă în Codul civil sau în alte acte normative ale legislației civile. Respectiv, justificarea necesității reglementării ei în sistemului dreptului privat moldovenesc poate fi atinsă preponderent prin apelarea la exemplul normelor cu privire la conversiune din Codurile civile ale altor state, la modul de aplicare a acestora în practica instanțelor străine, precum și la modul de abordare a conversiunii de către doctrina străină. În același timp, aplicarea metodei de analiză comparativă nu presupune o preluare mecanică a noțiunilor legale sau doctrinare, sau a conceptelor teoretice expuse în literatura de specialitate de peste hotare. Toate acestea urmează a fi analizate și apreciate critic și trecute prin filtrul normelor legislației autohtone, în așa fel încât eventualele propuneri de reglementare sau aplicare în practică a conversiunii să își găsească locul potrivit în sistemul Codului civil.

Un rol important în realizarea cercetării îl are și metoda analizei sistemice. Se explică acest fapt prin aceea că aplicarea corespunzătoare a mecanismului de conversiune a actului juridic civil, în vederea obținerii efectelor pasibile de producere pe calea conversiunii, implică, de obicei, incidența mai multor norme legale, care trebuie raportate la ipoteza respectivă de conversiune și interpretate corespunzător. Un exemplu elocvent în acest sens ar servi conversiunea formei testamentare (art. 2216 Cod civil), ale cărei manifestări ar fi conversiunea unui testament autentic în testament olograf sau a unui testament privilegiat în testament olograf, sau chiar a unui testament privilegiat de o anumită formă într-un testament privilegiat de o altă formă. Analiza tuturor acestor ipoteze de conversiune presupune, în mod necesar, aplicarea sistemică a normelor cu privire la condițiile de formă ale diferitor tipuri de testamente, pentru a identifica concret care condiții de formă ale unui tip de testament nu sunt întrunite, ceea ce provoacă nulitatea acestuia, dar sunt suficiente pentru a produce efectele juridice ale unui alt tip de testament, care, pe calea conversiunii, ar putea fi recunoscut ca fiind valabil.

Sumarul lucrării. Prezenta lucrare este structurată în patru *Capitole*, precedate de o *Introducere*. Fiecare capitol conține concluziile de rigoare, iar la finalul cercetării sunt expuse *Concluziile generale și recomandările*.

Capitolul 1, intitulat „*Analiza situației științifice în domeniul conversiunii actului juridic civil*”, debutează cu unele considerații privind geneza instituției conversiunii actului juridic civil, urmate de expunerea nivelului investigațiilor teoretice referitoare la conversiune în doctrina Republicii Moldova și a altor state, precum și de identificarea problemei științifice și a obiectivelor de cercetare pe care ni le-am propus în elaborarea prezentei lucrări.

În *Capitolul 2*, „*Natura juridică și fundamentarea teoretică a conversiunii actului juridic civil*”, supunem cercetării într-un mod sintetic modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale

actului juridic civil, în categoria căroră urmează a fi atribuită și conversiunea actului juridic civil lovit de nulitate. Tot aici, pornind de la obiectivele de cercetare formulate în *Capitolul 1*, vom stăruia asupra determinării naturii juridice a conversiunii actului juridic civil și asupra fundamentării teoretice a conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil.

Următoarele capitole ale lucrării reprezintă, de fapt, esența cercetării noastre. Astfel, *Capitolul 3*, intitulat „*Aspecte teoretice privind conversiunea ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil*”, este dedicat abordărilor teoretice ale instituției juridice a conversiunii actului juridic civil, în lipsa căroră nu poate fi pusă în valoare practică această instituție. Aici am insistat asupra noțiunii de conversiune și clasificării diferitor aplicații ale acestui mecanism juridic în dependență de criteriile nominalizate de doctrină. Urmează o analiză a elementelor conversiunii ca fapt juridic civil complex și a efectelor pe care conversiunea le produce odată cu întrunirea elementelor sale.

În *Capitolul 4*, „*Abordarea valorii aplicative și a importanței practice a conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil*”, punem accentul pe aspectele aplicative ale conversiunii, debutând cu cercetarea cazurilor de conversiune ale actului juridic civil ce pot fi identificate prin prisma diferitor norme ale legislației noastre civile. Acestea sunt grupate în cazuri de conversiune în materie succesorală și cazuri de conversiune în materie de obligații. De asemenea, ne oprim asupra delimitării conversiunii de instituții juridice conexe. Se finalizează *Capitolul* cu o expunere a funcțiilor conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, prin prisma căroră sunt trecute câteva exemple din practica judiciară autohtonă.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIUL CONVERSIUNII ACTULUI JURIDIC CIVIL

1.1. Considerații generale privind geneza instituției conversiunii actului juridic civil

Spre deosebire de majoritatea covârșitoare a instituțiilor de drept civil, care își au originea în dreptul roman clasic sau postclasic, conversiunea actelor juridice nu poate fi întâlnită nici în textele jurisconsultilor romani, nici în constituțiile imperiale sau alte izvoare formale ale epocii. Per general, în materia de nulitate a actelor juridice, dreptul roman promova consecvent principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*, motiv pentru care ideea de conversiune a unui act nul într-unul valabil era străină jurisprudenței romane.

Astfel, figura juridică a conversiunii nu a fost cunoscută în dreptul roman, unde aplicabilitatea nulității reprezenta o sancțiune abordată într-un format simplist și rigid, tipic formalismului dreptului roman. În concret, odată cu operarea nulității, actul juridic era în totalitate și iremediabil lipsit de efecte juridice, așa cum era pe larg promovat principiul *nihil actum est, nullum est negotio*.

Acest fapt însă nu ne împiedică să întâlnim în sursele de drept roman unele ipoteze analogice cu cele pe care știința contemporană le atribuie la categoria de „conversiune”, și anume ipoteze de „transformare” a unor acte juridice, cărora le lipsesc anumite rechizite, în alte acte juridice cu efect juridic similar. Acestea au servit cercetătorilor posteriori drept izvor de inspirație pentru desăvârșirea instituției juridice a conversiunii, denumită uneori și transformare a actelor juridice.

Astfel, săvârșirea unei remiteri de datorie sub forma de *acceptilatio* pentru un contract neverbal valora iertare de datorie sub forma de *pactum de non petendo*⁴. Reținem aici că *acceptilatio* era o formă de remitere de datorie aplicabilă exclusiv contractelor verbale (*stipulatio*) și avea drept efect stingerea imediată a obligației iertate. Originea *acceptilatio*, ca de altfel și a stipulațiilor, se află în normele vechiului *ius civile*. Pe când *pactum de non petendo* reprezintă o creație a dreptului pretorian (*ius praetorium*) și reprezintă o înțelegere între creditor și debitor, prin care creditorul renunța la acțiunea grație căreia obligația putea fi executată silit⁵, dând naștere în așa fel în favoarea debitorului a unei excepții speciale împotriva eventualei acțiuni a creditorului (*exceptio pacti*) și transformând obligația în una imperfectă.

Tot așa, un testament lovit de nulitate pentru careva vicii de fond sau de formă putea valora codicil. Codicilul, supranumit micul testament, reprezenta un supliment la testament, făcând parte

⁴ БАРОН, Ю. Система римского гражданского права. С.-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005, p. 196.

⁵ *Ibidem*, p. 682-683.

integrantă, organică din testament, diferența majoră dintre acesta și testament constând în faptul că prin codicil nu se puteau institui moștenitori^{6,7}, ci se puteau formula alte dispoziții testamentare. Totuși, pentru a opera această „transformare” a testamentului în codicil, era necesar în testament să se insereze o clauză specială (*clausula codicillaris*), prin care testamentul să se considere eventual drept codicil. Dacă clauza devenea aplicabilă, atunci instituirile de moștenitor din testament se transformau în legate universale⁸.

În urma recepționării dreptului roman, ideea de transformare a unui act juridic viciat în alt act juridic perfect valabil și-a găsit loc în sistemul de drept al Europei Occidentale. Astfel, transformarea unui testament într-un codicil se considera unul dintre cele mai importante cazuri de conversiune în sistemul de drept german⁹. În literatura pandectistică germană pentru prima dată a și fost folosit termenul de *conversio* sau *conversio negotii* pentru a desemna aceste ipoteze de transformare a actelor juridice, originare din dreptul roman^{10,11}.

Dar conceptul de transformare a actelor juridice se regăsește și dincolo de limitele teritoriale ale influenței directe a dreptului roman. Teoria dreptului civil al Rusiei țariste a extras acest concept dintr-un șir de norme ale Tomului X al Codului de Legi al Imperiului Rus (Свод Законов Российской Империи). Conform art. 991 din Tomul X, dacă prin testament unui moștenitor i se oferea dreptul de a intra în posesia moștenirii sau a unei părți a acesteia în timpul vieții testatorului, atunci testamentul avea valoarea unei donații și invers, dacă se încheia o donație, dar donatarului i se oferea posesia bunurilor donate doar după decesul donatorului, atunci donația avea valoarea unui testament^{12,13}. Iar art. 2114 din Tomul X dădea unei recipise de magazinaj valoarea unei recipise de împrumut (respectiv opera transformarea contractului de depozit în contract de împrumut) dacă se constata că actul de transmitere a bunurilor spre păstrare ascundea un raport juridic de credit¹⁴. Din aceste norme doctrina rusă prerevoluționară a extras conceptul de conversiune, înțelegând prin aceasta transformarea actelor juridice¹⁵, atunci când un act juridic de o anumită formă sau conținut era privit ca un act juridic de altă formă sau conținut.

⁶ ДЕРНБУРГ, Генрих. *Пандекты. Том III (книги IV и V). Семейственное и наследственное право*. С.-Петербург, 1911, p. 162.

⁷ CIUCĂ, Valerius. *Drept roman. Lecțiuni. Vol. II*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014, p. 744-746.

⁸ ДЕРНБУРГ, Генрих, *op. cit.*, p. 242.

⁹ ЭННЕКЦЕРУС, Л., КИПП, Т., ВОЛЬФ, М. *Курс германского гражданского права. Том I. Полутом 2*. Москва: Издательство иностранной литературы, 1950, p. 312.

¹⁰ ПУХТА, Г.Ф. *Курс римского гражданского права. Том I*. Москва, 1874, p. 187.

¹¹ БАРОН, Ю, *op. cit.*, p. 196.

¹² МЕЙЕР, Д.И. *Русское гражданское право*. Москва: Статут, 2000, p. 237.

¹³ ГАМБАРОВ, Ю.С. *Гражданское право. Общая часть*. Москва: Зерцало, 2003, p. 737.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ МЕЙЕР, Д.И, *op. cit.*, p. 237.

Cu toate acestea, revenind la dreptul german, teoria conversiunii, în formatul cunoscut astăzi, a fost elaborată în secolul al XIX-lea, de către juriștii germani¹⁶, în perioada în care plenar era demarat procesul de codificare ce a culminat cu adoptarea Codului civil german din anul 1896, intrat în vigoare pe data de 1 ianuarie 1900. Cu alte cuvinte, putem considera că școala germană de drept este cea care ar fi făcut din conversiune o preocupare a științei juridice, ceea ce coincide cu momentul în care s-ar fi afirmat și teoria organicistă a nulităților.

Având în vedere cele ilustrate, este de remarcat faptul că primul cod civil modern care a consacrat expres instituția conversiunii, pe lângă cea a confirmării, a fost Codul civil german (Bürgerliches Gesetzbuch – BGB) din anul 1896. În acest act normativ conversiunea este cunoscută sub denumirea de „reinterpretare” („Umdeutung”) și se regăsește la art. 140: „*Când un act juridic nul îndeplinește condițiile cerute de un alt act juridic, acesta din urmă este valabil dacă se poate considera (admite) că, nulitatea fiind cunoscută, această validitate ar fi fost dorită (acceptată)*”.

Interpretând norma de la art. 140 Cod civil german, doctrina a apreciat că atunci când actul juridic încheiat inițial este nul, acesta poate fi păstrat în calitate de alt act juridic, dacă sunt întrunite condițiile de valabilitate ale acestuia din urmă, inclusiv cerințele de formă^{17,18}. Această operațiune juridică a fost denumită în literatură „conversiune”, după modelul termenului utilizat în lucrările dedicate dreptului roman. Și ceea ce poate fi observat este că anume în dreptul german conversiunea a fost „legată” de nulitatea actului juridic civil, devenind o instituție conexasă cu nulitatea actului juridic. Astfel, s-a statuat cu precizie: conversiunea se putea realiza doar în caz de nulitate a actului juridic civil inițial.

Conversiunea, conform art. 140 Cod civil german, putea opera în condițiile în care „se putea presupune că, dacă părțile ar fi cunoscut nulitatea primului act juridic, ele ar fi dorit să încheie cel de-al doilea act juridic. O atare prezumție va exista întotdeauna când cel de al doilea act juridic poate să ducă la aceeași finalitate economică a primului act juridic, chiar dacă efectul este unul parțial sau mai puțin perfect. De exemplu, o cambie lovită de nulitate pe motive de formă poate să producă efecte în calitate de promisiune de datorie sau un contract cu privire la succesiune, nul pentru minoritatea testatorului, poate valora testament”.¹⁹ Alte exemple de conversiune din practica judiciară germană a epocii ar fi²⁰: conversiunea unui drept de gaj nul în drept de retenție; conversiunea unui drept real de preemțiune într-unul de creanță (personal); conversiunea

¹⁶ LIPINSKI, P. La conversion des actes juridiques. În: *Revue de la recherche juridique*, nr. 3/2002, p. 1169.

¹⁷ ЭННЕКЦЕРУС, Л., КИПП, Т., ВОЛЬФ, М. *op. cit.*, p. 312.

¹⁸ *Гражданское право Германской Демократической Республики. Общая часть*. Москва: Издательство Иностранной Литературы, 1957, p. 361.

¹⁹ ЭННЕКЦЕРУС, Л., КИПП, Т., ВОЛЬФ, М. *op. cit.*, p. 312-313.

²⁰ *Ibidem*, p. 313.

transmiterii unui teren cu titlu de dotă în promisiunea constituirii unui drept de folosință viageră; conversiunea unei vânzări-cumpărări nule a moștenirii în partaj succesoral.

De asemenea, doctrina germană a apreciat posibilitatea aplicării conversiunii nu doar în caz de nulitate absolută a actului juridic inițial, așa cum reiese din interpretarea literală a art. 140 Cod civil german, dar și în caz de nulitate relativă²¹.

Inspirată de modelul Codului civil german, instituția conversiunii a fost ulterior prevăzută expres și în Codul civil italian din 1942, care consacră, la rândul său, confirmarea. În conformitate cu art. 1424 Cod civil italian, intitulat „Conversiunea contractului nul”, contractul nul poate produce efectele unui contract diferit, ale cărui condiții de fond și formă le întrunește, dacă, având în vedere scopul urmărit de părți, trebuie să se considere că ele ar fi dorit aceasta dacă ar fi cunoscut nulitatea.

Mai târziu cu aproximativ un deceniu, în Codul civil ungar din 1959 se identifică o reglementare foarte apropiată ca și conținut cu cea reflectată în legislațiile Germaniei și a Italiei. În acest sens, art. 234 alin. (2) Cod civil ungar reglementează că dacă un contract anulat îndeplinește condițiile de validitate ale altui contract, acesta din urmă va fi socotit ca valabil încheiat, cu excepția cazului în care este în contradicție cu intenția prezumată a părților.

Vom atrage atenția însă că nici la stadiul actual al legislației, Codul civil francez din 1804²², cu modernizările ulterioare, nu prevede vreo dispoziție generală referitoare la conversiune, iar lexemul de „conversiune” nici nu se regăsește în actul normativ menționat, unica modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil care are o consacrare legală fiind confirmarea. Totuși, în pofida lipsei dispozițiilor generale exprese cu privire la figura juridică a conversiunii, sistemul de drept francez și sistemele de drept francofone admit aplicabilitatea acestei modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, așa cum rezultă, cu precădere, în contextul unor abordări doctrinare, la care ne vom referi în paragrafele ce urmează.

Lucrurile nu stau deloc diferit în raport cu alte coduri moderne, inspirate din cel francez²³. Aici avem în vedere Codul civil spaniol, care dedică regimului nulităților art. 1300-1314, Codul civil al provinciei Quebec, care la art. 1416-1424 prevede reglementări referitoare la nulitatea actului juridic civil, sau Codul civil al statului nord-american Louisiana, care la art. 2029-2035 conține normele juridice cu privire la nulități. Cu toate acestea, codurile pomenite în pasajul curent conțin însă regula de interpretare *actus interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat* (legea trebuie interpretată în sensul aplicării ei, iar nu în sensul neaplicării), prezentată, în cele mai dese dintre cazuri, în calitate de temei al conversiunii (art. 1157 Cod civil francez, art. 1284 Cod civil

²¹ *Ibidem*.

²² Loi n. 2001-1135 du 03 décembre 2001. JOFR 04 décembre 2001, en vigueur le 1er juillet 2002.

²³ ȘARGAROVSKI, Mariana. Conversiunea – aspecte de drept comparat. În: *Integrare prin cercetare și inovare*. Chișinău: CEP USM, 2018, p. 173.

spaniol, art. 1428 Cod civil al provinciei Quebec, art. 2049 Codul civil al statului Louisiana). La fel, art. 5:106 din Principiile dreptului european al contractelor (1999) reglementează aceeași regulă de interpretare a contractelor, fără a conține vreo prevedere expresă referitoare la figura juridică a conversiunii.

Conform legislațiilor trasate mai sus, conversiunea ar constitui o regulă de interpretare a actului juridic civil. Din optica noastră conversiunea e ceva mai mult decât o interpretare, e o operațiune juridică care implică și modificări ale conținutului raportului juridico-civil, nu doar o explicație a acestuia, așa cum vom arăta în capitolul următor.

Remarcabil este însă faptul că unele coduri moderne, precum Codul elvețian al obligațiilor, nu conține nici norme privitoare la conversiune și nici regula de interpretare tocmai avută în vedere mai sus.

„Conversiunea, ca și dimensiune juridică, în sistemele de drept de *common law*, nu există ca atare, deci nu are nicio însemnătate în absența utilității sale pentru tradițiile juridice din SUA, de exemplu, acolo unde judecătorului i se oferă prerogativele și încrederea de a modifica clauzele unui contract nevalabil în felul în care acesta s-ar prezenta drept un act valabil.”²⁴ Cu alte cuvinte, în sistemul juridic de *common law*, operarea conversiunii nu se impune drept o necesitate, atât timp cât problema nulității totale a actului juridic încheiat de părți va putea fi soluționată, la cererea părții interesate, de către instanța de judecată, ce va fi investită cu forța juridică necesară de a modifica actul infestat de o cauză de nulitate astfel încât acesta să apară ca valabil.

Astfel, menirea pe care o are conversiunea în sistemul de drept de *civil law* este realizată, în sistemul de drept anglo-saxon, prin multiple remedii juridice pe care judecătorul le are la îndemână în virtutea doctrinei echității²⁵. Se prea poate observa însă că rezultatul ambelor soluții reflectate în enunțul anterior ar fi același, anume de a oferi posibilitatea manifestării de voință inițiale, valabil exprimată de către parte sau de părți, să producă efecte juridice. Totuși, se va observa că, în sistemul de drept continental, conversiunea va deveni operantă doar cu ocazia atestării nulității unui act juridic civil (în mod subsecvent), ceea ce va face actuală problema verificării temeiului conversiunii, în timp ce în sistemul juridic de *common law*, modificarea de către instanța de judecată a actului juridic civil considerat inițial ca nevalabil este abordată ca o soluție alternativă nulității (nu subsecventă, ca în cazul conversiunii).

În Codul civil român din 1864, în vigoare din 1865 (abrogat în 2011), reglementarea modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil nu era una compactă, ci dispersată în tot cuprinsul acestuia, astfel că nu existau, cu titlu de *lege lata*, texte de principiu

²⁴ ȘARGAROVSKI, Mariana. Geneza instituției conversiunii actului juridic civil. În: *Актуальные научные исследования в современном мире*, nr. 2 (70). Киев: ФЛП Кравченко Я.О., 2021, p. 85.

²⁵ ȘARGAROVSKI, Mariana. Dimensiunea juridico-civilă a conversiunii. Aspecte de drept comparat. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, nr. 8 (128). Chișinău: CEP USM, 2019, p. 211.

privitoare la tema plasată în discuție. Existau însă texte legale cu referire expresă la unele modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil: confirmarea, de exemplu, de conversiune nepomenindu-se în niciun context în mod expres. Cu toate acestea, în Codul civil al lui Alexandru Ioan Cuza puteau fi identificate unele prevederi pe baza cărora astăzi s-au construit adevărate teorii referitoare la clasificarea conversiunii în formală și substanțială, așa cum vom arăta în următoarele capitole ale prezentei cercetări științifice. Aici avem în vedere reglementarea de la art. 1172 Cod civil român din 1864, potrivit căreia înscrisul autentic nul de fapt din cauza incompetenței funcționarului sau a viciilor formelor de autentificare poate fi considerat drept înscris sub semnătură privată, privită drept un caz de conversiune formală.

Abia noul Cod civil al României din 2009²⁶, intrat în vigoare în 2011 a destinat articole modalităților concrete de îndreptare, reglementând expres, pe lângă refacere și confirmare, și conversiunea. Astfel, noul Cod civil român din 2009 cuprinde două articole consacrate conversiunii. Este vorba despre art. 1260 și art. 1050. Primul dintre ele reglementează cu valoare de principiu conversiunea contractului nul, dispunând că *„(1) Un contract lovit de nulitate absolută va produce totuși efectele actului juridic pentru care sunt îndeplinite condițiile de fond și de formă prevăzute de lege. (2) Cu toate acestea, dispozițiile alin. (1) nu se aplică dacă intenția de a exclude aplicarea conversiunii este stipulată în contractul lovit de nulitate sau reiese, în chip neîndoielnic, din scopurile urmărite de părți la data încheierii contractului”*. Cel de al doilea articol reglementează conversiunea formei testamentare, dispunând că *„Un testament nul din cauza unui viciu de formă produce efecte dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară”*.

Analizând spațiul sovietic, menționăm că primul Cod civil sovietic, și anume Codul civil al Republicii Sovietice Federative Socialiste Ruse din 1922, nu prevedea conversiunea, dar posibilitatea de transformare a unui act juridic în alt act juridic, admisă de doctrină și de practica judiciară²⁷. Astfel, Plenul Judecătoriei Supreme a statuat, cu titlu de principiu, că dacă relațiile contractuale au devenit ilegale în timpul executării contractului, fie în urma adoptării unei noi legi, fie a depistării neconformității cu o lege existentă, dar părțile nu au urmărit scopuri ilicite sau socialmente periculoase, instanța de judecată urmează să mențină contractul în măsura în care este posibil. Reieșind din aceste considerente, în cazul unui contract de folosință viageră a unei case de locuit, dacă acest contract întrunește condițiile unui contract de arendă, instanța de judecată, fără a-l rezilia, poate să reducă termenul folosinței în limitele stabilite de lege. Iar, într-un caz de speță, instanța supremă a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste a decis că un contract de donație a

²⁶ Codul civil al României. Nr. 287 din 17 iulie 2009. În: *Monitorul Oficial*, 15.07.2011, nr. 505. Intrat în vigoare: 01.10.2011.

²⁷ НОВИЦКИЙ, И.Б. *Сделки. Исковая давность*. Москва: Государственное Издательство Юридической Литературы, 1954, p. 72-73.

bunului cu condiția întreținerii pe viață a donatorului, fiind un contract necunoscut legislației civile sovietice, să aibă valoarea unui contract de vânzare-cumpărare.

Drept condiții generale de aplicabilitate a conversiunii actului juridic civil, doctrina sovietică indica: conformitatea actului juridic nou cu normele dreptului civil sovietic și conformitatea voinței părților cu acel act juridic în care instanța de judecată va transforma actul juridic inițial²⁸. Cele expuse denotă, printre altele, și caracterul judiciar al conversiunii în viziunea teoriei și practicii judiciare sovietice.

Codul civil al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești din 1964 (abrogat în 2003) nu conținea un articol distinct care ar consfinți modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil și, implicit, conversiunea, dar nici anumite reguli aplicabile acestui domeniu nu se găsesc în actul sus-citat, cu excepția unora care ar face referire la cauzele de nulitate, efectele nulității și alte aspecte de ordin general în cuprinsul art. 50-62.

Actualmente Codul civil al Federației Ruse din 1994 nu conține regulile cu privire la conversiune, motiv pentru care majoritatea doctinarilor specifică necesitatea modificării legislației, după modelul anglo-saxon sau cel germanic²⁹. Aceasta însă nu semnifică faptul că la nivel conceptual conversiunea nu este cunoscută dreptului civil rus, or mecanismul conversiunii poate fi dedus din anumite norme ale Codului civil rusesc, cum ar fi art. 368 alin. (3) alin. 2 care vorbește despre „transformarea” unei garanții personale independente în fidejusiune. Este de remarcat faptul că nici Codul civil al Ucrainei din 2003 nu conține reglementări exprese în domeniul conversiunii.

Alta este situația în Codul civil al Georgiei din 1997, care conține anumite modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, fără însă a destina acestora o instituție juridică separată și nominalizată în așa fel. Astfel, spre exemplu, art. 60 al actului juridic amintit este intitulat „Conversiunea actului juridic” și prevede: *„Dacă actul juridic nul corespunde cerințelor prevăzute pentru un alt act juridic, se vor aplica acestea din urmă, dacă, aflând despre nulitatea actului, părțile doresc ca el să fie valabil”*.

Trebuie subliniat faptul că, urmând tradiția specifică legislațiilor Europei de est, Codul civil al Republicii Moldova nu dedică expres vreun articol conversiunii actului juridic civil, așa cum vom extinde acest subiect în capitolele ce urmează.

O retrospectivă a genezei conversiunii actului juridic civil denotă faptul că originile acestei operațiuni juridice sunt plasate în ipoteze legale distincte și neuniforme de considerare a unui înscris de o anumită natură juridică în înscris de altă natură juridică, conversiunea în fizionomia ei inițială având un caracter mai mult formal. Pe lângă aceasta, conversiunea nu era privită ca o

²⁸ НОВИЦКИЙ, И.Б., *op. cit.*, p. 72.

²⁹ ВАСЬКОВСКИЙ, Е. В. *Учебник гражданского права*. Москва: Статут, 2003, p. 176.

rezultantă neapărată a nulității actului juridic civil. Dezvoltarea teoretică și uniformizarea acestei ipoteze a dus, într-un final, la formularea unui concept definitivat al conversiunii cu implicații ce depășesc aspectul doar al formei actelor juridice, fiind înzestrată cu efecte juridice de ordin substanțial, care rezultă din manifestarea de voință incorporată în actul juridic inițial lovit de nulitate absolută sau relativă.

1.2. Nivelul investigațiilor teoretice referitoare la conversiune în doctrina Republicii Moldova și a altor state

După cum rezultă din expunerea considerațiilor cu privire la geneza conversiunii actului juridic civil, urmare a dezvoltărilor teoretice, conversiunea a evoluat de la o modalitate preponderent formală de transformare a unui act juridic de o anumită natură juridică, nu neapărat lovit de nulitate, în act juridic de altă natură juridică, la un mecanism de limitare a efectelor nulității actului juridic, prin menținerea forței juridice a manifestării de voință exprimate cu ocazia încheierii actului juridic infestat de o cauză de nulitate. În așa fel, conversiunii i s-a recunoscut capacitatea de a produce efecte juridice substanțiale (nu doar formale), a căror rezultantă este nașterea prin convertire a unui act juridic distinct de cel avut în vedere de parte sau părți la manifestarea inițială a voinței. Iar dezvoltările teoretice au beneficiat de consacrare legală expresă a conversiunii în sistemele juridice ale diferitor state.

Eforturile doctrinare și jurisprudențiale ulterioare s-au axat în continuare pe cercetarea aprofundată a acestui fenomen juridic, cu numeroase tentative de definire a conversiunii, de determinare a naturii juridice a acesteia și de fundamentare teoretică.

În același timp, se identifică în literatura de specialitate o lipsă de abordare uniformă a fenomenului cercetat. Doctrina admite existența conversiunii actului juridic civil, chiar și în lipsa unor norme legale care să o consacre expres, dar atunci când se ajunge la discuții asupra naturii juridice a acestei operațiuni, la justificarea acesteia, la condițiile în care operează, părerile doctrinare se împart și practic fiecare autor vine cu o viziune proprie asupra acestor chestiuni. Chiar și cu privire la unele aspecte de ordin terminologic se observă controverse în lucrările de specialitate, unii autori, cum ar fi F. Terré, P. Simler, Y. Lequette și I. Dogaru pronunțându-se în sensul desemnării conversiunii actului juridic prin sintagma „conversiune prin reducere”^{30,31}.

Cu privire la fondul problemei conversiunii, aceasta s-a bucurat de o mare atenție din partea doctrinarilor români, ale căror abordări teoretice s-au bazat pe doctrina franceză. În România conversiunea este tratată la nivel teoretic încă în lucrările de drept civil din perioada socialistă, în pofida faptului că în literatura juridică a statelor Uniunii Sovietice, acolo unde se fundamenta întreg sistemul de drept socialist, conversiunea este practic necunoscută, excepție făcând lucrarea savantului Novitskiy I.B., dedicată actului juridic și prescripției extinctive, în care, pe baza unor soluții de jurisprudență, se admite posibilitatea de transformare a unui act juridic în alt act juridic³².

³⁰ TERRÉ, F., SIMLER, P., LEQUETTE, Y. *Droit civil. Les obligations*. Paris: Ed. Dalloz, 2013, p. 416.

³¹ DOGARU, Ion (coordonator). *Drept civil. Idei producătoare de efecte juridice*. București: ALL BECK, 2002, p. 277 și urm.

³² НОВИЦКИЙ, И.Б., *op. cit.*, p. 72-73.

Conceptele formulate de savanții români ai epocii socialiste au fost preluate și dezvoltate în literatura juridică contemporană din România.

Printre primele abordări ale conversiunii, pe care le identificăm în doctrina socialistă română, aparțin doctrinarilor A. Ionașcu, T. Ionașcu și E. Barasch, D. Cosma, A. Pop și Gh. Beleiu, O. Căpățână. Aproape unanim, autorii nominalizați pornesc în definirea conversiunii de la premisa că prin conversiune se realizează substituirea unui act juridic lovit de nulitate cu un alt act juridic, ale cărui condiții de valabilitate sunt întrunite.

Astfel, A. Ionașcu, fără a formula o noțiune a conversiunii, reține că manifestarea unei voințe valabile în cadrul unui act juridic nul poate valora independent de soarta actului în care a fost exprimată³³. T. Ionașcu și E. Barasch expun problema conversiunii actului juridic în sensul că un act juridic valabil s-ar substitui actului juridic nul³⁴. Autorii A. Pop și Gh. Beleiu menționează că conversiunea actului juridic înseamnă înlocuirea (substituirea) unui act juridic valabil actului juridic nul. Cu alte cuvinte, conversiunea actului juridic înseamnă considerarea manifestării de voință în sensul în care reprezintă un act valabil, iar nu (numai) în sensul în care reprezintă un act juridic lovit de nulitate (nevalabil)³⁵. O. Căpățână definește conversiunea ca modalitate de asanare ce realizează înlocuirea unui act juridic nul în totalitatea sa și nesusceptibil ca atare de a fi el însuși salvat, prin altul (act subsidiar), ale cărui condiții de valabilitate primul le îndeplinește integral³⁶. Doar D. Cosma nu se axează expres pe ideea de substituire dintre două acte juridice, ci descrie conversiunea prin ipoteza în care un act lovit de nulitate produce efectele unui alt act juridic, ale cărui condiții de validitate (de fond și de formă) le îndeplinește³⁷.

O parte din doctrina românească contemporană preia viziunea doctrinară expusă și definește conversiunea prin prisma operațiunii de substituire a actului juridic nul cu un act juridic valabil. Viziunea respectivă asupra definirii conversiunii actului juridic este împărtășită de G. Florescu, I. Dogaru și alți autori^{38, 39, 40}. Doctrinari precum G. Boroș, C.A. Anghelescu și G. Răducan consideră, oarecum diferit, că conversiunea desemnează aprecierea manifestării de voință a

³³ IONAȘCU, Aurelian. *Drept civil. Partea generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1963, p. 113.

³⁴ IONAȘCU, Traian, BARASCH, Eugen (coordonatori). *Tratat de drept civil. Volumul I. Partea Generală*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967, p. 384.

³⁵ POP, Aurel, BELEIU, Gheorghe. *Curs de drept civil. Partea generală*. București, 1973, p. 467-468.

³⁶ COSMOVICI, P. (coordonator). *Tratat de drept civil. Volumul I. Partea generală*. București: Editura Academiei R.S.R. 1989, p. 237-238.

³⁷ COSMA, Doru. *Teoria generală a actului juridic civil*. București: Editura Științifică, 1969, p. 339.

³⁸ DOGARU, Ion (coordonator). *Bazele dreptului civil. Volumul I. Teoria generală*. București: C.H. Beck, 2008, p. 1022.

³⁹ BELEIU, Gh. *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București: Universul Juridic, 2003, p. 234.

⁴⁰ FLORESCU, G. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Hamangiu, 2008, p. 297.

părții/părților în sensul în care reprezintă un act juridic valabil, iar nu doar în sensul în care constituie un act juridic lovit de nulitate^{41, 42}.

Dacă definirea conversiunii este relativ uniformă în doctrina românească, atunci în ceea ce privește natura juridică a acesteia părerile sunt împărțite. Unii autori atribuie conversiunii calitate de principiu, alții – cea de regulă. În viziunea altora, conversiunea este o modalitate de validare a actului juridic. Mai mult, acei autori care recunosc conversiunii calitatea de principiu, deseori includ în acest principiu un conținut diferit.

Astfel, autori precum Gh. Beleiu, G. Florescu, G. Răducan, E. Poenaru, G. Tragone și E. Tragone consideră conversiunea ca și principiu care înlătură regula aplicabilă în materia nulității actului juridic civil: *quod nullum est, nullum producit effectum*^{43, 44, 45, 46, 47}. Pe de altă parte, O. Ungureanu⁴⁸, I. Sabău-Pop și R.F. Hodoș⁴⁹ sunt de părerea potrivit căreia conversiunea ar avea natura juridică de principiu, care menține efectele actului lovit de nulitate.

Conversiunea este tratată în contextul principiului *quod nullum est, nullum producit effectum* și de către I. Dogaru⁵⁰. Savantul oferă conversiunii calificativul de „regulă de drept” care înlătură principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*, dar în continuare numește conversiunea „principiu”. O poziție similară este luată de G. Boroș și C.A. Anghelescu⁵¹. Autorii auți în vedere atribuie conversiunea la „cazuri” care înlătură principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*, dar o denumesc în cursul lucrării „principiu”.

R. Peptan crede că conversiunea constituie modalitate de validare sau valorificare a actului juridic nul⁵².

În fine, Ș. Diaconescu, I. Reghini și P. Vasilescu atribuie conversiunea la modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actelor juridice civile⁵³.

În ceea ce privește fundamentarea conversiunii, numită de asemenea și justificare a acesteia, opiniile doctrinare sunt și mai diverse. Principalele teorii cu privire la admisibilitatea conversiunii au fost formulate în doctrina română mai veche și sunt reluate de lucrările de specialitate mai noi.

⁴¹ BOROȘ, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra, NAZAT, Bogdan. *Curs de drept civil. Partea generală*. București: Editura Hamangiu, 2012, p. 264.

⁴² RĂDUCAN, G. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Hamangiu, 2009, p. 363.

⁴³ BELEIU, Gh., *op.cit.*, p. 234.

⁴⁴ FLORESCU, G., *op. cit.*, p. 297.

⁴⁵ RĂDUCAN, G., *op. cit.*, p. 363.

⁴⁶ POENARU, E. *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*. București: All Beck, 2002, p. 228.

⁴⁷ TRAGONE, G., TRAGONE, E. Nulitatea – sancțiune specifică dreptului civil. În: *Legea și viața*, 2012, nr. 8, p. 56.

⁴⁸ UNGUREANU, Ovidiu. *Manual de drept civil. Partea generală*. București: All Beck, 1999, p. 138.

⁴⁹ SABĂU-POP, I., HODOȘ, R.F. *Elemente de drept civil, curs selectiv*. Cluj-Napoca: Sfera juridică, 2008, p. 71.

⁵⁰ DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, p. 1022.

⁵¹ BOROȘ, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra, NAZAT, Bogdan, *op. cit.*, p. 263-264.

⁵² PEPTAN, R. Valorificarea nulității actului juridic civil. Modalități de validare sau valorificare a actului juridic nul. În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, Nr. 4/2011, p.145.

⁵³ DIACONESCU, Ș., REGHINI I., VASILESCU, P. *Introducere în dreptul civil*. Cluj-Napoca: Sfera juridică, 2008, p. 553.

Astfel, T. Ionașcu și E. Barasch susțin că nulitatea actului juridic, fiind îndreptată împotriva efectelor care contravin scopului legii, face ca toate acele efecte care nu contravin legii să fie menținute și, în consecință, trebuie să se admită soluția că în locul actului nul își va produce efectele un alt act juridic, valabil⁵⁴.

D. Cosma reține că regula conversiunii actelor juridice reprezintă o aplicare particulară a principiului mai general al menținerii actelor juridice, conform căruia manifestarea de voință cuprinsă într-un act juridic câtă a avea – în limitele legii – eficacitatea maximă posibilă pentru realizarea scopului practic urmărit de parte sau părți⁵⁵.

În opinia susținută de A. Pop și Gh. Beleiu, temeiul conversiunii reprezintă regula de interpretare logică a actului juridic civil, conform căreia actul juridic trebuie interpretat în sensul în care produce efecte juridice, iar nu în acela în care nu ar putea produce nici unul (*actus interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat*)^{56, 57}. Aceeași părere este susținută de Ș. Diaconescu, I. Reghini și P. Vasilescu⁵⁸.

Toate cele trei concepte expuse cu privire la justificarea conversiunii și-au găsit loc și în doctrina contemporană^{59, 60, 61}.

O viziune mai specială cu privire la problema fundamentării conversiunii o are D.A. Sitaru, care se pronunță în sensul că principiul conversiunii este urmarea regulii potrivit căreia cine poate mai mult poate și mai puțin⁶².

C. Paziuc vine cu o abordare proprie a fundamentului conversiunii și este de părerea că se va considera drept fundament al conversiunii „voința prezumată” a părților referitoare la încuviințarea și voirea operării actului subsecvent în cazul afectării de nulitate a actului inițial⁶³.

Cu referire la condițiile în care operează conversiunea, acestea au fost elucidate la fel grație contribuțiilor doctrinei din perioada socialistă, care a servit drept sursă de inspirație pentru autorii de mai târziu. Astfel, printre primii care s-au preocupat îndeaproape de acest subiect este și D. Cosma, care pune în lumină următoarele patru condiții ale conversiunii: 1. identitatea de părți între cele două acte juridice (cel nul și cel în care se convertește actul nul); 2. existența unui element de diferență dintre actul lovit de nulitate și actul subsecvent din punct de vedere al naturii,

⁵⁴ IONAȘCU, Traian, BARASCH, Eugen (coordonatori), *op. cit.*, p. 384.

⁵⁵ COSMA, Doru, *op. cit.*, p. 339-340.

⁵⁶ POP, Aurel, BELEIU, Gheorghe, *op. cit.*, p. 469.

⁵⁷ BELEIU, Gh., *op. cit.*, p. 234.

⁵⁸ DIACONESCU, Ș., REGHINI I., VASILESCU, *op. cit.*, p. 537.

⁵⁹ DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, p. 1022-1023.

⁶⁰ FLORESCU, G., *op. cit.*, p. 299-300.

⁶¹ RĂDUCAN, G., *op. cit.*, p. 363-364.

⁶² SITARU D.A. *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*. București: IDRI Nicolae Titulescu, 1994, p. 146. Apud: RĂDUCAN, G., *op. cit.*, p. 364.

⁶³ PAZIUC, Cristian. *Probleme teoretice și practice privind conversiunea actului juridic civil*. În: RRD, 4/2011, p. 138.

conținutului, efectelor sau, cel puțin, al formei; 3. nulitatea totală și efectivă a actului inițial; 4. întrunirea tuturor condițiilor de fond și de formă ale actului juridic subsecvent⁶⁴. A. Pop și Gh. Beleiu adaugă la cele patru condiții enumerate și pe a cincea: din manifestarea de voință expresă a părții sau a părților să nu rezulte imposibilitatea conversiunii⁶⁵.

Opiniile altor doctrinari variază în limitele condițiilor conversiunii, așa cum acestea au fost expuse mai sus. Savantul I. Dogaru împărtășește teoria celor cinci condiții ale conversiunii, în modul în care ele au fost sintetic expuse de A. Pop și Gh. Beleiu.

La rândul său, Gh. Beleiu într-o lucrare mai recentă reduce condițiile conversiunii la patru, și anume: existența unui element de diferență dintre actul lovit de nulitate și actul subsecvent; unul din acte să fie anulat efectiv și total; actul socotit valabil să întrunească toate condițiile de valabilitate, iar aceste condiții să se regăsească în chiar cuprinsul actului anulat; din manifestarea de voință a părților să nu rezulte inadmisibilitatea conversiunii⁶⁶. După cum se poate observa, acest autor nu mai consideră identitatea de părți dintre actul inițial și cel subsecvent drept o condiție a conversiunii. Aceeași formulă a condițiilor conversiunii a fost reluată de G. Florescu și G. Răducan^{67, 68}.

G. Boroș și C.A. Anghelescu identifică trei condiții ale conversiunii: să existe un element de diferență între actul nul și actul juridic ce urmează a fi considerat valabil; actul juridic ce urmează a fi socotit valabil să îndeplinească toate condițiile de validitate, iar acestea să se regăsească în chiar actul juridic desființat; manifestarea de voință a părții sau, după caz, a părților să fie favorabilă conversiunii⁶⁹. Se pare că autorii citați, pe lângă renunțarea la identitatea de părți ca și condiție a conversiunii, consideră nulitatea totală și efectivă a actului juridic inițial ca ceva de la sine înțeles.

În fine, autorul C. Paziuc vine cu o abordare proprie a subiectului referitor la condițiile conversiunii, considerând că pentru operarea conversiunii sunt necesare următoarele șase condiții: 1. identitatea de părți dintre actul inițial și cel subsecvent; 2. nulitatea totală și operantă a actului inițial; 3. existența unui element de diferență dintre cele două acte juridice; 4. validitatea actului subsecvent; 5. conformitatea conversiunii cu voința părții sau a părților actului juridic inițial și 6. conversiunea să nu fie invocată de partea răspunzătoare de nulitatea actului inițial⁷⁰.

Doctrina română practic nu acordă atenție analizei aspectelor legate de efectele conversiunii, marea majoritate a autorilor rezumându-se la a considera că prin conversiune un act juridic lovit

⁶⁴ COSMA, Doru, *op. cit.*, p. 341-342.

⁶⁵ POP, Aurel, BELEIU, Gheorghe, *op. cit.*, p. 469-471.

⁶⁶ BELEIU, Gh., *op. cit.*, p. 234.

⁶⁷ FLORESCU, G., *op. cit.*, p. 300-302.

⁶⁸ RĂDUCAN, G., *op. cit.*, p. 364-365.

⁶⁹ BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra, NAZAT, Bogdan, *op. cit.*, p. 264-265.

⁷⁰ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 142-154.

de nulitate este substituit printr-un act juridic valabil. Doar în articolul lui C. Paziuc este de identificat o expunere a efectelor conversiunii, prin prisma delimitării dintre efectele reale și cele obligaționale ale unui act juridic⁷¹. Autorul este de părerea că în marea majoritate a cazurilor conversiunea este generatoare de raporturi juridice obligaționale, dar este posibilă și o conversiune cu efecte reale (translative de drepturi).

În doctrina rusă conversiunea actului juridic rămâne practic necercetată, fapt recunoscut de înșiși autorii care au inclus această instituție în sfera lor de interes.

Civilistul rus Tuzov D.O. admite existența conversiunii, în pofida faptului că această instituție juridică din punct de vedere formal nu este cunoscută Codului civil rus⁷². Autorul consideră că este posibilă conversiunea oricărui act juridic lovit de nulitate, scopul căruia nu contravine legii, în alt act juridic, ale cărui condiții de valabilitate sunt întrunite.

Autorul Petrov E. Iu., fără a oferi o analiză de ordin general conversiunii actului juridic, expune scurte considerații asupra conversiunii formei testamentare sub aspect comparativ. Astfel, cercetătorul menționează că în sistemele de drept în care este reglementată o multitudine de forme de testamente, se recunoaște conversiunea unui testament viciat din punct de vedere al formei în testament de altă formă. De exemplu, viciile legate de martori la întocmirea unui testament scris și semnat personal de testator face ca acest testament să fie recunoscut drept unul olograf⁷³. Același autor reține și posibilitatea de conversiune a dispozițiilor testamentare și oferă drept exemplu un caz din practica judecătorească a instanțelor din perioada sovietică, în care o dispoziție testamentară, conform căreia un cetățean a testat casa de locuit individuală soției sale cu condiția ca aceasta să fie transmisă fiicei sale după decesul soției, a fost convertită în uzufruct viager în beneficiul soției testatorului și drept de proprietate al fiicei⁷⁴.

Spre deosebire de autorii ruși nominalizați mai sus, o atenție mai mare a fost acordată conversiunii actului juridic de către Egorov A.V. Acesta numește conversiunea transformare a actului juridic și o definește ca fiind operațiunea prin care un act juridic, ce este lovit de nulitate, se transformă într-un alt act juridic, dacă aceasta corespunde voinței prezumate (ipotetice) a părților de a încheia cel de al doilea act juridic⁷⁵.

Egorov A.V. în lucrarea sa nu se axează pe problemele determinării naturii juridice a conversiunii și nici pe cele ale fundamentării ei teoretice, cu toate că din expunerile făcute de autor

⁷¹ *Ibidem*, p. 157-159.

⁷² ТУЗОВ, Д.О. *Теория недействительности сделок. Опыт российского права в контексте европейской правовой традиции*. Москва: Статут, 2007, p. 131.

⁷³ ПЕТРОВ, Е.Ю. *Наследственное право России: состояние и перспективы развития (сравнительно-правовое исследование)*. Москва: М-Логос, 2017, p. 93.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 108.

⁷⁵ ЕГОРОВ, А.В. Преобразование (конверсия) сделки: насущная потребность оборота. În: *Гражданское право: современные проблемы науки, законодательства, практики*. Москва: Статут, 2018, p. 193.

se poate deduce ideea de conversiune se bazează pe voința prezumată (ipotetică) a părților, care urmează a fi apreciată la momentul încheierii actului juridic inițial, lovit de nulitate⁷⁶. În același timp, dânsul consideră că voința prezumată a părților urmează să se aprecieze și prin raportare la rezultatul economic ce se obține prin convertirea actului afectat de nulitate în actul juridic subsecvent⁷⁷. Nici condițiile în care operațiunea juridică a conversiunii se poate realiza nu au intrat în sfera de analiză a autorului citat, însă acesta este de părere că conversiunea este exclusă atât în situația în care din voința părților actului juridic nul rezultă că ele nu au dorit convertirea acestuia într-un alt act juridic⁷⁸, cât și în situația în care părțile au exprimat în conținutul actului inițial intenția de a-l transforma în alt act juridic, dacă va surveni nulitatea actului inițial⁷⁹.

În doctrina din Republica Moldova conversiunea a fost supusă cercetării teoretice și mai puțin comparativ cu doctrina din Federația Rusă. Asupra acestei instituții juridice nu s-au oprit nici în cursurile de drept civil, nici cu ocazia cercetărilor monografice. În esență, singurul doctrinar autohton care s-a referit la conversiune este S. Boca, dar și acesta a abordat conversiunea în contextul cercetării sale asupra efectelor nulității actului juridic civil⁸⁰.

Într-un articol științific dedicat conversiunii actului juridic civil, autorul avut în vedere definește conversiunea ca fiind acea operațiune juridică în care „manifestarea valabilă de voință, exprimată într-un act juridic lovit de nulitate, poate avea valoare de sine stătătoare, independent de soarta actului juridic în care ea s-a manifestat inițial. Cu alte cuvinte, întrucât actul juridic înseamnă manifestarea de voință în scopul producerii de efecte juridice, conversiunea actului juridic înseamnă, până la urmă, considerarea manifestării de voință în sensul în care reprezintă un act valabil, iar nu numai în sensul în care reprezintă un act juridic lovit de nulitate (nevalabil)”⁸¹.

Cu referire la natura juridică a conversiunii actului juridic civil, S. Boca apreciază că conversiunea reprezintă un principiu de drept care înlătură aplicarea principiului din materia nulității actului juridic: *quod nullum est, nullum producit effectum* și intră în concurs cu principiul latin nominalizat⁸².

În ceea ce privește fundamentarea juridică a conversiunii, autorul citat reia concepțiile expuse la acest capitol în literatura de specialitate din România, conform cărora conversiunea reprezintă o aplicare particulară a principiului mai general al menținerii actelor juridice, este consecința regulii potrivit căreia cine poate mai mult poate și mai puțin și se întemeiază pe autonomia de voință, care permite ca un act juridic civil să fie interpretat în sensul că autorii lui au

⁷⁶ *Ibidem*, p. 214.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 214-215.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 209-210.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 210-211.

⁸⁰ BOCA, Sergiu, *op. cit.*, 2013, p. 84.

⁸¹ BOCA, Sergiu. Conversiunea ca modalitate..., *op. cit.*, p. 56.

⁸² *Ibidem*.

fost animați de intenția de a produce efecte juridice, iar la fundamentarea și justificarea principiului conversiunii actului juridic își au aportul toate teoriile prezentate mai sus⁸³.

S. Boca⁸⁴ a reliefat și condițiile în care operează conversiunea, atribuind la acestea următoarele:

1. se cere, întâi de toate, identitatea de părți în cele două acte juridice (cel nul și cel în care se convertește actul nul);

2. trebuie să existe un element de diferență între actul juridic nul (actul juridic pentru care a fost emisă manifestarea de voință) și actul juridic ce urmează a fi considerat valabil;

3. conversiunea presupune, în mod necesar, ca actul încheiat *in concreto* de părți să fie anulat efectiv și total;

4. se cere ca actul – care se consideră a fi valabil și menținut ca atare – să îndeplinească toate condițiile de fond și de formă cerute de lege pentru acea categorie de acte, iar aceste condiții să existe în chiar actul nul;

5. se cere ca manifestarea de voință a părții sau a părților să fie favorabilă conversiunii, adică din această manifestare de voință să nu rezulte inadmisibilitatea conversiunii.

⁸³ *Ibidem*, p. 57.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 57-59.

1.3. Identificarea problemei științifice și a obiectivelor ce urmează a fi realizate

Având în vedere nivelul investigațiilor în domeniul conversiunii actului juridic civil, elucidat în paragraful anterior, urmează a fi formulate obiectivele de cercetare pe care ni le propunem la elaborarea prezentei lucrări.

Întâi de toate, constatăm insuficientă definirea conversiunii actului juridic civil prin prisma operațiunii de substituie (înlocuire) a unui act juridic afectat de nulitate cu un alt act juridic valabil, așa cum procedează marea majoritate a doctrinarilor din România. Reținem, în primul rând, că niciun autor nu se oprește asupra unor explicații cu privire la elementele sau condițiile actului juridic lovit de nulitate pe baza cărora se realizează pretinsa operațiune de substituie a acestuia prin alt act juridic valabil. Or substituie avută în vedere de doctrinari în contextul definirii conversiunii nu presupune o simplă renunțare a părții sau a părților actului juridic inițial la acesta cu o eventuală încheiere a unui alt act juridic. Din această perspectivă, conversiunea nu s-ar deosebi substanțial de refacerea actului juridic, în calitate de procedeu prin care se realizează o veritabilă înlocuire a unui act juridic cu altul, odată cu înlăturarea viciilor care afectează actul inițial, prin reîncheierea aceluiași act juridic. În acest sens, conversiunea se întemeiază într-un mod anume pe actul juridic inițial nul absolut sau relativ, iar actul juridic subsecvent reprezintă un soi de „continuare” a actului juridic inițial. Din punctul nostru de vedere, legătura dintre actul înlocuit și cel subsecvent se formează prin mijlocirea manifestării de voință a părții sau a părților, încorporată în actul inițial și valorificată într-o manieră transformată în actul juridic subsecvent. Anume această circumstanță urmează a fi luată în considerare la definirea conversiunii.

În al doilea rând, ideea unei substituiri (înlocuiri) a unui act juridic cu altul, fără a oferi alte detalii relevante cu ocazia definirii conversiunii, creează invariabil aparența că prin această operațiune juridică se realizează o înlocuire a actului juridic de anumit fel, lovit de nulitate, cu un act juridic de același fel, dar de data asta valabil, ceea ce de fapt nu se întâmplă în cazul conversiunii.

Cele expuse sunt suficiente pentru a impune ca și necesitate reconsiderarea noțiunii statornicite în doctrină cu privire la conversiunea actului juridic civil și formularea unei noțiuni care să reflecte cu exactitate esența acestui fenomen juridic.

În același timp, definirea conversiunii actului juridic este imposibilă fără determinarea naturii juridice a acesteia și fundamentarea teoretică corespunzătoare a convertirii actului juridic nul în act juridic valabil.

Natura juridică a conversiunii, așa cum a fost arătat în contextul expunerii nivelului de cercetare a acestui domeniu, reprezintă un punct de dispută doctrinară. Diversele opinii cu privire la natura juridică a conversiunii variază de la calificarea acesteia ca principiu de drept sau regulă

de drept, ori caz care exclude aplicarea principiului *quod nullum est, nullum producit effectum*, până la considerarea ca fiind o modalitate de validare a actului juridic nul absolut sau relativ sau modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil.

Astfel, analiza opiniilor existente cu privire la natura juridică a conversiunii și formularea propriei viziuni la acest subiect reprezintă un obiectiv ce urmează a fi soluționat în cadrul cercetării conversiunii actului juridic.

În ceea ce privește fundamentarea juridică a conversiunii, iarăși suntem în prezența unor controverse, expuse prin concepte și opinii diverse. Considerăm că justificarea conversiunii prin prisma fie a principiului general al menținerii actelor juridice, fie a ideii de menținere a efectelor actului juridic care nu contravin legii, fie a regulii de interpretare a actului juridic civil, conform căreia actul juridic trebuie interpretat în sensul în care produce efecte juridice, iar nu în acela în care nu ar putea produce niciunul (*actus interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat*), sau a voinței prezumate a părților, care voiesc operarea actului subsecvent, nu duc la rezolvarea satisfăcătoare a chestiunii avute în vedere.

În pofida faptului că justificarea conversiunii este o problemă de ordin teoretic, aceasta are importante aplicații practice, motiv pentru care soluționarea acestui subiect urmează a se face nu pe baza unor concepte sau viziuni abstracte sau pur teoretice, dar pe aspecte de ordin practic privitoare la modul concret de operare a conversiunii.

În acest sens, prezintă interes incontestabil așa-zisele condiții ale conversiunii, elucidate și analizate în doctrină, cum ar fi: identitatea de părți între cele două acte juridice (cel nul și cel în care se convertește actul nul); existența unui element de diferență dintre actul lovit de nulitate și actul în care s-a convertit; nulitatea totală și efectivă a actului inițial și întrunirea tuturor condițiilor de fond și de formă ale actului juridic subsecvent.

Utilizarea noțiunii de „condiții” și modul în care este folosit acest termen de către diferiți autori ne sugerează ideea că conversiunea ar fi un act juridic care, pentru a-și produce efectele, trebuie să îndeplinească anumite condiții de valabilitate, ceea ce nu este chiar exact. Conversiunea reprezintă un fenomen mai sofisticat decât un simplu act juridic unilateral sau bilateral, fapt care apropie conversiunea de conceptul de fapt juridic complex, care presupune întrunirea unor elemente distincte, dar indispensabil legate între ele, ce înzestrează conversiunea cu eficacitate. Elucidarea complexității fenomenului conversiunii și analiza elementelor acesteia, în cele din urmă, înlesnesc rezolvarea problemei fundamentării ei teoretice. Din aceste considerente, înțelegerea conversiunii nu poate fi realizată în lipsa respectivului obiectiv de cercetare.

Aspectul practic al studierii conversiunii actului juridic civil ține de identificarea și analiza cazurilor posibile de conversiune. În acest sens, cazurile de conversiune nominalizate de doctrina străină și valorificate pe cale jurisprudențială în alte state urmează a fi trecute prin filtrul legislației

civile a Republicii Moldova. Acest fapt va înlesni identificarea diferitor ipoteze cunoscute de conversiune în cadrul nostru legal. În acest context, urmează să ținem cont de faptul că, în pofida lipsei unei reglementări exprese a conversiunii în legislația noastră, admisibilitatea de principiu a conversiunii rezultă dintr-un șir de norme ale Codului civil, cum ar fi art. 1662 în materie de garanții personale ale executării obligațiilor sau art. 2216 în materie de succesiune. Pe de altă parte, raportarea noțiunii de conversiune și a elementelor acesteia la varii situații practice ne va permite să dezvăluim noi exemple de conversiune a actului juridic civil.

Sub același aspect al cercetării se înscrie și analiza efectelor conversiunii prin prisma clasificării generale a efectelor actului juridic civil în efecte reale și efecte obligaționale. Marea majoritate a surselor doctrinare nu se oprește asupra acestui compartiment, care este semnificativ pentru conturarea unei imagini complete a mecanismului conversiunii.

Un subiect care cu siguranță merită atenție, dar care este complet trecut cu vederea în literatura de specialitate, este cel dedicat funcțiilor conversiunii actului juridic civil. Nu am identificat nicio lucrare de specialitate în care să se abordeze cel puțin tangențial acest aspect. Identificarea și cercetarea funcțiilor conversiunii ni se pare o chestiune extrem de importantă. Orice instituție juridică dispune de un șir de funcții, ca direcții (orientări) fundamentale ale acțiunii mecanismului juridic. Prin funcțiile sale, instituțiile juridice acționează nemijlocit asupra realizării diferitor obiective de ordin social-economic, fără de care nicio instituție juridică sau normă juridică nu are rațiune de a exista. Nici conversiunea actului juridic civil nu este o excepție. În lipsa unor precedente doctrinare, prezenta lucrare își propune ca obiectiv o primă încercare de plasare în lumină a funcțiilor conversiunii.

Funcțiile conversiunii actului juridic civil se concentrează în finalitatea pe care o urmărește această operațiune juridică, și anume facilitarea continuității circuitului civil al bunurilor. Această finalitate reprezintă, în ultimă instanță, expresia valorii social-economice a instituției juridice a conversiunii. Astfel, prin intermediul funcțiilor și al modului în care aceste funcții se realizează, se pune în valoare utilitatea instituției juridice a conversiunii actului juridic civil și necesitatea reglementării exprese a acesteia în legislația Republicii Moldova.

Pe cale de consecință, suntem de părerea că vidul legislativ privind reglementarea expresă a conversiunii actului juridic civil în legislația noastră urmează a fi acoperit, motiv pentru care intenționăm să formulăm o propunere de *lege ferenda* la acest subiect.

1.4. Concluzii la capitolul 1

Geneza instituției conversiunii actului juridic civil se datorează efortului pandectiștilor germani din sec. al XIX-lea, care au elaborat conceptul de conversiune pe baza unor ipoteze izolate de așa-numita transformare a actelor juridice, ce pot fi găsite în jurisprudența clasică romană. Dreptul roman promova consecvent principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*, motiv pentru care ideea de conversiune a unui act nul într-unul valabil era străină sistemului juridic roman.

Scoala germană de drept este cea care ar fi făcut din conversiune o preocupare a științei juridice, iar, în consecință, primul cod civil modern care a consacrat expres instituția conversiunii a fost Codul civil german din anul 1896. În acest act normativ, conversiunea este cunoscută sub denumirea de „reinterpretare” („Umdeutung”) și se regăsește la art. 140.

Interpretând norma de la art. 140 Cod civil german, doctrina a apreciat că atunci când actul juridic încheiat inițial este nul, acesta poate fi păstrat în calitate de alt act juridic, dacă sunt întrunite condițiile de valabilitate ale acestuia din urmă, inclusiv cerințele de formă. Această operațiune juridică a fost denumită în literatură „conversiune”, după modelul termenului utilizat în lucrările dedicate dreptului roman. Și anume în dreptul german conversiunea a fost „legată” de nulitatea actului juridic civil, devenind o instituție conexă cu nulitatea actului juridic.

Inspirată de modelul Codului civil german, instituția conversiunii a fost ulterior prevăzută expres și în alte coduri civile, cum ar fi Codul civil italian din 1942 și Codul civil ungar din 1959. Alte legislații însă nu conțin o consacrare expresă a conversiunii, cum ar fi cazul Codului civil francez din 1804 și al altor coduri civile de inspirație franceză. Totuși, în pofida lipsei dispozițiilor generale exprese cu privire la figura juridică a conversiunii, sistemul de drept francez și sistemele de drept francofone admit aplicabilitatea acestei modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, așa cum rezultă, cu precădere, din contextul unor abordări doctrinare.

Nici Codul civil român din 1864, în vigoare din 1865 (abrogat în 2011) nu reprezintă o excepție de la situația codurilor civile francofone, dar în Codul civil al lui Alexandru Ioan Cuza puteau fi identificate unele prevederi pe baza cărora astăzi s-au construit adevărate teorii referitoare la clasificarea conversiunii în formală și substanțială. Aici avem în vedere reglementarea de la art. 1172 din Codul civil român din 1864 potrivit căreia înscrisul autentic nul de fapt din cauza incompetenței funcționarului sau a viciilor formelor de autentificare poate fi considerat drept înscris sub semnătură privată, privită drept un caz de conversiune formală.

Abia noul Cod civil al României din 2009, intrat în vigoare în 2011, a destinat articole modalităților concrete de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, reglementând expres pe lângă refacere și confirmare și conversiunea. Astfel, noul Cod civil român din 2009

cuprinde două articole consacrate conversiunii. Este vorba despre art. 1260 și art. 1050. Primul dintre ele reglementează cu valoare de principiu conversiunea contractului nul, iar cel de al doilea articol reglementează conversiunea formei testamentare.

Codul civil al Republicii Sovietice Federative Socialiste Ruse din 1922 nu prevedea conversiunea, dar posibilitatea de transformare a unui act juridic în alt act juridic a fost admisă de doctrină și de practica judiciară. Situația este similară cu privire la Codul civil al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești din 1964 (abrogat în 2003).

Actualmente Codul civil al Federației Ruse din 1994 nu consfințește regulile cu privire la conversiune, aceasta însă nu semnifică faptul că la nivel conceptual conversiunea nu este cunoscută dreptului civil rus, or mecanismul conversiunii poate fi dedus din anumite norme ale Codului civil rusesc.

Urmare a dezvoltărilor teoretice, conversiunea a evoluat de la o modalitate preponderent formală de transformare a unui act juridic de o anumită natură juridică, nu neapărat lovit de nulitate, în act juridic de altă natură juridică, la un mecanism de limitare a efectelor nulității actului juridic prin menținerea forței juridice a manifestării de voință exprimate cu ocazia încheierii actului juridic infestat de o cauză de nulitate. În așa fel, conversiunii i s-a recunoscut capacitatea de a produce efecte juridice substanțiale (nu doar formale), rezultanta cărora este nașterea prin convertire a unui act juridic distinct de cel avut în vedere de parte sau părți la manifestarea inițială a voinței.

Eforturile doctrinare și jurisprudențiale ulterioare s-au axat în continuare pe cercetarea aprofundată a acestui fenomen juridic, cu numeroase tentative de definire a conversiunii, de determinare a naturii juridice a acesteia și de fundamentare teoretică.

În același timp, se identifică în literatura de specialitate străină o lipsă de abordare uniformă a fenomenului cercetat. Doctrina admite existența conversiunii actului juridic civil chiar și în lipsa unor norme legale care să o consacre expres, dar atunci când se ajunge la discuții asupra naturii juridice a acestei operațiuni, la justificarea acesteia, condițiile în care operează, păreri doctrinare se împart și practic fiecare autor vine cu o viziune proprie asupra acestor chestiuni.

În doctrina din Republica Moldova, conversiunea a avut parte de cercetare teoretică redusă. Asupra acestei instituții juridice nu s-au oprit nici în cursurile de drept civil, nici cu ocazia cercetărilor monografice, excepție făcând unele lucrări ale autorului S. Boca, dar și acesta a abordat conversiunea în contextul cercetărilor sale asupra efectelor nulității actului juridic civil.

Lipsa unei abordări teoretice corespunzătoare în doctrina autohtonă, pe care o merită conversiunea actului juridic civil, nu știrbește din importanța practică a acestei operațiuni juridice, prin care se realizează, într-un final, înlesnirea circuitului civil al bunurilor.

Toate cele expuse au determinat prezenta cercetare asupra conversiunii actului juridic civil și formularea obiectivelor corespunzătoare de cercetare, în special definirea conversiunii actului juridic, determinarea naturii juridice a acesteia, fundamentarea teoretică a convertirii actului juridic născut în act juridic valabil, precum și analiza modului concret de operare a conversiunii. Aspectul practic al cercetării conversiunii actului juridic civil ține de analiza efectelor conversiunii, identificarea cazurilor posibile de conversiune, dar și de elucidarea funcțiilor conversiunii, ca direcții (orientări) fundamentale ale acțiunii acestui mecanism juridic.

2. NATURA JURIDICĂ ȘI FUNDAMENTAREA TEORETICĂ A CONVERSIUNII ACTULUI JURIDIC CIVIL

2.1. Noțiuni generale privind modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil

Îndreptarea cauzelor de nulitate ale actului juridic civil reprezintă o realitate științifică mai puțin explorată, iar formatul relațiilor sociale nu s-a dovedit a fi suficient de convingător la determinarea subiecților raporturilor de drept civil să creioneze clar „necesitatea” aplicării acestora și importanța juridică pe care o atestă, de fapt. Respectiva amorfie juridică pendulează, cu precădere, în doctrina și legislația Republicii Moldova, atât timp cât legislația civilă de aici nu acordă atenție acestui aspect decât în cadrul unor semantici sumare, iar doctrinarii moldoveni nu au identificat plener pertinenta unei eventuale abordări științifice în domeniu.

O definiție doctrinară și, cu atât mai mult, una legală a modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil nu este formulată în niciun sistem de drept⁸⁵, ceea ce determină apariția mai multor dificultăți, dar și imperative în vederea fundamentării semantice a acestui concept pretins a fi o valență cu accent profund juridic.

Puține dintre sursele doctrinare dedicate materiei nulității actului juridic fac referire la modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil (fără să le definească însă), majoritatea fiind cele care abordează fiecare modalitate concretă în parte, cu statuarea importanței aplicative și practice a acestora, și nu le combina într-o instituție juridică de drept concretă, cum ar fi cea avută în vedere, ca și exemplu.

Ținând cont de cele subliniate mai sus, în doctrina franceză s-a arătat că „aparent, nulitatea este o consecință logică: contractul, nefiind regulat încheiat, nu ar trebui să producă niciun efect”⁸⁶. În același timp, în doctrina română se reține că „având în vedere gravitatea sancțiunii nulității și scopul pentru care o atare sancțiune intervine, legiuitorul a reglementat, în cuprinsul art. 1260 NCC, conversiunea contractului nul”⁸⁷.

Așadar, deducem că modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil se impun ca o necesitate practică stringentă, în special în vederea atenuării, pe de o parte, a

⁸⁵ ȘARGAROVSKI, Mariana. Îndreptarea cauzelor de nulitate ale actului juridic civil în legislația diferitelor țări. În: *Integrare prin cercetare și inovare*. Chișinău: CEP USM, 2017, p. 347.

⁸⁶ MALAURIE, PH., AYNES, L., STOFFEL-MUNCK, PH. *Drept civil. Obligațiile (traducere de D. Dănișor)*. București: Wolters Kluwer, 2009, p. 354.

⁸⁷ UȚĂ, L. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Universul Juridic, 2013, p. 18.

consecințelor dure ale nulității actului juridic civil și, pe de altă parte, cu scopul de a asigura viabilitatea și flexibilitatea circuitului civil.

Autorii Ș. Diaconescu, I. Reghini și P. Vasilescu sunt puținii dintre cei care grupează conversiunea, refacerea și confirmarea într-o singură dimensiune juridică, anume cea a modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actelor juridice civile. Conform acestora, „Părțile unui act civil infestat de o cauză de nulitate mai au și varianta de a repara media tempora actul juridic, încercând să-l înlocuiască cu unul valid sau să îl valorifice pe cel vechi într-o manieră legală. În primul rând vorbim despre refacerea operațiunii juridice, în cel de al doilea caz se va putea vorbi fie despre confirmarea actului juridic, fie despre conversiunea acestuia”⁸⁸.

O descriere amplă a modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, cu referire concretă la confirmare, conversiune și refacere, este realizată de către doctrinarul I. Muntean. Acesta încearcă chiar să vină cu o definiție în ceea ce vizează conceptul de modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil⁸⁹.

În pofida celor statuate mai sus, nu există alte surse teoretice care ar spune că refacerea, confirmarea și conversiunea ar fi modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil. Cu toate acestea, rare sunt izvoarele care trec cu vederea aceste procedee juridice în contextul studiului efectelor nulității actului juridic civil.

În aceste condiții, putem constata că doctrina, aproape unanim, a ajuns la concluzia că părțile unui act juridic civil contaminat de o cauză de nulitate ar fi îndreptățite juridic să aibă varianta de a trata actul juridic, încercând să-l înlocuiască cu unul valid (**refacerea** operațiunii juridice) sau să-l valorifice pe cel vechi într-o manieră legală (**confirmarea** actului juridic sau **conversiunea** acestuia). Împărtășim aceeași viziune atât timp cât astfel s-ar asigura evitarea relațiilor ostile între subiecții de drept, evitarea consumului nerațional de timp și resurse materiale, promovarea principiilor supreme ale dreptului civil: libertatea contractuală (doar *libertas est potestas faciendi id quod jure licet* – libertatea înseamnă să poți face ceea ce îți permite legea) și supremația voinței părților, dar și ar cataliza circuitul civil.

Consacrarea unei noțiuni proprii modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil prezintă interes din punct de vedere teoretic și practic, pentru sistematizarea conceptelor juridice tangente într-o singură instituție de drept și evitarea aplicării de interpretări contradictorii, dar și pentru distingerea condițiilor de exercitare și a efectelor particulare pe care le produc cu scopul de a aplica norma de drept pertinentă.

Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, lexemul „îndreptare”, în polisemia sa, ar însemna „A (se) schimba din rău în bine. A se reorganiza. A căpăta o înfățișare prosperă.

⁸⁸ DIACONESCU, Ș., REGHINI I., VASILESCU, P., *op. cit.*, p. 533.

⁸⁹ MUNTEAN, I. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Universul juridic, 2011, p. 105 și urm.

Corectare”⁹⁰. În același timp, „cauză de nulitate” ar deriva chiar din noțiunea doctrinară de nulitate a actului juridic civil („Nulitatea este sancțiunea ce intervine, dacă legea nu dispune altfel, în cazul în care, la încheierea actului juridic civil, nu se respectă dispozițiile legale referitoare la condițiile de validitate ale actului juridic, astfel încât acesta nu va mai produce, în tot sau în parte, efecte juridice”.⁹¹) și ar însemna totalitatea temeiurilor de drept care determină eminența nulității actului juridic civil, drept urmare a nerespectării condițiilor de valabilitate la formarea sa. Mai simplu, modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil ar viza acel procedeu de reorganizare prin schimbarea din rău spre bine și prin căpătarea unei înfățișări corecte a temeiului care a stat la fundamentul declarării nevalabilității unui act juridic civil.

Cu alte cuvinte, prin modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate înțelegem acele mijloace sau metode prin care părțile unui act juridic civil lovit de o cauză de nulitate au posibilitatea de a remedia actul juridic civil fie pe calea înlocuirii acestui act juridic cu unul valid (refacerea operațiunii juridice), fie pe calea valorificării actului vechi într-o manieră legală (confirmarea actului juridic sau conversiunea acestuia).

Trebuie de menționat că sunt situații când și legea Republicii Moldova acordă o șansă în plus voinței ipotetice a părților care au încheiat un act lovit de nulitate pentru ca acestea să reușească măcar în parte să își atingă scopul propus la momentul formării actului nul (chiar dacă nu oferă o consacrare expresă conceptului de modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil), și aici vorbim despre unica modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil valorificată special de Codul civil din Republica Moldova – confirmarea. Pentru comparație, atragem atenția asupra faptului că Codul civil al României oferă curs și refacerii, și conversiunii, iar Codului civil al Germaniei și cel al Italiei, pe lângă confirmare reglementează și conversiunea.

2.1.1. Refacerea actului juridic civil

Refacerea, după cum deja am relatat, reprezintă una dintre modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil și nu pare a fi un subiect asupra căruia literatura noastră de specialitate, dar și cea străină, să se fi aplecat cu prea multă insistență, situație explicabilă, printre altele, și prin aceea că practica judiciară în materie este mai mult decât săracă. Nici practicienii și nici cercetătorii români din domeniu nu s-au pronunțat clar asupra refacerii decât după intrarea în vigoare a noului Cod civil al României, care reglementează pentru prima dată refacerea actului juridic civil nul.

⁹⁰ <http://www.dexonline.ro/definitie/indreptare>.

⁹¹ BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra, NAZAT, Bogdan, *op. cit.*, p. 236.

Doctrina și unele legislații, în special cele din România, descriu refacerea ca pe o modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, chiar dacă în multe cazuri nu se indică expres asupra acestei subtilități juridice. Totuși se poate admite că în cazul refacerii unei operațiuni juridice nu se remediază atât cauza de nulitate, cât se renunță la invocarea ei în mod iterative⁹². Astfel, dacă un act este lovit de nulitate, părțile, având în vedere toate condițiile legale, pot să constituie un nou act, de data aceasta valabil. Actul rezultat în urma refacerii nu are puterea de a-l reînvia pe primul și nu va lua naștere decât din momentul în care a fost întocmit legal, iar actul vechi va rămâne pe mai departe a fi nul, fără a fi luat în vedere la o anumită relație juridică civilă concretă și fără a afecta raporturile de drept civil care tocmai urmau să se nască în urma încheierii actului juridic nou. Cu alte cuvinte, actul refăcut este o sosie a actului nevalabil, dar în care semnalăm lipsa cauzei de nulitate identificate în primul act. Ori cum se exprimă autorul Zamșa „Mecanismul prevăzut de textul legal analizat constă în încheierea unui nou acord de voință al părților, analog celui care a dat naștere contractului inițial nul, și care să nu fie afectat de cauza respectivă de nulitate; practic este vorba despre înlăturarea cauzei de nulitate prin formarea unui nou contract”⁹³.

Refacerea, vorbind la modul general, se aseamănă cu un fel de „reparație capitală” a actului juridic civil lovit de nulitate, deoarece din acesta din urmă în fond nu mai rămâne aproape nimic, fiind înlocuit cu un act civil nou valabil. „Inclusă în sfera «restabilirii subsecvente a legalității», refacerea actului, așa cum îi sugerează și numele, se concretizează în încheierea unui nou act juridic, identic cu cel invalid, din care însă s-a înlăturat cauza inițială de nulitate”⁹⁴. *In concreto* refacerea nu înseamnă altceva decât procedeul juridic prin care părțile sunt libere de a încheia un nou act juridic, similar primului, prin care voința valabil exprimată într-un act juridic nul să producă efecte juridice printr-un alt act, ale cărui condiții de valabilitate sunt respectate în totalitate.

Din aceste considerente suntem de părerea că refacerea este fundamentată și justificată anume prin prisma principiului libertății contractuale, atât timp cât operațiunea juridică concretă nu intră pe terenul minat al ilegalităților. Dacă acordul de voință al părților contractante este antrenat spre refacerea unui act juridic, neafectând astfel prescripția legală, de ce legea ar fi împotriva lor și nu ar permite viabilitatea și existența unei astfel de modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil?! Această poziție este promovată de către mai mulți teoreticieni cum ar fi și autorul Crăciun⁹⁵, cu toate că nu există o consensualitate de viziuni pe

⁹² DIACONESCU, Ș., REGHINI I., VASILESCU, P., *op. cit.*, p. 534.

⁹³ Apud: BAIAS, F.A., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI, R., MACOVEI, I. (coordonatori). *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*. București: C.H. Beck, 2014, p. 1396.

⁹⁴ DIACONESCU, Ș., REGHINI I., VASILESCU, P., *op. cit.*, p. 534.

⁹⁵ CRĂCIUN, N. *Liberalitățile în Noul Cod Civil*. Teză de doctorat. București, 2013.

acest segment. Chiar dacă legislația și doctrina română în mod predominant abordează refacerea în contextul actelor juridice civile bilaterale, considerăm că aceasta are dreptul la viață și în cazul actelor juridice civile unilaterale, în condițiile în care nu se identifică niciun impediment de ordin normativ care să indice asupra existenței unei imposibilități.

În pofida poziției doctrinare conform căreia „refacerea este compatibilă cu orice formă de nulitate (absolută sau relativă, totală sau parțială, de fond sau de formă)”⁹⁶, dar și a textului legal de la art. 1259 Cod civil român, considerăm că această modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil își găsește rațiunea de a fi anume în contextul nulităților de formă, adică a acelor nulități care intervin în cazul nerespectării formei cerute *ad validitatem*⁹⁷. Dacă admitem împreună cu doctrinarii citați că actul juridic refăcut „nu mai păstrează nici o legătură juridică cu cel vechi și invalid”⁹⁸, atunci refacerea își pierde identitatea de modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil și, în așa fel, ea nu mai contribuie la înlăturarea cauzei de nulitate a actului, iar, spre deosebire de confirmare și conversiune (catalogate drept alte modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil), nu valorifică în niciun mod actul juridic lovit de nulitate. Pe de altă parte, anume în cazul îndreptării cauzei de nulitate a unui act juridic lovit de nulitate pentru nerespectarea formei *ad validitatem* se identifică o continuitate între actul invalid și cel nou, din considerentul că actul nou în esență valorifică o manifestare de voință identică cu cea din actul vechi, doar că îmbrăcată în forma prescrisă de lege. Mai mult, aplicabilitatea refacerii se rezumă practic la îndreptarea actelor juridice încheiate cu nerespectarea formei prescrise, autentice sau scrise, atunci când cea din urmă reprezintă o condiție de valabilitate a actului juridic, de exemplu în cazul garanțiilor personale (art. 1634 alin. (1) Cod civil).

În același timp, urmează de reținut că refacerea, ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil în circumstanța nulităților de formă, este compatibilă atât cu nulitatea absolută, cât și cu cea relativă. Astfel, este recunoscut că un act cu semnătură privată, pentru care legea prevede forma autentică, fiind lovit de nulitate absolută, poate fi refăcut prin întocmirea unui înscris autentic⁹⁹. Pe de altă parte, nerespectarea cerințelor de formă *ad validitatem* ale actului juridic poate avea ca efect nulitatea relativă. Este cazul nulității hotărârilor organului persoanei juridice, care este una relativă în situațiile prevăzute de art. 202 alin. (2) Cod civil¹⁰⁰, iar cauza de nulitate a actului juridic civil poate fi îndreptată prin refacere, ca urmare a adoptării unei

⁹⁶ DIACONESCU, Ș., REGHINI I., VASILESCU, P., *op. cit.*, p. 534.

⁹⁷ DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, p. 1003.

⁹⁸ DIACONESCU, Ș., REGHINI I., VASILESCU, P., *op. cit.*, p. 534.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 534.

¹⁰⁰ Condițiile de formă *ad validitatem* ale actului juridic civil privesc manifestarea de voință (în DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, p. 420), motiv pentru care apreciem că cerințele privind convocarea și desfășurarea ședinței organului persoanei juridice se referă la forma hotărârii organului competent al persoanei juridice ca manifestare de voință a acesteia.

alte hotărâri de către organul competent. Totodată, art. 202 alin. (3) Cod civil stabilește că nulitatea relativă a hotărârii organului persoanei juridice se consideră înlăturată dacă hotărârea a fost *confirmată* printr-o hotărâre ulterioară valabilă. La prima vedere, în ipoteza descrisă se are în vedere confirmarea actului juridic (a hotărârii organului persoanei juridice) ca și modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil. În opinia noastră, în realitate operează refacerea, deoarece înlăturarea cauzei de nulitate a hotărârii organului persoanei juridice se realizează pe calea convocării și desfășurării unei alte ședințe a organului competent, la care se adoptă o nouă hotărâre, cu respectarea tuturor cerințelor.

„De asemenea, considerăm că viziunea operării refacerii doar în contextul nulităților de formă este una justificată și din considerentul că, deși doctrina invocă faptul că actul rezultat în urma refacerii este unul identic cu cel refăcut, nu se oferă o precizie cu privire la criteriile de calificare ale unui act ca fiind identic sau nu cu altul.”¹⁰¹ În lipsa unei precizări exacte, poate fi pusă la îndoială chiar eficiența refacerii ca și procedeu juridic, atât timp cât nu există o rațiune clară care ar argumenta necesitatea obiectivă de a reface un act în altul identic lui. Cu alte cuvinte, identitatea, în sensul său strict literal, denotă lipsa elementului de diferențiere existent între actul vechi și cel nou¹⁰², deși acesta trebuie să persiste pentru a face posibilă înfăptuirea refacerii. În viziunea noastră, identitatea, în cazul concret al operațiunii de refacere, are în optică anume identitatea de voințe manifestate în sensul de a produce o identitate de efecte juridice, dar, sub rezerva excluderii cauzei de nulitate, care nu poate fi generată decât de nerespectarea formei actului juridic cerută ca și condiție de valabilitate. Or cauza de nulitate nu poate fi concepută izolat de actul juridic, pentru că aceasta, per general, este parte componentă a actului juridic, ținând și fiind total dependentă de acesta.

În restul cauzelor de nulitate care infestază actul juridic civil vom avea o contaminare directă a voinței părților fie din cauza lipsei de capacitate juridică, fie din cauza viciilor de consimțământ ori din alte temeiuri și, implicit, a efectelor actului juridic urmărite de către părți de a fi realizate. Într-o atare situație nu mai suntem în prezența unei identități în sensul modalității de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil cum este refacerea. În așa caz, în încercarea de a evita cauza de nulitate, se va impune necesitatea operării unor schimbări substanțiale a voinței părților, transpusă în intenția de a produce anumite efectele juridice, iar acest fapt va valora, pur și simplu, un act juridic nou în raport cu multe alte acte juridice civile lăsate uitării din cauza nulității de care au fost lovite și, în concret, a principiului *restitutio in integrum*.

¹⁰¹ ȘARGAROVSKI, Mariana. Refacerea actului juridic civil. În: *Integrare prin cercetare și inovare*. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 321.

¹⁰² <http://www.dexonline.ro/definitie/identitate>.

Având în vedere cele subliniate mai sus, deducem șirul condițiilor care urmează a fi întrunite pentru a putea afirma cu certitudine că suntem în prezența unei refaceri a actului juridic civil. În primul rând, pentru a putea reface un act juridic va trebui să atestăm existența unui act juridic lovit fie de nulitate relativă, fie de nulitate absolută anume din cauza nesocotirii condiției de formă cerută pentru încheierea sa valabilă, așa cum deja am explicat în pasajele de mai sus. În al doilea rând, va trebui să existe voința părților de a reface actul juridic lovit de nulitate, or, în cazul în care părțile nu își mai doresc sub nicio formă ca actul juridic lovit de nulitate să își producă într-un anume fel efectele sale firești, nestingerite de cauza de invaliditate, vom fi în situația în care părțile vor fi repuse în situația anterioară, fără ca voința lor juridică, valabil exprimată, să mai poată fi pusă în valoare. În al treilea rând, voința exprimată cu intenția de a produce anumite efecte juridice concrete în actul juridic vechi, susceptibil supunerii refacerii, trebuie să fie identic formulată în actul nou, din argumentele deja statuate mai sus, având în vedere inclusiv identitatea de părți. Asistăm, în așa fel, la o reiterare a voinței, îndreptată spre producerea de efecte juridice prin actul juridic nou. În ultimă instanță, actul juridic rezultat din refacere va trebui să fie încheiat cu respectarea tuturor condițiilor de valabilitate, prin îndreptarea sau excluderea cauzei de nulitate, în caz contrar ar exista riscul cert de a ne pomeni iar sub incidența unei nulități.

Așadar, se va ține cont că „refacerea contractului va avea loc cu respectarea tuturor condițiilor prevăzute de lege la data refacerii lui, însemnând că, pentru ipoteza în care condițiile de validitate prevăzute inițial la data contractului n-au s-au schimbat, vor fi avute în vedere noile reglementări ale acestora; soluția este în acord cu specificul acestei operații, de realizare a unui nou acord de voință, al cărui regim va fi supus legii în vigoare, conform adagiului *tempus regit actum*”¹⁰³. Subliniem aici că refacerea nu instituie unele reguli derogatorii de la principiile de acțiune a legii civile în timp. În așa fel, „Contractul refăcut nu va produce efecte decât pentru viitor, iar nu și pentru trecut; această prevedere are consecințe asupra fructelor produse de bunul care face obiectul material al contractului (atât cel nul, cât și cel nou), în sensul că fructele culese de dobânditor înainte de refacerea contractului trebuie să fie restituite, în principiu, exceptând situația unei clauze exprese contrare din contractul nou”¹⁰⁴.

În practica statelor care o reglementează, refacerea este mai rar întâlnită chiar și decât conversiunea, motiv pentru care nici practica judiciară din România până la ora actuală nu cunoaște niciun precedent în acest sens. Acest lucru este legat, în special, de faptul că, în fond, refacerea nu are o importanță practică de calibrul ce ar determina și genera în special modificări legislative, ea producându-se de la sine, fără a fi necesară o consacrare normativă proprie. Principiul libertății contractuale este suficient pentru a oferi dreptul părților de a încheia orice alte acte juridice

¹⁰³ BAIAS, F.A., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI, R., MACOVEI, I. (coordonatori), *op. cit.*, p. 1397.

¹⁰⁴ POP, L. *Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol. II. Contractul*. București: Universul Juridic, 2009, p. 459.

independente de oricare alte acte lovite de nulitate pretinse a fi identice, cu respectarea condițiilor de valabilitate cerute de lege, fără a le obliga să valorifice în vreun fel actul juridic lovit de nulitate și fără a le sancționa dacă actele invalide, încheiate de către acestea, rămân date uitării. Or refacerea, de fapt, nu presupune altceva decât încheierea unui act juridic independent (care ar exista fără a lua în considerare actul juridic anterior, lovit de nulitate și care i-ar fi identic), doar cu luare în considerare a voinței identice, exprimate valabil într-un act juridic lovit de nulitate drept urmare a nerespectării condiției de formă, cerute pentru valabilitatea acestuia. Cu alte cuvinte, fie că se va ține cont la momentul încheierii unui act juridic civil de procedeu refacerii, fie că nu, situația subiecților de drept în circuitul civil nu diferă sub nicio formă în așa caz, de aceea refacerea are o importanță preponderent teoretică.

2.1.2. Confirmarea actului juridic civil

Confirmarea este modalitatea de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil analizată detaliat în doctrină, dar și reflectată deplin în legislație, atât națională, cât și străină. În fond, confirmarea reprezintă acea operațiune juridică sau declarație prin care o persoană, îndreptățită să ceară anularea unui act, îl recunoaște valabil. În același timp, obiectiv analizând, confirmarea trebuie să nu prejudicieze drepturile obținute de terți.

După autorul L. Pop, confirmarea este definită drept „actul juridic unilateral, abdicativ și accesoriu, cu efecte retroactive prin care o persoană renunță la dreptul său de a invoca nulitatea unui contract”¹⁰⁵.

Într-o altă opinie, „Se considera odinioară că confirmarea era un mijloc de validare a contractului nul prin repararea viciului de care era contaminat. Odinioară, o altă analiză a fost propusă; confirmarea ar fi o renunțare la dreptul de a ataca actul nul. Ceea ce nu a dus la aderarea la aceasta; într-adevăr, confirmarea nu comportă doar un element negativ (renunțarea la dreptul de a ataca), dar și un element pozitiv, *reînnoirea consimțământului în condiții care să-i asigure validitatea și eficacitatea*”¹⁰⁶. După părerea noastră, confirmarea nu are un format de drept procesual, anume cel de a renunța la dreptul de a ataca actul nul, natura sa manifestând un caracter accentuat de drept material. Cu alte cuvinte, potrivit art. 5 alin. (1) Cod de procedură civilă al Republicii Moldova, „Orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime”¹⁰⁷. Deci dreptul de a ataca un act nul vizează exercitarea unei

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 460.

¹⁰⁶ MALAURIE, PH., AYNES, L., STOFFEL-MUNCK, PH., *op. cit.*, p. 361.

¹⁰⁷ Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr. 225-XV din 30 mai 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.06.2003, nr. 111-115/451.

prerogative de procedură, și nu de fond, iar confirmarea soluționează, în primul rând, o chestiune juridică de fond: desconsiderarea forței distructive a cauzei de nulitate. Din aceste considerente, rămânem pe poziția potrivit căreia confirmarea nu poate fi privită decât ca o actualizare a consimțământului care a stat la baza încheierii unui act juridic civil în sensul în care acesta din urmă va produce efecte juridice valabile.

Doctrina se exprimă foarte diferit asupra aplicabilității confirmării în raport cu nulitatea absolută și cea relativă. Conform unora, „în principiu, nulitatea absolută nu poate fi acoperită prin confirmare”¹⁰⁸, după opinia altora, „nulitatea absolută poate fi confirmată”¹⁰⁹. Totuși suntem de părerea că este o modalitate de remanieră aplicabilă doar actelor afectate de nulitate relativă, fiind în principiu inadmisibilă pentru actele lovite de nulitatea absolută. Ne fundamentăm această poziție pornind de la distincția de bază care departajează cele două tipuri de nulitate: relativă și absolută, și avem în vedere anume interesul ocrotit de lege prin instituirea unui tip concret de nulitate. Cu alte cuvinte, nulitatea absolută este instituită pentru a ocroti un interes general, pe când nulitatea relativă este destinată ocrotirii unui interes particular. În aceste condiții, având la bază principiul echității, ce însoțește orice normă de drept privat, constatăm că se dovedește a fi inechitabil ca o oarecare voință individuală, de o anumită competență și dexteritate juridică să decidă asupra acoperirii unei nulități absolute, care, în principiu, a afectat un cerc nedeterminat de subiecți de drept. Ori ceilalți subiecți de drept se prea poate să fi promovat o altă optică în privința acoperirii unei nulități absolute concrete, ținând cont de interesele particulare ale acestora și de drepturile lor civile, ce eventual pot fi afectate.

Astfel, urmând rigorile regulii potrivit căreia accesoriul urmează soartă principalului, pe bună dreptate, susținem ideea că „Din regula lipsei posibilității de acoperire prin confirmare a nulității absolute decurge următoarea consecință: actul de confirmare a nulității absolute este și el nul, absolut ca și actul pe care l-ar confirma în acest mod”¹¹⁰.

Totuși nu trebuie de negat și de exclus faptul că există și cazuri excepționale, în care confirmarea va fi aplicabilă și în cazul nulității absolute. „Ca excepție, nulitatea absolută poate fi acoperită totuși printr-o confirmare. De cele mai dese ori aceasta se referă la nulitatea căsătoriei. Codul familiei, în art. 43, indică două cazuri de acoperire a nulității căsătoriei:

- primul este prevăzut la alin. (2), conform căruia instanța judecătorească este în drept să respingă cererea de declarare a nulității căsătoriei încheiate de către minorul care nu a atins vârsta matrimonială dacă aceasta o cer interesele minorului sau dacă nu există acordul lui de încetare a căsătoriei;

¹⁰⁸ TRAGONE, G., TRAGONE, *op. cit.*, p. 56.

¹⁰⁹ MAREȘ, C. Nulitatea căsătoriei în reglementarea Codului civil. În: *Dreptul*, 2012, nr. 9, p. 61.

¹¹⁰ BOCA, Sergiu. Cauzele și regimul juridic al nulității absolute a actului juridic civil. În: *Legea și viața*, 2012, nr. 8, p. 33.

- al doilea se referă la acoperirea căsătoriei fictive și este consemnat la art. 43 alin. (3) din Codul familiei, care dispune imposibilitatea declarării nule a căsătoriei fictive dacă, la momentul examinării cauzei, persoanele care au încheiat-o au creat împreună o familie”¹¹¹.

Prevederi similare sunt identificate și la art. 303 Cod civil român, care se referă la acoperirea nulității căsătoriei încheiate cu nerespectarea imperativelor legale referitoare la vârsta matrimonială și care pot fi apreciate drept un caz de confirmare tacită a nulității absolute.

Considerăm că un alt exemplu pertinent în vederea ilustrării unui caz de acoperire a nulității absolute prin confirmare ar reprezenta alin. (2) art. 1200 Cod civil prin care se prevede că **„Nerespectarea formei autentice nu afectează valabilitatea contractului de donație dacă bunul donat a fost predat donatarului (s.n.).** Cu toate acestea, dacă obiect al donației este un bun pentru a cărui vânzare (înstrăinare) prin lege este prevăzută o anumită formă a contractului, aceeași formă este cerută și pentru contractul de donație”. Or, potrivit alin. (1) din același articol „Contractul de donație se încheie în formă autentică”. În această ordine de idei, într-un caz concret de donație a unei colecții de cărți, spre exemplu, fără respectarea formei autentice a contractului de donație, în lipsa prevederii exprese de la alin. (2) art. 1200 Cod civil și în situația de incidență a reglementării de la alin. (1) art. 1200 Cod civil, am fi fost în prezența unui caz de nulitate absolută. În acest sens, art. 324 alin. (1) Cod civil dispune că „nerespectarea formei autentice atrage nulitatea actului juridic”, iar aceasta este o nulitate absolută, deoarece forma autentică a actului juridic este o chestiune de ordine publică, menită să atragă atenția părților asupra consecințelor actului încheiat prin solemnitatea autentificării acestuia.

Deși studiile teoretice nu reflectă motivul pentru care legiuitorul a dat curs unui șir de excepții de la regula generală care spune că nulitatea absolută nu va putea fi acoperită prin confirmare, notele informative ale actelor legislative adoptate cu derogări de la aceasta fac unele referiri în sensul de a clarifica necesitatea coexistenței excepțiilor în tandem cu regula avută în vedere. Cu alte cuvinte, instituirea posibilității de acoperire a nulității absolute în cazurile reflectate în Codul familiei¹¹² derivă din importanța relațiilor de familie, considerată drept celula a societății, din imperativele promovării raporturilor armonioase dintre persoanele de sex opus, care, în pofida unor impedimente de ordin formal, sunt apte de a adopta valorile familiale în maniera avută în vedere de legiuitor, punând primatul pe principiile dreptului familiei, reglementate la art. 2 din Codul familiei. În ceea ce vizează unele dintre cazurile de confirmare ale nulității absolute prevăzute de Codul civil, ținem să scoatem în evidență motivul potrivit căruia aplicabilitatea

¹¹¹ BAIEȘ, Sergiu, ROȘCA, Nicolae. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chișinău: Cartier, 2004, p. 197.

¹¹² Codul familiei al Republicii Moldova. Nr. 1316-XIV din 26 octombrie 2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 26.04.2001, nr. 47-48/210.

confirmării în caz de nulitate absolută se face posibilă, în cele mai dese dintre cazuri, drept urmare a decăderii necesității de îndeplinire a condiției care a stat la baza atestării valabilității actului juridic, impusă de legiuitor a fi întrunită (în situația unor raporturi juridice specifice, în vederea sporirii securității acestora și ținând cont de natura lor predispusă abuzurilor de drept) anume pentru a asigura producerea de efecte juridice valabile (odată ce acestea din urmă și așa au reușit să se producă corespunzător). Drept exemplu, în cazul în care colecția de cărți a ajuns la donatar, chiar și în lipsa unui contract de donație întocmit în formă autentică, având în vedere că pentru înstrăinarea colecției de cărți legea nu prevede o anumită formă, putem considera că actul de liberalitate s-a produs, iar valoarea a trecut din patrimoniul donatorului în patrimonial donatarului, fără a se urmări un contraechivalent.

Doctrina însă rămâne a fi uniformă în ceea ce vizează caracterele juridice ale confirmării^{113,114, 115, 116, 117}. În aceste condiții, confirmarea este descrisă de următoarele caractere juridice: a) act juridic de formație unilaterală, deoarece emană de la persoana celui îndrituit să invoce cauza de nulitate relativă, nefiind necesară acceptarea de către celălalt contractant; b) are caracter accesoriu, principalul fiind actul anulabil, pe care vine să-l completeze, cu efectul înlăturării cauzei de nulitate, ori, în lipsa existenței actului anulabil, nici nu se mai pune problema aplicării confirmării.

Confirmarea pentru a fi operantă trebuie să întrunească niște condiții. Prioritar, fiind o operațiune juridică, va trebui să respecte condițiile de fond ale oricărui act juridic.

În ceea ce privește conceptul de „confirmare”, art. 330 alin. (2) Cod civil prevede că nulitatea relativă poate fi acoperită prin voința expresă sau tacită a persoanei în al cărei interes este stabilită nulitatea. Din cele citate rezultă că trebuie să existe, în primul rând, o voință de a confirma. Dacă părțile execută un contract, crezând, eronat, că el este valabil, în această situație nu putem atesta o confirmare; deci partea trebuie să cunoască anulabilitatea actului. Deoarece, în general, nu se renunță la un drept, conduita părții îndreptățite să confirme nulitatea trebuie să fie concludentă în acest sens. De pildă, dacă X își dă seama că la cumpărarea unui autoturism folosit a fost indus în eroare cu privire la kilometrii de la bord și totuși el achită restul prețului și folosește mașina în continuare, atunci această conduită trebuie interpretată ca o confirmare a contractului de vânzare-cumpărare.

În al doilea rând, din prevederea de la art. 330 alin. (2) Cod civil decurge că voința de a confirma actul juridic lovit de nulitate trebuie să fie certă și evidentă. Confirmarea expresă a unui

¹¹³ IONAȘCU, Traian, BARASCH, Eugen (coordonatori), *op. cit.*, 357.

¹¹⁴ POPESCU, Tudor R., ANCA, Petre. *Teoria generală a obligațiilor*. București: Editura Științifică, 1968, p.98.

¹¹⁵ SABĂU-POP, I., HODOȘ, R.F., *op. cit.*, p. 67.

¹¹⁶ DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, p. 1013.

¹¹⁷ FLORESCU, G., *op. cit.*, p. 214.

act anulabil este ea însăși un act juridic unilateral și trebuie să îndeplinească condițiile de validitate ale oricărui act juridic. Considerăm însă că confirmarea pe deplin poate fi și tacită, dacă ea rezultă din acte sau fapte care nu lasă nicio îndoială asupra intenției de confirmare a actului. Cel mai adesea confirmarea tacită rezultă din executarea voluntară a actului; poate fi considerată o confirmare tacită a actului și neinvocarea nulității în termenul legal de prescripție a acțiunii în anulare, dacă nu s-ar dovedi că această inactivitate nu a fost dorită.

În mod deosebit, actul de confirmare trebuie să îndeplinească și unele condiții speciale, care par a fi evidente, și anume: el trebuie să emane de la persoana îndreptățită a invoca nulitatea; cauza nulității actului trebuie să fi dispărut, pentru ca altfel și actul de confirmare va fi lovit de nulitate; actul de confirmare trebuie făcut în cunoștință de cauză, adică știind că actul a fost anulabil și dorind confirmarea lui. Trebuie reținut și considerentul ce rezultă din prevederile art. 330 alin. (3) Cod civil, potrivit cărora pentru confirmarea actului juridic anulabil, voința nu trebuie să fie exprimată în forma cerută pentru încheierea actului juridic respectiv.

În pofida caracteristicilor și condițiilor sale proprii, confirmarea deseori poate fi confundată cu refacerea. Totuși se cere menționat faptul că între aceste două modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil există mai multe deosebiri. Deși atât refacerea cât și confirmarea se aplică, în fond, nulităților de formă, refacerea este practicabilă ambelor tipuri de nulitate (absolută și relativă), în timp ce, în principiu, confirmarea este posibilă doar pentru actele nule relativ. De asemenea, este de subliniat că dacă refacerea este îndeobște un contract, confirmarea este întotdeauna un act unilateral abdicativ. În același timp, o diferențiere definitorie ține de faptul că refacerea produce efecte *ex nunc*, iar confirmarea produce efecte și *ex tunc*.

În contextul deosebirilor care departajează refacerea de confirmare, potrivit opiniei lui Ph. Malaurie, „confirmarea consolidează un act vechi, nul prin ipoteză, în timp ce refacerea constituie un act nou care, fără retroactivitate, i se substituie unui act vechi”¹¹⁸.

Confirmarea nu se confundă nici cu ratificarea, care înseamnă actul prin care o persoană devine parte într-un act valabil încheiat, dar care a fost făcut în lipsa sau cu depășirea împuternicirii necesare și, reiterând, nici cu refacerea care reprezintă, după cum am văzut, un act nou. Dar „actul confirmativ nu se confundă nici cu actul recognitiv, deoarece prin acesta se recunoaște un act preexistent, dar numai în ceea ce privește existența sa, iar nu și în privința validității sale”¹¹⁹.

În contextul reglementărilor vechi, existente până la data de 1 martie 2019 în Codul civil, se afirma: „Contrar opiniei existente în doctrină, legiuitorul moldovean, în cuprinsul art. 249 Cod civil, determinând consecințele încheierii actului juridic fără împuterniciri de reprezentare, utilizează, într-un mod oarecum impropriu, tot noțiunea de confirmare, deși termenul de ratificare

¹¹⁸ MALAURIE, PH., AYNES, L., STOFFEL-MUNCK, PH., *op. cit.*, p. 360.

¹¹⁹ POP, Aurel, BELEIU, Gheorghe, *op. cit.*, p. 438.

ar fi de preferat în acest context”.¹²⁰ Această dilemă a fost exclusă de către legiuitor odată cu intrarea în vigoare a prevederilor Codului civil modernizat, așa încât, acum art. 370 Cod civil, dedicat reglementării regimului juridic al încheierii actului juridic fără împuterniciri de reprezentare, face referire exactă la instituția ratificării, prevăzând la alin. (1) că „*Dacă o persoană încheie un act juridic în numele unei alte persoane fără a avea împuterniciri pentru reprezentare sau cu depășirea împuternicirilor, actul juridic produce efecte pentru reprezentat numai în cazul în care acesta îl ratifică ulterior*”.

Pe cale de consecință, având drept reper cele statuate supra, conchidem faptul conform căruia confirmarea își va produce efectele din momentul încheierii contractului și atrage renunțarea la mijloacele și excepțiile ce puteau fi opuse. În același timp, e corect de a reține că „pentru situațiile în care nulitatea relativă poate fi invocată de două sau mai multe persoane, confirmarea din partea uneia dintre acestea nu are efect asupra situației celorlalte persoane care își vor conserva posibilitatea de a introduce acțiunea în anulare”¹²¹, atât timp cât celelalte persoane sunt terțe față de actul confirmării.

Totuși, după cum am specificat sumar mai sus, confirmarea își produce efectele sub rezerva drepturilor dobândite și conservate de terții de bună-credință. „Față de terți, confirmarea produce efecte relative”¹²², prin terții de bună-credință înțelegându-se creditorii și succesorii cu titlu particular care au conservat/au dobândit dreptul lor în baza unui contract subsecvent contractului anulabil, necunoscând cauza de anulare. „Însă, dacă actul confirmativ este favorabil terților, le va fi pe deplin opozabil.”¹²³

O situație specifică este și în cazul confirmării unui contract anulabil prin dol sau violență și posibilitatea de a renunța la dreptul de daune-interese. Soluția rezultă din faptul că prin confirmare se acoperă viciul de consimțământ, dar nu se rezolvă, implicit, și chestiunea reparării prejudiciului inherent delictului civil, deci, în astfel de situații, dreptul de a cere daune-interese rămâne în vigoare.

În cazul confirmării practica judecătorească este mai bogată, chiar în ceea ce vizează țara noastră. Acest lucru este condiționat de faptul că legislația națională face referire la confirmare în iterative rânduri, deși însăși aceasta nu este definită în mod expres. Remarcabil este totuși că nu există hotărâri judecătorești în Republica Moldova care ar descrie acțiuni în judecată în care confirmarea să fie obiect al acțiunii civile. Deci se abordează, de cele mai dese ori, în mod complementar confirmarea, în vederea emiterii unei hotărâri sau încheieri judecătorești motivate.

¹²⁰ BOCA, Sergiu. Delimitarea nulității de alte cauze de ineficacitate a actului juridic civil. În: *Legea și viața*, 2012, nr.1, p. 29-34, p. 31.

¹²¹ POP, L., *op. cit.*, 2009, p. 460.

¹²² *Ibidem*, p. 464.

¹²³ *Ibidem*.

Acesta este cazul Deciziei Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 2ra-1064/2013 din 05.06.2013¹²⁴, în conformitate cu care se menține că instanța de recurs a apreciat ca fiind întemeiată concluzia instanței de apel privind respingerea acțiunii reconvenționale intentate de recurent, pe motivul lipsei de temeiuri de anulare a contractelor de vânzare-cumpărare a terenurilor, reținând în dispozitivul hotărârii că „În conformitate cu prevederile art. 217 Cod civil, nulitatea absolută a actului juridic poate fi invocată de orice persoană care are un interes născut și actual. Instanța de judecată o invocă din oficiu. Nulitatea absolută nu poate fi înlăturată prin confirmarea de către părți a actului lovit de nulitate. Acțiunea în constatare a nulității absolute este imprescriptibilă. Conform art. 221 alin. (2) Cod civil, actul juridic încheiat cu intenția de a ascunde un alt act juridic (actul juridic simulat) este nul. Referitor la actul juridic avut în vedere de părți se aplică regulile respective.

Din analiza deciziei Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 2ra-1199/2005 din 26.10.2005 deducem un alt raționament: „Voința de a confirma actul juridic lovit de nulitate trebuie să fie certă și evidentă. Pentru confirmarea actului juridic lovit de nulitate relativă voința nu trebuie să fie exprimată în forma cerută pentru încheierea actului juridic respectiv”¹²⁵. În cuprinsul deciziei se enunță că actul juridic de vânzare-cumpărare va fi considerat nul atât timp cât confirmarea actului nul nu s-a făcut cu respectarea formei scrise, caracteristică contractului nevalabil.

Totuși invocarea confirmării în instanțele de judecată de către una dintre părțile aflate în proces ar putea impune mai multe probleme de ordin procesual. Cu alte cuvinte, este greu de imaginat care ar fi actul de dispoziție al instanței de judecată în cazul în care reclamantul în cadrul unui proces privind constatarea nulității relative a unui contract invocă confirmarea, fără însă a formula o cerere de renunț la acțiune. În ipoteza în care instanța nu va putea dispune încetarea procesului nici din motivul că ar valora, eventual, o tranzacție de împăcare confirmarea reclamantului (confirmarea fiind un act juridic unilateral), nici în baza altui temei prevăzut la art. 265 Cod de procedură civilă, suntem de părerea potrivit căreia instanța de judecată va putea emite o hotărâre prin care va respinge acțiunea pe fond.

Concluzionăm prin a remarca importanța teoretică și practică impunătoare pe care o are confirmarea, ajungând la deducția că necesitatea rezervării unui articol reprezentativ confirmării, care ar evidenția detalii indispensabile la aplicarea acestei modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, se impune nu doar din rațiuni de ordin tehnico-legislativ, dar și din considerente de natură conceptuală.

¹²⁴ *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2013, nr. 10, p. 14.

¹²⁵ http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/

2.1.3. Conversiunea actului juridic civil

Cea de-a treia modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil este conversiunea, așa cum am reținut în debutul prezentului paragraf și căreia i se dedică în mod exclusiv cercetarea științifică de față.

2.2. Determinarea naturii juridice a conversiunii actului juridic civil

Așa cum am relatat până acum, conversiunea, nefiind subiectul-țintă al studiilor teoretice, rămâne o prezență juridică neclară și neconturată din acest punct de vedere, iar lipsa unui consens în ceea ce privește natura juridică a sa, fundamentarea ei teoretică, noțiunea de bază a conversiunii, elementele sale și cazurile în care aceasta operează îi imprimă calitatea de obiect de studiu pe cât de neexplorat și interesant, pe atât de controversat și deloc simplu de instituționalizat.

Cu riscul de a ne relua ideea, dar cu certitudinea de a oferi plusvaloare studiului de față, amintim despre faptul că dimensiunea juridică a modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, așa cum considerăm că este și natura juridică a conversiunii, dar și a confirmării și refacerii, nu a fost abordată nici în legislație, nici în doctrină, atât în țara noastră cât și de peste hotare, cu unele excepții. Ținând cont de importanța vădită pe care o comportă aceasta, ne propunem să-i oferim un teren complex pentru tălmăcire teoretică.

Cu alte cuvinte, viziunea juridică a modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil nu a fost recunoscută, decât superficial, precum nici titulatura pretinsului concept de drept nu este una invariabil exprimată. În cele mai dese dintre cazuri, modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil propriu-zise sunt grupate în instituții cu titulaturi diferite, indicând asupra unei naturi juridice distincte, și după criterii diverse, lucru ce sporește ambiguitatea subiectului cercetat, iar toată această lipsă de sincronitate semantică rezultă din absența clarificării mai multor chestiuni teoretice referitoare la natura juridică a conversiunii și, implicit, ale refacerii și confirmării, pe cele din urmă considerându-le din același bloc.

Din acest punct de vedere, determinarea naturii juridice a conversiunii se impune drept o condiție *sine qua non* în intenția de a localiza cât mai precis instituția de drept respectivă în sistemul de drept, fără a lăsa căi de interpretări neuniforme. În acest context, demersul nostru cu privire la determinarea naturii juridice a conversiunii va cuprinde pe alocuri și unele aspecte cu privire la celelalte modalități de îndreptare a cauzei de nulitate ale actului juridic civil (confirmarea și refacerea), pornind de la premisa identității de natură juridică a acestora.

Dacă e să ne referim la doctrina națională, aceasta nu face referire sub niciun pretext la modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, doar descrie ocazional remediul concret al nulității, fără a-l raporta sau a-l încadra juridic vreunei apartenențe conceptuale. Or actualmente doctrina autohtonă se centrează mai mult pe descrierea confirmării, atât timp cât alte modalități de remediere a nulității actului juridic civil nu sunt oglindite expres în legislația noastră.

Este important de a releva faptul că legiuitorul național, mișcat de multiplele propuneri de *lege ferenda* venite, mai ales, din partea practicienilor, au votat modernizarea Codului civil al Republicii Moldova în anul 2018, introducând propuneri de modificare importante și majore la capitolul actului juridic și, cu precădere, la nulitatea actului juridic, intrate în vigoare începând cu 1 martie 2019. Deși asistăm la includerea de noi norme juridice strategice ca nulitatea virtuală, nulitatea parțială ș.a., totuși autorii proiectului de lege nu se referă nici de această dată la posibila instituție juridică a modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic și la componentele sale, iar acest lucru nu face decât să ateste oportunitatea demersului științific pe care îl formulăm în cercetarea de față.

În această ordine de idei, autorii autohtoni N. Roșca și S. Baieș descriu confirmarea, dar nu menționează că ar fi o modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actelor juridice civile. La capitolul confirmării autorii sus-citați menționează că „Nulitatea absolută *nu poate fi acoperită prin confirmare*. (...) Această prevedere legală demonstrează o dată în plus că nulitatea absolută urmărește apărarea ordinii publice, a bunelor moravuri, fapt ce nu permite părților să acopere nulitatea”¹²⁶. În același timp, se trasează ideea conform căreia „Confirmarea actului are un efect retroactiv, ceea ce înseamnă că ea, pe de o parte, stinge nulitatea din trecut, iar pe de alta, face actul juridic lovit de nulitate relativă să fie valabil chiar din momentul încheierii, și nu din momentul confirmării”¹²⁷.

Și autorul D. Cimil ilustrează confirmarea în contextul analizei nulității în cadrul grupurilor de contracte. Dânsul nu face referire la modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actelor juridice civile, însă amintește cazurile de aplicabilitate ale confirmării: „Nulitatea absolută nu poate fi înlăturată prin confirmarea de către părți a actului lovit de nulitate”¹²⁸.

Tangential conversiunea este tratată de către autorul S. Boca în teza sa de doctor *Efectele nulității actelor juridice civile*¹²⁹, care afirmă că conversiunea este o excepție de la principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*: „Aceste principii de drept care, în concurs cu regula *quod nullum est, nullum producit effectum*, o înlătură într-un mod specific sunt următoarele: - principiul conversiunii actului juridic; - principiul răspunderii civile delictuale; - principiul *error communis facit jus* (principiul validității aparenței în drept). Cum aceste cazuri nu se încadrează strict în excepțiile de la cele trei principii analizate, le vom considera excepții de la principiul, mai larg, *quod nullum est, nullum producit effectum*.” Autorul sus-citat își argumentează opinia prin faptul

¹²⁶ BAIEȘ, Sergiu, ROȘCA, Nicolae. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chișinău: Cartier, 2014, p. 197.

¹²⁷ *Ibidem*, p. 202.

¹²⁸ CIMIL, Dorin. Analiza teoretică a abordărilor practicii judiciare privind efectele nulității în cadrul grupurilor de contracte. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 11, p. 4-5.

¹²⁹ BOCA, Segiu, *op. cit.*, 2013, p. 84.

că principiile cu pricina ar fi excepții pentru că sunt mai energice decât *quod nullum est, nullum producit effectum*, ceea ce ni se pare o explicație insuficient fundamentată științific: „Acele reguli de drept reprezintă excepții de la principiul *quod nullum est, nullum producit effectum* datorită faptului că sunt mult mai energice decât cazurile menționate ca excepții de la celelalte trei principii (care sunt și ele derivate ale regulii *quod nullum est...*), deoarece ele înlătură în întregime chiar nulitatea, iar nu numai unele efecte ale acesteia (cu o mențiune specială ce o vom face pentru cazul conversiunii actului juridic)”.

Astfel, trebuie recunoscut faptul că S. Boca este primul autor din Republica Moldova care a pus în discuții științifice natura juridică a conversiunii, fără însă a o numi ca atare, în pofida faptului că nu oferă lux de amănunte cu referire la raționamentele care l-au determinat să facă anumite deducții concrete. Mai mult decât atât, după părerea noastră, autorul vizat admite o contradicție în propria expunere a considerentelor asupra conversiunii, calificând-o fie ca excepție de la regula *quod nullum est, nullum producit effectum*, fie ca un principiu ce se aplică în comun cu această regulă. Or o excepție de la o regulă juridică nu poate avea în același timp calitate de principiu de drept, chiar dacă ar fi vorba de un principiu îngust aplicabil unei instituții juridice concrete.

Dar neclaritatea se amplifică și mai mult atunci când stabilim că același autor în titlul articolului său din „Revista Națională de Drept”¹³⁰ explică deja despre faptul că conversiunea ar fi, de fapt, o modalitate de înlăturare a efectelor nulității actului juridic civil. Astfel nu este clara natura juridică a conversiunii și nici poziția pe care o are și o apără, de fapt, doctrinarul.

În ceea ce vizează confirmarea, este și ea plasată în vizor de autorul S. Boca, iar pe lângă faptul că acesta face o interpretare literară a postulatelor din Codul civil la acest subiect¹³¹, concluzionează prin a puncta că „termenii «confirmare» și «ratificare» nu sunt sinonimi, astfel că fiecare trebuie folosit la locul și cu înțelesul lui”¹³².

S. Boca s-a referit și la refacere, fără însă a o defini sau a-i determina natura juridică, ci doar expunând condițiile care trebuie să le întrunească pentru a exista. Mai mult decât atât, autorul citat atenționează că refacerea nu ar trebui confundată cu confirmarea: „Mai trebuie reținut că inadmisibilitatea confirmării actului juridic lovit de nulitate absolută nu trebuie confundată cu refacerea actului juridic nul absolut, refacere care este admisibilă și valabilă în măsura în care sunt respectate dispozițiile legale privitoare la condițiile de validitate, inclusiv cele nesocotite la încheierea primului act juridic”¹³³. Dar această concretizare a autorului este neclară, dat fiind faptul că legislația națională nu cunoaște decât una dintre cele două modalități de îndreptare, iar riscul disensiunilor la acest capitol este încă unul doar presupus.

¹³⁰ BOCA, Sergiu. Conversiunea ca modalitate ..., *op. cit.*, p. 56.

¹³¹ BOCA, Sergiu. Cauzele și regimul ..., *op. cit.*, p. 31.

¹³² BOCA, Sergiu. Delimitarea nulității de ..., *op. cit.*, p. 31.

¹³³ BOCA, Sergiu. Cauzele și regimul ..., *op. cit.*, p. 33.

Autorul din Republica Moldova T. Cruglițchi abordează conversiunea, relevând importanța acesteia, prin concretizarea că actul rezultat în urma conversiunii „își va produce efectele fără vreo investigație asupra voinței părții, în scopul de a se descoperi dacă partea ar fi intenționat să-l săvârșască pe cel de-al doilea în ipoteza în care primul act ar fi fost nul”¹³⁴. De menționat că nici de această dată nu se descrie natura juridică a conversiunii.

Având în vedere cele expuse, să fie conversiunea abordată doar ca excepție de la principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*, fără a intra în textura semantică complexă a ei?! După părerea noastră nu. Conform dicționarului juridic, excepția este „o derogare de la regula generală. În conținutul actelor normative excepția trebuie să fie formulată în mod expres și este de strictă interpretare, neputând fi extinsă prin analogie la alte situații decât cele prevăzute în text”¹³⁵. Conversiunea, dar și refacerea sau confirmarea, nu sunt derogări de la o regulă generală *quod nullum est, nullum producit effectum*, pentru că ele nu survin în mod obligatoriu, cum se întâmplă în cazul unei excepții prevăzute expres de lege, care trebuie aplicată în mod imperativ la întrunirea tuturor condițiilor sale juridice, pentru a nu leza vreun drept protejat de buchea legii; acestea, în principiu, sunt alternative efectelor nulității actului juridic civil și se aplică la voința părților al căror act juridic este lovit de nulitate.

Pe de altă parte, să fie conversiunea modalitate de înlăturare a efectelor nulității actului juridic civil?! În mod cert că nu! Cu atât mai mult această afirmație nu poate fi acceptată pentru confirmare sau refacere. Chiar dacă există probabilitatea de a prezuma că este dificil de sesizat acest adevăr în raport cu confirmarea, care se pare că nu-l va lăsa pe actul nul să-și producă efectele, în raport cu conversiunea și refacerea, însă efectele nulității actului juridic se vor produce, mai mult sau mai puțin în raport cu actul convertibil și actul susceptibil de a fi refăcut. Iar aici, dacă efectele nulității actului juridic ar fi privite, în sens larg, ca și consecințe ale nulității unui act juridic, cum este și cert, atunci și confirmarea, și refacerea, și conversiunea survin ca și consecință a nulității actului juridic, doar existența lor este strict legată de contemporaneitatea unui act nevalabil. Deci ajungem iarăși la ideea predestinației alternative a celor trei modalități de îndreptare creionate.

Doctrina autohtonă, în așa fel, pe de o parte, nici nu atrage atenție cuvenită mecanismului conversiunii, pe de altă parte, nici nu oferă un răspuns cert cu privire la natura juridică a acestui mecanism. Într-o altă ordine de idei, doctrina noastră dacă și oferă o oarecare analiză conversiunii, confirmării și refacerii, o face în mod separat, individual, ceea ce creează impresia că acestea ar reprezenta preținse instituții juridice separate.

¹³⁴ CRUGLIȚCHI, T. Efectele nulității actelor de procedură civilă. În: *Legea și viața*, 2006, nr. 5, p. 29.

¹³⁵ <http://www.dictio.ro/juridic/exceptie>

În ceea ce vizează doctrina română, aceasta a abordat mai des tematica plasată în discuție, chiar dacă numai tangențial, de cele mai multe ori, așa cum vom arăta în cele ce urmează. Acest lucru poate fi justificat și de faptul că legislația civilă a României descrie mai multe modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actelor juridice civile, astfel, pe lângă confirmarea consacrată în Codul civil al Republicii Moldova, în Codul civil român identificăm conversiunea și refacerea, așa cum am arătat deja. Cu toate acestea, nici sistemul de drept românesc nu scoate în evidența problema naturii juridice a conversiunii, existând păreri împărțite în această privință.

Odată cu intrarea în vigoare a noului Cod civil român, modalitățile de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil au căpătat o abordare nouă, lucru ce a orientat doctrina spre o optică inovatoare. Lucrul care trebuie remarcat este că până la intrarea în vigoare a noului Cod civil doctrina nu a avut intenția de a aborda conversiunea, confirmarea și refacerea ca și instituții juridice independente, derivate dintr-un concept juridic unic, cum s-a întâmplat după 2011. Or doctrina română veche aborda conversiunea ca pe o excepție de la regula *quod nullum est, nullum producit effectum* sau ca un principiu care înlătură regula citată, iar refacerea și confirmarea nu aveau o natură juridică argumentată; pe când doctrina nouă, deși nu prioritar și nu în toate cazurile, s-a preocupat de a le oferi o ipotetică instituționalizare și natură juridică comună.

Gh. Beleiu¹³⁶, E. Poenaru¹³⁷, G. Tragone și E. Tragone¹³⁸ consideră conversiunea ca și principiu care înlătură regula *quod nullum est, nullum producit effectum*. Aceeași calificare este oferită de autorii citați și confirmării, și refacerii. Recunoaștem că opinia acestor autori nu o împărtășim. Dacă e să consultăm dicționarul juridic, atunci stabilim că principiu înseamnă „element fundamental, idee, lege de bază pe care se întemeiază o teorie științifică, un sistem politic, juridic, o normă de conduită etc.”.¹³⁹ Conversiunea, ca și confirmarea sau refacerea, nu sunt idei de bază pe care se întemeiază sistemul juridic; în primul rând acest lucru nu rezultă din niciun act normativ, după cum ar fi corect, în contextul prevederilor de la alin. (2) art. 45 Lege nr. 100 din 2017 cu privire la actele normative¹⁴⁰, potrivit cărora: „În cazul actelor normative de importanță majoră și al celor cu un conținut specific, dispozițiile generale se expun, de regulă, sub formă de principii.” În al doilea rând, existența lor (modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate subliniate) depinde de întrunirea unor condiții juridice de bază, neputând opera în mod independent și singular, sau, mai clar spus, sunt accesoriile unui principal – nulitatea actului juridic.

¹³⁶ BELEIU G., *op. cit.*, p. 234.

¹³⁷ POENARU, E., *op. cit.*, p. 228.

¹³⁸ TRAGONE, G., TRAGONE, E., *op. cit.*, p. 56-58.

¹³⁹ http://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=3988

¹⁴⁰ Legea cu privire la actele normative, nr. 100 din 22.12.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 7-17.

O. Ungureanu¹⁴¹ I. Sabău-Pop și R.F. Hodoș¹⁴² sunt de părerea că conversiunea ar avea natura juridică de principiu care menține efectele actului lovit de nulitate. O abordare similară este oferită confirmării și refacerii. Că nu este principiu, sub nicio formă, ne-am convins deja. Mai mult ca atât, de fapt, conversiunea, refacerea și confirmarea nu mențin efectele actului lovit de nulitate, pentru că un act nul își are propriile efecte, care nu trebuie menținute ca să se producă, iar predestinația primelor este, în esență, de a corecta cauza de nulitate și de a plasa în circuitul civil un act juridic valabil. Dacă autorii sus-citați s-au referit, de fapt, la efectele unui act valabil, dar printr-o exprimare mai puțin precisă a rezultat semantica descrisă mai sus, totuși nu considerăm că anume aceasta este predestinația modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, pentru că este clar că în cazul conversiunii și refacerii va produce efectele actul subsecvent, nu actul inițial (susceptibil de a fi convertit sau refăcut); lucru care poate fi mai puțin sesizabil în raport cu confirmarea.

Un raționament similar este dat conversiunii de Rodica Peptan, care de asemenea include cele trei modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil într-un singur posibil concept juridic, doar că titulatura acestuia este una aparte, oferindu-le în așa fel și o natură juridică distinctă de cea recunoscută de către noi. În acest sens, autoarea în cauză este de părerea că conversiunea, refacerea și confirmarea constituie modalități de validare sau valorificare a actului juridic nul. Aceasta argumentează rațiunea existenței unei astfel de viziuni prin următoarele: „Odată încheiat, actul juridic beneficiază de o *prezumție de valabilitate* până la desființarea sa pe cale judiciară sau până la consolidarea sa pe cale amiabilă, dacă aceasta este posibil, ori prin respingerea acțiunii în constatarea nulității actului”¹⁴³. O viziune foarte apropiată de cea ilustrată tocmai este prezentată și de către doctrinarul român M. Nicolae, potrivit căruia „prin efectul conversiunii, actul nul nu este în întregime nimicit, ci este, în parte, „valorizat”, ceea ce înseamnă că el este susceptibil de valențe multiple (...)”¹⁴⁴.

Privim critic și poziția enunțată de către autorii Peptan și Nicolae, deoarece, teoretic vorbind, un act juridic nul nu mai poate fi valorificat, pentru că el nu produce alte efecte decât cele ale nulității. Ori poate fi valorificat doar un act juridic valabil, ori unul căruia i s-a „anulat” nulitatea.

Autorii G. Boroș¹⁴⁵, V. Stoica, N. Pușcaș și P. Trușcă¹⁴⁶ consideră toate cele trei modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil vizate de noi ca și reguli care înlătură

¹⁴¹ UNGUREANU, Ovidiu. *Manual de drept civil. Partea generală*. București: All Beck, 1999, p. 138.

¹⁴² SABĂU-POP, I., HODOȘ, R.F., *op. cit.*, p. 71.

¹⁴³ PEPTAN, R., *op. cit.*, p. 133.

¹⁴⁴ NICOLAE, M. *Drept civil. Teoria generală. Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile*. București: Solomon, 2018, p. 586.

¹⁴⁵ BOROI, G. *Drept civil. Partea generală. Persoanele*. București: All Beck, 2002, p. 150.

¹⁴⁶ STOICA, V., PUȘCAȘ, N., TRUȘCĂ, P. *Drept civil. Instituții de drept civil*. București: Universul Juridic, 2003, p. 161.

principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*. Nici de această dată nu suntem de acord cu autorii. Dicționarul explicativ al limbii române indică asupra faptului că regula este „normă, lege pe baza căreia are loc un proces, se desfășoară o activitate sau se produce un fenomen; precept”¹⁴⁷. În baza confirmării, conversiunii și a refacerii nu se produce vreun proces concret, care ar presupune anumite etape, pentru că aceste modalități înseși presupun un proces, în care se implică părțile al căror act juridic a fost sancționat cu nulitatea.

Într-o redacție mai nouă a lucrării sale, O. Ungureanu, alături de autoarea C. Munteanu, face noi abordări în raport cu conversiunea în contextul confirmării și refacerii¹⁴⁸. De această dată autorul vorbește despre conversiune, confirmare și refacere într-un singur context, însă fără a numi eventuală dimensiune juridică care le-ar uni și fără a releva natura lor juridică. De menționat că autorii sus-citați descriu conversiunea și refacerea în contextul confirmării, care nu permite nulității să-și producă efectele. Apreciem drept extrem de superficială opinia expusă de către autorii avuți în vedere precum că conversiunea, confirmarea și refacerea ar fi acele concepte de drept care nu permit nulității să-și producă efectele. Este imposibil de a nu permite nulității să își producă efectele, dacă e să vorbim de actul însuși, și nu de efectele proprii actului avut în vedere. Odată lovit de nulitate, actul juridic nu mai poate fi considerat valabil sub nicio formă, chiar și atunci când ne referim la nulitatea relativă. Și aceasta se datorează faptului că actul juridic deja este infectat, fiind posibilă doar remedierea acestuia prin adăugirea a ceva ce îi lipsește. Astfel, doar înlăturarea cauzei de nulitate îl poate lăsa să producă efecte juridice valabile în maniera unui act aproape identic, din anumite puncte de vedere, cu cel tocmai lovit de nulitate. Cu alte cuvinte, un act juridic lovit de nulitate relativă din cauza încheierii sale în momentul în care una dintre părți era afectată de eroare poate fi considerat valabil odată cu confirmarea sa de către partea afectată de eroare. În aceste condiții, după survenirea confirmării, voința părților referitoare la încheierea actului juridic a suferit o modificare și anume cea condiționată de conștientizarea încheierii actului juridic în alte circumstanțe decât cele avute în vedere la momentul nașterii lui inițiale, într-un fel vorbim despre acceptarea erorii și producerea efectelor actului juridic cu socotirea acesteia drept favorabilă, sau, cel puțin, acceptabilă.

Într-unul dintre articolele sale autorul roman I. Reghini recunoaște existența unei abordări neuniforme vizavi de natura juridică a conversiunii, susținând ideea posibilității existenței unei viziuni juridice unice, după cum vom ilustra mai jos. Din optica autorului sus-citat desprindem: „Problemă, excepție, regulă sau chiar principiu sunt calificările care, îndeobște, s-au dat conversiunii actului juridic în literatura noastră de specialitate. Indiferent însă de calificarea preferată de către un autor sau altul, conversiunea a fost și este invariabil examinată – de regulă

¹⁴⁷ <http://www.infoportal.md/dex/regula>

¹⁴⁸ UNGUREANU, Ovidiu, MUNTEANU, C. *Drept civil. Partea generală*. București: Universul juridic, 2013, p. 315.

numai în cadrul unor lucrări mai ample (cursuri, monografii, tratate) – în contextul nulității actelor juridice sau, mai exact, în contextul acelor cauze care înlătură sau cel puțin limitează efectele nulității unui act juridic civil, respectiv, efectele regulii «quod nullum est nullum producit effectum». În orice caz, conversiunea actului juridic nu pare a fi un subiect asupra căruia literatura noastră de specialitate să se fi aplecat cu prea multă insistență, situație explicabilă, printre altele, și prin aceea că practica judiciară în materie nu este prea bogată¹⁴⁹.

Doctrinarul P. Vasilescu este cel care a înglobat și raportat conversiunea alături de refacere și confirmare în ceea ce a numit „modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actelor juridice civile”. În viziunea sa, modalitățile în cauză au menirea de a repara *media tempora* actul juridic, în încercarea părților de a-l înlocui cu unul valid sau de a-l valorifica pe cel vechi într-o manieră legală. Astfel, conversiunea, alături de confirmare, valorifică actul juridic vechi în maniera menționată, iar refacerea înlocuiește actul lovit de nulitate cu unul valid¹⁵⁰.

Reamintim că despre modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil vorbește și autorul I. Muntean, care face și descrierea amplă a acestor modalități, cu referire concretă la conversiune, confirmare și refacere. Așa cum s-a menționat, acesta încearcă chiar și să vină cu o definiție în ceea ce vizează conceptul de modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, deși nu plasează în optică natura juridică a acestora¹⁵¹.

Dacă e să ne referim la doctrina rusă, atunci trebuie să menționăm că aceasta se referă foarte obscur la eventualitatea existenței unui concept juridic care ar comasa cele trei modalități, iar în ceea ce vizează natura lor juridică nu identificăm nicio constatare științifică incidentă. Mai mult decât atât, cei mai mulți autori descriu confirmarea, mai puțini conversiunea și aproape nimeni refacerea. Există pretenția că refacerea ar avea o încărcătură semantică prea subtilă pentru a fi sesizată de oricare persoană, promovându-se ideea potrivit căreia refacerea nu este menită să soluționeze careva probleme concrete de ordin practic. În această manieră găsim abordări la autorul O. N. Gutnikov¹⁵².

Remarcabil este că, deși doctrina rusă nu identifică dimensiunea modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, ori nu dă o altă natură juridică acestora, în contextul conversiunii și confirmării abordează și refutabilitatea actului juridic civil, care, după părerea noastră, nu se încadrează în instituția juridică sus-citată și, anume, nu îndreaptă cauza de nulitate a actului juridic, ci doar indică asupra existenței unui act juridic în general valabil până în momentul în care nulitatea sa nu va fi invocată și constatată în instanța de judecată. Totuși nu

¹⁴⁹ REGHINI, I. Conversiunea actului juridic – o posibilă consecință a nulității. În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, 2009, nr. 4, p. 111-128.

¹⁵⁰ DIACONESCU, Ș., REGHINI I., VASILESCU, P., *op. cit.*, p. 533.

¹⁵¹ MUNTEAN, I., *op. cit.*, 105 și urm.

¹⁵² ГУТНИКОВ, О.В. *Недействительные сделки в гражданском праве*. Москва: Статут, 2007.

putem nega faptul că ar exista o rațiune în care să se analizeze refutabilitatea alături de conversiune și confirmare, or, în toate aceste cazuri atestăm o prezență a unei cauze de nulitate: în cazul refutabilității – ea poate fi sau nu invocată; în cazul conversiunii și confirmării – ea este îndreptată. Totuși acest lucru nu ne poate permite să afirmăm că acestea (conversiunea, confirmarea și refutabilitatea) fac parte din unul și același ipotetic concept juridic, având una și aceeași natură juridică; ele fac parte din categorii diferite și criterii diverse de clasificare: conversiunea și confirmarea – din categoria modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil; refutabilitatea – din categoria actelor afectate de nulitate. Cu alte cuvinte, problema îndreptării cauzei de nulitate a actului juridic civil în situația actului juridic refutabil se va pune doar ulterior invocării nulității acestui act. Astfel, în eventualitatea neinvocării nulității, actul refutabil rămâne perfect valabil.

Când se referă la refutabilitatea actului juridic, autorul Vasikovskii notează: „Spre deosebire de nulitatea absolută a actului juridic civil, actul juridic refutabil este considerat valabil, până când la cererea persoanei îndreptățite nu va fi privat de forță juridică de către instanța de judecată”¹⁵³.

Cu alte cuvinte, constatăm că diapazonul terminologic al refutabilității ține, de fapt, de cazul nulității relative, descriind noțiunea care ar putea eventual fi atribuită actului juridic civil lovit de nulitate relativă, anulabil. Din aceste considerente, suntem de părerea că refutabilitatea unui act juridic, în sensul său strict lexical pe care îl comportă nu va fi analizat ca și procedeu de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, ci ca și noțiune atribuită distinct actului juridic civil lovit de nulitate relativă și anume în contextul analizei acestui tip de invaliditate.

Modalitățile de îndreptare la care ne-am referit mai sus au fost analizate și de către doctrina din Europa de Vest, și de această dată fără a avea în vizor natura lor juridică. Este de remarcat faptul că nu se vorbește în general în mod sistematizat, ci mai mult sporadic și în alte contexte decât cele strict dedicate modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil.

Dacă e să ne referim la doctrina franceză stabilim că aceasta a dezvoltat ideile trasate în Codul civil francez prin lipsa consacării unei naturi juridice distincte modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actelor juridice civile, dar prin comentarea confirmării și condițiilor juridice de întrunire a ei¹⁵⁴. Confirmarea, după autorul Y. Buffelan-Lanore, reprezintă, alături de prescripție, o modalitate de extincție a acțiunii în nulitate, deci cele două sunt abordate în sensul înlăturării nulității, fără a se mai face vreo referire la refacere sau conversiune. Poziția noastră referitoare la modalitățile de înlăturare anume a nulității o menținem așa cum am expus-o mai sus, insistând pe opinia potrivit căreia cauza de nulitate poate fi înlăturată, ignorată sau îndreptată, nu însă și nulitatea survenită într-un act juridic chiar de la constituirea sa, pentru că un act juridic lovit

¹⁵³ ВАСЬКОВСКИЙ, Е. В., *op. cit.*, c. 175.

¹⁵⁴ BUFFELAN-LANORE, Y. *Droit civil. Deuxième année*. Paris: Armand Colin, 2004, p. 87.

de nulitate va putea fi valorificat doar în maniera valabilă a sa, ceea ce implică deja modificări ale voințelor care au stat la baza încheierii actului nul sau anulabil. În același timp, considerăm că prescripția nu se înscrie în rândul modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, pentru că ea survine indiferent de voința părților și nu are ca scop de a îndrepta cauza de nulitate, ci doar de a stinge dreptul persoanei îndreptățite de a se adresa în instanța de judecată în vederea recunoașterii nulității actului juridic.

Totuși, pe lângă confirmare, doctrina franceză a relevat importanța conversiunii și oportunitatea consacrării ei legale. În acest sens, autorul P. Lipinski abordează conversiunea, cu prioritate, în contextul nulității actului juridic, fiind, de regulă, denumită și conversiune prin reducere (reducere)¹⁵⁵. P. Lipinski consideră că deși Codul civil francez nu reglementează expres conversiunea, totuși consideră că aceasta se identifică în interiorul câtorva articole care ar prevedea transformarea uzufructului soțului supraviețuitor în rentă viageră (art. 759 și urm. Cod civil francez) sau în capital (art. 761 Cod civil francez); transformarea unei cambii incomplete în bilet la ordin¹⁵⁶.

În doctrina franceză, conversiunii i se atribuie uneori și un înțeles mai amplu, ea fiind considerată „o tehnică juridică” ce semnifică și permite trecerea (transformarea) unei situații juridice într-o altă situație juridică sau a unui act juridic în alt act juridic, după cum afirmă autorii Fr. Terré, P. Simler și Y. Lequette¹⁵⁷.

Ph. Malaurie¹⁵⁸, în intenția de identificare a naturii juridice, în loc de modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil utilizează conceptul de modalități de dispariție a nulității. Suntem de părerea că este o exprimare nu tocmai precisă, o afirmație ce este totuși relativă în raport cu confirmarea, dar absolută în corelație cu conversiunea și refacerea, odată ce actul convertibil și cel susceptibil de a fi refăcut rămân nule, așa cum ne-am expus în repetate rânduri mai sus.

Autorul francez Ph. Malaurie, pe lângă confirmare și refacere, descrie regularizarea și nulitatea temporară, menționând: „Nulitatea perturbă ordinea materială; în consecință, dispariția sa trebuie să fie favorizată. Există două mijloace pentru a reuși acest lucru. Fie actele voluntare, refacerea, regularizarea și mai ales confirmarea, fie scurgerea timpului, prescripția. Aceste consolidări ale actului nul operează de maniere diferite, după cum este vorba de nulitate relativă sau absolute”¹⁵⁹. Același autor mai precizează că „Dreptul clasic nu cunoștea decât un singur mod voluntar de dispariție a nulității, confirmarea; sub influența doctrinei au apărut trei alte noțiuni,

¹⁵⁵ LIPINSKI, P., *op. cit.*, p. 1169.

¹⁵⁶ *Ibidem*, p. 1167 și p. 1170.

¹⁵⁷ TERRÉ, F., SIMLER, P., LEQUETTE, Y., *op. cit.*, p. 416.

¹⁵⁸ MALAURIE, PH., AYNES, L., STOFFEL-MUNCK, PH., *op. cit.*, p. 360.

¹⁵⁹ *Ibidem*.

refacerea, regularizarea și nulitatea temporară. Analiza lor este uneori subtilă; nu este sigur că ele se aplică de manieră diferită nulităților relative și nulităților absolute”¹⁶⁰.

Conform autorului citat, „Nulitatea dispăre în caz de regularizare: după încheiere, îi este adus actului elementul care-i lipsea validității sale; astfel se întâmplă cu acordarea tardivă a unei autorizații administrative necesare validității unui act. Regularizarea are un particularism atunci când ea este opera unui terț; făcută de către părți, este dificil de distins de refacere sau de confirmare”¹⁶¹.

În acest sens, suntem de părerea că natura juridică a regularizării într-adevăr este una controversată, chiar în raport cu exemplul oferit de P. Malaurie. În așa situație apare clar nulitatea din motivul incapacității, spre exemplu, a unui subiect de drept de a intra într-un raport juridic. În acest caz nu putem anula nulitatea, pentru că ea a produs prejudicii, ea a avut efecte. În astfel de situație, chiar dacă subiectul a activat fără autorizație, dar nu poartă răspundere de situația în care s-a aflat, va putea solicita despăgubiri de la autoritatea obligată de a elibera autorizația, dar nicidecum nu vom anula nevalabilitatea actelor juridice înfăptuite fără autorizație; în caz contrar se încălcă principiul legalității, se pune sub semn de întrebare siguranța circuitului civil și se lasă loc pentru potențiale fraudări de lege.

În ceea ce vizează nulitatea temporară, se are în vedere acea nulitate care poate fi invocată într-un anumit termen, nerespectat fiind acesta din urmă, decade subiectul de drept în defavoarea căruia a curs termenul respectiv de a o invoca în instanță. În atare situație se are în vedere prescripția, de fapt, iar în legătură cu statutul acesteia în raport cu natura juridică a confirmării, conversiunii și refacerii ne-am exprimat anterior, poziție pe care o promovăm în continuare.

În cele din urmă constatăm că natura juridică a conversiunii, fie separat, fie în cumul cu refacerea și confirmarea, se identifică analizată în doctrină, adevărul este că abordarea este una neuniformă, deseori sumară, uneori contradictorie și, de cele mai dese ori, nesistematizată. Îmbucurător este faptul că nu este un subiect amorf, iar analiza acestuia devine totuși mai lesne datorită începuturilor plasate atât de autorii din Republica Moldova, cât și de cei de peste hotare.

Pe cale de consecință, afirmăm cu certitudine că, din șirul teoriilor cu privire la natura juridică a conversiunii, cea care cel mai fidel reflectă mecanismul conversiunii este calificarea acesteia ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil. Întâi de toate trebuie să ținem cont de faptul că, așa cum am arătat în considerentele de mai sus, nulitatea în sine nu poate fi îndreptată. În principiu, constatăm că, de fapt, în esență se îndreaptă cauza de nulitate, iar cauza care a dus la nulitatea actului juridic se modifică în una valabilă, păstrându-se celelalte prevederi contractuale, conforme legii, pentru actul juridic valabil constituit, datorită unei

¹⁶⁰ *Ibidem*.

¹⁶¹ *Ibidem*.

modalități concrete de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic. Este de precizat că nu se are în vedere cauza actului juridic, care incumbă scopul și motivul încheierii contractului, dar cauza de nulitate a actului juridic sau motivul din care un act juridic nu este valabil.

În ceea ce vizează nemijlocit conversiunea, ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, aceasta reprezintă acea metodă sau acel mod prin care se remediază cauza de nulitate a actului juridic, or prin acest procedeu juridic ne atingem scopul scontat: de a valorifica un act juridic nul, printr-o manieră valabilă a sa. Această funcție a conversiunii o alătură de confirmare și refacere, motiv pentru care gruparea lor într-un singur concept juridic – cel al modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil – este pe deplin justificată. Ceea ce delimitează între ele aceste modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil sunt nu doar particularitățile mecanismului de operare și efectele pe care le produce fiecare modalitate, dar și nucleul în jurul căruia se formează mecanismul fiecărei modalități, și anume elementul volitiv, menirea căruia este de a remedia cauza de nulitate. În cazul refacerii acest element volitiv constă în reiterarea voinței exprimate în actul vechi lovit de nulitate, reiterare ce îmbracă o nouă formă în actul refăcut. În cazul confirmării, esența elementului volitiv constă în corectarea voinței exprimate în actul lovit de nulitate. Această corectare se realizează pe calea voinței de a confirma actul anulabil. Iar în cazul conversiunii, așa cum va fi arătat în cele ce urmează, voința exprimată în actul inițial se completează cu voința de a converti și, în consecință, actul subsecvent își va putea produce efectele juridice.

Într-o altă perspectivă, putem afirma că, spre deosebire de celelalte modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actelor juridice – refacerea și confirmarea – care înlătură integral cauza de nulitate și oferă eficiență deplină actului juridic refăcut sau confirmat, în cazul conversiunii, îndreptarea cauzei de nulitate se realizează, de regulă, fracționat. Actul rezultat în urma conversiunii (actul subsecvent) nu reproduce integral actul lovit de nulitate și nici nu produce în volum deplin efectele juridice avute în vedere de parte sau părți la încheierea actului inițial. Actul subsecvent în care se convertește actul inițial valorifică manifestarea de voință din actul inițial în măsura în care aceasta este capabilă să producă efecte juridice, iar efectele juridice produse de actul subsecvent le reflectă parțial pe cele preconizate inițial sau sunt diferite, după caz.

Grație identificării precise a naturii juridice a conversiunii, în prezentul capitol, dar și în cele care urmează, o vom putea instituționaliza cert, încadrând-o exact în sistemul de drept, prin valorificarea importanței sale practice.

2.3. Fundamentarea teoretică a conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil

În literatura de specialitate, drept urmare a inexistenței în Codul civil al Republicii Moldova a unei reglementări normative care să autorizeze, per ansamblu, operațiunea conversiunii, nu se atestă o viziune referitoare la fundamentarea conversiunii. Situația este similară și în sistemele de drept din Europa sau din SUA, acest subiect fiind lăsat dincolo de perimetrul destinat cercetărilor științifice.

Același lucru era reprezentativ și pentru România, în special până la intrarea în vigoare în 2009 a noului Cod civil, care consacră art. 1260 conversiunii. Totuși este de remarcat faptul că articolul citat oferă o formulare destul de generală și nu presupune decât o legitimare de *lege lata*, într-un format comprimat, a acestei operațiuni în dreptul civil al României. „Textul nu reglementează detaliat condițiile conversiunii, soluție care, probabil, este oportună având în vedere că aplicarea conversiunii este dependentă de o multitudine de împrejurări de fapt a căror complexitate nu se pretează unei reglementări exacte, ci, mai curând, unei dezvoltări pretoriene. În aceste condiții, întrucât anumite condiții ale operațiunii supuse discuției pot fi înțelese plecând de la fundamentul conversiunii, analiza acestuia și, implicit, a opiniilor exprimate în literatura de specialitate, rămâne astăzi la fel de necesară ca și sub regimul Codului Civil Alexandru Ioan I.”¹⁶²

În vederea determinării corecte a fundamentului conversiunii este important de a ține cont de faptul că din voința părții sau a părților actului inițial nu trebuie să rezulte fără dubii (fie și implicit) că în ipoteza în care acesta este nevalabil să producă efecte actul subsecvent. Acest lucru trebuie sesizat din motiv că în așa fel actul subsecvent ar produce efecte valabile nu grație aplicării procedurii juridice al conversiunii, ci datorită voinței private exprimate indubitabil anume pentru acest acord de voință.

În legătură cu afirmația de mai sus, doctrina a mers mai departe menționându-se că, în realitate, conversiunea operează independent de voința părților, fie aceasta și una ipotetică, ea presupunând, în fapt, că părțile nu au prevăzut și nu au reglementat consecințele nulității actului¹⁶³.

Conform unei opinii, conversiunea este cerută și impusă de concepția asupra nulității, în sensul că nulitatea fiind îndreptată împotriva efectelor care contravin scopului legii, urmează ca toate efectele ce nu contravin legii să fie menținute și deci trebuie să se admită soluția că, în locul actului nul, își va produce efectele alt act juridic, valabil¹⁶⁴. Astfel, potrivit doctrinei concepția nulității-sanctiune trebuie înțeleasă în sensul că „(...) nulitatea este îndreptată împotriva efectelor

¹⁶² PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 136.

¹⁶³ BIANCA, Massimo, C. *Diritto civile, vol. III, Il contratto. Seconda edizione*. Milano: Giuffrè, 2000, p. 633.

¹⁶⁴ DIACONESCU, Ș., REGHINI I., VASILESCU, P., *op. cit.*, p. 537.

– și numai împotriva efectelor – ce ar contrazice scopul dispoziției legale încălcate. Dacă, așadar, efectele unui act juridic nu s-ar analiza în efecte (ale unui alt act juridic) ce nu ar contrazice scopul niciunei dispoziții legale, nimic nu s-ar opune, ni se pare (...), ca unor atare efecte să li se recunoască, pe deplin, validitatea (sau eficacitatea)”¹⁶⁵.

Pe lângă critica pe care o vom aduce acestei teorii în cele ce urmează, vom sublinia și opinia potrivit căreia efectele nulității nu urmează a fi privite, în mod absolut, drept capabile de a afecta doar efectele actului juridic, ci se raportează actului juridic în general. Astfel, efectele nulității vor implica și manifestarea de voință care se va desființa retroactiv, ținând cont de unele cazuri de aplicație specială. „Dacă actul juridic încheiat încă nu a produs efecte, adică nu a fost executat până la anulare, el nu va produce efecte nici după anulare. În acest caz, partea sau părțile se găsesc în situația în care nici convenția nu ar fi fost încheiată, drepturile și obligațiile care ar decurge din ea nu pot fi executate. Dacă actul juridic civil a produs totuși efecte, adică a fost executat parțial sau chiar integral, efectele produse până la momentul anulării lui vor fi desființate”¹⁶⁶.

Potrivit teoriei generale a nulității, actul juridic lovit de nulitate încetează cu efect retroactiv, este supus restituției bilaterale, precum și este afectat de alte efecte ale nulității, cum ar fi, de exemplu, repararea prejudiciului cauzat prin actul nul potrivit prevederilor art. 333 Cod civil.

În sprijinul poziției lansate mai sus vom face referire la efectul retroactiv al nulității coroborat cu cel al restabilirii situației anterioare. „În temeiul retroactivității efectelor nulității actului juridic civil, părțile ajung în situația în care s-ar fi aflat dacă nu ar fi încheiat acel act juridic.”¹⁶⁷ În același timp, „Principiul restabilirii situației anterioare (repunerea în situația anterioară) este acea regulă de drept potrivit căreia tot ce s-a executat în baza unui act juridic anulat trebuie restituit, astfel încât părțile raportului juridic să ajungă în situația în care acel act juridic nu s-ar fi încheiat”.¹⁶⁸

Din cele expuse în pasajul anterior rezultă că, privită într-o accepțiune *lato sensu*, nulitatea desconsideră atât efectele actului juridic, cât și manifestarea de voință care ar fi fost îndreptată să producă aceste efecte juridice, atât timp cât cele două nu pot fi privite izolat, derivând una din altă și presupunându-se reciproc. Însăși actul juridic este manifestarea de voință producătoare de efecte juridice, iar în lipsa producerii de efecte juridice nu mai suntem în prezența unui act juridic, ceea ce denotă și absența unei manifestări de voință conforme dreptului civil pentru a fi aptă de a da naștere unui act juridic.

În circumstanța ignorării viziunii potrivit căreia nulitatea afectează atât manifestarea de voință, cât și efectele actului juridic, și în prezența menținerii unei poziții ferme precum că nulitatea

¹⁶⁵ IONAȘCU, Traian, BARASCH, Eugen (coordonatori), *op. cit.*, p. 384.

¹⁶⁶ BAIEȘ, Sergiu, ROȘCA, Nicolae., *op. cit.*, p. 208.

¹⁶⁷ BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra, NAZAT, Bogdan., *op. cit.*, p. 272.

¹⁶⁸ *Ibidem*, p. 273.

ar afecta doar efectele actului juridic, ne aflăm în situația în care se acceptă existența unei manifestări de voință nudă, neproducătoare de efecte juridice. Și dacă manifestarea de voință nudă nu comportă unele efecte juridice, precum și nici pericol pentru circuitul civil, ceea ce ar putea ridica pretenția de a fi trecută, în general, cu vederea, admiterea persistenței sale și nesoluționarea chestiunii referitoare la existențialitatea sa indică asupra unei abordări superficiale a efectelor nulității în ansamblu. Grație efectului retroactiv al nulității, actul juridic nul încetează chiar din momentul încheierii sale (art. 331 alin. (1) și alin. (2) Cod civil), ceea ce înseamnă că suntem într-un caz de repunere în situația în care manifestarea de voință, generatoare a unui act juridic nul, nici nu ar fi existat. Din aceste considerente, împărtășim viziunea potrivit căreia nici nu mai prezintă interes determinant și deosebit dacă actul juridic a reușit să producă unele efecte, înainte de anularea sa, sau nu, atât timp cât nulitatea își va produce plenar efectele.

În pofida faptului că doctrina, în contextul chestiunii reflectate mai sus, plasează accentul pe efectele actului juridic care sunt afectate de nulitatea acestuia, din considerentul că totalitatea raporturilor juridice din circuitul civil sunt determinate, în esență, de efectele actelor juridice civile, suntem de părerea că soluționarea problematicei referitoare la soarta manifestării de voință a actului juridic lovit de nulitate se impune drept un imperativ al cercetării.

Într-o altă concepție, „regula conversiunii actelor juridice reprezintă o aplicare particulară a principiului mai general al menținerii actelor juridice, conform căruia manifestarea de voință cuprinsă într-un act juridic câtă a avea – în limitele legii – eficacitatea maximă posibilă, pentru realizarea scopului practic urmărit de parte sau de părți”¹⁶⁹.

„Nu împărtășim opinia potrivit căreia vreuna dintre cele două situații de mai sus: ideea efectului limitat al nulității-sanctiune și stringența menținerii actului juridic, ar constitui, prin ele însele, fundamentul conversiunii.”¹⁷⁰ Aceste pretenții de către doctrină temeiuri nu oferă clarificarea referitoare la faptul de ce va produce efecte un act juridic în legătură cu care părțile nu și-au exprimat voința, pentru că așa rezultă din formatul celor două cazuri. Or conversiunea nu va acționa automat, prezumându-se din start existența unei voințe asupra operării acesteia.

Este de remarcat faptul că ambele viziuni susțin, în fond, regula nulității parțiale, în raport cu nulitatea totală și nu au vreo legătură determinantă cu procedeul conversiunii. Din contra, conversiunea, așa cum vom arăta în capitolele ce urmează, presupune anume faptul că efectul nulității nu este unul limitat, ci total, așa încât devine imposibil de a menține actul juridic civil. Cu alte cuvinte, în cazul adoptării opiniei potrivit căreia fundamentul conversiunii ar rezida fie în ideea efectului limitat al nulității-sanctiune, fie în imperativul menținerii actului juridic am fi în

¹⁶⁹ COSMA, Doru, *op. cit.*, p. 339-340.

¹⁷⁰ ȘARGAROVSKI, Mariana. Fundamentarea teoretică a conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil. În: *Revista de științe juridice*, nr. 2. Craiova: Universul Juridic S.R.L., 2020, p. 135.

situația suprapunerii acesteia cu nulitatea parțială, decăzând, în aceste condiții, importanța teoretică și practică a conversiunii ca și eventuală instituție sau subinstituție de drept distinctă. Cele două idei avute în vedere, așadar, constituie temeiul pe care se fundamentează teoria nulității parțiale, însă în raport cu conversiunea le putem vedea ca pe niște premise de aplicare a acesteia, demonstrând de ce poate fi funcțională.

În acest sens, în cele mai dese dintre cazuri, când suntem în prezența unui caz de nulitate totală, manifestarea de voință (atunci când nulitatea nu este îndreptată și către aceasta – cazul aplicării conversiunii), ca realitate juridică și socială, nu este înlăturată, în pofida faptului că efectele juridice proprii actului juridic dorit de partea sau de părțile respectivei manifestări de voință nu se vor produce. *In concreto*, manifestarea de voință rămâne a fi operantă și valabilă, de aceea va putea fi valorificată prin conversiune, într-un alt act juridic, subsecvent actului convertit, în măsura în care va exista și o voință vizavi de valorificarea procedurii conversiunii. „Nu există vreo rațiune pentru a putea opera vreodată conversiunea dacă intenția de a accepta eficacitatea actului subsecvent nu ar rezulta din voința părților. Doctrina afirmă că reprezintă o condiție a conversiunii aceea ca din intenția părții sau a părților să nu rezulte că aceasta sau acestea se opun conversiunii. Dar chiar dacă o asemenea poziție nu ar exista, nu se înțelege ce anume, în afara voinței părții sau a părților (fie aceasta și voință prezumată), ar putea autoriza instanța de judecată să dea efecte unui act juridic cu privire la care părțile au tăcut și pe care, așa fiind, nu au dorit să-l încheie.”¹⁷¹

Mai presus de toate, în doctrină se consideră că conversiunea „se întemeiază pe autonomia de voință, care permite ca un act civil să fie interpretat în sensul că autorii lui au fost animați de intenția de a produce efecte juridice, precum și pe regula salvării a ceea ce se poate salva dintr-un act nul”¹⁷². Cu alte cuvinte, pornind de la ideea că orice act juridic este o manifestare de voință făcută în scopul producerii unor efecte juridice, conversiunea actului juridic civil este alt procedeu prin care se realizează interpretarea manifestării de voință în sensul în care ea este susceptibilă de a produce efecte juridice, adică în sensul în care ea reprezintă un act valabil, iar nu doar în sensul în care reprezintă un act nevalabil, sau cum poate fi dedus din prevederile art. 1104 alin. (1) Cod civil al Republicii Moldova: „*Clauzele contractului se interpretează în sensul în care pot produce efecte, dar nu în sensul în care nu ar produce nici un efect*”. Această regulă de interpretare logică a clauzelor contractuale mai este desemnată prin adagiul latin *actus interpretandus est potius ut valeat, quam ut pereat*. În consecință, ori de câte ori manifestarea de voință este susceptibilă să fie interpretată în sensul în care să constituie un act juridic valabil, va fi interpretat în acest sens, dar nu în sensul în care ar rezulta un act juridic ce ar trebui desființat ca lovit de nulitate.

¹⁷¹ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 136.

¹⁷² DIACONESCU, Ș., REGHINI I., VASILESCU, P., *op. cit.*, p. 537.

Aceeași opinie, potrivit căreia temeiul sau fundamentul conversiunii s-ar afla în regula de interpretare enunțată mai sus, este promovată în majoritatea lucrărilor doctrinare mai vechi, în special de către Aurel Pop și Gheorghe Beleiu^{173, 174}, Iosif R. Urs¹⁷⁵ și alții.

Totuși considerăm că la acest capitol este loc de polemică, atât timp cât principiul mai sus reflectat se referă la interpretarea unui act juridic valabil, nu la interpretarea unui act juridic nul, lucru care considerăm că trebuie a fi reținut. Un act juridic nul nu mai poate fi interpretat, pentru că precedentul legat de el se repune în situația inițială, ca și cum nu ar fi existat. Mai mult, conversiunea, până la urmă, vizează două acte juridice distincte, nu un act juridic interpretat, asta ar postula și diferența dintre conversiunea și interpretarea actului juridic. Or motivul interpretării unui contract și cel al conversiunii lui sunt total diferite.

Privind dintr-un alt punct de vedere, precizăm că în contextul conversiunii nu se ridică vreo problemă referitoare la interpretarea voinței părții sau a părților unui act juridic civil referitoare la însăși operațiunea de conversiune și la producerea de efecte ale actului juridic subsecvent, atât timp cât părțile nu au anticipat și nici nu au luat precauții juridice cu privire la ipoteza nulității actului inițial. „Cu alte cuvinte, nu există vreo voință juridică exprimată, fie și implicit, cu privire la conversiune sau la actul subsecvent, deci nu se pune problema interpretării voinței părților în sensul acceptării conversiunii. Manifestarea de voință a părților este primitoare de unul sau mai multe înțelesuri, însă niciunul dintre acestea nu vizează aplicarea conversiunii. De altfel, se observă că dacă manifestarea de voință a părților ar fi fost de la început susceptibilă de mai multe înțelesuri, dintre care unele ar fi condus la un act nevalabil, iar altele, la un act valabil și eficace, atunci nu s-ar pune problema conversiunii, ci a evitării nulității dintru început, printr-o interpretare a actului juridic conformă cu art. 978 Cod civil, deci în sensul calificării ca o operațiune valabilă.”¹⁷⁶

Potrivit unei alte opinii, temeiul conversiunii ar rezulta dintr-o dată din toate cele trei situații analizate mai sus: ipoteza caracterului limitat al efectelor nulității; imperativul menținerii actului juridic și principiul de interpretare latin *actus interpretandus est potius ut valeat, quam ut pereat*. Această poziție este promovată, cu precădere, de către autorii români I. Reghini¹⁷⁷ și O. Ungureanu¹⁷⁸. Apreciem critic această poziție, care, pe lângă faptul că nu este capabilă să producă întrezărirea vreunei utilități practice deosebite, este fundamentată pe trei concepte, promovate de

¹⁷³ POP, Aurel, BELEIU, Gheorghe, *op. cit.*, p. 469.

¹⁷⁴ BELEIU, Gh. *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București, 1992, p. 187.

¹⁷⁵ URS, Iosif. *Drept civil român. Teoria generală*. București: Oscar Print, 2001, p. 325.

¹⁷⁶ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 137.

¹⁷⁷ REGHINI, I. Conversiunea actului juridic – o posibilă consecință a nulității. În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, 2009, nr. 4, p. 114.

¹⁷⁸ UNGUREANU, Ovidiu. *Drept civil. Introducere*. București: C.H. Beck, 2007, p. 255.

către doctrină drept temeiuri ale conversiunii, care, după cum am arătat, nu sunt compatibile înseși cu procedeul juridic al conversiunii.

S-a mai arătat că principiul conversiunii este consecința regulii potrivit căreia *cine poate mai mult poate și mai puțin*, în sensul că, pe tărâmul conversiunii, condițiile cerute pentru actul valabil sunt mai reduse decât condițiile cerute pentru actul nul¹⁷⁹. În contextul conversiunii suntem de părerea că nu s-ar raporta în mod absolut această regulă. Condițiile cerute pentru actul inițial, fiind mai multe, nu sunt întrunite, deci nu se poate mai mult, iar acest lucru pune sub semnul întrebării existențialitatea actului subsecvent, dacă s-ar putea și mai puțin. Mai mult, această regulă este operantă când s-ar identifica într-o anumită situație o suprapunere de condiții, sau cine poate mai puțin ipotetic poate mai puțin din ceea ce poate mai mult altul; lucru ce nu se întâmplă în cazul actului inițial și cel subsecvent. Pentru ca un act să fie nul, iar altul să fie valabil se cere întrunirea de diferite condiții în cele două cazuri distincte. La fel, prezenta teorie se afiliază cazului de nulitate parțială, așa ca și în cazul ipotezelor referitoare la caracterul limitat al efectelor nulității și imperativul menținerii actului juridic, putând fi calificată doar ca și o premisă a conversiunii, nu însă ca și temei al acesteia, din aceleași rațiuni pe care le-am reflectat în pasajele anterioare în contextul ipotezei caracterului limitat al efectelor nulității și imperativului menținerii actului juridic.

În conformitate cu o altă viziune, temeiul conversiunii ar rezulta dintr-o dată din toate cele patru situații analizate mai sus: ipoteza caracterului limitat al efectelor nulității; imperativul menținerii actului juridic, principiul de interpretare latin *actus interpretandus est potius ut valeat, quam ut pereat* și regula potrivit căreia *cine poate mai mult poate și mai puțin*. „Din punctul nostru de vedere la justificarea conversiunii actului juridic contribuie toate teoriile precizate mai sus: concepția asupra nulității, nevoia asigurării unei eficacități maxime manifestării de voință, regula de interpretare consacrată de art. 978 Cod civil și principiul cine poate mai mult poate și mai puțin. Numai astfel se poate înțelege esența conversiunii, adică înlocuirea unui act juridic nul cu unul valabil pe deplin.”¹⁸⁰ Nu împărtășim nici această viziune din rațiunile expuse anterior pentru fiecare teorie în parte.

Nu poate fi trecut cu vederea faptul că teoreticienii contemporani au identificat și a șasea teorie menită a face claritate în intenția de identificare, în termeni cât mai exacti, a temeiului conversiunii. În aceste condiții, este promovată ideea în corespundere cu care se va considera drept fundament al conversiunii voința prezumată a părților referitoare la încuviințarea și voirea operării actului subsecvent în cazul afectării de nulitate a actului inițial¹⁸¹. „Acestei voințe prezumate

¹⁷⁹ SITARU D.A. *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*. București: IDRI Nicolae Titulescu, 1994, p. 146. Apud: RĂDUCAN, G., *op. cit.*, p. 364.

¹⁸⁰ FLORESCU, G., *op. cit.*, p. 300.

¹⁸¹ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 138.

trebuie să i se atribuie un caracter autonom în raport cu actul juridic inițial, deoarece, în caz contrar, nulitatea totală a actului inițial, condiție a conversiunii, ar lipsi de efecte și această voință prezumată. De aceea, este oportun să se considere că voința prezumată de a accepta conversiunea și actul subsecvent este constitutivă a unui act juridic distinct, care însoțește actul inițial încheiat de parte sau de părți, dar este autonom în raport cu acesta. Conversiunea dobândește, astfel, o structură formal similară simulației, presupunând existența a trei acte juridice – actul inițial, actul subsecvent și actul ce concentrează voința (prezumată) a părților de a accepta conversiunea și, prin aceasta, eficacitatea actului subsecvent – cu particularitatea că, spre deosebire de ipoteza simulației, niciodată nu pot fi eficace, concomitent, toate actele juridice componente ale operațiunii juridice, eficacitatea actului subsecvent fiind condiționată, între altele, de invalidarea totală a actului inițial, fiind astfel exclus ca efectele acestor acte să se producă simultan.”¹⁸²

Deși autorul C. Paziuc califică voința prezumată drept fundament al conversiunii, recunoaște și nu neagă că voința prezumată în literatura de specialitate este calificată aproape unanim, de fapt, drept o așa-zisă condiție a conversiunii, evitând însă să desfășoare subiectul respectiv¹⁸³. Autorul citat admite astfel o confuzie între fundamentul fenomenului analizat și condițiile în care acesta poate opera. Or, prin fundament înțelegem acel element pe care se sprijină întreaga construcție juridică a conversiunii, iar prin condiție doar o împrejurare de care depinde realizarea acestui mecanism de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil. Din această optică, voința prezumată a părții sau părților actului juridic inițial nu poate juca concomitent rolul atât de fundament al conversiunii, cât și de condiție a acesteia.

Într-o altă ordine de idei, în încercarea de a fundamenta conversiunea pe voința prezumată a părții sau a părților actului juridic civil, autorul Paziuc reține că „se poate accepta coexistența conversiunii cu o voință prezumată a părții sau a părților actului inițial, de a conferi eficacitate unui act subsecvent. Conversiunea va fi tocmai mijlocul juridic ce permite satisfacerea acestei voințe prezumate, făcând posibilă eficacitatea actului subsecvent”¹⁸⁴. În analiza acestei afirmații ne întrebăm: dar este oare suficientă doar voința prezumată a părții sau părților actului inițial pentru operarea conversiunii și acordarea de eficiență actului juridic subsecvent? Considerăm că nu! Or actul juridic subsecvent și efectele acestuia nu se produc *ipso iure* în virtutea voinței prezumate. Acestei voințe prezumate urmează să i se adauge și voința părții sau a părților actului juridic inițial de a opera conversiunea, în așa fel încât voința exprimată în actul juridic inițial să se completeze cu o nouă manifestare de voință.

¹⁸² *Ibidem*, p. 139.

¹⁸³ *Ibidem*, p. 138, 151.

¹⁸⁴ *Ibidem*, p. 138.

Concluzionând că voința prezumată a părților actului juridic lovit de nulitate nu poate satisface pe deplin necesitatea de fundamentare teoretică a conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, considerăm necesară schimbarea accentelor și plasarea acestora asupra elementului prin care conversiunea se realizează și își produce efectul de îndreptare a cauzei de nulitate. Avem în vedere aici manifestarea de voință a părții sau a părților actului juridic lovit de nulitate în vederea salvării efectelor încă pasibile de producere, ce rezultă din manifestarea de voință concentrată în actul juridic inițial. Mai simplu spus, avem în vedere voința de a realiza conversiunea. Iar odată ce conversiunea operează pe cale judecătorească, voința de a realiza conversiunea urmează a fi invocată în mod expres în fața instanței de judecată cu ocazia judecării cauzelor de nulitate ale actului juridic civil. Astfel, simpla voință prezumată a părților actului juridic civil de a se produce efectele juridice neavute în vedere în mod expres la încheierea actului juridic nu poate prin sine însuși să opereze conversiunea. Pentru producerea conversiunii este necesară o manifestare expresă de voință în fața instanței de judecată. Anume acest element de fapt și oferă conversiunii eficiență și produce efectele juridice corespunzătoare. Dar acest element de fapt este precedat de alte elemente, fără de care nu poate produce efecte. Și anume, anularea sau constatarea nulității actului juridic civil inițial și manifestarea de voință încorporată în actul juridic inițial capabilă încă să producă anumite efecte juridice. Putem afirma în consecință că suntem în prezența unui fapt juridic complex.

Literatura de specialitate definește faptele juridice ca acele împrejurări care, potrivit normelor juridice, au ca urmare apariția, modificarea sau stingerea raporturilor juridice, producând astfel anumite consecințe juridice¹⁸⁵. Aceasta este o noțiune unanim recunoscută în doctrină^{186, 187, 188, 189, 190}.

Într-o noțiune mai largă, care conține premisele clasificării faptelor juridice, faptul juridic desemnează acele fapte – evenimente sau acțiuni – de a căror existență legea leagă efecte juridice, dând naștere astfel la raporturi juridice, modificându-le sau stingându-le, indiferent dacă faptul s-a produs cu sau fără voința ori cu sau fără intenția de a determina efectele juridice corespunzătoare¹⁹¹.

¹⁸⁵ BAIEȘ, Sergiu, ROȘCA, Nicolae, *op. cit.*, p. 145.

¹⁸⁶ IONAȘCU, Aurelian, *op. cit.*, p. 73.

¹⁸⁷ ВАСИЛЕВ, Л. *Гражданское право Народной Республики Болгария*. Москва: Государственное Издательство Юридической Литературы, 1958, p. 448.

¹⁸⁸ *Гражданское право Германской Демократической Республики. Общая часть. op. cit.*, p. 147.

¹⁸⁹ ИСАКОВ, В.Б. *Юридические факты в советском праве*. Москва: Юридическая литература, 1984, p. 10.

¹⁹⁰ ИОФФЕ, О.С. *Советское гражданское право*. Москва: Издательство Юридическая литература, 1967, p. 243.

¹⁹¹ IONAȘCU, Traian, BARASCH, Eugen (coordonatori), *op. cit.*, p. 237.

Din definiția citată se deduce clasificarea faptelor juridice, aproape unanim acceptată de doctrină^{192, 193, 194, 195}. Expunerea clasificării se face în mod gradat. Astfel, faptele juridice se clasifică în evenimente și acțiuni. Evenimentele sunt acele fapte juridice care se produc indiferent de voința subiectului, iar acțiunile sunt fapte juridice voluntare. La rândul său, acțiunile ca fapte juridice se subclasifică în acțiuni licite și acțiuni ilicite. Acțiunile licite se clasifică mai departe în acte juridice și acțiuni juridice în sens restrâns, adică acțiuni care nu sunt săvârșite cu intenția de a produce efecte juridice, dar care totuși le produc în virtutea prevederilor legii.

Din punct de vedere al acestei clasificări, conversiunea urmează a fi atribuită la categoria de acțiuni juridice, mai exact – la cea a actelor juridice. Și asta grație faptului că ea se realizează printr-o manifestare expresă de voință (este un fapt juridic voluntar), iar această manifestare de voință cuprinde intenția părții sau părților care invocă conversiunea de a obține anumite efecte juridice din manifestarea de voință încorporată în actul juridic inițial lovit de nulitate. Fiind o manifestare de voință exteriorizată cu intenția de a produce efecte juridice, conversiunea astfel este un act juridic în sensul art. 308 Cod civil. Acest act poate fi unilateral, atunci când reprezintă expresia voinței unei singure părți a actului juridic inițial lovit de nulitate, sau bilateral, dacă ambele părți optează pentru nașterea unor efecte juridice din voința exprimată inițial.

Precizăm aici că cele relatate cu privire la calitatea conversiunii de act juridic, după caz, unilateral sau bilateral, se referă cu precădere la elementul-cheie al conversiunii, și anume la manifestarea de voință de a opera conversiunea. Și asta din considerentul că, privită global, conversiunea nu se rezumă doar la această acțiune voluntară a părții sau părților actului juridic inițial, ci presupune și alte elemente adiționale fără de care această manifestare de voință nu ar duce la convertirea actului lovit de nulitate.

Trebuie reținut că toți autorii care definesc faptul juridic civil, așa cum a fost arătat mai sus, menționează că împrejurările care dau naștere, modifică sau sting raportul juridic civil sunt prevăzute de lege. Mai mult, un autor se pronunță expres că astfel de împrejurări „au această putere și devin fapte juridice numai atunci când normele de drept le recunosc ca atare, legând de ele anumite consecințe juridice”¹⁹⁶. Poate fi, astfel, formulată obiecția că instituția conversiunii nu este reglementată expres în Codul civil al Republicii Moldova, iar, odată ce legea nu identifică împrejurările în care ea ar putea opera, lipsesc premisele calificării ei drept fapt juridic civil.

¹⁹² IONAȘCU, Aurelian, *op. cit.*, p. 74-76.

¹⁹³ IONAȘCU, Traian, BARASCH, Eugen (coordonatori), *op. cit.*, p. 236-237.

¹⁹⁴ ИСАКОВ, В.Б., *op. cit.*, p. 27.

¹⁹⁵ КРАСАВЧИКОВ, О.А. *Юридические факты в советском гражданском праве*. Москва: Госюриздат, 1958, p. 82.

¹⁹⁶ IONAȘCU, Aurelian, *op. cit.*, p. 73.

Această posibilă obiecție se combate prin considerentul că „actele juridice civile sunt o varietate a *acțiunilor licite* (...) săvârșirea lor se admite atât în cazurile prevăzute de lege, cât și atunci când actul juridic de lege nu este prevăzut, dar acesta nu contravine legii nici după conținut, nici după finalitatea sa”¹⁹⁷.

Având în vedere că prin conversiune se urmărește valorificarea pe cât este posibil a voinței exprimate cu ocazia încheierii actului juridic inițial lovit de nulitate, dacă această voință nu conține elemente ce ar veni în contradicție cu legea, ordinea publică sau bunele moravuri, atunci nu există niciun impediment ca această voință să fie pusă în valoare și să opereze conversiunea. Mai mult decât atât, conversiunea presupune că, în pofida neîntrunirii tuturor elementelor necesare valabilității actului juridic urmărit inițial de părți, sunt totuși întrunite elementele unui alt act juridic civil, care își poate produce efectele. De exemplu, un act nul ca vânzare-cumpărare poate valora antecontract de vânzare-cumpărare. Respectiv, fiind întrunite împrejurările în care suntem în prezența unui antecontract, putem afirma că s-a produs un fapt juridic generator de antecontract.

După efectele pe care le produc, faptele juridice se clasifică în fapte juridice ce generează (creează) raporturi juridice, fapte juridice ce modifică raporturi juridice și fapte juridice ce sting raporturi juridice^{198, 199}.

La o primă vedere, conversiunea s-ar atribui la categoria faptelor juridice care modifică raporturi juridice sau drepturi și obligații existente. În acest sens se pronunță și unii doctrinari, care consideră că prin conversiune se produce un efect modifier de raporturi juridice²⁰⁰. Și asta grație faptului că conversiunea tinde să valorifice într-un mod sau altul actul juridic vechi lovit de nulitate. În realitate însă, actul juridic vechi lovit de nulitate nu a produs efectele juridice pentru care a fost încheiat din motiv că a fost lovit de nulitate. Respectiv, un raport juridic, bazat pe „rămășițele” voinței exprimate cu ocazia încheierii actului juridic inițial, se naște anume în urma operării conversiunii. Deci conversiunea, de regulă, este un fapt juridic generator de drepturi și obligații, dar pot fi identificate și situații în care prin conversiune se sting raporturi juridice, cum ar fi cazul revocării legatului în urma încheierii unui act de înstrăinare a obiectului legatului lovit de nulitate.

Din punct de vedere al conținutului, se disting fapte juridice simple și fapte juridice complexe^{201, 202, 203}. Faptul juridic simplu este un element unic, care produce efecte juridice.

¹⁹⁷ ИОФФЕ, О.С., *op. cit.*, p. 251.

¹⁹⁸ ВАСИЛЕВ, Л., *op. cit.*, p. 451.

¹⁹⁹ КРАСАВЧИКОВ, О.А., *op. cit.*, p. 88-90.

²⁰⁰ ЕГОРОВ, А.В., *op. cit.*, p. 207.

²⁰¹ BAIEȘ, Sergiu, ROȘCA, Nicolae, *op. cit.*, p. 147.

²⁰² ВАСИЛЕВ, Л., *op. cit.*, p. 453.

²⁰³ ИОФФЕ, О.С., *op. cit.*, p. 243-244.

Faptele juridice complexe se compun din mai multe elemente care numai împreună produc efectele juridice prevăzute de lege.

Faptul juridic complex reprezintă un sistem de fapte juridice²⁰⁴, elementele acestuia fiind fapte juridice simple (evenimente sau acțiuni),²⁰⁵ care, doar dacă sunt întrunite toate, dau naștere raportului juridic spre care este îndreptat faptul juridic complex.

Conversiunea, așa cum am avut ocazia să menționăm mai sus, este un fapt juridic complex, sistemul căruia este format din trei elemente:

- nulitatea actului juridic civil inițial. Fiind o cauză de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, conversiunea își are rațiunea de a exista anume în legătură cu anularea sau constatarea nulității actului juridic civil. Nu este relevant, astfel, felul nulității care lovește actul juridic inițial. Conversiunea poate opera atât în caz de nulitate absolută a actului juridic inițial, cât și în caz de nulitate relativă a acestuia;

- manifestarea de voință valabil exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate, capabilă încă să producă anumite efecte juridice. Anume această capacitate a manifestării de voință din actul juridic inițial și are menirea să valorifice conversiunea. Cu titlu de precizare subliniem că acest caz nu trebuie confundat cu situația în care vorbim despre teoria fundamentării conversiunii referitoare la imperativul menținerii actului juridic, raportată regulii nulității parțiale, din considerentul că conversiunea va valorifica manifestarea de voință inițială într-o manieră transformată, capabilă să producă încă efecte juridice în mod plener în caz de nulitate totală a actului inițial, într-un alt act juridic, subsecvent. Dar această reminiscență a manifestării de voință inițiale nu este suficientă prin sine însăși să producă un efect, ea doar conține în sine potența unor efecte juridice. Ca această potență să se transforme într-un efect juridic veritabil este absolut necesară realizarea celui de al treilea element al faptului juridic, și anume

- manifestarea expresă a voinței de a opera conversiunea, manifestare ce se efectuează în fața instanței de judecată, având în vedere caracterul judiciar al conversiunii. Acest al treilea element al faptului juridic definitivează conversiunea ca operațiune de îndreptare a cauzei de nulitate a actului juridic civil și face să se producă efectele juridice voite de parte sau de părți. Fără acest al treilea element al faptului juridic complex analizat, celelalte elemente reprezintă doar un cumul de fapte fără nicio finalitate juridică. Grație anume voinței de a opera conversiunea se produce un salt calitativ de la o simplă acumulare de fapte la un veritabil fapt juridic, producător de efecte juridice. Deci aceasta reprezintă elementul-cheie al conversiunii, care, prin intenția de a produce efecte juridice, imprimă conversiunii calitatea de act juridic civil. Principalul efect al conversiunii este neutralizarea cauzei de nulitate a actului juridic civil inițial și nașterea unui nou act juridic (actul

²⁰⁴ ИСАКОВ, В.Б., *op. cit.*, p. 24.

²⁰⁵ КРАСАВЧИКОВ, О.А., *op. cit.*, p. 57.

juridic subsecvent) și a unui raport juridic, al cărui obiect și conținut este determinat de limitele în care voința încorporată în actul inițial este capabilă să producă efecte.

Cele expuse ne îndreptățesc a afirma că conversiunea actului juridic civil, în virtutea importantelor consecințe de ordin practic pe care le produce, nu poate fi fundamentată în mod satisfăcător pe concepte strict teoretice sau abstracte, cum ar fi justificarea acestei instituții juridice prin principiul general al menținerii actelor juridice sau pe baza voinței prezumate a părții sau a părților actului juridic lovit de nulitate, sau altele asemenea. Or astfel de concepte nu explică suficient de clar modul în care conversiunea duce la rezultatul care este practic asociat cu această operațiune juridică, și anume nașterea actului juridic subsecvent. În acest sens, nici voința prezumată a părții sau a părților actului inițial, nici considerente de ordin general teoretic de genul celor arătate mai sus, ci manifestarea expresă de voință de a opera conversiunea, ca element final și cel mai important al faptului juridic complex de conversiune, este pilonul pe care se sprijină întreaga „construcție” a conversiunii și a efectelor sale. Pe cale de consecință, concluzionăm prin a statua că temeiul conversiunii rezidă în accepțiunea faptului juridic complex, referitor la nulitatea actului juridic civil inițial, la manifestarea de voință exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate (capabilă încă să producă anumite efecte juridice) și la manifestarea expresă a voinței de a opera conversiunea.

2.4. Concluzii la capitolul 2

Așa cum am arătat, îndreptarea cauzelor de nulitate ale actului juridic civil reprezintă o realitate științifică mai puțin explorată, atât timp cât formatul relațiilor sociale nu s-a dovedit a fi suficient de convingător la determinarea subiecților raporturilor de drept civil să creioneze clar „necesitatea” aplicării acestora și importanța juridică pe care o atestă, de fapt. Această amorfie juridică pendulează, cu precădere, în doctrina și legislația Republicii Moldova, atât timp cât legislația civilă de aici acordând atenție acestui aspect doar în cadrul unor semantici sumare, iar doctrinarii moldoveni neidentificând plenar pertinenta unei eventuale abordări științifice în domeniu.

O definiție doctrinară și, cu atât mai mult, una legală a modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil nu este formulată nici într-un sistem de drept, ceea ce semnalează mai multe dificultăți, dar și imperative în ceea ce ține de fundamentarea semantică a acestui concept pretins de o valență cu accent profund juridic.

Cu toate acestea, putem constata că doctrina, aproape unanim, a ajuns la concluzia că părțile unui act juridic civil contaminat de o cauză de nulitate ar fi îndreptățite juridic să aibă varianta de a trata actul juridic, încercând să-l înlocuiască cu unul valid (refacerea operațiunii juridice) sau să-l valorifice pe cel vechi într-o manieră legală (confirmarea actului juridic sau conversiunea acestuia). Împărtășim aceeași viziune, în condițiile în care astfel s-ar asigura evitarea relațiilor ostile între subiecții de drept, evitarea consumului nerațional de timp și resurse materiale, promovarea principiilor supreme ale dreptului civil: libertatea contractuală, doar *libertas est potestas faciendi id quod jure licet* (libertatea înseamnă să poți face ceea ce îți permite legea) și supremația voinței părților, toate acestea contribuind la catalizarea circuitului civil.

Astfel, prin modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil înțelegem acele mijloace sau metode prin care părțile unui act juridic civil lovit de o cauză de nulitate au varianta de a remedia actul juridic civil, încercând să-l înlocuiască cu unul valid (refacerea operațiunii juridice) sau să-l valorifice pe cel vechi într-o manieră legală (confirmarea actului juridic sau conversiunea acestuia).

Refacerea, vorbind la modul general, se aseamănă cu un fel de „reparație capitală” a actului juridic civil lovit de nulitate, deoarece din acesta din urmă în fond nu mai rămâne aproape nimic, fiind înlocuit cu un act civil nou valabil. *In concreto*, refacerea nu înseamnă altceva decât procedeul juridic prin care părțile sunt libere a încheia un nou act juridic, similar primului, prin care voința valabil exprimată într-un act juridic nul să producă efecte juridice printr-un alt act, ale cărui condiții de valabilitate sunt respectate în totalitate.

Confirmarea este modalitatea de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil detaliat analizată în doctrină, dar și reflectată deplin în legislație, atât cea națională, cât și cea străină. În fond, confirmarea reprezintă acea operațiune juridică sau declarație prin care o persoană, îndreptățită să ceară anularea unui act, îl recunoaște valabil. În același timp, analizând obiectiv, confirmarea trebuie să nu prejudicieze drepturile obținute de terți.

Cea de-a treia modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil rămâne a fi conversiunea, așa cum am menționat și căreia i se dedică în mod exclusiv cercetarea științifică de față.

În pofida multiplelor ipoteze existente în doctrină, afirmăm cu certitudine că cea mai potrivită natură juridică a conceptului juridic supus discuțiilor și care unește conversiunea, confirmarea și refacerea este cea de modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil. Opinia ne-o argumentăm prin faptul că, în primul rând, confirmarea, conversiunea și refacerea sunt niște căi, moduri, metode prin care putem îndrepta o cauză de nulitate, iar prin acest procedeu juridic ne atingem scopul scontat: de a valorifica un act juridic nul, printr-o manieră valabilă a sa. În al doilea rând, după ce ne-am convins că nulitatea în sine nu poate fi îndreptată, în principiu, constatăm că, de fapt, în esență se îndreaptă cauza de nulitate; cauza care a dus la nulitatea actului juridic se modifică în una valabilă, păstrându-se celelalte prevederi contractuale, conforme legii, pentru actul juridic valabil constituit, datorită unei modalități concrete de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic. Este de precizat că nu se are în vedere cauza actului juridic, care incumbă scopul și motivul încheierii contractului, dar cauza de nulitate a actului juridic, sau motivul din care un act juridic nu este valabil.

Prin contestarea tuturor teoriilor existente în doctrină referitoare la fundamentarea conversiunii, considerăm că temeiul conversiunii rezidă în dimensiunea faptului juridic complex, sistemul căruia este format din trei elemente:

- nulitatea actului juridic civil inițial. Fiind o cauză de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, conversiunea își are rațiunea de a exista anume în legătură cu anularea sau constatarea nulității actului juridic civil. Nu este relevant, astfel, felul nulității care lovește actul juridic inițial. Conversiunea poate opera atât în caz de nulitate absolută a actului juridic inițial, cât și în caz de nulitate relativă a acestuia;

- manifestarea de voință valabil exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate, capabilă încă să producă anumite efecte juridice. Anume această capacitate a manifestării de voință din actul juridic inițial și are menirea să valorifice conversiunea. Cu titlu de precizare subliniem că acest caz nu trebuie confundat cu situația în care vorbim despre teoria fundamentării conversiunii referitoare la imperativul menținerii actului juridic, raportată regulii nulității parțiale, din considerentul că conversiunea va valorifica manifestarea de voință inițială într-o manieră

transformată, capabilă să producă încă efecte juridice în mod plinar în caz de nulitate totală a actului inițial, într-un alt act juridic, subsecvent. Dar această reminiscență a manifestării de voință inițiale nu este suficientă prin sine însăși să producă un efect, ea doar conține în sine potența unor efecte juridice. Ca această potență să se transforme într-un efect juridic veritabil este absolut necesară realizarea celui de al treilea element al faptului juridic, și anume

- manifestarea expresă a voinței de a opera conversiunea, manifestare ce se efectuează în fața instanței de judecată, având în vedere caracterul judiciar al conversiunii. Acest al treilea element al faptului juridic definitivează conversiunea ca operațiune de îndreptare a cauzei de nulitate a actului juridic civil și face să se producă efectele juridice voite de parte sau de părți. Fără acest al treilea element al faptului juridic complex analizat, celelalte elemente reprezintă doar un cumul de fapte fără nicio finalitate juridică. Grație anume voinței de a opera conversiunea se produce un salt calitativ de la o simplă acumulare de fapte la un veritabil fapt juridic, producător de efecte juridice. Deci aceasta reprezintă elementul-cheie al conversiunii, care, prin intenția de a produce efecte juridice, imprimă conversiunii calitatea de act juridic civil. Principalul efect al conversiunii este neutralizarea cauzei de nulitate a actului juridic civil inițial și nașterea unui nou act juridic (actul juridic subsecvent) și a unui raport juridic, al cărui obiect și conținut este determinat de limitele în care voința încorporată în actul inițial este capabilă să producă efecte.

3. ASPECTE TEORETICE PRIVIND CONVERSIUNEA CA MODALITATE DE ÎNDREPTARE A CAUZELOR DE NULITATE ALE ACTULUI JURIDIC CIVIL

3.1. Noțiunea de conversiune și clasificarea conversiunii

Din punct de vedere etimologic, cuvântul „conversiune” își are originile în franțuzismul *conversion* și latinismul *conversio*, *-onis*^{206, 207, 208}.

În limba latină lexemul *conversio* desemnă acțiunea de a se întoarce spre cineva sau ceva (spre Dumnezeu, de exemplu). În perioada în care limba latină era plinar întrebuințată, noțiunea de *conversio* era utilizată, în special, pentru a marca întoarcerea de la o credință considerată falsă la alta considerată a fi cea veritabilă ori justă. Tot prin *conversio* se poate înțelege acțiunea de a reveni la un comportament mai bun sau intenția de a adera la o opinie.

Într-o altă accepțiune *conversio* poate fi percepută în sensul de metamorfoză (mutație, transformare, schimbare a înfățișării sau a caracterului). Însă *conversio* mai poate avea în vedere chiar, simplist vorbind, faptul conversiei greutăților și măsurilor, în general, în unități diferite.

Din perspectivă financiară, prin *conversio* se poate înțelege schimbarea unei sume de bani gheață în titluri de valoare sau chiar în aur ori altă valoare monetară de referință. *In concreto*, se are în vedere preschimbarea unei valori economice, cu precădere monetare, într-o valoare de altă natură.

„Tot astfel, «conversio» poate însemna conversia unei rente, adică înlocuirea unei datorii publice într-o alta ce produce un avantaj, de exemplu, o dobândă mai mică. Intră în această categorie conversia unui titlu de valoare cu termen scurt în una cu termen lung ori schimbarea unei valori mobiliare cu formă nominativă în valoarea mobilă în formă «la purtător».”²⁰⁹

Din optică economică, noțiunea de „conversiune” înseamnă adaptare. Ca exemplu putem prezenta situația prin care o persoană fizică ori o persoană juridică (generic vorbind: întreprindere) este adaptată la o nouă activitate socială drept urmare a suprimării ori dispersării celei precedente.

Lexemul „conversiune” este utilizat și în știința matematicii, însemnând prioritar operațiunea de transformare a fracțiilor ordinare în fracții zecimale.

Din unghiul de vedere al logicii, prin *conversio* poate fi înțeleasă operațiunea prin care se schimbă locul termenilor propoziției în acel enunț, pe final obținându-se o nouă propoziție. Cu alte

²⁰⁶ GUȚU, G. *Dicționar latin-român*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 272.

²⁰⁷ MARCU, Florin. *Marele dicționar de neologisme*. București: Saeculum, 2002, p. 219.

²⁰⁸ *Dictionnaire alphabetique et analogique de la langue francaise*. Nouvelle Edition du Petit Robert. Paris, 2013, p. 537-538.

²⁰⁹ DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, 2002, p. 278.

cuvinte, cel mai des este vorba de situația în care se recurge la inversarea funcțiilor subiectului și predicatului în judecată/gândire, păstrându-se calitatea judecății/gândirii, dar răsturnându-se judecata/rațiunea.

În domeniul informaticii *conversio* desemnează acțiunea de modificare a codului unui cuvânt ori al unui mesaj chiar. Adică se atribuie acest lexem acțiunii de transformare a formatului de reprezentare a informației în sensul unui sistem de calcul concret. În același timp, în cibernetică „conversiunea” este percepută drept traducerea unui cuvânt, mesaj alfanumeric sau număr dintr-un limbaj sau cod în altul.

Din punct de vedere militar, *conversio* este utilizat pentru a indica asupra mișcării militare făcute în scop tactic. Cu alte cuvinte, se are în vedere mișcarea prin care frontul unei unități militare își schimbă direcția. Iar din perspectivă sportivă, prin *conversio* se poate de înțeles o semirotație făcută de un schior pe loc.

Conversio este identificată și în psihanaliză, semnalizând asupra somatizării și existenței unui conflict fizic. Această percepție semantică, în domeniul avut în vedere, este catalogată și percepută ca și „isterie de conversie”. Mai mult, „conversiunea” este percepută drept mecanismul psihic care generează apariția unui simptom al corpului la locul unui efect refulat, care nu poate avea acces în conștiință fără a declanșa apariția unei reacții de angoasă.

În astronomie *conversio* este folosită pentru a descrie acțiunea de rotire a astrilor, ca și exemplu, sau de revenire a acestora într-o poziție percepută drept una inițială.

În lingvistică, mai exact în retorică, prin *conversio* se înțelege încheierea ritmică a frazelor ori a fragmentelor din frază. În retorică *conversio* poate desemna și repetarea aceluiași cuvânt la sfârșitul unor fraze care se succed. Mai mult, tot în gramatică „conversiunea” este concepută drept procedeul de formare a cuvintelor prin schimbarea categoriei gramaticale.

În semantica arhaică-rurală prin *conversio* se au în vedere acțiunile de schimbare, transformare sau răsturnare.

În lumina celor expuse supra, subliniem că în domeniul religios *conversio* înseamnă schimbarea confesiunii religioase ori chiar a religiei.

În accepțiune chimică „conversiunea” este concepută drept mărime care vizează preschimbarea substanțelor inițiale dintr-o reacție chimică în unitatea de timp, expusă tradițional în procente molare pe unitate de timp. Tot chimiștii utilizează noțiunea de „conversiune” pentru a indica asupra procesului de schimbare, în urma unei operațiuni chimice, a unei specii de molecule în alta.

În biologie cuvântul „conversiune” este folosit pentru a aborda modificarea în ordine liniară a genelor, în vederea desemnării transmutației genetice. În genetică conversiunea mai este utilizată pentru a desemna schimbarea simultană a unei gene dominante în alela sa recesivă, și invers,

manifestată la unii dintre gameții unui hibrid. Din punct de vedere microbiologic prin „conversiune” se înțelege transformarea ereditară a trăsăturilor predominante unei sușe bacteriene, succesive infectării sale de către un tip anume de bacteriofag temperat. Tot în microbiologie „conversiunea” semnifică modificarea unei celule benigne în una malignă din cauza unui virus oncogen.

În fizică prin „conversiune” se are în vedere schimbarea unui sistem tehnic sau fizic, în care anumite mărimi suferă o transformare dată. De exemplu, în acest context se poate vorbi despre mutarea excesului de energie a unui electron excitat către unul dintre electronii periferici ai atomului respectiv.

Și în silvicultură este des întâlnită noțiunea de conversiune, care exprimă transferarea unei păduri de la forma tipică unui regim de exploatare la forma proprie altui regim, instaurată din cauza unor rațiuni de ordin economic, cum ar fi, de exemplu, trecerea de la crâng la codru.

Având în vedere cele ilustrate mai sus, ne convingem despre polisemia complexă a lexemului „conversiune”, care are o aplicabilitate vastă în diverse domenii ale științei. Acest lucru denotă potența acestei noțiuni de fi operantă și în materie juridică, grație flexibilității, dar și încărcăturii semantice în care abundă.

Nulitatea actului juridic civil survine în calitate de sancțiune orientată spre restabilirea situației de drept anterioare, în vederea protejării drepturilor și intereselor subiecților raporturilor de drept civil. Cu toate acestea, în foarte multe cazuri, nulitatea actului juridic nu survine drept rezultat al vicierei manifestării de voință, ceea ce înseamnă că manifestarea de voință fie a tuturor părților, fie doar a uneia dintre părți rămâne a fi valabilă, astfel încât desființarea actului juridic în urma operării efectelor sancționatoare ale nulității ar institui mai degrabă o nedreptate decât să reconstituie dreptatea. Astfel, într-o atare situație ne pomenim în cazul unui conflict între principiul nulității care vizează repunerea părților în situația anterioară (*restitutio in integrum*), ce se materializează prin restituirea prestațiilor realizate în virtutea actului lovit de nulitate și un alt principiu al dreptului ce ține de salvarea manifestării de voință. Figura juridică a conversiunii vine să înlăture această coliziune de principii, prezentându-se drept o soluție în acest sens și marcând dimensiunea lexemului „conversiune” în materie de drept.

Așadar, sunt situații când legea acordă ajutor voinței ipotetice a părților – care au încheiat un act lovit de nulitate – pentru ca acestea să reușească măcar în parte să atingă scopul propus. Conversiunea este aplicabilă în raport doar cu un act nul, nu și cu unul inexistent; un act nul este calificat ca fiind negativ, iar conversiunea este efectul pozitiv al unui act juridic calificat negativ: „Actul nul ar fi un act calificat negativmente, în timp ce actul inexistent nu ar fi susceptibil de nicio calificare. Ar fi un act incalificat și/sau incalificabil. Calificarea negativă nu exclude ipoteza ca actul să producă efecte, fie de natură negativă (de ex., acțiunea în nulitate) sau pozitivă

(conversiunea), încalificarea actului (inexistent) n-ar produce însă niciun efect (n-ar privi astfel de efecte)”²¹⁰. Din aceste considerente suntem de părerea că, pe bună dreptate, conversiunea va fi abordată doar în contextul instituției juridice a nulității, acolo unde și va fi individualizată din punct de vedere terminologic, așa cum am opinat și în capitolul anterior.

În literatura de specialitate din Republica Moldova, reiterăm, nu există vreo noțiune proprie consacrată conversiunii, cu toate acestea, în doctrina română există un consens cu privire la noțiunea conversiunii, divergențele apărând, așa cum am mai menționat deja, în ceea ce privește fundamentul conversiunii, natura juridică a sa, elementele acesteia precum și cazurile în care operează conversiunea.

Astfel, prin noțiunea de conversiune doctrina din România înțelege operațiunea juridică constând în considerarea unui act juridic afectat de nulitate drept un alt act juridic, ale cărui condiții de validitate, de fond și de formă sunt îndeplinite, operațiune prin care manifestarea de voință nevalabilă ca un act juridic este considerată și produce efecte drept alt act juridic, ale cărui cerințe proprii de validitate, de fond și de formă, sunt îndeplinite^{211, 212, 213, 214}. Acesta este sensul restrâns al noțiunii de conversiune, care, odată cu intrarea în vigoare a Codului civil român din 2009, a fost ilustrat în definiția conversiunii de la art. 1260 din actul normativ menționat.

În general, doctrina română s-a focusat exclusiv pe promovarea sensului restrâns al conversiunii, identificând o varietate largă de formulări în acest sens, așa cum vom arăta mai jos.

Autorul român G. Beleiu menționează: „conversiunea actului juridic înseamnă, în esență, *înlocuirea actului nul, cu un act juridic valabil*; în altă exprimare, conversiunea înseamnă considerarea manifestării de voință ca producătoare a efectelor unui *anumit* act juridic, chiar dacă nu este valabilă ca *alt* act juridic”²¹⁵. Ori cum afirma același autor mai devreme, „Conversiunea actului juridic înseamnă – în materia de care ne ocupăm – înlocuirea (substituirea) unui act juridic valabil actului juridic nul. Cu alte cuvinte (întrucât act juridic înseamnă manifestarea de voință în scopul producerii de efecte juridice), conversiunea actului juridic înseamnă, până la urmă, considerarea manifestării de voință în sensul în care reprezintă un act valabil, iar nu (numai) în sensul în care reprezintă un act juridic lovit de nulitate (nevalabil)”²¹⁶.

O definiție similară celei de sus este oferită de către autorul O. Căpățână, potrivit căruia „Această modalitate de asanare realizează înlocuirea unui act juridic nul în totalitatea sa și

²¹⁰ NICOLAE, M. Nulitatea parțială și clauzele considerate nescrise în lumina noului Cod civil. Aspecte de drept material și drept tranzitoriu. În: *Dreptul*, 2012, nr. 11, p. 11.

²¹¹ BOROI, G. *Drept civil. Partea generală. Persoanele*. București: Hamangiu, 2010, p. 276-278.

²¹² UNGUREANU, Ovidiu, *op. cit.*, 2007, p. 255-257.

²¹³ LUPAN, E., SABĂU-POP, I. *Tratat de drept civil roman. Vol. I*. București: C.H. Beck, 2006, p. 277.

²¹⁴ REGHINI, I., *op. cit.*, p. 111-113.

²¹⁵ BELEIU, Gh., *op. cit.*, 2003, p. 234.

²¹⁶ POP, Aurel, BELEIU, Gheorghe, *op. cit.*, p. 467.

nesusceptibil ca atare de a fi el însuși salvat, prin altul (act subsidiar), ale cărui condiții de validitate primul le îndeplinește integral”²¹⁷.

Conform altei opinii, „Prin conversiunea actului juridic se înțelege considerarea manifestării de voință în sensul în care reprezintă un act valabil, iar nu numai în sensul în care reprezintă un act juridic lovit de nulitate”²¹⁸.

Asemănătoare este definiția dată conversiunii de către autorul Iosif R. Urs. Din punctul de vedere al acestuia, „Conversiunea actului juridic înseamnă în esență înlocuirea (substituirea) actului juridic nul de un alt act juridic valabil. Conversiunea este principiul potrivit căruia manifestarea unei voințe valabile într-un act nul poate avea valoare de alt act juridic valabil. Conversiunea înseamnă a considera manifestarea de voință ca producând efectele unui anumit act juridic chiar dacă nu este valabilă ca alt act juridic”²¹⁹.

Autorul din Republica Moldova S. Boca menționează că „conversiunea actului juridic înseamnă, până la urmă, considerarea manifestării de voință în sensul în care reprezintă un act valabil, iar nu numai în sensul în care reprezintă un act juridic lovit de nulitate (nevalabil)”²²⁰. În legătură cu aceasta trebuie să menționăm că poziția expusă de către doctrinar nu denotă decât o reluare fidelă a explicațiilor oferite de autorii sus-citați în contextul noțiunii de conversiune.

În ceea ce ne privește, împărtășim și apreciem opiniile doctrinare de mai sus drept incidente noțiunii conversiunii, însă le găsim drept incomplete și necuprinzătoare, în special, prin prisma naturii juridice a conversiunii și a fundamentării sale.

Autorul Paziuc, prezentând o viziune inovativă, consideră că conversiunea „reprezintă, prin natura, condițiile și efectele sale, un produs al unei contradicții certe, precum și un paradox juridic din perspectiva paradigmei autonomiei de voință”²²¹. Același autor explică: „De o parte, sancțiunea nulității, concentrată în adagiul *quod nullum est, nullum producit effectum*, alături de ideea autonomiei de voință care, în ciuda criticilor, rămâne un liant al teoriei actului juridic civil, reclamă ca o manifestare de voință, relevantă în plan juridic în tiparele unui act juridic, să producă numai acele efecte dorite de autorul sau de autorii săi și permise de lege. De cealaltă parte, practica raporturilor juridice civile și comerciale impune salvarea unei manifestări de voință contrare legii, prin mecanisme destinate să asigure o «eficacitate a actului juridic nul». (...) Astfel, urmare a conversiunii, manifestarea de voință a autorului sau a autorilor nu produce efectele proprii, ci efectele unei alte manifestări de voință, având deci loc o «recalificare» a voinței juridice. Paradoxul

²¹⁷ COSMOVICI, P. (coordonator). *Tratat de drept civil. Volumul I. Partea generală*. București: Editura Academiei R.S.R., 1989, p. 237.

²¹⁸ BOROI, G., *op. cit.*, 2010, p. 251.

²¹⁹ URS, Iosif, *op. cit.*, p. 325.

²²⁰ BOCA, Sergiu. Conversiunea ca modalitate ..., *op. cit.*, p. 56.

²²¹ PAZIUC, C. Conversiunea actului juridic civil. Probleme teoretice și practice. În: *Universul juridic*, 2015. Disponibil: <https://www.universuljuridic.ro/conversiunea-actului-juridic-civil-probleme-teoretice-si-practice-iii/>

decurge din faptul că această recalificare trebuie să fie conformă voinței părții sau a părților, fără a decurge, fie și implicit, din aceasta”. Subscriem opiniei acestui autor anume în dimensiunea semantică ce ține de situația potrivit căreia conversiunea se materializează cu precădere ca și o transformare a manifestării de voință, exprimată valabil în actul convertibil și prezentată într-o nouă înfățișare în actul juridic rezultat în urma conversiunii.

O poziție asemănătoare celei expuse de C. Paziuc cu privire la definirea conversiunii se regăsește în doctrina rusă. Similar lui C. Paziuc, care concepe conversiunea actului juridic civil ca o recalificare a voinței juridice, care este conformă voinței părții sau a părților actului juridic, exprimată cu ocazia încheierii acestuia, savantul rus Egorov A.V. întemeiază conversiunea pe voința ipotetică a părților actului juridic inițial. În viziunea acestuia din urmă, conversiunea reprezintă operațiunea prin care un act juridic, ce este lovit de nulitate, se transformă într-un alt act juridic, dacă aceasta corespunde voinței prezumate (ipotetice) a părților de a încheia cel de-al doilea act juridic²²².

În raport cu cele statuate mai sus, autorul Poenaru împărtășește o altă opinie, conform căreia „actul convertit nu este un act juridic nou și nu presupune deci o nouă manifestare de voință”²²³. Totuși suntem de părerea că anume în cazul conversiunii sunt două acte juridice diferite: unul nul și altul valabil; actul convertibil, imediat după conversiunea sa, dispare ca semnificație juridică, ca și cum nulitatea sa nu a existat, pentru că voința părților a fost salvată în corpul unui act juridic valabil, astfel încât vorbim de o singură manifestare de voință, însă una transformată în cazul actului rezultat în urma conversiunii, dar și de un acord suplimentar în ceea ce vizează transpunerea manifestării de voință din actul nul în cel valabil, având aici în vedere prezența voinței de a opera conversiunea. Or „Scopul conversiunii nu poate fi, în niciun caz, acela de a arăta că, în ultimă instanță, chiar și un act lovit de nulitate ar putea produce efectele juridice urmărite de părți conform naturii acelu act”²²⁴.

În acest context împărtășim opinia precum că „*Incidența conversiunii nu infirmă principiul nulității, ci numai îl nuanțează*. Astfel, fiind incidentă o cauză de nulitate, efectele juridice urmărite în mod direct și explicit de părți nu se vor produce, ceea ce înseamnă că actul juridic încheiat conform cu voința părților este și rămâne lovit de nulitate, în concordanță cu regula; este însă admisă, în anumite condiții, producerea unor efecte juridice specifice unui alt act, într-o anumită măsură compatibile cu cele urmărite inițial de părți, însă, în mod categoric, diferite de acestea din urmă”²²⁵.

²²² ЕГОРОВ, А.В., *op. cit.*, p. 193.

²²³ POENARU, E., *op. cit.*, p. 229.

²²⁴ POPA, I., DUMITRACHE, B. Antecontractul de vânzare-cumpărare și promisiune sinalagmatică de vânzare-cumpărare. În: *Dreptul*, 2002, nr. 2, p. 44.

²²⁵ *Ibidem*.

Conform unei opinii diferite de cele reflectate anterior, „conversiunea nu înseamnă o transformare propriu-zisă a actului juridic nul într-un alt act juridic, ci, mai degrabă, o „exfoliere” a actului juridic nul, de natură să permită emergența unui alt act juridic, „ascuns” de acela care este declarat nul. Este vorba despre un act ascuns – deci nu despre un act secret ca în cazul simulației – deoarece, anterior declarării nulității, efectele specifice acestuia nu era nici necesar nici posibil să se producă, întrucât erau absorbite de efectele mai energice ale actului juridic declarat nul ulterior”²²⁶. Considerăm că ar exista un grăunte de adevăr în aserțiunea tocmai citată, logic gândind, în cazul conversiunii, am putea să ne imaginăm situația că vorbim despre un singur act, în care conviețuiesc două forme ale sale: forma valabilă și forma nulă, iar în cazul conversiunii am fi în situația de a alege forma sa valabilă. În continuare, imaginându-ne și interpretând viziunea expusă de autorul Reghini I., în circumstanța operării conversiunii, ar fi vorba aparent de un act nul, dar din care putem alege un act valabil, exact ca decojirea unor părți alterate ale unui fruct în lipsa cărora fructul tot fruct rămâne, fără a fi afectat în general exteriorul său. Privim critic această poziție, căci în atare caz nu mai poate fi vorba de conversiune; această „exfoliere” nu e altceva decât regula juridică conform căreia o clauză nulă poate duce la nulitatea actului juridic în totalitate doar dacă în lipsa ei actul juridic nu poate exista și, invers, prin excluderea clauzei nule actul juridic rămâne perfect valabil dacă nu este astfel afectată existența actului juridic (cazul nulității parțiale).

În același timp, „prin conversiune putem înțelege modalitatea de salvare fragmentară a unui act juridic nul, prin aceea că el este transformat, convertit într-altul”²²⁷. Privim critic această definiție, pentru că, așa cum vom explica în cele ce urmează, suntem de părerea că conversiunea nu este susceptibilă niciunui tip de reducere, nici cantitativă, nici calitativă. Definiția oferită de autorii vizați se referă anume la posibilitatea existenței unei reduceri la nivel cantitativ a manifestării de voință.

În opinia noastră, noțiunea conversiunii urmează a fi una concretă și încadrată exact, fără a fi pasibilă de mai multe înțelesuri, atât timp cât instituția nulității actului juridic conglomeră norme juridice de strictă interpretare, având în vedere interesul legitim supus reglementării prin acest bloc de reguli de drept.

Este de menționat că în literatura juridică străină la momentul de față nu este o viziune unanimă în ceea ce se referă la noțiunea de conversiune. Doar în mod ocazional și doar în unele cazuri este utilizată această noțiune în doctrina italiană în accepțiunea sa restrânsă (*stricto sensu*)²²⁸.

²²⁶ REGHINI, I., *op. cit.*, p. 111.

²²⁷ REGHINI, I., DIACONESCU, Ș., VASILESCU, P. *Introducere în dreptul civil*. București: Hamangiu, 2013, p. 537.

²²⁸ BIANCA, Massimo, C., *op. cit.*, p. 632-634.

În doctrina juridică din Franța²²⁹ conversiunea în sens restrâns este abordată, cu prioritate, în contextul nulității actului juridic, în cele mai dese dintre cazuri utilizându-se sintagma de „conversiunea prin reducere” (*conversion par reduction*)²³⁰. Din perspectiva celor care adoptă teoria „conversiunii prin reducere”, rostul conversiunii, asemenea celui al nulității parțiale, este acela de a salva ceea ce poate fi salvat dintr-un act juridic nul. De aceea, s-a și spus că, în cadrul teoriei nulităților, noțiunea de conversiune „este pe plan calitativ ceea ce noțiunea de nulitate parțială este pe plan cantitativ”²³¹.

Este de remarcat faptul că autorul I. Dogaru, printre pușinii doctrinari români, utilizează frecvent sintagma „conversiune prin reducere” în mod abstract, fără însă a-i oferi o tălmăcire exactă, deci fără o contribuție semnificativă în intenția de decodificare a importanței teoretico-practice a acestui concept juridic²³².

Viziunea „conversiunii prin reducere”, promovată activ în lucrările teoretice din Franța²³³, a fost însă criticată și ea de către doctrina franceză pentru faptul că operațiunea conversiunii nu presupune vreo reducere în sensul juridic propriu al noțiunii²³⁴. Cu toate acestea, agreată de către C. Larroumet a fost expresia de „schimbare a calificării contractului”, menționându-se că acest procedeu juridic oferă posibilitatea salvării actului juridic de la efectele nulității totale prin „descalificarea” acestuia din natura preconizată de părți și prin prisma căruia actul este nevalabil, urmată de atribuirea unei noi calificări, din optica căreia actul este valabil, cu condiția ca această nouă calificare să nu fie contrară voinței inițiale a părților²³⁵.

Considerăm imperios a remarca faptul că instituția calificării contractului a fost abordată și în literatura juridică din Republica Moldova²³⁶, prin ea avându-se în vedere operațiunea intelectuală prin care se raportează un contract concret la un concept juridic abstract, recunoscut de o autoritate normativă pentru a-i oferi un anumit regim juridic. Această operațiune intelectuală presupune o comparare care permite stabilirea corespunderii sau necorespunderii criteriilor de comportament real al părților cu prevederile contractuale, care ar reprezenta un comportament ideal (model) al acestora. Din acest punct de vedere, conceptul de calificare a contractului se apropie de noțiunile de interpretare și clasificare a contractelor. Iar din punct de vedere al ordinii

²²⁹ LIPINSKI, P., *op. cit.*, p. 1169.

²³⁰ TERRÉ, F., SIMLER, P., LEQUETTE, Y., *op. cit.*, p. 416.

²³¹ *Ibidem*, p. 417.

²³² DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, 2002, p. 277.

²³³ BOUJEKA, Augustin, La conversion par réduction: contribution à l'étude des nullités des actes juridiques formels. În: *RTD com.*, 2002, p. 298.

²³⁴ LARROUMET, C. *Droit civil. t. III. Les obligations. Le contrat, 1er partie, Conditions de formation. 6e éd.*, Paris: Economica, 2007, p. 589.

²³⁵ *Ibidem*.

²³⁶ CIMIL, Dorin. *Calificarea raporturilor contractuale*. Chișinău: Grafema Libris, 2013, p. 27 și urm.

de efectuare a acestor acțiuni se apreciază că, pentru a fi calificat, contractul urmează a fi interpretat²³⁷.

În acest context, constatăm că lexemele „calificare”, „decalificare” sau „recalificare” a actului juridic sunt incapabile de a descrie figura juridică complexă a conversiunii și de a da răspuns tuturor chestiunilor derivate din concepția potrivit căreia manifestarea de voință din interiorul unui act juridic inițial lovit de nulitate totală este producătoare de efecte juridice într-un alt act juridic subsecvent.

Revenind la concepția „conversiunii prin reducere” statuăm că relativ recent, în literatura de specialitate română și cea franceză s-a afirmat o nouă abordare, care a scos în față concepția termenilor de „act major” și de „act minor”²³⁸. Noțiunea de „act major” a fost desemnată pentru a indica asupra actului juridic preconizat inițial de părți, nul sau anulat ulterior, iar termenul de „act minor” a fost destinat pentru actul juridic în care se face conversiunea, așa cum clarifică I. Reghini²³⁹. Cu toate acestea, este important de a specifica că aceste două concepte lexicale, menționate mai sus, sunt tributare în totalitate viziunii referitoare la „conversiunea prin reducere”, întrucât existența acestora în materie de teorie juridică ține nemijlocit de viabilitatea și recunoașterea „conversiunii prin reducere”. Cu alte cuvinte, doctrinarii care promovează ideea „conversiunii prin reducere” sunt și cei care au autorizat sintagmele de „act major” și „act minor”, acestea din urmă neavând la momentul de față consacrată o altă semantică decât cea pe care o generează în legătură cu explicarea concepției asupra „conversiunii prin reducere”.

Atât timp cât viziunea conversiunii prin reducere este activ criticată, considerându-se că nu oferă o contribuție semnificativă materiei nulității și teoria „actului major” și „actului minor” rămâne a fi una lipsită de necesitate. Din aceste considerente se agreează relativ unanim în doctrină utilizarea sintagmelor de „act inițial” și „act subsecvent” (ori „act convertit”) ca fiind reprezentative.

Cu alte cuvinte, „conversiunea prin reducere” este privită sceptic din considerentul că promovează valorificarea fragmentară a manifestării de voință relevantă în actul juridic inițial, lovit de nulitate. Cu toate acestea, este de menționat că prin conversiune nu se are în vedere punerea în valoare doar a unei părți din voința inițială, așa cum voința subiecților de drept de la care emană aceasta nu este una divizată și urmează a fi privită ca un tot întreg, chiar și în contextul nulității parțiale, care are în vedere înlăturarea unui fragment al efectelor manifestării de voință, și nu a unei părți din manifestarea de voință. Conversiunea din contra, așa cum ne-am referit în contextul fundamentării conversiunii, valorifică plenar și nedivizat voința inițială a părților doar în contextul

²³⁷ *Ibidem*, p. 28.

²³⁸ LIPINSKI, P., *op. cit.*, p. 1169.

²³⁹ REGHINI, I., *op. cit.*, p. 112.

producerii de efecte ale unui alt act juridic decât cel voit din start de părți, asistând, așadar, la un procedeu de revalorificare a manifestării de voință.

Prin încorporarea manifestării de voință din actul juridic inițial în interiorul și formatul unui alt act juridic, participăm la situația în care actul subsecvent va avea alte efecte juridice decât cele avute în vedere la început de către subiecții de drept, dar care sunt capabile de a produce o satisfacție rezonabilă participanților la raporturile juridice civile vizați direct. În așa fel ne asigurăm că nu suntem în prezența unei ecuații cu reducțiuni, ci în situația clasică de transformare și valorificare a manifestării de voință într-o manieră inovativă, diferită și nouă față de tiparele sale în actul juridic inițial.

Așa cum am arătat, conversiunea nu marchează existența unei reducțiuni din cont cantitativ al manifestării de voință, dar nici de cont calitativ al acesteia nu poate fi vorba, atât timp cât însăși „reducțiunea” ca și dimensiune semantică vizează aspectele cantitative. „Este cu totul impropriu, de pildă, să se afirme că – într-un caz de conversiune îndeobște acceptat în doctrină – antecontractul de vânzare-cumpărare în care se convertește un contract de vânzare-cumpărare nul sau anulat este «mai puțin» decât acest din urmă act. Nefiind o formă redusă a vânzării, antecontractul este, pur și simplu, un act juridic diferit, generator al unor efecte juridice diferite. Obligațiile generate de antecontract au obiecte diferite de cele ale obligațiilor născute din vânzare, contract care, în plus, produce și un efect translativ de drepturi reale”²⁴⁰.

„În literatura juridică franceză, conversiunii i se oferă și un sens larg (*lato sensu*), acoperind, practic, orice transformare survenită în structura unui raport juridic”²⁴¹. Reamintim că s-a afirmat, în acest context, că termenul conversiune desemnează o tehnică juridică ce marchează trecerea de la o situație juridică la alta, precum transformarea separației de corp în divorț, sau de la un act juridic la altul, sugerându-se că o conversiune în sens larg poate surveni și ca urmare a novației²⁴².

Având în vedere cele statuate mai sus în doctrină s-a analizat problema utilității practice și teoretice a noțiunii de conversiune în sens larg. În legătură cu aceasta s-au reținut următoarele: „După părerea noastră, eventual, una de ordin terminologic, întrucât ar îngădui folosirea cuvântului conversiune pentru a desemna, poate uneori mai adecvat, diverse mutații care intervin în raporturile, actele sau situațiile juridice. Așa, spre pildă, art. 1858 Cod civil reglementează ceea ce, impropriu, se cheamă doctrinar „intervertirea posesiei”, sintagmă prin care se evocă în realitate nu transformarea (intervertirea) posesiei, ci transformarea precarității (detenției) în posesie utilă, aptă să ducă la dobândirea dreptului de proprietate prin uzucapiune. Este vorba așadar de o

²⁴⁰ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 126.

²⁴¹ ȘARGAROVSKI, Mariana. Natura juridică a conversiunii actului juridic civil. Aspecte de drept comparat. În: *Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*. Iași: Performantica, 2018 p. 316.

²⁴² TERRÉ, F., SIMLER, P., LEQUETTE, Y., *op. cit.*, p. 386.

transformare calitativă a unei situații juridice care are mai degrabă semnificația unei convertiri decât aceea a unei intervertiri, acest din urmă cuvânt având doar semnificația schimbării (răsturnării) unei anumite ordini dintr-o serie dată de elemente, fără modificări de natură calitativă. Apoi, potrivit art. 1437 Cod civil «După expirarea termenului stipulat prin contractul de locațiune, dacă locatarul rămâne și este lăsat în posesie, atunci se consideră locațiunea ca reînnoită, efectele ei însă se regulează după dispozițiile articolului relativ la locațiunea fără termen.» Practic, această tacită relocațiune nu este altceva decât o conversiune, în înțeles larg, a locațiunii pe durată determinată, cu termen, într-o locațiune pe durată nedeterminată, fără termen. Este vorba așadar despre o transformare prin lege a unui anumit act juridic convenit expres de către părți și devenit ineficace ca urmare a împlinirii termenului, într-un alt act juridic acceptat tacit de către acestea. Șirul exemplurilor ar putea continua. Dar această înșiruire nu ar face altceva decât să susțină construcția unei forme comune, conversiunea, pentru un fond nedefinit. Ca atare, domeniul în care conversiunii i s-a circumscris doctrinar o comunitate de condiționări și în care efectele specifice ei au o cauză comună trebuie să rămână acela al nulității actului juridic»²⁴³.

Accentuând, vom observa că în mod justificat s-a spus că noțiunea de conversiune ar trebui să fie rezervată figurii juridice operante în materia efectelor nulității actului juridic civil, sensul larg descris în pasajele de mai sus neprezentând utilitate, întrucât „nu ar face altceva decât să susțină construcția unei forme comune, conversiunea, pentru un fond nedefinit”²⁴⁴, viziune pe care o împărtășim din aceleași considerente.

În cele din urmă, lansăm propria noțiune a conversiunii în accepțiune restrânsă și suntem de părerea că prin conversiune urmează a fi înțeleasă acea modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil care constă în valorificarea într-o manieră transformată a manifestării de voință valabil exprimată într-un act juridic civil lovit de nulitate într-un act juridic civil subsecvent, ale cărui condiții de fond și de formă sunt întrunite legal și care produce efecte juridice diferite față de cele urmărite prin încheierea actului juridic inițial.

În vederea armonizării cadrului normativ legal cu tendințele teoretico-practice în materie, propunem de a introduce în Codul civil noțiunea conversiunii, care ar avea următorul conținut: *Conversiunea constă în valorificarea manifestării de voință valabil exprimată într-un act juridic civil lovit de nulitate totală într-un act juridic civil subsecvent, ale cărui condiții de fond și de formă sunt întrunite legal și care produce efecte juridice diferite față de cele urmărite prin încheierea actului juridic inițial.*

Ne abținem însă pentru moment să indicăm exact locul în care noțiunea conversiunii urmează să se regăsească în sistemul Codului civil, pe motiv că propunerea de *lege ferenda* avută

²⁴³ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2015.

²⁴⁴ REGHINI, I., DIACONESCU, Ș., VASILESCU, P., *op. cit.*, p. 113.

în vedere urmează a fi completată pe parcurs prin analiza elementelor și efectelor conversiunii actului juridic civil, urmând a fi definitivată la *Concluzii generale și recomandări*.

În pofida faptului că definiția conversiunii în sens strict, acceptată în mod general de către doctrinari, are în vedere în interiorul său noțiunea de act juridic în sensul de manifestare de voință (*negotium*), există dispute referitoare la posibilitatea de punere în aplicare a conversiunii în domeniul actelor instrumentale (*instrumenta probationis*). Din aceste rațiuni, în doctrină s-a conturat clasificarea conversiunii în conversiune formală și conversiune substanțială (obișnuită).

Problema clasificării conversiunii în formală și substanțială ține de lipsa în doctrină a unei viziuni comune și unitare referitoare la criteriul exact de clasificare, iar acest fapt denotă o dată în plus că instituției juridice a conversiunii îi este destinată insuficientă atenție în teorie, indicând asupra importanței unui studiu mai complex.

Înainte de a aborda criteriile ilustrate de către teoreticieni drept îndreptățite de a clasifica conversiunea în formală și substanțială, vom face referire la situațiile juridice concrete care sunt încorporate în una dintre cele două categorii de conversiune amintite în enunțul curent.

S-a susținut că ar fi situația unei conversiuni în cazul în care un înscris, de o anumită natură (cum ar fi, bunăoară, înscris autentic), prin care se stabilește un act juridic, este nevalabil prin felul său, însă este valabil ca și un înscris de altă natură (cum ar fi, de pildă, înscris sub semnătură privată). În legătură cu aceasta s-a reținut că „Deși *stricto sensu* nu suntem în prezența unei conversiuni când între cele două acte există numai o deosebire de formă, operația juridică fiind, prin ipoteză, susceptibilă de realizare în mai multe tipare formale, cu identică eficacitate juridică (cum este cazul testamentului), totuși și o atare convertire dintr-o formă în alta este denumită conversiune în literatura juridică, cu precizarea că de astă dată conversiunea este formală”²⁴⁵. Altfel spus, esența acestei conversiuni ar rezida în faptul de a considera drept înscris sub semnătură privată (cu condiția să fie semnat de părți sau de parte) un înscris autentic lovit de nulitate din cauza nerespectării imperativelor referitoare la forma sa autentică. În general se consideră că un astfel de tip de conversiune formală ar fi funcțională și aplicabilă atât cu privire la forma *ad probationem*, cât și în privința formei *ad validitatem*²⁴⁶.

S-a ilustrat însă și viziunea că în ceea ce ține înscrisurile constatatoare ale actelor juridice nu este aplicabilă conversiunea în formatul său veritabil, chiar și atunci când înscrisul este necesar *ad validitatem*^{247, 248}.

Având în vedere cele menționate mai sus și analizând global problema, deducem concluzia că criteriul promovat în doctrină, potrivit căruia conversiunea ar fi formală și substanțială, s-ar

²⁴⁵ POP, L., *op. cit.*, 2009, p. 483.

²⁴⁶ REGHINI, I., *op. cit.*, p. 115.

²⁴⁷ UNGUREANU, Ovidiu, *op. cit.*, 2007, p. 256.

²⁴⁸ BIANCA, Massimo, C., *op. cit.*, p. 634.

raporta obiectului conversiunii. *In concreto*, reiterăm că în circumstanța în care conversiunea se aplică în raport cu actul juridic perceput ca *negotium*, ar fi cazul conversiunii substanțiale, iar în situația în care conversiunea se referă la actul constatator al operațiunii (*instrumentum*), ar fi cazul conversiunii formale, fără a conta dacă înscrisul este cerut *ad validitatem* sau *ad probationem*. Trebuie de subliniat însă că atunci când înscrisul constatator este necesar *ad validitatem*, conversiunea înscrisului din unul lovit de nulitate în altul valabil nu va afecta ori nu va implica doar forma înscrisului, însă se va referi și la manifestarea de voință stabilită în înscris. Vom menționa aici că conversiunea, în raport cu înscrisul cerut *ad validitatem*, nu va fi operantă decât atunci când înscrisul subsecvent, în care se convertește înscrisul inițial, va fi capabil să satisfacă solemnitatea opozabilă actului juridic. Cu titlu de exemplu poate fi analizat cazul în care un testament este nul din cauza nerespectării formei autentice, cerute ca și condiție de valabilitate, dar este recunoscut ca și testament olograf. În atare situație conversiunea nu vizează doar aspectul formal, ci și pe cel substanțial și asistăm la o suprapunere a conversiunii formale și a celei substanțiale. Ori, în circumstanța necesității de întrunire a unei condiții de formă, sub sancțiunea nulității, manifestarea de voință va fi considerată valabilă doar în cazul în care este exprimată în formatul cerut de lege.

Anume din considerentul suprapunerii celor două forme de conversiune în exemplul arătat mai sus, criteriul de clasificare supus discuției a fost criticat în literatura de specialitate. „În esență, așadar, criteriul obiectului conversiunii nu este cel mai adecvat pentru a susține clasificarea în conversiune formală și conversiune substanțială întrucât, aplicând acest criteriu, conversiunea formală, care constă în considerarea unui înscris cerut *ad validitatem*, nul ca atare, într-un înscris de o altă natură, dar care respectă cerința de solemnitate a actului constat, reprezintă totodată o conversiune substanțială, întrucât poartă nu doar asupra înscrisului, ci și asupra actului juridic constat, chiar dacă numai indirect.”²⁴⁹

Însă același autor C. Paziuc consideră că cel mai potrivit criteriu de clasificare a conversiunii în conversiune formală și conversiune substanțială este cel care aduce în vizor clasificarea în dependență de efectele conversiunii, explicând că „Atunci când acest efect constă în asigurarea eficacității manifestării de voință nevalabile astfel cum a fost proiectată de parte sau de părți, drept o manifestare de voință diferită, dar valabilă, conversiunea este substanțială, chiar și atunci când singurul element de diferență dintre cele două acte este forma cerută *ad validitatem*. În schimb, atunci când efectul conversiunii constă doar în asigurarea funcției probatorii a unui înscris convertit, fără vreo incidență asupra eficacității manifestării de voință, conversiunea este formală”²⁵⁰.

²⁴⁹ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 133.

²⁵⁰ *Ibidem*, p. 133.

În ceea ce ne privește suntem de părerea că conversiunea nu este susceptibilă de a fi clasificată drept în formală ori substanțială, din perspectiva niciunuia dintre cele două criterii abordate mai sus. Această afirmație este legată de faptul că, pe de o parte, conversiunea este o figură juridică ce va opera după un procedeu standard, la întrunirea unor elemente standard, așa ca și în cazul refacerii sau confirmării, într-un număr nedeterminat de raporturi juridice, fără a i se putea aplica o bipolaritate de interpretări (având la bază fundamentarea și natura sa juridică) și, pe de altă parte, cum am arătat deja, conversiunea privită în sens larg nu ar prezenta nicio utilitate teoretică sau practică, fiind agreată unanim în doctrină prezența sa în sens restrâns (ca și definiția dată conversiunii substanțiale), ceea ce exclude din start posibilitatea de a o concepe drept una formală.

În literatura de specialitate conversiunea a mai fost clasificată și ca legală ori judiciară, după criteriul modului său de operare ori invocare.

Susținătorii formei legale a conversiunii menționează că suntem într-o atare situație atunci când conversiunea este expres prevăzută de lege²⁵¹. De asemenea se adaugă că o conversiune legală ar opera de drept (*ope legis*), fără a fi necesară „o operație de interpretare a voinței autorilor actului”²⁵².

În viziunea noastră însă, urmează să recunoaștem conversiunii un caracter judiciar, chiar și atunci când ipoteza de conversiune ar fi expres prevăzută de lege. În acest sens și în doctrină a considerat că, în orice caz, conversiunea va avea caracter judiciar și va opera *ope iudicii*, atât timp cât și nulitatea actului juridic inițial are același caracter²⁵³. Cu toate că nu susținem premisa caracterului judiciar al conversiunii pornind de la caracterul judiciar al nulității, mai ales în condițiile în care Codul nostru civil consacră expres nulitatea amiabilă, adică nulitatea ce poate fi constatată sau declarată prin acordul părților (art. 327 alin. (4) Cod civil), optăm totuși pentru caracterul judiciar al conversiunii. Conversiunea nu poate deveni operantă atât timp cât instanța de judecată nu a soluționat chestiunea referitoare la nulitatea actului juridic inițial și posibilitatea de valorificare într-o manieră valabilă a manifestării de voință încorporate în acest act, așa cum vom arăta detaliat în paragraful destinat efectelor conversiunii.

În aceste condiții, clasificarea conversiunii în legală și judiciară la fel nu are rațiuni de existență.

Alte criterii de clasificare ale conversiunii nu sunt propuse de doctrină. Acest fapt, însă, nu înseamnă că, conversiunea nu ar fi susceptibilă de clasificare. În viziunea noastră, unul din criteriile de clasificare a nulității actului juridic civil este perfect aplicabil și conversiunii. Avem

²⁵¹ BIANCA, Massimo, C., *op. cit.*, p. 634.

²⁵² COSMA, Doru., *op. cit.*, p. 343.

²⁵³ REGHINI, I., *op. cit.*, p. 112.

în vedere aici clasificarea nulității în dependență de consacrarea ei legislativă. Conform acestui criteriu, nulitatea actului juridic civil se clasifică în nulitate expresă și nulitate virtuală. Doctrina definește nulitatea expresă (textuală sau explicită) ca acea nulitate ce este prevăzută, ca atare, într-o dispoziție legală^{254, 255}. Iar nulitatea virtuală (implicită sau tacită) – ca acea nulitate pe care legea nu o prevede expres, dar care rezultă neîndoiește din modul în care este reglementată o anumită condiție de valabilitate a actului juridic civil^{256, 257, 258}.

Codul civil al Republicii Moldova, cu ocazia modernizării acestuia, a fost completat cu norme legale care să consacre expres distincția dintre nulitățile exprese și cele virtuale. Astfel, conform art. 334 alin. (2) și (3) din Cod, *„Actul juridic sau clauza care contravin unei dispoziții legale imperative sunt nule sau anulabile dacă această sancțiune este prevăzută expres de dispoziția legală încălcată (nulitatea expresă). Actul juridic sau clauza care contravin unei dispoziții legale imperative ce nu prevede expres sancțiunea nulității sunt nule sau anulabile dacă această sancțiune trebuie aplicată pentru ca scopul dispoziției legale încălcate să fie atins (nulitatea virtuală)”*.

După cum se poate observa, distincția dintre nulitățile exprese și cele virtuale operează doar în materia actelor juridice încheiate cu încălcarea unei dispoziții legale imperative, nefiind, totodată, relevant dacă nulitatea ar fi una absolută sau relativă. Altfel spus, atât nulitatea expresă, cât și cea virtuală pot fi deopotrivă absolută sau relativă, în dependență de natura interesului ocrotit.

În ceea ce privește conversiunea actului juridic civil, în virtutea conexității pe care o prezintă cu nulitatea actului juridic civil, și acestea îi poate fi aplicat același raționament. Astfel, în dependență de consacrarea legislativă, conversiunea poate fi expresă (explicită), atunci când este prevăzută de o dispoziție legală, sau virtuală (implicită), atunci când nu este prevăzută de o dispoziție legală, dar partea sau părțile actului juridic inițial lovit de nulitate o pot invoca, dacă manifestarea de voință exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate este capabilă încă să producă anumite efecte juridice și sunt întrunite celelalte condiții de validitate ale actului juridic subsecvent.

Posibilitatea clasificării conversiunii în expresă și virtuală este cu atât mai mult justificată, dacă avem în vedere faptul că în Codul nostru civil identificăm două norme juridice, care consacră două ipoteze particulare de conversiune, chiar dacă aceste norme în mod expres nu conțin termenul de conversiune în textul său. Ne referim aici la art. 2216 alin. (2) din Codul civil, conform căruia

²⁵⁴ DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, 2008, p. 1002.

²⁵⁵ BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra. *Curs de drept civil. Partea Generală*. București: Hamangiu, 2011, p. 228.

²⁵⁶ DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, 2008, p. 1003.

²⁵⁷ BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra, *op. cit.*, p. 228.

²⁵⁸ RĂDUCAN, G., *op. cit.*, p. 108.

„Un testament nul din cauza unui viciu de formă produce efecte dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară.”, și art. 1662 alin. (3), conform căruia, „Dacă s-a stipulat că garanția personală este autonomă, această stipulație este lovită de nulitate absolută și se consideră că garanția este o fidejusiune, cu condiția că sunt îndeplinite celelalte condiții de validitate ale fidejusiunii”.

Alte ipoteze de conversiune a actelor juridice civile identificate și elucidate de autor în prezenta lucrare (conversiunea unui contract lovit de nulitate într-un antecontract, acceptarea tacită a succesiunii printr-un act de înstrăinare a bunului succesoral lovit de nulitate, revocarea legatului printr-un act de înstrăinare a obiectului legatului lovit de nulitate etc.) urmează, desigur, a fi catalogate drept ipoteze de conversiune virtuală.

Observăm că ipotezele exprese de conversiune din Codul nostru civil au în vedere situația de nulitate absolută a actului juridic civil inițial (a testamentului sau a garanției personale autonome), considerent care însă nu ne face să credem că reglementarea expresă a unor ipoteze de conversiune este legată strict de nulitatea absolută a actului juridic inițial. Putem admite existența unei conversiuni exprese și pentru actele juridice inițiale lovite de nulitate relativă. Un argument de ordin comparativ pe care îl putem invoca în susținerea acestei afirmații rezultă din prevederile art. 1068 alin. (2) și (3) din Codul civil al României, care admite conversiunea unui act de înstrăinare a obiectului legatului într-o revocare tacită voluntară a legatului și în caz de nulitate relativă a actului de înstrăinare.

Totodată, trebuie reținut faptul că conversiunea expresă nu urmează a fi echivalată cu conversiunea legală din clasificarea anterioară propusă de doctrină. Or la baza clasificării conversiunii în legală și judiciară și a clasificării în expresă și virtuală stau criterii diferite. În primul caz este vorba de criteriul modului de operare (prin efectul legii sau o hotărâri judecătorești), iar în cel de al doilea – criteriul consacrării legale. Și așa cum a fost menționat deja, dar și după cum va fi detaliat în continuare cu ocazia analizei efectelor conversiunii, aceasta operează doar într-un cadru procesual, printr-o voință expresă a părții sau părților actului juridic inițial lovit de nulitate, prin care se valorifică manifestarea de voință din acest act în partea în care încă este producătoare de efecte juridice. Iar acest mod de operare este aplicabil indiferent de felul conversiunii, fie ea expresă sau virtuală.

3.2. Elementele conversiunii actului juridic civil ca fapt juridic complex

Doctrina nu reflectă o viziune unanimă în ceea ce vizează elementele conversiunii actului juridic civil. Într-una dintre opinii se pune accentul pe faptul că elementele conversiunii trebuie determinate pornind de la două adevăruri științifice, care nu pot fi contestate: analogia rezultatelor celor două acte juridice și respectarea intenției probabile a părților²⁵⁹. Totuși, la o analiză generală, se poate observa că prioritate se oferă câtorva elemente persistente în majoritatea lucrărilor de specialitate, cum ar fi: nulitatea totală și efectivă (operantă) a actului inițial; existența unui element de diferență dintre actul inițial și cel subsecvent; validitatea actului subsecvent (adică în actul inițial trebuie să fie identificată întrunirea tuturor condițiilor de valabilitate ale actului subsecvent); conformitatea conversiunii cu voința părților (cu alte cuvinte conversiunea trebuie să fie compatibilă cu intenția ipotetică a părților). Există și un alt grup de autori care sunt de părerea că îi este raportat conversiunii și un alt element, al cincilea, și anume: identitatea de părți M. Nicolae^{260, 261, 262}, sau chiar al șaselea: conversiunea sa nu fie invocată de partea răspunzătoare de nulitatea actului inițial²⁶³.

Este de remarcat însă că sunt privite ca și conversiune prin prisma legislației române cazurile revocării tacite a legatului ori acceptarea tacită a moștenirii, prin înstrăinarea obiectului legatului cu titlu particular sau prin înstrăinarea bunurilor din masa succesorală, chiar și lovite de nulitate, așa cum rezultă din art. 1068 și art. 1110 Cod civil român. În atare circumstanțe, este lesne de a observa că între actul inițial (care îmbracă forma unui contract) și actul subsecvent (care este un act juridic unilateral) nu există o identitate de părți. Aceeași lipsă a identității de părți o semnalăm și în circumstanța situației descrise la art. 2216 Cod civil al Republicii Moldova, care reflectă cazul conversiunii testamentului nul din cauza unor vicii de formă într-un alt testament, dacă acesta din urmă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară. Remarcăm că în contextul acestui exemplu, avem în vedere anume invocarea conversiunii testamentului după moartea testatorului, de către o altă persoană decât cea care a testat, și anume de către moștenitorii testamentari ori legatarii indicați în testament. Suntem de părerea că într-o astfel de situație anume moștenitorii testamentari sau legatarii prevăzuți în testament, care, după deschiderea moștenirii, au prerogativele să primească bunuri din moștenire, vor avea și posibilitatea să invoce conversiunea, așa cum vom desfășura acest subiect în paragraful și în capitolul ce urmează.

²⁵⁹ TERRÉ, F., SIMLER, P., LEQUETTE, Y., *op. cit.*, p. 386.

²⁶⁰ BELEIU, Gh., *op. cit.*, 2003, p. 241.

²⁶¹ BOROI, G., *op. cit.*, 2010, p. 277.

²⁶² NICOLAE, M., *op. cit.*, p. 115.

²⁶³ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 153.

Înainte de a trece la analiza fiecărui element al conversiunii actului juridic în mod separat, vom sublinia că autorii citați mai sus sunt în unanimitate de părere că, de fapt, nu ar fi vorba despre elementele conversiunii, ci despre condițiile conversiunii, viziune pe care nu o împărtășim. Or, condiția reprezintă o împrejurare de care depinde apariția unui fenomen sau care influențează desfășurarea unei acțiuni²⁶⁴. Pe când, atunci când vorbim, de exemplu, despre invalidarea totală a actului juridic inițial sau despre manifestarea voinței de a opera conversiunea, acestea nu sunt niște împrejurări în care conversiunea ar putea opera, ca ceva distinct de ele, ci acestea sunt părți componente ale conversiunii. Coraportul dintre ele este ca de la parte la întreg. Doar întrunite cumulativ aceste părți dau naștere fenomenului conversiunii, respectiv, sunt elementele acesteia. Deci nici din punct de vedere semantic, nici din punct de vedere logic, termenul „condiție” nu își găsește locul în contextul analizat. Iar dacă luăm ca premisă considerentul că conversiunea este un fapt juridic complex generator al actului subsecvent, iar un fapt juridic complex, așa cum a fost arătat în capitolul anterior, cuprinde un șir de elemente, atunci expunerea ce urmează trebuie să vizeze anume analiza elementelor conversiunii.

Astea fiind menționate, generalizăm prin a sublinia că elementele conversiunii vor putea fi analizate doar în contextul faptului juridic complex, prin luare în considerare a nulității actului juridic inițial, a manifestării de voință valabil exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate, capabilă încă să producă anumite efecte juridice și a manifestării exprese a voinței de a opera conversiunea.

3.2.1. Nulitatea actului juridic inițial

Pentru a deveni operantă conversiunea, în mod clar este necesar ca actul juridic inițial să fie lovit de nulitate. Este de remarcat că nu oricare nulitate va oferi șansa conversiunii de a fi aplicabilă, e nevoie ca nulitatea să fie totală și efectivă (operantă).

Cerința nulității totale denotă distincția crucială a conversiunii actului juridic civil față de nulitatea parțială, care semnalizează asupra menținerii fragmentare a efectelor actului juridic civil în măsura în care sunt suficiente pentru a realiza scopurile pentru care s-a constituit actul. „Conversiunea presupune în mod necesar că actul încheiat *in concreto* de părți este lovit de nulitate totală; numai într-o atare situație se pune problema realizării, prin mijlocirea altui act juridic, a scopului practic urmărit de părți și deci conversiunea se justifică”²⁶⁵. Reamintim deci că conversiunea nu poate exista atunci când un act juridic este parțial invalidat. În același timp, dacă a fost posibilă o anulare parțială a actului, se consideră că efectele menținute sunt apte să satisfacă,

²⁶⁴ <http://www.dexonline.ro/definitie/conditie>

²⁶⁵ COSMA, Doru, *op. cit.*, p. 341.

într-o manieră suficientă, scopul pentru care partea sau părțile au încheiat actul juridic. Astfel, în fond, nu este necesară o salvare a manifestării de voință, căci aceasta va putea produce efectele esențiale dorite de parte sau de părți. În cazul nulității parțiale nu se regăsește deci rațiunea aplicării conversiunii.

De asemenea nu este prezentă conversiunea dacă actul juridic, deși e susceptibil de desființare, nu e în mod efectiv desființat sau dacă actul apare ca lovit de nulitate numai după denumirea greșită dată de părți. În acest caz va interveni calificarea exactă a actului, pornind de la voința reală a părților și de la natura clauzelor sale. Actul voit de părți va fi unicul valabil, numai denumirea fiind greșită; *error in nomine negotii*.

Așa cum am subliniat anterior, cerința nulității totale într-un caz de aplicabilitate a conversiunii nu pune probleme, fiind clar deja că nu vom putea valorifica conversiunea atunci când suntem în prezența unui act juridic civil lovit de nulitate parțială, fiind necesar în mod imperativ de a ne localiza în circumstanța unei nulități totale.

Atenție sporită merită a fi acordată situației dacă conversiunea va putea fi aplicată în caz de nulitate relativă, având în vedere părerile împărțite existente în literatura de specialitate. În pofida faptului că am menționat deja că poate fi operantă conversiunea, atât în caz de nulitate relativă, cât și în caz de nulitate absolută și că în doctrină nu se pune problema posibilității operării conversiunii în caz de nulitate absolută, fiind clar că în așa caz aceasta se va aplica, rămâne să marcăm unele accente în această materie. De asemenea, vedem imperios a preciza ce urmează a se înțelege prin nulitate eficientă (operantă) și care este importanța acesteia în contextul producerii efectelor conversiunii actului juridic civil.

În privința aplicabilității conversiunii în caz de nulitate relativă, în doctrină există viziuni diverse. Unii autori nu pun problema nulității absolute sau relative și nici nu se focusează pe decodificarea în detaliu a semnificației de nulitate eficientă, ci pur și simplu susțin că va fi posibilă convertirea unui act juridic doar dacă vom fi în prezența unei nulități totale și eficiente²⁶⁶. Alți autori sunt de părerea că aplicarea conversiunii în caz de nulitate relativă a actului juridic civil este una supusă discuțiilor și dependentă de la caz la caz²⁶⁷. Unii autori consideră, în general, că nu poate fi vorba despre conversiune în cazul nulității relative, concretizându-se că „Dacă actul este afectat doar de o nulitate relativă, atunci părțile au un alt mijloc de salvare a manifestării de voință, și anume confirmarea”²⁶⁸. Există și o altă categorie de autori, care cred că nu contează în prezența cărui caz de nulitate suntem: relativă ori absolută, atât timp cât ambele au aceleași efecte juridice²⁶⁹. Lămurirea acestei situații prezintă interes sporit mai ales pentru legislațiile în care

²⁶⁶ BELEIU, Gh., *op. cit.*, 2003, p. 241.

²⁶⁷ BIANCA, Massimo, C., *op. cit.*, p. 634.

²⁶⁸ PREDIGER, Eduard Jurgen. *Introducere în studiul dreptului civil*. București: Editura Hamangiu, 2011, p. 199.

²⁶⁹ BOROI, G., *op. cit.*, 2010, p. 277.

conversiunea are o consacrare legală, cum ar fi, de exemplu, cazul României. În contextul celor expuse, conversiunea în Codul civil român este abordată expres în contextul nulității absolute, de aceea rămâne a fi discutabilă aplicabilitatea conversiunii în contextul nulității relative.

În opinia noastră, legislațiile lumii sunt adaptate și potente de a face posibilă aplicabilitatea conversiunii atât în caz de nulitate relativă, cât și în caz de nulitate absolută, chiar dacă conversiunii nu i se conferă de fiecare dată o consacrare normativă expresă²⁷⁰. Acest considerent rezultă din adevărul juridic potrivit căruia nu în toate cazurile de nulitate relativă sau absolută va fi operantă conversiunea, acestea urmând a fi identificate exhaustiv, pentru a nu permite declanșarea unor interpretări eronate și dezintegrarea instituției conversiunii, în general.

Existența unor excepții în materie de aplicabilitate a conversiunii în cazurile de nulitate relativă sau absolută ține de categoria cauzelor de nulitate care infestază actul juridic civil. Chiar dacă să considerăm în general că efectele nulității lovesc strict în efectele actului juridic, care astfel nu se mai pot produce, considerăm că chestiunea nulității urmează a fi privită în ansamblu, la nivel de act juridic, care rămâne a fi nefolositor în esența sa după declararea nulității. Or, odată lovit de nulitate, vorbind la modul general, actul juridic nu mai este „bun de nimic”, inclusiv manifestarea de voință rămâne a nu fi producătoare de efecte juridice. Cum am menționat deja, conversiunea, în primul rând, își are originea în manifestarea inițială de voință pe care o valorifică într-o manieră transformată. În aceste condiții, majoritatea situațiilor de nulitate relativă și unele de nulitate absolută nu sunt legate de o cauză de nulitate care ar afecta nemijlocit manifestarea de voință, iar aceasta, rămânând nealterată, mai poate fi valorificată într-un format nou grație conversiunii.

Din aceste rațiuni nu ne putem imagina situația în care am aplica conversiunea pentru un caz de nulitate relativă drept urmare a incidenței viciilor de consimțământ. Reiterăm, actul convertibil și cel rezultat în urma conversiunii valorifică, din optică juridică, aceeași manifestare de voință, considerent din care viciul de consimțământ care a afectat voința inițială a părților sau a uneia dintre părți se va perinda și în actul subsecvent, constituind o cauză de nulitate. Iar conversiunea are ca și un alt element constitutiv un act subsecvent neviciat.

La fel este greu de imaginat cum ar fi operantă conversiunea unui act juridic civil anulat dintr-o cauză legată de capacitatea de exercițiu sau de discernământul unei părți, ori conversiunea este fundamentată pe echivalența dintre actul convertibil și cel rezultat în urma conversiunii în aspectul ce ține de îndeplinirea scopului propus de către parte sau de părți la încheierea actului inițial. Acest lucru are în vedere că actul inițial și cel subsecvent ar produce, abstractizându-ne de la circumstanța nulității, consecințe de ordin economic și de ordin patrimonial care se pot echivala. Cu alte cuvinte, un act de dispoziție va fi convertit la fel într-un act de dispoziție din considerentul

²⁷⁰ ȘARGAROVSKI, Mariana. Conversiunea actului juridic civil prin prisma legislației și doctrinei Republicii Moldova și a României. În: *Studii și cercetări juridice europene*. Timișoara: Universul Juridic S.R.L., 2017, p. 376.

că doar într-o astfel de situație manifestarea de voință va putea fi transformată în maniera compatibilă interesului economic și patrimonial urmărit de parte sau de părți prin încheierea actului inițial. De aceea se impune necesitatea ca actul subsecvent să îndeplinească aceleași cerințe de capacitate de exercițiu ca și actul inițial, în caz contrar și actul convertit va fi lovit de aceeași cauză de nulitate. De pildă, contractul de vânzare-cumpărare anulat pe motiv că ar fi fost încheiat de un major supus unei măsuri de ocrotire fără intermedierea ocrotitorului provizoriu, curatorului sau tutorelui (art. 335 Cod civil) sau de o persoană fără discernământ (art. 337 Cod civil), după caz, nu ar putea fi convertit într-un antecontract de vânzare-cumpărare atât timp cât acesta ar crea premisele înstrăinării bunului care aparține persoanei supuse unei măsuri de ocrotire sau fără discernământ.

Tot aici trebuie de menționat că în caz de nulitate relativă conversiunea va fi operantă doar dacă partea îndreptățită nu a confirmat actul juridic lovit de nulitate relativă, adică dacă nu s-a ales de a fi aplicată o altă modalitate de îndreptare a cauzei de nulitate.

Distincții similare cu privire la operarea conversiunii în cazurile de nulitate relativă ale actului juridic urmează a fi făcute și în materie de nulitate absolută. Astfel, unele cazuri de nulitate absolută ale actului juridic exclud posibilitatea operării conversiunii acestuia. Este exemplul actelor juridice încheiate de un minor care nu a împlinit vârsta de 7 ani sau de un minor în vârstă de la 7 la 14 ani (cu excepțiile prevăzute de art. 28 alin. (2) Cod civil), care sunt lovite de nulitate absolută (art. 336 Cod civil). Se justifică inoperarea conversiunii în atare situații din motiv că nulitatea are la bază o cauză legată de capacitatea de exercițiu a minorului, respectiv, considerentele expuse mai sus în contextul nulității relative bazate pe o cauză legată de capacitate de exercițiu rămân valabile și aici.

Tot așa, conversiunea nu va putea opera în cazul actelor lovite de nulitate absolută din motiv că ar contraveni legii, ordinii publice sau bunelor moravuri (art. 334 Cod civil). Se explică aceasta prin considerentul că părțile sau o parte a actului juridic lovit de nulitate absolută ar fi în stare, prin intermediul conversiunii, să eludeze interdicția legală care lovește actul inițial sau să mențină încălcarea ordinii publice sau bunelor moravuri, după caz, prin convertirea actului nul într-unul valabil, care, așa cum a fost arătat, are o finalitate asemănătoare cu actul nul din punct de vedere al efectelor patrimoniale pasibile de producere.

Reținem în acest context faptul că nulitatea absolută a actului juridic civil pe motiv de nerespectare a formei cerute *ad validitatem*, în principiu, nu împiedică posibilitatea convertirii actului nul într-un altul²⁷¹, mai ales în cazurile de conversiune din materie succesorală ce vor fi

²⁷¹ Nu avem în vedere aici ipoteza convertirii unui contract de vânzare-cumpărare nul pentru nerespectarea formei autentice într-un antecontract, pentru că o astfel de ipoteză de conversiune nu este posibilă în condițiile legale impuse de Codul nostru civil, așa cum va fi arătat în capitolul următor.

analizate mai jos. Astfel, un testament autentic nul pentru vicii de formă poate valora testament care întrunește alte condiții de formă (art. 2216 alin. (2) Cod civil), iar un act de înstrăinare nul pe motiv de nerespectare a formei cerute *ad validitatem* poate valora revocare tacită a legatului sau act de acceptare tacită a moștenirii.

Urmare a celor expuse, cu titlu de considerent de ordin general, putem afirma că operarea conversiunii este total inadmisibilă în situații de nulitate a actului juridic inițial cauzate de nerespectarea a două condiții de fond ale actului juridic, și anume capacitatea părților actului juridic și consimțământul acestora, precum și în caz de sancțiune a actului juridic cu nulitate pentru încălcarea legii, ordinii publice sau bunelor moravuri. În cazul altor cauze de nulitate ale actului juridic, ce țin de celelalte condiții de valabilitate de fond și condițiile de formă *ad validitatem*, conversiunea va fi operantă de la caz de la caz, în dependență de circumstanțele concrete ale cazului.

În ceea ce ține de conceptul nulității efective, trebuie să menționăm faptul că se are în vedere momentul din care conversiunea ar putea fi invocată, devenind ulterior aplicabilă sau operantă. Așa cum am arătat deja și cum vom desfășura în paragraful următor, acest moment este legat nemijlocit de pronunțarea unei hotărâri judecătorești de declarare sau constatare a nulității, iar conversiunea va avea un caracter judiciar, după ce va exista o hotărâre judecătorească definitivă referitoare la declararea sau constatarea nulității. Astfel, pe drept cuvânt se menționează că „actul juridic imperfect există ca titlu «exterior», pentru că, deși nul, el produce efecte, în fapt, ca și când ar fi valabil. Operațiunea juridică încheiată (...) se bucură *media tempora* de o *prezumție de validitate*, o aparență de existență legală, ce poate fi suficientă pentru a o înscrie, prin materialitatea și consecințele ei, în circuitul civil”²⁷². De aici rezultă că „nulitatea trebuie să fie efectivă, realizată; cât timp actul voit de părți, deși susceptibil de a fi lovit de nulitate, își produce efectele ce îi sunt specifice, conversiunea nu-și găsește justificarea și utilitatea”²⁷³.

În consecință, elementul nulității totale și efective (operante) a actului inițial urmează a fi înțeles din perspectiva potrivit căreia la momentul în care se verifică posibilitatea de a aplica conversiunea este necesar ca actul inițial să fi fost anulat prin hotărâre judecătorească, fără a conta dacă acesta este afectat de nulitate absolută ori relativă.

3.2.2. Manifestarea de voință valabil exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate

Așa cum am relatat, conversiunea nu are în vedere două acte juridice izolate (aici ne referim la actul juridic inițial și la cel subsecvent), pe care nu le-ar lega nimic, în pofida faptului că acestea

²⁷² DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, 2008, p. 1014.

²⁷³ COSMA, Doru, *op. cit.*, p. 341.

sunt diferite. Actul juridic subsecvent rezultă, derivă din actul juridic inițial lovit de nulitate, care are o existență juridică din punct de vedere pur teoretic. Cu alte cuvinte, actul juridic subsecvent valorifică manifestarea de voință inițială, aptă de a mai produce efecte juridice valabile într-un alt act juridic, care va naște, modifica sau stinge drepturi și obligații altele decât cele avute în vedere de către partea sau părți odată cu încheierea actului juridic inițial. Valorificarea manifestării de voință se produce într-un mod transformat, adică va fi orientată spre a produce efecte juridice distincte față de cele la care s-a așteptat partea sau s-au așteptat părțile la încheierea actului inițial. Acest lucru se datorează faptului că atât timp cât manifestarea de voință inițială nu va trece prin metamorfoza menționată, vom fi în circumstanța a două acte juridice identice, infestate de aceeași cauză de nulitate, fără a exista realmente vreun rost sau importanță în însăși faptul așa-zisei transformări și fără a fi în prezența conversiunii de fapt.

O condiție de bază a manifestării de voință concentrate în actul juridic inițial lovit de nulitate este ca aceasta să fie valabil exprimată, or, după cum am menționat *supra*, conversiunea nu poate opera în caz de nulitate a actului inițial cauzată de vicii de capacitate sau consimțământ.

Odată ce conversiunea valorifică manifestarea de voință încorporată în primul act, lovit de nulitate, în mod firesc se pune în discuție eventuala identitate de părți în actul inițial și cel subsecvent.

Așa cum s-a făcut deja referire, nu există o unanimitate de opinii privind imperativul ca, pentru a fi aplicabilă conversiunea, actul inițial și cel în care se convertește să aibă aceeași parte, ori aceleași părți. Totuși este ușor de imaginat și de acceptat ideea că nu este cu puțință ca un act juridic unilateral lovit de nulitate să fie convertit într-un act bilateral, deoarece acordul de voință care a stat la baza constituirii contractului nu va putea rezulta și nu se va regăsi în actul juridic inițial. Discuțiile cele mai acerbe se dau în jurul ipotezei potrivit căreia ar exista o conversiune în cazul în care un act juridic civil bilateral, lovit de nulitate este transformat într-un act juridic unilateral.

Adeptii poziției precum că nu putem vorbi despre conversiune în cazul în care un act juridic bilateral lovit de nulitate este înlocuit de un act unilateral argumentează acest lucru prin faptul că „Atât rațiunea conversiunii, cât și din temeiul acesteia – voința prezumată a autorilor sau a autorului actului inițial – rezultă că prin acest procedeu juridic se asigură o anumită eficacitate a manifestării de voință, astfel, cum aceasta a fost exprimată. Odată ce s-a realizat convergența dintre oferta de a încheia contractul și acceptare, contractul format este un act juridic distinct, autonom în raport cu fiecare dintre actele unilaterale care au stat la baza acordului de voință. De aceea, salvarea, prin conversiune, a eficacității unui asemenea acord presupune ca acestuia să i se confere efecte prin prisma acestei naturi (de contract), iar nu ca act unilateral, căci această din urmă soluție ar implica fragmentarea acordului de voință, contrar principiului autonomiei voinței private. Cu

alte cuvinte, încheind un contract, părțile au voit să-și producă efectele un contract, iar nu unul sau mai multe acte unilaterale. Prin urmare, conversiunea trebuie exclusă atunci când se pune problema valorificării unui acord de voințe ca act unilateral”²⁷⁴. Mai mult, „Subliniem însă că atât actul nul, cât și actul valabil în care se convertește acesta, trebuie să aibă aceleași părți, astfel nu s-ar putea verifica acordul de voință în direcția actului nou”²⁷⁵.

Cu toate acestea, așa cum deja am afirmat, suntem de părerea că tot conversiune, în mod excepțional în cele două cazuri menționate, va fi și în situația în care un act juridic bilateral se va înlocui cu un act juridic unilateral, așa cum susțin și alți autori²⁷⁶. Adică, dacă bunul ce constituie obiectul material al unui contract de vânzare-cumpărare încheiat între două persoane A (vânzătorul) și B (cumpărătorul), face în același timp și obiectul unui legat făcut de A în favoarea unui terț C, iar ulterior se constată nulitatea absolută a contractului de vânzare-cumpărare între A și B, acest act urmează a fi interpretat, în temeiul principiului conversiunii, ca o revocare tacită a legatului făcut lui C. Astfel, se poate observa că între cele două acte juridice nu există identitatea absolută de părți; bunăoară contractul de vânzare-cumpărare a fost încheiat între A și B, având deci două părți, în timp ce revocarea legatului are o singură parte, deoarece acesta e un act juridic unilateral.

Ne fundamentăm această opinie, în combaterea viziunii expuse de autorii C. Paziuc și O. Ungureanu, pe adevărul potrivit căruia voința părții sau a părților actului juridic inițial, în orice caz, va produce alte efecte decât cele care au fost avute în vedere la momentul încheierii actului convertibil, odată ce prin conversiune (la invocarea acesteia de către, cel puțin, una dintre părți), așa cum am spus, se valorifică manifestarea de voință inițială într-o manieră transformată. Modalitatea de conversiune avută în vedere este un prilej oportun de a valorifica prin transformare manifestarea de voință inițială, cel puțin, în privința unei singure părți, fără a fi în contradicție cu voința celeilalte părți, așa cum vom explica în capitolul următor, atunci când vom analiza în detaliu cele două cazuri de convertire a unui act juridic civil bilateral în unul unilateral.

Într-o altă ordine de idei, considerăm că pentru operarea conversiunii este importantă însăși manifestarea de voință exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate, chiar și privită separat de subiectul care a exprimat-o, mai ales în condițiile în care această manifestare de voință este capabilă să producă efecte juridice și după dispariția subiectului în cauză, terțe persoane putând să se prevaleze de capacitatea producătoare de efecte juridice a acestei manifestări. Bunăoară, moștenitorii testamentari sau legatarii se pot prevala de manifestarea de voință exprimată de testator într-un testament nul pentru vicii de formă, dar care întrunește condițiile de formă ale unui

²⁷⁴ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 143.

²⁷⁵ UNGUREANU, Ovidiu. *Drept civil. Introducere*. București: Universul Juridic, 2017, p. 209.

²⁷⁶ RĂDUCAN, G., *op. cit.*, p. 365.

alt testament (art. 2216 alin. (2) Cod civil). Și anume aceștia, în viziunea noastră, vor fi îndreptățiți la invocarea conversiunii formei testamentare, așa cum va fi dezvoltat în capitol următor.

Din considerentele expuse, suntem de părerea că identitatea de părți nici nu trebuie pusă în discuție atunci când se analizează elementele conversiunii.

3.2.3. Manifestarea expresă a voinței de a opera conversiunea

În mod clar vom vorbi despre conversiune doar în situația în care partea sau părțile actului juridic își doresc ca aceasta să se producă, din acest considerent este imperativ ca să se verifice acest aspect înainte de a discuta, în general, despre posibilitatea de a recurge la modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil pusă în discuție. Astfel, indubitabil, conversiunea nu va fi aplicată în cazul în care partea sau părțile actului inițial nu își vor dori acest lucru, având în vedere principiul relativității efectelor actului juridic civil. De aceea voința referitoare la operarea conversiunii trebuie exprimată expres, pentru a fi opozabilă și terților, dar și pentru a asigura verificarea voinței reale a părții sau a părților.

Doctrina aproape în unanimitate este de părerea că trebuie să se ateste conformitatea conversiunii cu voința părților, așa cum susțineam anterior. Autorii menționați se ghidează de ideea că „este suficient ca o parte contractantă să se opună conversiunii, pentru ca aceasta să nu mai producă niciun efect”²⁷⁷. Cu toate acestea, considerăm că este suficientă voința unei singure părți ca să se producă conversiunea; aceasta nu trebuie să fie invocată de partea răspunzătoare de nulitatea actului inițial.

În dezvoltarea ideii postulate mai sus, menționăm că încheierea de către una dintre părți în deplină cunoștință de cauză a unui contract civil despre care știa că este infestat de o cauză de nulitate ar putea fi apreciată drept o faptă ilicită. Dacă s-ar admite ca această parte să invoce conversiunea contra părții inocente, ne-am pomeni în situația în care cea din urmă parte va fi obligată să execute un alt act juridic civil decât cel pe care l-ar fi voit în primul rând, nemaivorbind despre faptul că în așa fel s-ar încuraja abordarea unui comportament contrar în cadrul circuitului civil. Este corect că nu putem nega faptul că actul subsecvent ar putea satisface într-o anumită măsură voința părții inocente, însă simplul fapt că prin această operațiune juridică s-ar trece peste vinovăția celeilalte părți în mod clandestin și fără a se lua în calcul, ar constitui un atentat la principiul bunei-credințe, la care dreptul privat ține cu atâta sfințenie și în baza căruia se construiesc aproape toate raporturile de drept civil, prejudiciind partea inocentă și constituind

²⁷⁷ REGHINI, I., DIACONESCU, P., VASILESCU, P., *op. cit.*, p. 537.

premisele suficiente pentru nașterea răspunderii juridice delictuale. Anume din aceste rațiuni se impune necesitatea de a preleva partea vinovată de la posibilitatea invocării conversiunii.

Din optica autorilor care susțin această viziune se reține că „De altfel, se observă că, într-un asemenea caz, partea inocentă ar putea răsturna prezumția relativă ce constituie temei al conversiunii, în sensul că, dovedind culpa exclusivă a celeilalte părți în atragerea sancțiunii nulității asupra actului inițial, ea va putea demonstra că nu era cu puțință ca, la încheierea acestui din urmă act, să fi fost de acord ca în cazul invalidării actului din culpa exclusivă a celeilalte părți să fie ținută de un alt act care, pe această cale, i-ar fi, practic, impus de către cealaltă parte, în mod unilateral. Dacă ar fi posibilă invocarea conversiunii și de către partea culpabilă pentru nulitatea actului inițial, s-ar crea posibilitatea practică a folosirii mecanismului conversiunii în mod ilicit, prin aceea că partea care, cu știință, a încheiat un act nul sau anulabil, ar putea să impună celeilalte părți (inocente) un alt act juridic decât cel pe care aceasta din urmă l-a dori inițial”²⁷⁸.

Este de menționat că în ipoteza în care toate părțile actului juridic se fac vinovate de incidența cauzei de nulitate a actului juridic, nu se va pune problema protejării uneia dintre părți, considerându-se în regulă ca oricare dintre părți să fie îndreptățită de a invoca conversiunea. Exact așa se va proceda și în cazul actelor juridice unilaterale, în care partea se face răspunzătoare de nulitatea actului juridic inițial. Astfel s-ar putea proceda, de exemplu, atunci când nu a fost respectată forma autentică cerută de către lege ca și formă *ad validitatem* la încheierea unui contract, îndeplinirea rigorilor de solemnitate depinzând de ambele părți.

Abstractizându-ne de la subiectul îndreptățit să invoce conversiunea, vom reliefa necesitatea ca din exercitarea expresă a manifestării de voință, privind operarea conversiunii, trebuie să rezulte un act juridic subsecvent perfect valabil.

Incidența valabilității actului subsecvent este în unanimitate acceptată de către doctrină ca iminentă pentru a putea opera conversiunea, fapt pe care îl susținem. Or însăși rațiunea conversiunii rezidă în faptul de a îndrepta cauza de nulitate din actul inițial în actul subsecvent, nu de a o perinda din actul inițial în actul subsecvent. Cu alte cuvinte, nu vom fi în ultimul caz în prezența unei conversiuni, pentru că aceasta din urmă poate avea sens doar dacă actul subsecvent își va produce efectele juridice. Așa cum actul subsecvent valorifică într-o manieră transformată manifestarea de voință exprimată în actul inițial, acesta din urmă trebuie să conțină nestingherit toate elementele constitutive ale actului în care se convertește, cum ar fi forma. Astfel, nu poate fi convertit un act juridic constatat prin simpla formă scrisă într-un act juridic pentru care legea cere forma autentică *ad validitatem*.

²⁷⁸ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 154.

Având în vedere aceste adevăruri juridice, rezultă *per a contrario* că nu este vorba de conversiune în următoarele cazuri: refacerea actului; validarea ulterioară a actului prin confirmare dacă actul a fost lovit de o nulitate relativă ori prin îndeplinirea ulterioară a condiției de validitate nerespectată în momentul încheierii actului; novația care presupune existența unei obligații anterioare valabile, ceea ce nu se întâmplă în cazul conversiunii.

Mai mult, se va reține că actul subsecvent valabil, pentru a fi parte integrantă din structura conversiunii, va trebui să conțină un element de diferență față de actul inițial.

Și de această dată în literatura juridică uniform s-a reținut că în mod cert actul subsecvent trebuie să comporte un element de diferență în raport cu actul inițial. Iar acest lucru ni se pare absolut real, rațional și necesar, pentru că atât timp cât actul inițial nevalabil va fi convertit într-un act identic sub toate aspectele, ar constitui o operațiune juridică fără sens, nu ar constitui o conversiune veritabilă, în sensul juridic pe care l-am propus în prezentul studiu, și nici manifestarea de voință a părților nu ar obține o anumită eficacitate.

În doctrină s-a arătat că elementul de diferență poate consta în orice element al actului juridic, cum ar fi tip, natură, conținut, efecte sau măcar formă²⁷⁹. Totuși menționăm că element de diferență în fiecare caz de conversiune vor fi efectele juridice ale actului inițial și cel subsecvent, deoarece ele sunt cele care urmează a lua o nouă formă în rezultatul conversiunii, atât timp cât efectele actului inițial nu sunt conforme legii și trebuie să dispară. Cu alte cuvinte, acest element de diferențiere este unul suficient pentru a face posibilă conversiunea, fără a ridica imperativul de verificare a existenței celorlalte elemente de diferențiere. Astfel, celelalte elemente de diferențiere rămân a fi accesorii elementului de diferențiere cum sunt efectele actului juridic. Natura actului juridic subsecvent va fi dependentă de efectele pe care el le produce, de exemplu, dacă efectele actului subsecvent presupun prestații reciproce, atunci este clar că suntem în prezența unui contract sinalagmatic în cazul actului subsecvent.

În literatura juridică s-a uniformizat opinia potrivit căreia elementul de diferențiere nu ar putea rezulta în natura juridică a actului în funcție de numărul părților, deoarece se consideră că un contract nu poate fi convertit în act unilateral, soluția inversă fiind de asemenea imposibilă²⁸⁰. S-a mai adăugat că „Nu se poate vorbi de conversiune decât dacă părțile sunt aceleași în ambele acte juridice”²⁸¹. Apreciem critic această viziune, atât timp cât considerăm că, cu titlu de excepție și expuse exhaustiv, pot exista două cazuri în care un act juridic bilateral să fie convertit într-un act unilateral. În această instanță ne referim la cazul revocării legatului printr-un act de înstrăinare a obiectului legatului lovit de nulitate și la cazul acceptării tacite a succesiunii printr-un act de

²⁷⁹ COSMA, Doru, *op. cit.*, p. 341.

²⁸⁰ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 143.

²⁸¹ COSMA, Doru, *op. cit.*, p. 341.

înstrăinare a bunului succesoral lovit de nulitate, descrise desfășurat în capitolul următor. Considerăm posibilă existența unei conversiuni în astfel de situații grație faptului că manifestarea de voință exprimată în actul inițial reușește a fi valorificată într-o manieră transformată în actul juridic bilateral, așa cum ne-am exprimat că ar fi și scopul de bază al operării conversiunii.

Un exemplu reprezentativ în contextul elementului naturii juridice considerăm că poate fi următorul caz practic. E vorba de Decizia cu nr. 3128 din 02 noiembrie 2006 a Curții de Apel Craiova, România²⁸², emisă de către Florica Diaconescu, Paula Păun, Dan Spănu. Reclamanta M.I. a chemat în judecată pe pârâta R.C. pentru ca, prin sentința ce se va pronunța, să se constate nulitatea contractului de vânzare-cumpărare din 30.10.01, încheiat între soți, arătând că potrivit art. 1307 Cod civil, vânzarea între soți este interzisă, menționând că este fiica vânzătorului R.V., decedat în 20.06.05 și a luat la cunoștință despre acest act cu ocazia judecării acțiunii de partaj succesoral.

Prin întâmpinare și cererea reconvențională pârâta a solicitat să se constate nulitatea relativă a contractului și existența acestuia sub forma contractului de donație, dar și să se constate valabilitatea acestuia pentru cota de $\frac{1}{4}$ din bunurile ce le cuprinde, reprezentând cotitatea disponibilă din masa succesorală a autorului R.V. și totodată să se constate nulitatea parțială a contractului pentru cota de $\frac{3}{4}$ din bunurile ce formează obiectul său prin care se încalcă rezerva succesiunii.

Prin sentința Judecătoriei Băilești din 29.03.06 s-a admis parțial acțiunea formulată de reclamantă: s-a constatat nulitatea parțială a contractului pentru o cotă de $\frac{3}{4}$ din imobilul vândut și valabilitatea acestuia ca act de donație pentru o cotă de $\frac{1}{4}$ din același bun, făcându-se referire la art. 1207 din Codul civil, prin care vânzarea între soți este interzisă, iar încălcarea acestei dispoziții legale conduce la nulitatea relativă a actului încheiat.

Reclamanta a declarat apel, menționând că în mod corect prima instanță a reținut conversiunea actului de vânzare-cumpărare anulabil în act de donație valabil, deși în cauză nu s-a făcut dovada intenției părților de a transmite un act de donație, în cuprinsul contractului încheiat fiind exprimată, fără echivoc, intenția de a încheia o vânzare-cumpărare, prețul fiind achitat la data autentificării actului.

În 23 mai 2006, intimata pârâtă R.C. a formulat întâmpinare, solicitând respingerea apelului reclamantei și menținerea sentinței, ca legală și temeinică. A arătat că prima instanță corect a sesizat prezența conversiunii, adevăr ilustrat și de către prețul de vânzare modest.

Tribunalul Dolj în 16.06.06 a admis apelul declarat de reclamantă, a schimbat în parte sentința primei instanțe, a respins cererea reconvențională și a constatat nulitatea absolută a

²⁸² <https://www.curteadeapelcraiova.eu/>

contractului de vânzare-cumpărare. Poziția a argumentat-o prin următoarele: „Conversiunea privită ca o posibilitate de înlocuire a unui act nul cu unul valabil este operantă atunci când, pe plan obiectiv, actul lovit de nulitate cuprinde elementele constitutive ale actului în care urmează a fi convertit, iar pe plan subiectiv, noul act juridic (cel substituit) corespunde unui interes economic, analog celui voit de părți și exprimat în actul nul”.

Pârâta a declarat recurs, menționând că, în realitate, cauza și intenția vânzătorului a fost cea de a face o liberalitate, de a gratifica, și nu de a primi o contraprestație, adică să primească un preț pentru imobil.

Recursul a fost considerat întemeiat, fiind admis. Instanța de recurs și-a argumentat decizia prin următoarele: „Conversiunea intră în concurs cu nulitatea și înlătură efectele acesteia. Conversiunea actului juridic înseamnă înlocuirea actului juridic nul cu unul valabil, adică manifestarea de voință valabilă făcută cu intenția de a produce efecte juridice în cadrul unui act juridic nul, poate să fie valabilă, indiferent de soarta actului în care a fost exprimată. Temeiul conversiunii fiind identificat în art. 978 Cod civil, conform căruia, când o clauză este primitoare de două înțelesuri, ea se interpretează în sensul ce poate avea un efect, iar nu în acela ce nu ar produce niciunul”.

Cu toate acestea, chiar dacă precedentul judiciar la care am făcut trimitere este unul reprezentativ în ceea ce vizează ilustrarea cazului elementului de diferențiere ce constă în natura diferită a actului juridic inițial față de actul juridic subsecvent, ținem să subliniem că nu suntem de acord cu temeiul conversiunii calificat de către instanța de recurs, din considerentele deja statuate în capitolul anterior.

În același timp, în doctrină se mai susține, la capitolul element de diferențiere – forma actului juridic, că „În schimb, tot o conversiune substanțială va opera chiar și atunci când singurul element de diferență este natura înscrisului constatator (forma actelor), dacă această diferență, prin ea însăși, este suficientă pentru a asigura eficacitatea manifestării de voință, astfel cum se întâmplă în cazul conversiunii formelor testamentare”²⁸³, viziune pe care o împărtășim, așa cum am relatat în paragraful anterior.

²⁸³ PAZIUC, Cristian, *op. cit.*, 2011, p. 149.

3.3. Efectele conversiunii actului juridic civil

Așa cum pe bună dreptate se reține în doctrină, efectul conversiunii actului juridic civil constă în „asigurarea eficacității manifestării de voință a părții sau a părților – nulă prin prisma naturii actului inițial – în haina juridică a actului subsecvent, ale cărui condiții de valabilitate sunt îndeplinite. În covârșitoarea majoritate a cazurilor, actul juridic subsecvent va fi unul generator de raporturi juridice obligaționale, iar nu unul translativ de drepturi, efectul actului subsecvent fiind deci unul obligațional, iar nu și unul real”²⁸⁴.

Distincția dintre efectele obligaționale și cele reale se face în mod special în materia contractelor, însă distincția în cauză poate fi generalizată la actele juridice per general, respectiv putând fi aplicată și actelor juridice unilaterale, așa cum vom arăta mai jos, cu privire la legate. Cu referire la efectele contractului se menționează că „rolul tehnic al contractului este cel de a genera noi obligații și drepturi de creanță corelative (efectul obligațional). Acest efect se poate manifesta și sub forma modificării sau stingerii obligațiilor și creanțelor corelative preexistente”²⁸⁵. Rolul enunțat al contractului rezultă din prevederile art. 776 Cod civil, care dispune că obligațiile se nasc din contract, fapt ilicit (delict) și din orice alt act sau fapt susceptibil de a le produce în condițiile legii. În același sens se pronunță și lucrările din domeniul teoriei generale a obligațiilor, doctrinarii fiind unanimi în recunoașterea efectului obligațional al contractului. Astfel, „efectul imediat al oricărui contract este acela de a da naștere unor obligații”²⁸⁶; „contractul are drept efect nașterea obligațiilor a căror executare constituie scopul în vederea căruia părțile l-au încheiat”²⁸⁷. Într-o formulă mai generală, „efectul contractului este nașterea, modificarea, transmiterea sau stingerea de drepturi subiective civile și a îndatoririlor corelative”²⁸⁸.

Dând naștere unei obligații, care reprezintă un element al conținutului unui raport juridic de creanță, contractul creează un raport juridic relativ între creditor și debitor, în virtutea căruia creditorul este în drept să ceară de la debitor executarea unei prestații. În aceasta și rezidă efectul obligațional al contractului.

În cadrul conversiunii actului juridic civil, actul juridic subsecvent, ale cărui condiții de validitate sunt întrunite, va produce și el efecte obligaționale prin nașterea de drepturi de creanță și obligații corelative. De exemplu, în cazul nulității unui contract de vânzare-cumpărare, care va putea fi convertit într-un antecontract de vânzare-cumpărare, din antecontractul rezultat astfel vor

²⁸⁴ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 157.

²⁸⁵ BAIEȘ, S., MÎȚU, Gh., CAZAC, O. CEBOTARI, V., BRUMĂ, S., ROBU, O., CREȚU, I., TABUNCIC, T., CARA, A. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 242.

²⁸⁶ STĂTESCU, Constantin, BÎRSAN, Corneliu. *Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981, p. 69.

²⁸⁷ POPESCU, Tudor R., ANCA, Petre, *op. cit.*, p. 107.

²⁸⁸ VERESS, Emod. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. București: C.H. Beck, 2015, p. 39.

lua naștere drepturile și obligațiile corelative ale părților cu privire la încheierea viitorului contract, dar cu respectarea tuturor condițiilor prescrise pentru contractul în cauză.

În același timp, unele contracte produc, suplimentar, și efecte reale. Prin efecte reale ale contractului literatura de specialitate înțelege²⁸⁹:

- transferul proprietății sau al altui drept real: vânzarea-cumpărarea, donația, cesiunea superficiei sau a gajului etc.;
- constituirea unui nou drept real, care nu exista anterior, cum ar fi constituirea dreptului de uzufruct sau a dreptului de gaj;
- transferul oricărui alt drept decât un drept real: un drept de creanță, un drept asupra unui obiect de proprietate intelectuală.

Și cu referire la conversiunea actului juridic civil, doctrinarul român Paziuc apreciază că „este posibilă o conversiune care să ducă la eficacitatea unui act subsecvent cu efecte reale (translative)”²⁹⁰. Exemplul pe care îl oferă autorul citat este cel al unui legat cuprins într-un testament autentic nul ca atare pentru neîndeplinirea unor cerințe de formă, dar valabil ca legat stipulat într-un testament olograf. În cele ce urmează vom face o succintă analiză a exemplului expus.

Întâi de toate, cazul analizat urmează a fi trecut prin prisma dreptului civil al României, care face distincție între legatele universale, cu titlu universal și cu titlu particular. Prin legat universal legatarului i se conferă vocație la întreaga moștenire, iar prin legat cu titlu universal – vocație la o fracțiune (cotă-parte) din moștenire, exprimată printr-o fracțiune matematică sau prin indicarea unei mase de bunuri succesoriale, determinate prin natura lor juridică de bunuri mobile sau imobile^{291, 292}. Având în vedere că legatarii universali sau cu titlu universal au vocație succesorală la fel ca și moștenitorii legali, aceștia dobândesc drepturile, de care a dispus testatorul, chiar din momentul deschiderii moștenirii.

Legatul cu titlu particular este acela care conferă vocație succesorală la unul sau mai multe bunuri determinate, privite izolat (*ut singuli*)^{293, 294}. Legatarul cu titlu particular nu are calitatea de moștenitor testamentar al defunctului, motiv pentru care ar putea să apară întrebarea dacă legatarul cu titlu particular dobândește direct bunul obiect al legatului din chiar momentul deschiderii moștenirii sau moștenitorul este obligat să transmită proprietatea asupra bunului dat în beneficiul

²⁸⁹ BAIEȘ, S., MÎȚU, Gh., CAZAC, O. CEBOTARI, V., BRUMĂ, S., ROBU, O., CREȚU, I., TABUNCIC, T., CARA, A., *op. cit.*, p. 243.

²⁹⁰ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 157.

²⁹¹ ELIESCU, Mihail. *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul R.S.R.* București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966, p. 253, 255.

²⁹² DEAK, Francisc. *Tratat de drept succesoral.* București: Universul Juridic, 2002, p. 212, 215.

²⁹³ ELIESCU, Mihail., *op. cit.*, p. 259.

²⁹⁴ DEAK, Francisc, *op.cit.*, p. 217.

legatarului. Noul Cod civil al României oferă o soluție expresă la chestiunea abordată prin art. 1059 alin. (1) – legatarul cu titlu particular al unui bun individual determinat dobândește proprietatea acestuia de la data deschiderii moștenirii. În virtutea acestei prevederi legale, „legatarul cu titlu particular dobândește dreptul care formează obiectul legatului, ca drept exclusiv, odată cu data deschiderii succesiunii”²⁹⁵.

Cele expuse denotă faptul că toate varietățile de legate prevăzute de Codul civil român, inclusiv legatul cu titlu particular, sunt acte translativ de drepturi, adică au un efect real, respectiv este justă afirmația că legatul cuprins într-un testament autentic nul ca atare pentru neîndeplinirea unor cerințe de formă, dar valabil ca legat stipulat într-un testament olograf, are efect translativ de drepturi. În consecință, conversiunea unui astfel de legat va avea efecte reale.

Lucrurile sunt deosebite dacă analizăm exemplul dat de conversiune cu efecte reale prin prisma Codului nostru civil.

Întâi de toate, trebuie să pornim de la premisa că în reglementarea dată legatului de legiuitorul nostru, acesta întotdeauna are un titlu particular, adică are ca obiect bunuri concret determinate și nu oferă legatarului calitatea de moștenitor. Codul civil al Republicii Moldova, atât până la reformă, cât și după, nu cunoaște noțiunile de legat universal sau cu titlu universal.

Mai departe, redacția Codului civil al Republicii Moldova de până la 01 martie 2019 nu oferea un răspuns clar cu privire la natura legatului: transferă acesta direct dreptul de proprietate asupra bunului determinat în beneficiul legatarului din momentul deschiderii moștenirii sau instituie în beneficiul legatarului o creanță față de moștenitor, în virtutea căreia moștenitorul este obligat să transfere legatarului dreptul de proprietate asupra bunului. Art. 1486 Cod civil în redacție veche se rezuma doar la a afirma că testatorul poate acorda prin testament unei persoane avantaje patrimoniale (legat) fără a o desemna în calitate de moștenitor.

Nici doctrina nu a demonstrat coerență la acest capitol. Astfel, legatul era considerat „o dispoziție testamentară prin care testatorul **împuternicește pe unul sau mai mulți moștenitori să transmită uneia sau mai multor persoane avantaje patrimoniale** (*s.n.*), fără să o desemneze în calitate de moștenitor”²⁹⁶. Din această noțiune în mod logic se deduce concluzia că legatul dă naștere unui drept de creanță al legatarului față de moștenitor, obiect al căruia este transmiterea unor avantaje patrimoniale legatarului. Câteva rânduri mai jos însă, același autor afirmă că „dacă moștenitorul testamentar sau executorul testamentar refuză să transmită legatul, **dreptul de a cere legatul se realizează prin acțiune în revendicare** (*s.n.*)”²⁹⁷. Dacă acceptăm ideea că legatul se realizează prin acțiune în revendicare, atunci urmează să recunoaștem că legatarul a dobândit deja

²⁹⁵ BAIAS, Fl.A., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI R., MACOVEI I. (coordonatori), *op. cit.*, p. 1094.

²⁹⁶ CHIBAC, Gheorghe, BRUMĂ, Sorin, ROBU, Oxana, CHIBAC, Natalia. *Drept civil. Contracte și succesiuni. Curs universitar*. Chișinău: CEP USM, 2014, p. 375.

²⁹⁷ *Ibidem*.

dreptul de proprietate asupra bunului în momentul deschiderii moștenirii, iar pe calea acțiunii în revendicare intenționează să intre în posesia bunului.

Noua redacție a Codului civil face claritate în aspectele abordate. Art. 2323, intitulat „Creanța ce se naște din legat”, dispune că prin legat se naște dreptul legatarului de a cere persoanei grevate cu legat să-i remită bunul care constituie obiectul legatului. Din prevederile citate tragem concluzia că obiect al legatului reprezintă o obligație, în care moștenitorul însărcinat cu executarea legatului are calitatea de debitor, iar legatarul are calitatea de creditor.

În concluzie, legatul în reglementarea Codului civil al Republicii Moldova nu produce efecte reale, așa cum se întâmplă în cazul legatelor conform legislației României. Legatul produce efecte exclusiv obligaționale, dând naștere unui raport de creanță între legatar (creditor) și moștenitor (debitor). Prin prisma legislației noastre civile la fel este posibilă conversiunea legatului cuprins într-un testament de o anumită formă, nul ca atare pentru neîndeplinirea unor cerințe de formă, într-un legat stipulat într-un testament de altă formă valabilă, așa cum va fi arătat în următorul capitol, însă efectul unei astfel de conversiuni va fi unul obligațional, și nu real.

Cu toate acestea, apreciem per general că efectul obligațional al conversiunii, pe care l-am învederat mai sus, reprezintă regula de la care pot exista excepții. În condițiile în care un act translativ de drepturi este lovit de nulitate, dar prin prisma elementelor componente ale faptului juridic al conversiunii este posibil să ia naștere un act subsecvent la fel translativ de drepturi, atunci conversiunea va avea efect real. În acest sens, considerăm că produce efecte reale conversiunea formei testamentare, consacrată la art. 2216 alin. (2) Cod civil, prin care un testament nul pentru vicii de formă produce efectele unui alt testament, dacă sunt respectate condițiile de formă ale celui din urmă. Având în vedere că testamentul are efecte translativ de drepturi (cu titlu universal sau particular), în cazul conversiunii unui testament într-un alt testament, efectul conversiunii va fi și el unul translativ de drepturi, respectiv suntem în prezența unui efect real. În aceeași ordine de idei se înscrie cazul conversiunii unui act de înstrăinare a bunului succesoral lovit de nulitate în act de acceptare tacită a moștenirii. Ambele aceste cazuri de conversiune vor fi examinate în capitolul următor.

În analiza efectelor conversiunii s-a pus problema întinderii acestor efecte²⁹⁸. Astfel, apare întrebarea dacă actul juridic subsecvent poate produce efecte juridice echivalente cu actul juridic inițial lovit de nulitate. Aparent, răspunsul este unul afirmativ, pornind de la cazul conversiunii formei testamentare, conform căruia prin testamentul convertit se va produce transmisiunea pentru cauză de moarte la fel ca și prin testamentul convertibil. Însă, așa cum va fi arătat mai detaliat în capitolul următor, nici în această ipoteză de conversiune nu vom fi în prezența echivalenței

²⁹⁸ ЕГОПОБ, А.В., *op. cit.*, p. 213.

efectelor, odată ce înseși efectele juridice ale testamentelor diferă în dependență de forma acestora. Actul juridic subsecvent poate produce efecte juridice în volum redus în raport cu cele avute în vedere la încheierea actului inițial. Exemplul clasic în acest sens reprezintă, desigur, conversiunea unui contract de înstrăinare a unui bun în antecontract. Prin contract părțile au urmărit transmiterea dreptului de proprietate asupra bunului, însă din antecontract se va naște doar un drept de creanță cu privire la transmiterea bunului în proprietatea dobânditorului. În niciun caz însă actul juridic subsecvent nu va putea produce efecte juridice mai întinse decât actul juridic inițial.

De asemenea, în contextul efectelor conversiunii actului juridic civil se discută asupra modului de operare a acesteia: dacă operează conversiunea de drept (*ope legis*), iar instanța de judecată doar o constată, sau operează *ope iudicii*, iar pentru a-și produce efectele este necesară pronunțarea unei hotărâri judecătorești?

Optăm pentru caracterul judiciar al conversiunii, de rând cu alți doctrinari^{299, 300, 301}. Aceștia însă îl justifică pornind de la caracterul judiciar al nulității însăși, ceea ce ni se pare discutabil.

Desigur, în favoarea caracterului judiciar al nulității pot fi invocate un șir de argumente, care în formă sintetică pot fi rezumate la următoarele considerente.

Conform doctrinei românești, toate nulitățile sunt judiciare, odată ce, ori de câte ori părțile nu sunt de acord, nu poate exista o nulitate fără hotărâre judecătorească. Totodată, nimeni nu-și poate face dreptate singur și numai justiția poate decide ca un act nul, dar care e o aparență materială ce este constatată printr-un „titlu exterior”, să nu-și producă efectele^{302, 303, 304}.

Dacă avem în vedere nulitatea relativă a actului juridic civil, un act juridic lovit de un temei de nulitate relativă se consideră valabil până la declararea nulității acestuia. În ceea ce privește nulitatea absolută, se consideră că actul juridic lovit de un temei de nulitate absolută nici nu există, iar instanța de judecată constată din oficiu nulitatea actului.

Aceste raționamente nu exclud necesitatea intervenției instanței de judecată pentru declararea sau constatarea nulității actului juridic civil. Drept urmare a unei acțiuni de declarare a nulității actului juridic, care este o acțiune în realizare, se desființează raportul juridic existent cu toate consecințele de rigoare. Iar acțiunea de constatare a nulității absolute este de foarte multe ori necesară anume pentru a se verifica pe cale judiciară existența faptului de care legea leagă nulitatea actului juridic³⁰⁵.

²⁹⁹ PAZIUC, Cristian, op. cit., 2011, p. 157.

³⁰⁰ REGHINI, I. *Conversiunea actului juridic*, op. cit., p. 122.

³⁰¹ ЕГОБОВ, А.В., op. cit., p. 207.

³⁰² IONAȘCU, Traian, BARASCH, Eugen (coordonatori), op. cit., p. 343-344.

³⁰³ RĂDUCAN, G., op. cit., pp. 111-112.

³⁰⁴ BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra, op. cit., 2011, p. 230.

³⁰⁵ БРАГИНСКИЙ, М.И., ВИТРЯНСКИЙ, В.В. *Договорное право. Книга первая. Общие положения*. Москва: Статут, 2001, p. 191.

Însă dincolo de aspectele legate de declararea sau constatarea nemijlocită a nulității actului juridic civil, trebuie să recunoaștem caracterul judiciar și al efectelor nulității, în special în ceea ce privește restituirea prestațiilor executate în temeiul actului juridic nul sau anulat (art. 331 alin. (5) Cod civil).

Repunerea părților actului juridic nul sau anulat în situația anterioară se face pe calea promovării unei acțiuni în instanța de judecată, care nu trebuie confundată cu acțiunea în nulitatea absolută sau relativă a actului juridic, chiar dacă ar putea fi eventual promovate concomitent³⁰⁶.

Mai mult, urmează a fi apreciată critic poziția Plenului Curții Supreme de Justiție expusă în Hotărârea Explicativă nr. 1 din 07 iulie 2008³⁰⁸ cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a legislației ce reglementează nulitatea actului juridic civil, care la pct. 19 îndrumă instanțele de judecată să aplice efectele nulității, inclusiv repunerea părților în situația inițială, în cazul ambelor nulități, indiferent de faptul dacă reclamantul a înaintat o asemenea cerință.

În acest sens, apreciem ca fiind corectă poziția conform căreia obligarea instanței de judecată să aplice restituția bilaterală prin pronunțarea unei hotărâri atât împotriva pârâtului, cât și împotriva reclamantului, contravine principiului disponibilității procesului civil și poziției procesuale a părților³⁰⁹. Iar în urma modernizării Codului civil, la nivel legislativ s-a consacrat regula conform căreia instanța de judecată nu poate pronunța din oficiu efectele nulității actului juridic civil, chiar dacă a constatat nulitatea absolută din oficiu (art. 331 alin. (7) Cod civil).

Cele expuse cu privire la caracterul judiciar al nulității nu sunt însă scutite de critică, or împotriva caracterului judiciar al nulității poate invoca o obiecție prin prisma prevederilor art. 327 alin. (4) Cod civil, conform căruia, dacă prin lege nu se dispune altfel, nulitatea actului juridic bilateral sau multilateral poate fi constatată sau declarată și prin acordul părților.

Deci nulitatea nu are un caracter exclusiv judiciar. Dar înseamnă asta oare că și conversiunea nu ar avea un caracter exclusiv judiciar, ci ar putea deveni operantă prin simplul acord al părților? Dacă e să modelăm o ipoteză în care părțile unui act juridic constată sau declară nulitatea acestuia prin acordul lor comun și optează pentru încheierea unui alt act juridic, atunci nu vom fi în prezența unei conversiuni, ci a unei refaceri a actului juridic sau chiar în situația a două acte juridice distincte, nelegate unul de altul. Astfel, dacă părțile unui contract de vânzare-cumpărare constată nulitatea acestuia, de exemplu pentru nerespectarea condițiilor de formă, și încheie un alt contract

³⁰⁶ BAIEȘ, Sergiu, ROȘCA, Nicolae, *op. cit.*, 2004, p. 208.

³⁰⁷ ТУЗОВ, Д.О. *Реституция при недействительности сделок и защита добросовестного приобретателя в российском гражданском праве*. Москва: Статут, 2001, p. 109 și urm.

³⁰⁸ Hotărârea Explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 1 din 07 iulie 2008 cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a legislației ce reglementează nulitatea actului juridic civil http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=315

³⁰⁹ ТУЗОВ, Д.О., *op.cit.*, p. 111-112.

de vânzare-cumpărare cu respectarea tuturor condițiilor de validitate, vom asista la refacerea actului juridic civil. Iar dacă părțile unui contract de vânzare-cumpărare constată nulitatea acestuia și optează pentru încheierea unui antecontract de vânzare-cumpărare (ceea ce în aparență ar fi o conversiune), vom fi în prezența a două acte juridice total separate, nelegate între ele, odată ce antecontractul va avea ca fundament o manifestare de voință complet separată de voința încorporată în contractul al cărui nulitate a fost constatată.

Respectiv, conversiunea nu poate fi realizată în afara unui cadru procesual, al cărui premisă este acțiunea în nulitate a actului juridic inițial. Anume în acest context trebuie înțeleasă poziția doctrinară conform căreia, pentru a opera conversiunea, este necesară „invalidarea efectivă și totală a actului juridic inițial. Până la acest moment nu se poate ști nici dacă actul inițial este nevalabil, nici dacă potențiala nevalabilitate este totală sau parțială”³¹⁰. Deci operarea conversiunii este admisibilă doar dacă invalidarea efectivă și totală a actului juridic inițial se realizează într-un cadru procesual, în care instanța de judecată verifică temeiul de nulitate a actului juridic și întinderea efectelor nulității. În consecință, dacă nulitatea actului inițial este una parțială, atunci conversiunea nu poate opera. Pe de altă parte, invalidarea efectivă și totală a actului juridic presupune și aplicarea efectelor nulității prin repunerea părților în situația anterioară. Mai mult decât atât, având în vedere că operațiunea conversiunii are menirea de a proteja un interes particular, aplicarea acesteia ține nemijlocit de dorința părții sau părților interesate de a menține eficacitatea manifestării de voință încorporate în actul nul sau anulat, capabilă încă să producă efecte juridice. Respectiv, în virtutea principiului disponibilității procesului civil (art. 27 Cod procedură civilă), conversiunea se va realiza exclusiv la cererea părții interesate, la fel ca și operațiunea juridică de repunere în situația inițială a părților actului nul sau anulat, instanța de judecată neavând prerogativa de a aplica conversiunea din proprie inițiativă. Din această perspectivă este criticabilă poziția unor doctrinari care promovează caracterul judiciar al conversiunii, dar sunt de părerea că realizarea conversiunii pe cale judiciară presupune intervenția din oficiu a instanței de judecată³¹¹.

Caracterul judiciar al conversiunii nu este afectat nici atunci când conversiunea unui act juridic este expres prevăzută de lege. În aparență, într-un asemenea caz, când o normă juridică consacră expres o situație de conversiune a actului juridic lovit de nulitate, conversiunea ar opera *ope legis*, adică direct în virtutea legii, nefiind necesară întrunirea tuturor elementelor elucidate mai sus ale faptului juridic de conversiune, în special manifestarea de voință îndreptată spre realizarea acestei operațiuni. Chiar și principalul caz de conversiune în materie de succesiuni prevăzut expres de Codul nostru civil sugerează această aplicare de drept a conversiunii. Astfel,

³¹⁰ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 157-158.

³¹¹ EFOPOB, A.B., *op. cit.*, p. 207-208.

conform art. 2216 alin. (2) din Codul civil, un testament nul din cauza unor vicii de formă produce efecte dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară. Este cazul, de exemplu, a unui testament autentic nul pentru vicii de formă, ce are valoare de testament olograf, dacă este scris, datat și semnat de testator^{312, 313}. La o primă lectură a normei citate s-ar putea trage concluzia că, convertirea unui testament nul pentru vicii de formă într-un alt testament, ale cărui cerințe de formă sunt respectate, se produce automat. Nu ar fi necesară, astfel, nici constatarea nulității testamentului de către instanța de judecată, iar un testament autentic ce prezintă vicii de formă, dacă este scris, datat și semnat de testator, imediat va produce efectele unui testament olograf. O astfel de abordare i-a determinat pe unii doctrinari să afirme chiar că „pentru aceasta nici nu este nevoie să aplicăm principiul conversiunii actelor juridice la formele testamentare; actul este valabil ca testament olograf pur și simplu că îndeplinește condițiile de formă ale unui astfel de testament (...). Un asemenea testament va fi avut în vedere în cadrul procedurii succesorale notariale ca testament olograf, dar nu ca testament autentic”³¹⁴.

Considerentele expuse cu privire la pretinsa operare de drept a conversiunii în anumite situații, sau chiar la negarea conversiunii în materie de formă testamentară, nu țin seama de necesitatea invalidării efective și totale a actului juridic inițial, în modul în care am arătat mai sus, pentru a fi posibilă convertirea acestuia într-un alt act juridic. Și o astfel de invalidare a actului juridic inițial este cu atât mai mult necesară, dacă acest act juridic și-a produs efectele prin nașterea drepturilor și obligațiilor pentru care a fost încheiat. În materie testamentară cu atât mai mult va fi necesară invalidarea judiciară a testamentului întocmit cu nesocotirea cerințelor de formă. În acest sens, conform art. 2389 alin. (1) Cod civil, moștenirea trece la moștenitorul îndreptățit sub rezerva dreptului său de a renunța la moștenire (devoluțiunea moștenirii). Iar conform art. 2390 alin. (2) Cod civil, la expirarea termenului de renunțare, moștenirea se consideră acceptată de către moștenitor. Astfel, dacă acțiunea în nulitate a testamentului este promovată după deschiderea moștenirii și, respectiv, după ce testamentul în cauză și-a produs efectele prin transmisiune succesoră a patrimoniului defunctului către moștenitorii testamentari, conversiunea unui testament autentic nul pentru vicii de formă se va putea realiza într-un testament olograf (dacă este scris, datat și semnat de testator) cu ocazia procesului judiciar în nulitate a testamentului autentic.

Deci și în caz de situații de conversiune a actului juridic prevăzute de lege, conversiunea se va produce pe cale judiciară.

În acest context, iese în evidență un alt aspect important al conversiunii și al modului în care se produc efectele acesteia. Și anume dacă poate fi invocată conversiunea de către o altă persoană

³¹² HAMANGIU, C., ROSETTI-BĂLĂNESCU, I., BĂICOIANU, Al. *Tratat de drept civil român. Volumul III*. București: All Beck, 1998, p. 525.

³¹³ ELIESCU, Mihail, *op. cit.*, p. 247.

³¹⁴ DEAK, Francisc, *op. cit.*, p. 180.

decât partea actului juridic unilateral sau una din părțile actului juridic bi- sau multilateral lovit de nulitate. În discutarea acestei chestiuni pornim anume de la conversiunea testamentului nul din cauza unor vicii de formă într-un alt testament, dacă acesta din urmă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară (art. 2216 alin. (2) Cod civil).

Codul civil al Republicii Moldova nu conține restricții cu privire la înaintarea acțiunii în nulitatea testamentului până la deschiderea moștenirii, așa cum o astfel de restricție există în legislația Federației Ruse³¹⁵. În aceste condiții, în ipoteza unei astfel de acțiuni pentru vicii de formă ale testamentului din partea terțelor persoane până la deschiderea moștenirii, calitatea de pârât o va avea testatorul, care se va putea apăra pe calea invocării conversiunii testamentului. Cu toate acestea, per general, apreciem critic posibilitatea formulării unei acțiuni în nulitatea testamentului până la deschiderea moștenirii. După cum just se apreciază în literatura de specialitate³¹⁶, testatorul nu ar avea niciun interes să promoveze o astfel de acțiune, odată ce în orice moment poate revoca testamentul, fără a motiva într-un fel sau altul această opțiune. Pe de altă parte, procedând la acțiunea în nulitate, testatorul va fi pus în situația de a dezvălui conținutul testamentului, respectiv să riște să acționeze spre propria daună. În ceea ce privește contestarea testamentului de alte persoane interesate, o astfel de acțiune ar veni în contradicție cu libertatea testamentului și secretul acestuia (art. 2193 Cod civil).

Deci, în mod firesc, acțiunea în nulitatea testamentului, inclusiv pentru vicii de formă, se promovează după deschiderea moștenirii, atunci când testamentul se desecretizează, iar calitatea de pârâți într-un asemenea proces judiciar o vor avea moștenitorii testamentari sau legatarii indicați în testament. Într-o asemenea situație anume moștenitorii testamentari sau legatarii, îndreptățiți să primească bunuri din moștenire, vor avea posibilitatea să invoce conversiunea, mai exact convertirea unui testament nul pentru vicii de formă într-un testament valabil, dacă acesta întrunește condițiile unei alte forme testamentare, pentru a putea beneficia de pe urma dispozițiilor conținute în el și de a-și consolida pretențiile față de moștenire sau bunurile din aceasta.

Se explică acest considerent prin faptul că moștenitorii testamentari și legatarii testatorului au calitatea de avânzi-cauză ai acestuia. Prin avânzi-cauză se au în vedere acei cărora le-au fost transmise drepturile altor persoane. Sau, într-o altă formulare, persoanele care, deși nu au participat la încheierea actului juridic civil, sunt totuși îndrituite să profite de efectele actului respectiv sau, după caz, sunt ținute să suporte aceste efecte, datorită legăturii sale juridice cu una dintre părțile aceluia act juridic³¹⁷. La categoria avânzilor-cauză, de obicei, se atribuie succesorii universali sau cu titlu universal, succesorii cu titlu particular și creditorii chirografari ai părții actului juridic civil.

³¹⁵ *Гражданское право. Том 3*. Под ред. А.П. СЕРГЕЕВА и Ю.К. ТОЛСТОГО. Москва: Проспект, 2004, p. 693.

³¹⁶ *Ibidem*, p. 694.

³¹⁷ <https://legeaz.net/dictionar-juridic/avanzi-cauza>

Din punct de vedere juridic, succesorii universali sau cu titlu universal ai părților actului juridic sunt considerați continuatori ai personalității autorului lor, tocmai pentru că dobândesc un patrimoniu sau, după caz, o fracțiune de patrimoniu. Succesorul cu titlu particular este acea persoană care dobândește un anumit drept subiectiv, privit individual (*ut singuli*). Este cazul unui legatar, care dobândește un bun individual determinat în baza unei dispoziții testamentare (legat). Calitatea sa de având-cauză se apreciază nu în raport cu actul juridic prin care a dobândit bunul și nici în raport cu alte acte juridice încheiate de autorul său cu alte persoane și care acte nu au nicio legătură cu bunul respectiv, ci numai în raport cu actele juridice anterioare ale autorului său, referitoare la același bun³¹⁸.

În calitatea lor de avânzi-cauză, moștenitorii testamentari și legatarii beneficiază de toate mijloacele de apărare puse la dispoziția autorului lor (a testatorului) pentru a înlătura efectele nulității testamentului. În cazul analizat, apărarea se va face pe calea invocării conversiunii testamentului nul pentru vicii de formă într-un alt testament și va fi invocată conversiunea nu de autorului actului lovit de nulitate (testator), ci de o altă persoană, dar nu complet străină de actul respectiv, ci situată într-o legătură strânsă cu actul juridic și autorul acestuia, în calitate de având-cauză – fie succesor universal sau cu titlu universal, fie succesor cu titlu particular.

Referitor la cadrul procesual în care se realizează conversiunea, în literatura de specialitate se apreciază că „cererea în conversiune ar trebui calificată drept una esențial accesorie, fiind necesar a fi formulată fie odată cu cererea în nulitate (pe cale accesorie), fie în cadrul procesului deschis într-o acțiune în nulitate (ca cerere reconvențională). Valorificarea conversiunii pe cale procesuală principală ar presupune că, ulterior anulării totale a actului juridic inițial, una din părțile acestuia, printr-o cerere separată, solicită instanței de judecată să dea efect conversiunii și, implicit, actului subsecvent. Însă, în măsura în care actul inițial a fost invalidat total, fără a fi pusă în discuție conversiunea, trebuie să se admită că sancțiunea nulității s-a întins asupra tuturor efectelor manifestării de voință (...)”³¹⁹.

Nu credem că urmează să fim atât de categorici în privința întinderii nulității actului juridic inițial asupra tuturor efectelor manifestării de voință încorporate în el și să admitem posibilitatea exclusivă de a invoca conversiunea în același proces judiciar care are ca obiect nulitatea actului în cauză; mai ales în condițiile în care, așa cum am arătat mai sus, conversiunea poate fi invocată și de avânzii-cauză ai părții actului juridic inițial lovit de nulitate, și nu doar de partea respectivă a actului.

³¹⁸ Urmează să ținem cont că în cazul conversiunii testamentului nul pentru vicii de formă într-un alt testament, care conține o dispoziție cu privire la un legat, suntem în prezența a două acte juridice succesive ale testatorului (autor al legatarului) – actul inițial sub forma testamentului lovit de nulitate și actul subsecvent sub forma testamentului rezultat în urma conversiunii.

³¹⁹ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 159.

Subscriem că, din motive de rațiune practică, este binevenită invocarea conversiunii actului juridic lovit de nulitate în același proces judiciar în care se discută nulitatea, pentru a asigura realizarea deplină a efectelor manifestării de voință încorporate în actul lovit de nulitate, fără a le tergiversa, precum și pentru soluționarea rapidă și justă a cauzei judiciare sub toate aspectele și circumstanțele raportului juridic litigios dedus judecății.

Considerăm însă că nu este imperativ de a asigura operarea conversiunii în același proces de judecată cu nulitatea actului juridic inițial. Or putem identifica situații în care conversiunea se poate realiza cu deplin efect într-un proces judiciar separat.

Astfel, să luăm ca exemplu următorul caz de conversiune: un act de înstrăinare a obiectului legatului de către testator, chiar și lovit de nulitate, se poate converti, respectiv, poate valora o revocare voluntară tacită a legatului. În ipoteza în care testatorul încheie un act de înstrăinare a bunului individual determinat, obiect al legatului, însă acest act este invalidat de instanța de judecată, iar după decesul acestuia și deschiderea moștenirii legatarul înaintează către moștenitorii acestui testator o acțiune în executarea legatului, moștenitorii, în calitate de avânzi-cauză ai testatorului, s-ar putea apăra împotriva acestei acțiuni prin invocarea pe cale de excepție a conversiunii, și anume că prin actul de înstrăinare încheiat de testator, dar invalidat, s-a produs revocarea tacită a legatului. Admiterea acestei excepții de către instanța de judecată va avea drept efect respingerea acțiunii legatarului.

Din punct de vedere procedural, conversiunea, după cum am văzut mai sus, poate opera pe cale de excepție, instanța urmând să constate existența conversiunii și pe acest temei să respingă acțiunea formulată împotriva părții căreia conversiunea îi este favorabilă.

În ceea ce privește invocarea conversiunii pe calea unei acțiuni în justiție, există discuții dacă acțiunea în conversiune este una în realizare sau în constatare. Astfel, se menționează că „întrucât tinde la valorificarea unui drept – acela de a obține conversiunea actului invalidat – admiterea sa conducând la crearea unei situații juridice noi (eficacitatea actului subsecvent), iar nu doar la constatarea unei situații juridice preexistente, cererea în conversiunea actului invalidat trebuie calificată drept o cerere în realizare”³²⁰.

Nu suntem de acord cu o astfel de calificare a acțiunii în conversiune. După cum este recunoscut în literatura de specialitate, acțiunea în realizare este cea prin care reclamantul, care pretinde a fi titularul unui drept, cere prin intermediul justiției respectarea acestui drept de către persoana care l-a încălcat (pârâtul), iar dacă acest lucru nu mai este posibil – despăgubiri pentru

³²⁰ *Ibidem*.

prejudiciul suferit^{321, 322, 323}. La rândul său, acțiunea în constatare este acea acțiune prin care se cere instanței să constate existența unui drept al reclamantului sau inexistența unui drept al pârâtului împotriva sa (să se constate existența sau inexistența unui raport juridic)^{324, 325, 326}.

Într-o altă ordine de idei se reține că acțiunea în realizare este susceptibilă de executare silită, iar acțiunea în constatare nu este susceptibilă de executare^{327, 328, 329}.

Cele expuse ne îndreptățesc a afirmă că prin acțiunea în conversiune nu se urmărește impunerea pârâtului la respectarea unui drept subiectiv al reclamantului, drept ce a fost încălcat de pârât. Prin această acțiune se urmărește constatarea existenței unui raport juridic (de exemplu, conversiunea contractului în antecontract sau constatarea acceptării moștenirii în pofida nulității actului de dispoziție asupra unui bun din masa succesorală, încheiat de moștenitor) sau inexistenței acestuia (de exemplu în caz de revocare voluntară tacită a legatului printr-un act de înstrăinare lovit de nulitate), iar originea acestei constatări se găsește în manifestarea de voință încorporată într-un act juridic lovit de nulitate și invalidat, dar care încă are capacitatea de a produce anumite efecte juridice – să dea naștere sau să ducă la stingerea unor drepturi subiective.

Respectiv, acțiunea în conversiune este una în constatare, ce poate fi promovată atât într-un cadru procesual deja deschis, pe calea unei cereri reconvenționale (art. 172 Cod procedură civilă), cât și ca o acțiune principală în constatarea existenței sau inexistenței unui raport juridic (drept subiectiv) (art. 166 alin. (1) Cod procedură civilă).

Cu referire la momentul de la care se produce efectul conversiunii, se discută dacă acest efect este unul retroactiv (*ex tunc*) sau pentru viitor (*ex nunc*)³³⁰. În doctrină se menționează că, privind momentul de la care se produce efectul conversiunii, „trebuie să pornim de la premisa că prin conversiune se valorifică, în tiparul actului subsecvent, aceeași manifestare de voință cu cea care a stat la baza actului inițial. Prin urmare, indiferent de momentul la care instanța de judecată se va pronunța asupra conversiunii, actul subsecvent este valabil și eficace de la data manifestării de voință din care este constituit. Efectul conversiunii se produce deci cu efect retroactiv (*ex tunc*), de la momentul manifestării de voință a părții sau a părților”³³¹.

³²¹ STOENESCU, I., ZILBERSTEIN, S. *Drept procesual civil. Teoria generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1977, p. 241.

³²² CIOBANU, V.M. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Volumul I. Teoria generală*. București: Național, p. 291.

³²³ BELEI, E. (coord.). *Drept procesual civil. Partea generală*. Chișinău: Lexon, 2016, p. 247.

³²⁴ STOENESCU, I., ZILBERSTEIN, S., *op. cit.*, p. 242.

³²⁵ CIOBANU, V.M., *op. cit.*, p. 292.

³²⁶ BELEI, E. (coord.), *op.cit.*, p. 246.

³²⁷ STOENESCU, I., ZILBERSTEIN, S., *op. cit.*, p. 242.

³²⁸ CIOBANU, V.M., *op. cit.*, p. 291-292.

³²⁹ BELEI, E. (coord.), *op.cit.*, p. 246 și p.247.

³³⁰ EGOPOB, A.B., *op. cit.*, p. 207.

³³¹ PAZIUC, Cristian., *op. cit.*, 2011, p. 159

Precizăm aici că conversiunea în calitate de însoțitor al nulității actului juridic civil, care își produce efectele retroactiv la momentul încheierii actului juridic lovit de nulitate, va produce și ea (conversiunea) efectele tot retroactiv, raportat la momentul manifestării de voință exteriorizate cu ocazia încheierii actului juridic inițial lovit de nulitate, manifestare capabilă să dea naștere unor raporturi juridice distincte de cele pe care le urmărea actul inițial.

De asemenea, pornind de la natura juridică de acțiune în constatare a cererii în conversiune, urmează a fi reținută următoarea afirmație doctrinară: „un specific al acțiunilor în constatare atunci când acestea se soldează cu câștig de cauză sunt efectele retroactive ale hotărârii judecătorești. Or raportul juridic în legătură cu care s-a declanșat acțiunea în constatare a apărut sau nu exista înainte de adresarea reclamantului în judecată”³³². Astfel calitatea cererii în conversiune de a fi o acțiune în constatare vorbește și ea în susținerea efectului retroactiv al conversiunii.

Urmare a considerentelor expuse cu privire la efectele conversiunii actului juridic civil, considerăm oportună includerea în Codul civil a unor norme cu privire la caracterul judiciar al conversiunii și momentul de la care conversiunea actului juridic civil își produce efectul. În formă textuală, această propunere de *lege ferenda* ar fi următoarea: *Conversiunea produce efecte retroactiv, de la momentul manifestării de voință a părții sau a părților în actul inițial lovit de nulitate. Conversiunea se constată de instanța de judecată, atât pe cale de acțiune, cât și pe cale de excepție, doar la cererea persoanei în a cărei favoare conversiunea operează.*

Normele propuse spre includere în Codul civil urmează a fi plasate, desigur, imediat după noțiunea conversiunii, așa cum aceasta a fost propusă în paragraful 1 al prezentului Capitol.

³³² BELEI, E. (coord.), *op.cit.*, p. 246.

3.4. Concluzii la capitolul 3

Nulitatea actului juridic civil survine în calitate de sancțiune orientată spre restabilirea situației de drept anterioare, în vederea protejării drepturilor și intereselor subiecților raporturilor de drept civil. Cu toate acestea, în foarte multe dintre cazuri, nulitatea actului juridic nu survine drept rezultat al vicierei manifestării de voință, ceea ce înseamnă că manifestarea de voință fie a tuturor părților, fie doar a uneia dintre părți rămâne a fi valabilă, astfel încât desființarea actului juridic în urma operării efectelor sancționatoare ale nulității ar institui mai degrabă o nedreptate decât ar face să reconstituie dreptatea. Astfel, într-o atare situație ne pomenim în cazul unui conflict între principiul nulității care vizează repunerea părților în situația anterioară (*restitutio in integrum*), ce se materializează prin restituirea prestațiilor realizate în virtutea actului lovit de nulitate și un alt principiu al dreptului ce ține de salvarea manifestării de voință. Figura juridică a conversiunii vine să înlăture această coliziune de principii, prezentându-se drept o soluție în acest sens și marcând dimensiunea lexemului „conversiune” în materie de drept.

În literatura de specialitate din Republica Moldova nu există vreo noțiune proprie consacrată conversiunii, cu toate acestea, în doctrina română se identifică un consens, înțelegându-se prin conversiune operațiunea juridică ce constă în considerarea unui act juridic afectat de nulitate drept un alt act juridic, ale cărui condiții de validitate, de fond și de formă sunt îndeplinite, operațiune prin care manifestarea de voință nevalabilă ca un act juridic este considerată și produce efecte drept alt act juridic, ale cărui cerințe proprii de validitate, de fond și de formă sunt îndeplinite.

Astfel, încercând o formulare proprie a noțiunii, suntem de părerea că prin conversiune urmează a fi înțeleasă acea modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil care constă în valorificarea într-o manieră transformată a manifestării de voință valabil exprimată într-un act juridic civil lovit de nulitate într-un act juridic civil subsecvent, ale cărui condiții de fond și de formă sunt întrunite legal și care produce efecte juridice diferite față de cele urmărite prin încheierea actului juridic inițial.

În vederea armonizării cadrului normativ legal cu tendințele teoretico-practice în materie, propunem de a introduce în Codul civil noțiunea conversiunii, care ar avea următorul conținut: *Conversiunea constă în valorificarea manifestării de voință valabil exprimată într-un act juridic civil lovit de nulitate totală într-un act juridic civil subsecvent, ale cărui condiții de fond și de formă sunt întrunite legal și care produce efecte juridice diferite față de cele urmărite prin încheierea actului juridic inițial.*

Având în vedere clasificările existente în doctrină referitoare la conversiune, suntem de părerea că niciuna din clasificările propuse, și anume clasificarea conversiunii în substanțială, formală, legală sau judiciară nu rezistă criticii. Totodată, acest fapt nu semnifică imposibilitatea

identificării unor criterii de clasificare a conversiunii, iar criteriul pe care îl propune autorul este cel al consacării legislative a conversiunii. În acest sens, conversiunea se prezintă ca fiind expresă (explicită) sau virtuală (implicită), după exemplul nulităților exprese sau virtuale. Astfel, conversiunea este expresă atunci când este prevăzută de o dispoziție legală și virtuală atunci când nu este prevăzută de o dispoziție legală, dar partea sau părțile actului juridic inițial lovit de nulitate o pot invoca, dacă manifestarea de voință exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate este capabilă încă să producă anumite efecte juridice și sunt întrunite celelalte condiții de validitate ale actului juridic subsecvent.

Doctrina nu reflectă o viziune unanimă în ceea ce vizează elementele conversiunii actului juridic civil, însă, în ceea ce ne privește, suntem de părerea că elementele conversiunii vor putea fi analizate doar în contextul faptului juridic complex, prin luare în considerare a nulității actului juridic inițial (nulitatea totală și efectivă), manifestarea de voință exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate, capabilă încă să producă anumite efecte juridice și manifestarea expresă a voinței de a opera conversiunea.

În contextul nulității totale și efective menționăm că conversiunea nu poate exista atunci când un act juridic este parțial invalidat și în caz că nulitatea totală a actului juridic nu a fost declarată de către instanța de judecată competentă.

În privința manifestării de voință exprimată în actul inițial lovit de nulitate subliniem că actul juridic subsecvent rezultă, derivă din actul juridic inițial lovit de nulitate, care are o existență juridică din punct de vedere pur teoretic. Cu alte cuvinte, actul juridic subsecvent valorifică manifestarea de voință inițială, aptă de a mai produce efecte juridice valabile într-un alt act juridic, care va naște, modifica și stinge drepturi și obligații, altele decât cele avute în vedere de către parte sau părți la încheierea actului juridic inițial.

Atât timp conversiunea valorifică manifestarea de voință încorporată în primul act, lovit de nulitate, în mod firesc se pune în discuție eventuala identitate de părți în actul inițial și cel subsecvent. În urma analizei efectuate la acest capitol, am ajuns la concluzia că faptul juridic al conversiunii poate opera atât între aceleași părți ale actului bilateral inițial, lovit de nulitate, cât și în favoarea doar a unei părți a actului bilateral inițial, dând naștere unui act juridic unilateral subsecvent. Dar și am identificat posibilitatea unor ipoteze în care de conversiune se pot prevala și alte persoane decât partea sau părțile actului juridic inițial.

Statuăm că, indubitabil, conversiunea nu va fi aplicată în cazul în care partea sau părțile actului inițial nu își vor dori acest lucru, având în vedere principiul relativității efectelor actului juridic civil. De aceea voința referitoare la operarea conversiunii trebuie exprimată expres, pentru a fi opozabilă și terților, dar și pentru a asigura verificarea voinței reale a părții sau a părților.

În contextul celor subliniate, considerăm că este suficientă voința unei singure părți ca să se producă conversiunea, întrucât conversiunea nu trebuie să fie invocată de partea răspunzătoare de nulitatea actului inițial. Astfel, încheierea de către una dintre părți în deplină cunoștință de cauză a unui contract civil despre care se știa că este infestat de o cauză de nulitate ar putea fi apreciată drept o faptă ilicită. Dacă s-ar admite ca această parte să invoce conversiunea contra părții inocente, ne-am pomeni în situația în care cea din urmă parte va fi obligată să execute un alt act juridic civil decât pe cel pe care l-ar fi voit în primul rând, nemaivorbind despre faptul că în așa fel s-ar încuraja abordarea unui comportament contrar în cadrul circuitului civil.

Pe lângă acestea, din exercitarea expresă a manifestării de voință, privind operarea conversiunii, trebuie să rezulte un act juridic subsecvent perfect valabil. Însăși rațiunea conversiunii rezidă în faptul de a îndrepta cauza de nulitate din actul inițial în actul subsecvent, nu de a o perinda din actul inițial în actul subsecvent. Cu alte cuvinte, nu vom fi în ultimul caz în prezența unei conversiuni, pentru ca aceasta din urmă poate avea sens doar dacă actul subsecvent își va produce efectele juridice.

Se va reține că actul subsecvent valabil, pentru a fi parte integrantă din structura conversiunii, va trebui să conțină un elementul de diferență față de actul inițial. Elementul de diferență dintre actul juridic inițial și actul juridic subsecvent poate consta în orice element al actului juridic, cum ar fi tip, natură, conținut, efecte sau măcar formă.

Cu referire la efectele conversiunii, am identificat caracterul obligațional al acesteia, or actul juridic subsecvent, ale cărui condiții de validitate sunt întrunite, produce efecte obligaționale prin nașterea de drepturi de creanță și obligații corelative. De exemplu, în cazul nulității unui contract de vânzare-cumpărare, care va putea fi convertit într-un antecontract de vânzare-cumpărare, din antecontractul rezultat astfel vor lua naștere drepturile și obligațiile corelative ale părților cu privire la încheierea viitorului contract, dar cu respectarea tuturor condițiilor prescrise pentru contractul în cauză.

Cu toate acestea, efectul obligațional al conversiunii reprezintă regula de la care pot exista excepții. În condițiile în care un act translativ de drepturi este lovit de nulitate, dar prin prisma elementelor componente ale faptului juridic al conversiunii este posibil să ia naștere un act subsecvent la fel translativ de drepturi, atunci conversiunea va avea efect real.

Conversiunea are caracter judiciar, iar pentru a opera, pe de o parte, este necesară invalidarea efectivă și totală a actului juridic inițial într-un cadru procesual deschis de o acțiune în nulitate, pe de altă parte, este tot atât de necesară invocarea conversiunii în fața instanței de judecată. Și, desigur, din motive de rațiune practică, este binevenită invocarea conversiunii actului juridic lovit de nulitate în același proces judiciar în care se discută nulitatea, dar aceasta nu este o cerință

imperativă. Or, am identificat situații în care conversiunea se poate realiza cu deplin efect într-un proces judiciar separat.

Caracterul judiciar al conversiunii nu este știrbit nici atunci când posibilitatea convertirii unui act lovit de nulitate în alt act este prevăzută de lege. În toate cazurile persistă necesitatea invalidării efective și totale a actului juridic inițial pentru a fi posibilă convertirea acestuia într-un alt act juridic. Și o astfel de invalidare a actului juridic inițial este cu atât mai mult necesară, dacă acest act juridic și-a produs efectele prin nașterea drepturilor și obligațiilor pentru care a fost încheiat. Iar invalidarea totală și efectivă, ca premisă a conversiunii, trebuie să se producă pe cale judiciară.

Din punct de vedere procedural, conversiunea poate opera fie pe cale de excepție, instanța urmând să constate existența conversiunii și pe acest temei să respingă acțiunea formulată împotriva părții căreia conversiunea îi este favorabilă, fie pe calea unei acțiuni în justiție. Iar acțiunea în conversiune este una în constatare, ce poate fi promovată atât într-un cadru procesual deja deschis, pe calea unei cereri reconvenționale, cât și ca o acțiune principală în constatarea existenței sau inexistenței unui raport juridic (drept subiectiv).

Efectul conversiunii, ca și cel al nulității, se produce cu efect retroactiv (*ex tunc*), de la momentul manifestării de voință a părții sau a părților, încorporată în actul inițial lovit de nulitate.

Ca finalitate a considerentelor cu privire la efectele conversiunii actului juridic civil, considerăm oportună includerea în Codul civil a unor norme cu privire la caracterul judiciar al conversiunii și momentul de la care conversiunea actului juridic civil își produce efectul. În formă textuală, această propunere de *lege ferenda* ar fi următoarea: *Conversiunea produce efecte retroactiv, de la momentul manifestării de voință a părții sau a părților în actul inițial lovit de nulitate. Conversiunea se constată de instanța de judecată, atât pe cale de acțiune, cât și pe cale de excepție, doar la cererea persoanei în a cărei favoare conversiunea operează.*

4. ABORDAREA VALORII APLICATIVE ȘI A IMPORTANȚEI PRACTICE A CONVERSIUNII CA MODALITATE DE ÎNDREPTARE A CAUZELOR DE NULITATE ALE ACTULUI JURIDIC CIVIL

4.1. Cazurile de conversiune ale actului juridic civil

Doctrina identifică un șir de cazuri de conversiune a actelor juridice lovite de nulitate, care la modul general pot fi grupate în cazuri de conversiune în materie succesorală și cazuri de conversiune în materie de obligații. În cele ce urmează, vom supune analizei aceste cazuri, consacrate de doctrină, prin filtrul reglementărilor Codului civil al Republicii Moldova, atât până la modernizarea acestuia, cât și în redacția în vigoare de la 01 martie 2019, în vederea identificării posibilității aplicării acestora în condițiile sistemului nostru juridic.

Întâi de toate ne vom expune asupra cazurilor de conversiune în materie succesorală, pornind de la premisa că unul dintre cele mai importante cazuri de conversiune consacrate expres de Codul nostru civil ține de conversiunea formei testamentare (art. 2216 alin. (2) Cod civil). După care vom analiza posibilele cazuri de conversiune a obligațiilor lovite de nulitate.

4.1.1. Cazurile de conversiune în materie succesorală

4.1.1.1. Conversiunea formei testamentare

În materie succesorală doctrina reține câteva posibile situații de conversiune a actelor juridice lovite de nulitate, unul dintre care are în vedere conversiunea formei testamentare. Astfel, în literatura de specialitate românească se menționează că testamentul autentic sau mistic, nul ca atare pentru vicii de formă, are valoare de testament olograf dacă este scris în întregime, datat și semnat de către testator^{333, 334, 335, 336}. Această poziție doctrinară a fost preluată de jurisprudența Tribunalului Suprem al Republicii Socialiste România³³⁷, iar cu ocazia adoptării noului Cod civil al României a fost consacrată la nivel legislativ. Conform art. 1050 din noul Cod civil al României, intitulat „Conversiunea formei testamentare”, se prevede că un testament nul din cauza unui viciu de formă produce efecte dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară.

Legislația Republicii Moldova, în urma reformării Codului civil din 2002 prin Legea nr. 133/2018, a preluat conceptul de conversiune a formei testamentare prin norma conținută la alin.

³³³ ELIESCU, Mihail, *op. cit.*, p. 247.

³³⁴ COSMA, Doru, *op. cit.*, p. 340.

³³⁵ POP, Aurel, *op. cit.*, p. 472.

³³⁶ DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, p. 1023.

³³⁷ COSMOVICI, P. (coordonator), *op. cit.*, p. 238.

(2) art. 2216, care reprezintă o reproducere a prevederilor art. 1050 din noul Cod civil al României. După cum a fost menționat, această normă din Codul nostru civil este unica ce consacră conversiunea actelor juridice civile în materie de succesiuni.

Cauza de nulitate ce infestază testamentul inițial în situația analizată ține de nerespectarea formei testamentului, care are ca și consecință nulitatea absolută a testamentului. Cauza dată de nulitate este pasibilă de îndreptare prin conversiune în virtutea faptului că manifestarea de voință exprimată cu ocazia întocmirii testamentului nul întrunește condițiile de fond și formă ale unui alt testament. Iar prin adăugirea manifestării de voință exprese de a opera conversiunea, voința testatorului obține eficacitate deplină.

La prima vedere, acest caz de conversiune a formei testamentare nu ar trebui să se considere conversiune prin prisma noțiunii pe care am formulat-o în capitolul precedent, cu ocazia definirii conversiunii. Astfel, pe de o parte, această ipoteză de conversiune ar fi una pur formală, odată ce privește exclusiv forma actului juridic. Pe de altă parte, după cum am reținut în cadrul acelei noțiuni, prin conversiune ia naștere actul juridic civil subsecvent, care produce efecte juridice diferite față de cele urmărite prin încheierea actului juridic inițial. Iar în cazul conversiunii formei testamentare, atât actul inițial, cât și cel subsecvent au același efect juridic: transmisiunea pentru cauză de moarte în favoarea celor indicați în testament.

Însă, ceea ce cu adevărat prezintă relevanță în cazul conversiunii formelor testamentare, este că prin conversiune nu doar se schimbă forma *ad validitatem* a testamentului, dar se oferă eficiență manifestării de voință a testatorului și intenției acestuia de a gratifica prin intermediul actului de ultimă voință a acestuia. Într-o altă ordine de idei, efectul juridic comun al tuturor varietăților de testament, și anume transmisiunea pentru cauză de moarte în favoarea celor indicați în testament, reprezintă în esență finalitatea testamentului, însă forța juridică a testamentului însăși este diferită, în dependență de forma acestuia. Astfel, spre exemplu, testamentul privilegiat dispune de o acțiune limitată în timp (art. 2230 alin. (1) din Codul civil), iar testamentul olograf, înainte de executare, urmează a fi validat de notar (art. 2225 alin. (2) din Codul civil, art. 78 din Legea privind procedura notarială³³⁸). Din această perspectivă, nu poate fi negată ipoteza conversiunii în regula consacrată de art. 2216 alin. (2) Cod civil.

Trebuie de observat că norma legală de la art. 2216 Cod civil, reproducă după art. 1050 Cod civil român, nu face referire la forma concretă a testamentului, ce poate fi convertită în testament de altă formă, așa cum o face doctrina în citatul de mai sus, în sensul că testamentul autentic sau mistic se poate converti într-un testament olograf. Ci generalizează regula că testamentul nul pentru vicii de formă se poate converti într-un testament ale cărui condiții de formă sunt întrunite.

³³⁸ Legea privind procedura notarială: nr. 246 din 15 noiembrie 2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 30-37.

În acest sens, Codul civil face distincție între testamentele ordinare, la care atribuie testamentul olograf și cel autentic, și testamentele privilegiate (art. 2222 Cod civil). Legislația noastră civilă nu cunoaște testamentul mistic sau secret, care ocrotește într-o măsură mai largă decât testamentul autentic secretul dispozițiilor de ultimă voință³³⁹.

Testamentul olograf este testamentul scris în întregime, datat și semnat de testator^{340, 341, 342}. Conform art. 2223 alin. (1) și (2) Cod civil, testatorul poate întocmi în mod personal testamentul prin declarație scrisă și subsemnată de el; testatorul trebuie să menționeze în testament data (ziua, luna și anul) în care a scris testamentul.

După cum se observă, solemnitățile necesare pentru valabilitatea testamentului olograf sunt scrierea acestuia de către testator, datarea și semnarea de către acesta. Totodată, testamentul olograf trebuie luat la păstrare, la cererea testatorului, de către notarul competent, eliberându-i-se testatorului o dovadă de depunere (art. 2224 Cod civil). Iar înainte de a fi executat, testamentul olograf se va prezenta unui notar pentru a fi vizat spre neschimbare; notarul procedează la deschiderea și validarea testamentului olograf și îl depune la dosarul succesoral; deschiderea testamentului și starea în care se găsește se constată prin proces-verbal (art. 2225 Cod civil). Însă nerespectarea cerințelor privind transmiterea la păstrare a testamentului și deschiderea acestuia înainte de executare nu au consecințe nici asupra valabilității testamentului, nici asupra drepturilor moștenitorilor.

Testamentul autentic este testamentul autentificat de un notar public (birou notarial) sau de o altă persoană investită cu autoritate publică potrivit legii^{343, 344, 345}. Conform art. 2226 alin. (1) Cod civil, testamentul autentic este testamentul autentificat de notar, potrivit dispozițiilor legale. Dar nu numai notarii au competența de a autentifica testamente, or competența lor în acest sens se limitează la teritoriul țării. Testamentele cetățenilor Republicii Moldova care se află în străinătate pot fi autentificate de către reprezentantul misiunii diplomatice sau al oficiului consular (art. 2226 alin. (3) Cod civil).

În ceea ce privește formalitățile de autentificare a testamentului, acestea sunt reglementate prin art. 44 din Legea nr. 246/2018 privind procedura notarială. Astfel, testatorul își dictează dispozițiile în fața notarului. Notarul redactează testamentul în baza solicitărilor exprimate de către testator, utilizând terminologia juridică corespunzătoare. În cuprinsul testamentului se va face

³³⁹ ELIESCU, Mihai, *op. cit.*, p. 221.

³⁴⁰ CHIRICĂ, Dan. *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*. București: Editura Hamangiu, 2017, p. 200.

³⁴¹ DEAK, Francisc, POPESCU, Romeo *Tratat de drept succesoral. Vol. II. Moștenirea testamentară*. București: Universul Juridic, 2019, p. 73.

³⁴² NEGRILĂ, Daniela. *Testamentul în noul Cod civil*. București: Universul Juridic, 2013, p. 102.

³⁴³ CHIRICĂ, Dan, *op. cit.*, p. 211.

³⁴⁴ DEAK, Francisc, POPESCU, Romeo, *op. cit.*, 2019, p. 85.

³⁴⁵ NEGRILĂ, Daniela, *op. cit.*, p. 158.

mențiune expresă că actul reprezintă ultima voință a testatorului. Testamentul astfel redactat este citit cu voce testatorului și este transmis acestuia pentru a face cunoștință cu el, fiind apoi semnat de către testator. Despre îndeplinirea acestor formalități se face o mențiune expresă în girul de autentificare care se semnează de către notar. În cazul în care testatorul prezintă un testament deja redactat, notarul va da îndrumările necesare privind legalitatea și efectele juridice ale dispozițiilor testamentare, după care va proceda la redactarea testamentului. Dacă testatorul insistă ca testamentul să fie autentificat în redacția prezentată de el, notarul nu va refuza autentificarea. În acest caz, notarul nu va purta răspundere pentru formularea dispozițiilor testamentare. În cazul în care la întocmirea testamentului sunt atrași martori, interpretul autorizat, traducătorul autorizat, persoana care semnează testamentul în locul testatorului, executorul testamentar, aceștia vor semna testamentul. La testament se anexează declarația comună a persoanelor atrase privind obligația de păstrare a secretului întocmirii testamentului.

Testamentul privilegiat nu este definit de Codul civil. Reglementarea de la art. 2222 se limitează doar a menționa că testamentul privilegiat poate fi întocmit în condiții speciale. Astfel, „în cazurile în care persoana se află în anumite împrejurări neobișnuite, excepționale (...) legea prevede posibilitatea testării într-o formă simplificată de autentificare, potrivit unor reguli speciale, derogatorii de la regulile autentificării înscrisurilor (...). Formalitățile fiind simplificate și pentru a deosebi aceste testamente de cele ordinare, ele au fost denumite *testamente privilegiate*, fiind – în esență – *testamente autentice simplificate*”³⁴⁶. Într-o noțiune dată de doctrină, „testamentele privilegiate sunt acele testamente întocmite în situații speciale, instrumentate de către un agent având funcția stabilită de lege, cu respectarea unui formalism minim, obligatoriu în prezența a doi martori, și a căror eficiență juridică este condiționată de intervenția caducității”³⁴⁷.

Într-adevăr, la întocmirea unui testament privilegiat se poate recurge doar în situații neordinare, de exemplu, în cazul persoanelor internate în instituții medicale, a celor aflate în expediții, a militarilor și membrilor familiilor acestora, în punctele de dislocare a unităților militare, a persoanelor aflate în locurile de detențiune (art. 2227 Cod civil) și chiar a persoanelor care, din motive excepționale, sunt izolate (art. 2229 Cod civil). Funcția de agent instrumentator pentru astfel de testamente poate fi exercitată, după caz, de către medicii-șefi sau medicii de gardă, șefii expedițiilor, comandantul unităților militare, șefii penitenciarelor sau adjuncții lor etc. Printre condițiile unui testament privilegiat urmează să reținem:

- testatorul poate întocmi testamentul privilegiat doar dacă există temeri că acesta va deceda înainte de a putea întocmi testamentul în fața unui notar;

³⁴⁶ DEAK, Francisc, POPESCU, Romeo, *op. cit.*, 2019, p. 96.

³⁴⁷ NEGRILĂ, Daniela, *op. cit.*, p. 227.

- testamentul se întocmește în baza declarației verbale a testatorului sau în baza unui text predat de către testator, cu declarația că acesta este testamentul său și cu mențiunea despre temerea că întocmirea testamentului în fața unui notar nu va mai fi posibilă;

- autentificarea testamentului se face în prezența a doi martori, textul scris trebuie semnat și de către martori. Numărul de martori este unul minim, admitându-se, desigur, un număr mai mare de martori.

În situații cu totul excepționale, când testatorul se află într-un pericol iminent, testamentul se poate face prin declarație verbală în prezența a trei martori (art. 2229 alin. (2) Cod civil).

Sunt stabilite anumite cerințe și față de martorii prezenți la întocmirea unui testament privilegiat, dar și a unui autentic. Conform art. 2221 Cod civil, martor la redactarea și autentificarea testamentului poate fi orice persoană care are capacitatea de a întocmi de sine stătător propriul testament. Însă nu pot avea calitatea de martori, de exemplu, persoana care semnează testamentul în numele testatorului, persoana în favoarea căreia se întocmește testamentul, rudele acesteia până la gradul trei inclusiv și soțul acesteia, analfabeții și alte persoane inapte să citească testamentul, persoanele cu anumite antecedente penale.

Testamentul privilegiat se consideră că nu a fost întocmit dacă de la întocmire au trecut 3 luni, iar testatorul este încă în viață (art. 2230 Cod civil). Expirarea termenului menționat atrage caducitatea testamentului.

Din cele expuse observăm că solemnitățile prescrise pentru un testament olograf sunt cel mai simplu de realizat, motiv pentru care doctrina, așa cum am citat la începutul acestui paragraf, apreciază că conversiunea formei testamentare, de cele mai multe ori, se va produce anume în sensul recunoașterii valabilității unui testament olograf dacă un testament de o complexitate mai mare este lovit de nulitate pentru vicii de formă³⁴⁸. Desigur, cu condiția că testamentul în cauză întrunește condițiile stabilite pentru un testament olograf – să fie scris integral, datat și semnat de testator.

În ceea ce privește conversiunea unui testament autentic lovit de nulitate pentru vicii de formă într-un testament olograf, doctrinarii își exprimă rezerve față de acest exemplu, pornind de la realitățile notariale actuale³⁴⁹. Într-adevăr, una din cerințele de autentificare a testamentului este redactarea acestuia de către notar pe baza unei declarații verbale sau scrise a testatorului (art. 2226 alin. (2) Cod civil). Iar declarația scrisă a testatorului, avută în vedere de art. 2226 Cod civil, pe baza căreia notarul efectuează redactarea testamentului, servește doar în calitate de proiect al

³⁴⁸ BĂIEȘU, Sergiu, ȘARGAROVSKI, Mariana. Cazuri de conversiune a actului juridic civil în materie succesorală. În: *Revista Națională de Drept*, nr. 1 (243). Chișinău, 2021, p. 14.

³⁴⁹ BAIAS, FLA., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI R., MACOVEI I. (coord.), *op. cit.*, p. 1086.

viitorului testament, ce urmează a fi definitivat de notar. Deci ne putem imagina conversiunea unui testament autentic nul pentru vicii de formă doar în situații excepționale de autentificare de către notar a înscrisului prezentat de testator, scris integral, datat și semnat de testator.

În schimb, conversiunea unui testament privilegiat într-unul olograf se prezintă ca mult mai probabilă. Astfel, „un testament privilegiat scris, semnat și datat de mâna testatorului, dar ale cărui formalități de suprascriere sunt realizate de către un agent instrumentator incompetent în procedura realizării aceluia tip de testament, va fi valabil ca și testament olograf”³⁵⁰. Adăugăm că nu doar incompetența agentului instrumentator la întocmirea unui testament privilegiat ar putea servi motiv de nulitate a testamentului privilegiat și conversiune a acestuia într-un testament olograf. Motiv de nulitate pentru vicii de formă ale testamentului privilegiat ar putea servi și incompatibilitatea unor martori prezenți la întocmirea acestuia sau absența semnăturii unui martor pe textul testamentului.

De asemenea, considerăm posibilă conversiunea unui testament privilegiat de o anumită formă într-un alt testament, la fel privilegiat. De exemplu, în ipoteza în care un testament privilegiat prevăzut de art. 2227 Cod civil este întocmit cu încălcări de către un agent instrumentator, fie din cauza incompetenței sale, fie pe motivul altor vicii de formă, dar pe baza declarației verbale a testatorului, în prezența a trei martori, în condițiile în care pentru testator exista un pericol iminent. Un astfel de testament va produce efectele unui testament privilegiat întocmit în situații de urgență, așa cum este reglementat prin art. 2229 Cod civil.

În contextul conversiunii formei testamentare urmează să ținem cont și de posibilitatea conversiunii dispozițiilor testamentare. Una din dispozițiile testamentare care poate să se conțină într-un testament sau la care se poate rezuma conținutul întregului testament este legatul (art. 2297 Cod civil). Pornind de la considerentele expuse mai sus cu privire la conversiunea unui testament într-un testament de altă formă, urmează în mod logic să recunoaștem ipoteza conversiunii legatului cuprins într-un testament de o anumită formă, nul ca atare pentru vicii de formă, într-un legat stipulat într-un testament de altă formă, ale cărei condiții sunt îndeplinite.

4.1.1.2. Acceptarea tacită a succesiunii printr-un act de înstrăinare a bunului succesoral lovit de nulitate.

³⁵⁰ *Ibidem*.

Un alt caz de conversiune a actului juridic civil în materie succesorală reținut de doctrină este acela al actului de înstrăinare a unui bun din masa succesorală încheiat de succesibil, care, chiar lovit de nulitate, se convertește în acceptare tacită a moștenirii^{351, 352, 353, 354}.

Acceptarea moștenirii este tacită atunci când succesibilul face un act (fapt) pe care nu-l putea săvârși decât în calitatea sa de moștenitor și din care rezultă neîndoielnic intenția sa de acceptare a moștenirii³⁵⁵. Acceptarea tacită a moștenirii se poate realiza prin acte materiale de administrare a bunurilor din masa succesorală sau prin acte juridice cu privire la astfel de bunuri.

Din punct de vedere al actelor juridice care pot valora acceptare tacită a moștenirii, aceasta din urmă rezultă din orice act de dispoziție juridică privitor la un bun succesoral, indiferent dacă acesta este mobil sau imobil, corporal sau incorporeal, de gen sau individual determinat. Prin acte de dispoziție juridică se înțeleg actele de înstrăinare, cu titlu oneros sau gratuit, de constituire a unor garanții reale sau de dezmembrare a proprietății prin constituirea unor drepturi reale³⁵⁶.

Ceea ce este important nu este actul obiectiv de dispoziție în sine, ci intenția pe care o evidențiază, iar soarta juridică a actului de dispoziție este indiferentă. Astfel, acceptarea moștenirii este valabilă chiar dacă actul de dispoziție ar fi nul sau anulat, odată ce exprimă voința neîndoielnică a succesibilului în acest sens^{357, 358}.

Raportarea analizei doctrinare de mai sus la normele legale ale țării noastre denotă faptul că o conversiune a actului de înstrăinare a unui bun din masa succesorală, lovit de nulitate, în acceptare tacită a moștenirii poate fi imaginată doar în contextul legal al redacției vechi a Codului civil, care reglementa dreptul de opțiune succesorală sub forma acceptării moștenirii sau a renunțării la ea.

Astfel, conform art. 1516 Cod civil (în redacția de până la 01 martie 2019), moștenirea urma a fi acceptată de succesibil, indiferent de faptul dacă acesta era un moștenitor legal sau testamentar, iar acceptarea moștenirii se putea realiza fie prin depunerea unei declarații de acceptare la notar, fie prin intrarea în posesiunea patrimoniului succesoral. Respectiv, prin prisma reglementării în cauză, se putea distinge acceptarea expresă a moștenirii de acceptarea tacită a acesteia. În consecință, un act de dispoziție asupra unui bun din masa succesorală posedată și administrată de succesibil, chiar și lovit de nulitate, putea valora acceptare tacită a moștenirii.

³⁵¹ POP, Aurel, BELEIU, *op. cit.*, p. 472.

³⁵² BELEIU, Gh., *op. cit.*, 1992, p. 188.

³⁵³ BELEIU, Gh., *op. cit.*, 2003, p. 235.

³⁵⁴ DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, 2008, p. 1024.

³⁵⁵ DEAK, Francisc, *op. cit.*, p. 413.

³⁵⁶ CHIRICĂ, Dan, *op. cit.*, p. 388.

³⁵⁷ DEAK, Francisc, *op. cit.*, p. 416.

³⁵⁸ CHIRICĂ, Dan, *op. cit.*, p. 388-389.

În contextul legal actual însă, în urma reformei Codului civil prin Legea nr. 133/2018³⁵⁹, s-a produs o schimbare de paradigmă în materie de opțiune succesorală. Conform art. 2389 Cod civil (în redacția în vigoare de la 01 martie 2019), moștenirea trece la moștenitorul îndreptățit sub rezerva dreptului său de a renunța la moștenire. Iar dreptul de renunțare urmează a fi exercitat de moștenitor în termen de 3 luni, care începe să curgă din momentul în care moștenitorul a aflat despre devoluțiunea moștenirii (art. 2391 Cod civil).

În așa fel, concepția actuală a Codului civil cu privire la transmisiunea moștenirii este că aceasta se produce în mod automat în momentul deschiderii moștenirii. O eventuală declarație de acceptare a moștenirii, prevăzută de art. 2390 alin. (3) Cod civil, nu reprezintă decât o consolidare a calității de moștenitor, care se poate produce și de la sine prin nerenunțare la moștenire în termenul indicat.

Respectiv, în noile condiții legale, problema acceptării tacite a moștenirii nici nu se poate pune. Iar posibilitatea conversiunii unui act de înstrăinare lovit de nulitate cu privire la un bun succesoral într-o acceptare tacită a moștenirii se poate analiza doar în raport cu moștenirile deschise până la data de 01 martie 2019³⁶⁰.

Natura cauzei de nulitate care lovește actul juridic de dispoziție asupra bunului din masa succesorală, în principiu, nu prezintă relevanță, doar dacă nu este o cauză legată de vicierea consimțământului dispunătorului sau de capacitatea acestuia, ipoteze în care conversiunea nicidecum nu poate opera, așa cum a fost arătat cu ocazia analizei elementelor faptului juridic al conversiunii. Însă îndreptarea cauzei de nulitate prin conversiune operează, în situația analizată, numai în raport cu un efect adițional al actului de înstrăinare al bunului din masa succesorală, și anume cu referire la acceptarea tacită a moștenirii de către succesibil. Astfel, dacă prin actul juridic inițial s-a urmărit înstrăinarea bunului și, ca efect accesoriu, acceptarea tacită a moștenirii, atunci în urma conversiunii se va realiza doar efectul accesoriu.

4.1.1.3. Revocarea legatului printr-un act de înstrăinare a obiectului legatului lovit de nulitate

³⁵⁹ Legea privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative: nr. 133 din 15 noiembrie 2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 467-479.

³⁶⁰ Conform art. 46 alin. (1) al Legii de punere în aplicare a Codului civil, dispozițiile cărții a patra din Codul civil („Moștenirea”) în redacția introdusă prin Legea nr. 133/2018 se aplică moștenirii persoanelor care au decedat la data de 01 martie 2019 sau după data respectivă.

Conform doctrinei românești, înstrăinarea obiectului unui legat cu titlu particular, chiar dacă este lovită de nulitate, valorează ca act de revocare voluntară și tacită a legatului^{361, 362, 363, 364, 365, 366, 367}. Aceeași poziție a fost susținută de jurisprudență³⁶⁸.

După cum a fost expus în materia efectelor conversiunii actului juridic civil (vezi paragraful 3.3. din prezenta lucrare), în sistemul nostru juridic legatul are doar caracter particular, legislației noastre nefiindu-i cunoscute legatele universale și cu titlu universal, după exemplul Codului civil român.

În conformitate cu prevederile art. 2297 Cod civil, legatul este dispoziția testamentară prin care testatorul acordă uneia sau mai multor persoane (legatari) un drept patrimonial, o sumă de bani, remiterea unei datorii sau oricare alte avantaje patrimoniale, fără a le desemna în calitate de moștenitori. Legatul este o dispoziție esențialmente revocabilă. Conform art. 2381 Cod civil, testatorul poate revoca oricând orice dispoziție inclusă în testament. Revocarea este un act voluntar al testatorului, ce se poate realiza fie expres, fie tacit.

Revocarea legatului este expresă atunci când rezultă dintr-o declarație formală ulterioară a testatorului în acest sens³⁶⁹. Reieșind din prevederile art. 2382 Cod civil, un legat poate fi revocat expres prin întocmirea unui nou testament, nefiind necesară respectarea formei testamentului revocat, or testamentul prin care se revocă un alt testament poate fi făcut printr-un alt testament decât cel revocat (art. 2382 alin. (2) Cod civil). De asemenea, testamentul autentic sau privilegiat este revocat în cazul în care testatorul cere restituirea acestuia de la autoritatea la care se păstrează (notar) (art. 2384 alin. (1) Cod civil).

Revocarea legatului este tacită dacă, fără a fi declarată expres, rezultă indirect, dar neîndoielnic, din anumite acte sau fapte, săvârșite de testator sau cunoscute de el³⁷⁰. Revocarea tacită poate rezulta fie din distrugerea sau modificarea testamentului cu intenția de a revoca dispozițiile testamentare incluse în el (art. 2383 Cod civil), fie din întocmirea unui alt testament, care, fără să revoce expres dispozițiile din testamentul anterior, conține dispoziții contrare cu cele din testamentul anterior. Această ultimă ipoteză de revocare tacită rezultă din prevederile art. 2386 Cod civil, conform cărora, dacă testatorul a întocmit mai multe testamente care se completează unul pe altul, atunci toate au efecte juridice în partea în care sunt compatibile. *Per a contrario*,

³⁶¹ IONAȘCU, Aurelian, *op. cit.*, p. 113-114.

³⁶² POPESCU, Tudor R., ANCA, Petre, *op. cit.*, p. 101.

³⁶³ POP, Aurel, BELEIU, *op. cit.*, p. 472.

³⁶⁴ BELEIU, Gh., *op. cit.*, 1992, p. 188.

³⁶⁵ BELEIU, Gh., *op. cit.*, 2003, p. 235.

³⁶⁶ COSMOVICI, P. (coordonator), *op. cit.*, p. 239.

³⁶⁷ DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, 2008, p. 1024.

³⁶⁸ MIHUȚĂ, Ioan. *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1975-1980*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 129-140.

³⁶⁹ CHIRICĂ, Dan, *op. cit.*, p. 239.

³⁷⁰ DEAK, Francisc, POPESCU, Romeo, *op. cit.*, 2019, p. 154.

dacă dispozițiile testamentare sunt contradictorii, dispoziția anterioară incompatibilă cu o dispoziția ulterioară se consideră revocată.

Cu toate că ipotezele expuse nu sunt numite de legiuitor ca fiind revocări tacite ale testamentelor și dispozițiilor testamentare, ele urmează a fi apreciate anume în acest sens. Mai ales că, sub aspect comparativ, Codul civil român califică aceste ipoteze ca fiind revocări voluntare tacite ale testamentelor (art. 1052 din Codul civil român).

În ceea ce privește înstrăinarea obiectului legatului de către testator, prin prisma art. 2388 Cod civil, ca urmare a unui astfel de act al testatorului survine caducitatea testamentului. Astfel, conform art. 2388 lit. c) Cod civil, testamentul sau dispoziția testamentară devine caducă în măsura în care bunul testat este înstrăinat de către testator în timpul vieții sau nu i-a aparținut. Observăm că legiuitorul nostru a optat pentru consecința caducității legatului în caz de încheiere de către testator a actelor de dispoziție asupra obiectului legatului, și nu pentru consecința revocării, ceea ce nu ni se pare corect.

Privind general, revocarea actului juridic semnifică desfacerea voluntară pentru viitor a unui act juridic încheiat legal, iar caducitatea – lipsirea de efecte a unui act juridic datorită unui eveniment independent de voința sau de culpa părților, care survine ulterior încheierii valabile a actului³⁷¹. În materie succesorală considerentele de mai sus sunt expuse după cum urmează. Prin revocare a legatului urmează să înțelegem ineficacitatea acestuia datorată desființării dispoziției testamentare care conține legatul, ulterioară momentului întocmirii testamentului și determinată de voința testatorului³⁷². Iar caducitatea legatului înseamnă imposibilitatea de executare, independentă de voința testatorului³⁷³. Din acest punct de vedere, caducitatea unui legat poate surveni în consecința următoarelor fapte: predecesul legatarului față de testator; nedemnitatea legatarului; renunțarea legatarului la legat; pieirea totală a obiectului legatului din motive care nu țin de voința testatorului³⁷⁴. În contextul ultimei ipoteze, pieirea obiectului legatului datorată faptei intenționale a testatorului valorează revocare voluntară tacită a legatului, și nu caducitate^{375, 376, 377}.

Apreciind critic opțiunea legiuitorului de a califica drept caduc legatul al cărui obiect este înstrăinat de către testator în timpul vieții, considerăm că în acest caz operează revocarea voluntară tacită a legatului, odată ce înstrăinarea obiectului legatului este un act intenționat al testatorului, prin care se urmărește implicit lipsirea de eficacitate a dispoziției testamentare avute în vedere.

³⁷¹ BAIEȘ, Sergiu, ROȘCA, Nicolae, *op. cit.*, 2004, p. 195.

³⁷² STĂNCIULESCU, Liviu. *Moștenire. Doctrină și jurisprudență*. București: Hamangiu, 2017, p. 228.

³⁷³ *Ibidem*, p. 235.

³⁷⁴ DEAK, Francisc, POPESCU, Romeo, *op. cit.*, 2019, p. 179.

³⁷⁵ CHIRICĂ, Dan, *op. cit.*, p. 246.

³⁷⁶ DEAK, Francisc, POPESCU, Romeo, *op. cit.*, 2019, p. 186.

³⁷⁷ NEGRILĂ, Daniela, *op. cit.*, p. 443 și urm.

Astea fiind spuse, propunem: 1) a cuprinde prevederile de la art. 2381 Cod civil în alin. (1) și de a include un nou aliniat la articolul citat, după cum urmează: „(2) *În afară de alte cazuri prevăzute de lege dispoziția testamentară se consideră revocată dacă bunul testat este înstrăinat de către testator în timpul vieții, prezumându-se că el a avut intenția de a revoca dispoziția testamentară*” și 2) a expune art. 2388 lit. c) Cod civil într-o nouă redacție, după cum urmează: „*bunul testat nu a aparținut testatorului*”.

La rândul său, revocarea voluntară tacită a legatului prin înstrăinarea obiectului acestuia presupune următoarele condiții:

- înstrăinarea, care trebuie să fie efectivă, indiferent de caracterul oneros sau gratuit al acesteia, de faptul dacă este pură și simplă sau afectată de modalități, în favoarea unui terț sau chiar a legatarului însuși^{378, 379}. Înstrăinarea efectivă a obiectului legatului presupune că un simplu proiect de înstrăinare nu atrage revocarea legatului. Totodată, este lipsită de relevanță ieșirea efectivă din patrimoniu a bunului care face obiectul legatului. Un simplu antecontract poate să ducă la revocarea legatului, odată ce este susceptibil de executare silită, chiar dacă nu este translativ de proprietate. Astfel, ceea ce prezintă importanță nu este transmisiunea reală și efectivă a bunului de către testator, dar voința reală și efectivă de a înstrăina^{380, 381};

- intenția, respectiv doar o înstrăinare voluntară poate avea efect de revocare a legatului, iar „orice altă variantă în urma căreia bunul iese din patrimoniul dispunătorului, fie că este vorba despre o executare silită, de expropriere, de vânzare la licitație, nefiind rezultatul voinței autorului, nu se va interpreta ca și revocare a legatului”³⁸². Intenția de a revoca a testatorului este esențială, ceea ce rezultă din faptul că revocarea rămâne valabilă chiar dacă înstrăinarea făcută de testator este desființată din motive de nulitate³⁸³.

Din cele expuse deducem că legatul se va revoca tacit chiar și printr-un act de înstrăinare a obiectului acestuia lovit de nulitate. În acest caz vom fi în prezența unei conversiuni a actului de înstrăinare nevalabil a obiectului legatului într-o revocare tacită a legatului. Or, după cum a fost arătat, ceea ce este relevant pentru o revocare tacită a legatului este intenția reală de a înstrăina obiectul acestuia de către testator, intenție ce este prezentă și atunci când actul de înstrăinare este lovit de nulitate. Pe de altă parte, nu este relevantă ieșirea efectivă din patrimoniul testatorului a

³⁷⁸ CHIRICĂ, Dan, *op. cit.*, p. 244.

³⁷⁹ NEGRILĂ, Daniela, *op. cit.*, p. 456-461.

³⁸⁰ DEAK, Francisc, POPESCU, Romeo, *op. cit.*, 2019, p. 166.

³⁸¹ NEGRILĂ, Daniela, *op. cit.*, p. 457-458.

³⁸² *Ibidem*, p. 455-456.

³⁸³ CHIRICĂ, Dan, *op. cit.*, p. 245.

bunului care face obiectul legatului, or, în caz de nulitate a actului de înstrăinare, bunul obiect al legatului rămâne sau revine, după caz, în patrimoniul testatorului, însă legatul se va considera revocat prin voința reală și efectivă a testatorului de a înstrăina.

În ceea ce privește cauza de nulitate care afectează actul de înstrăinare a obiectului legatului de către testator și care este îndreptată prin conversiune, reținem că acest caz de conversiune se va produce indiferent de temeiul nulității și de calitatea nulității care afectează actul de înstrăinare a obiectului legatului, fie ea o nulitate absolută, fie relativă. Dar ceea ce trebuie avut în vedere este că voința reală și efectivă a testatorului de a înstrăina presupune un consimțământ valabil exprimat și trebuie să provină de la o persoană capabilă. În acest sens, pe drept cuvânt, se precizează că „lipsa de eficiență a înstrăinării determinată de incapacitatea persoanei sau de vicierea consimțământului său reprezintă un motiv suficient pentru ca și revocarea să fie ineficientă, întrucât raportul dintre cele două este de tipul cauză-efect, cauza reprezentând înstrăinarea, iar efectul fiind reprezentant de revocare (...) o cauză bazată pe o voință alterată sau pe incapacitatea persoanei, ineficientă prin ea însăși, determină obligatoriu și lipsa efectului”³⁸⁴. Deci conversiunea actului de înstrăinare a obiectului legatului, lovit de nulitate, în revocare a legatului nu se va produce în cazuri de nulitate a actului de înstrăinare întemeiate pe motive de capacitate a testatorului sau viciere a consimțământului acestuia la încheierea actului în cauză.

Efectul ce se produce prin conversiune în ipoteza avută în vedere este similar cu cel produs în ipoteza unui act de înstrăinare a unui bun din masa succesorală lovit de nulitate și convertit în act de acceptare tacită a moștenirii. Prin înstrăinarea bunului obiect al legatului, testatorul a urmărit atât ieșirea bunului din patrimoniul său, cât și revocarea tacită a dispoziției testamentare cu privire la legat. În urma convertirii actului de înstrăinare se va produce însă doar efectul accesoriu al actului de înstrăinare, care se rezumă la revocarea tacită a legatului și lipsirea legatarului de beneficiul patrimonial la care acesta ar fi sperat.

Ultimele două ipoteze de conversiune în materie succesorală analizate mai sus – conversiunea actului de înstrăinare a unui bun din masa succesorală în acceptare tacită a moștenirii și conversiunea actului de înstrăinare a obiectului legatului în revocarea lui tacită – au fost criticate în doctrină. Drept motiv de critică este invocat faptul că efectul de acceptare tacită a moștenirii sau de revocare tacită a legatului se produce prin însăși intenția urmărită de dispunător, indiferent de valabilitatea sau nevalabilitatea actului de înstrăinare, iar conversiunea presupune întotdeauna invalidarea totală și efectivă a actului de înstrăinare^{385, 386}. Și, în consecință, nu suntem în prezența

³⁸⁴ NEGRILĂ, Daniela, *op. cit.*, p. 462-463.

³⁸⁵ REGHINI, I. *Conversiunea actului juridic, op.cit.*, p. 120,

³⁸⁶ PAZIUC, Cristian, *op. cit.*, 2011, p. 160-161.

unor ipoteze veritabile de conversiune a actului juridic, ci a unor ipoteze de formare a două acte juridice distincte.

Subscriem ideii că printr-un act de înstrăinare a unui bun din masa succesorală, dacă acesta este unul valabil, se produce atât înstrăinarea propriu-zisă a bunului, cât și acceptarea tacită a moștenirii. În aceeași ordine de idei, printr-un act de înstrăinare a obiectului legatului, dacă acesta este unul valabil, se produce atât înstrăinarea propriu-zisă și a bunului, cât și revocarea tacită a legatului. Dar de ce trebuie de aici să tragem concluzia că suntem în prezența a două acte juridice distincte? De fapt, actul juridic este unul singur, iar acesta produce două efecte juridice distincte. Ce se întâmplă însă în cazul în care actul de înstrăinare a bunului din masa succesorală sau a obiectului legatului este lovit de nulitate? Nu se produce efectul principal al actului, și anume înstrăinarea propriu-zisă a bunului, dar se poate produce efectul accesoriu – acceptarea tacită a moștenirii sau revocarea tacită a legatului – dacă se va manifesta voința expresă de a opera acest efect juridic. Deci, în caz de invalidare totală și efectivă a actului de înstrăinare, se va putea recurge la recunoașterea efectului juridic accesoriu avut în vedere, iar mijlocul prin care se realizează această recunoaștere nu este decât conversiunea. Respectiv, nu avem motive de a nega aplicabilitatea conversiunii în aceste două situații.

4.1.2. Cazurile de conversiune în materie de obligații

4.1.2.1. Conversiunea unui contract lovit de nulitate într-un antecontract

Cu privire la această varietate a conversiunii actului juridic lovit de nulitate se afirmă că manifestarea de voință, care, nulă ca și vânzare, valorează antecontract de vânzare^{387, 388, 389, 390, 391, 392}. Mai mult decât atât, se consideră că „conversiunea contractului în antecontract reprezintă o veritabilă ipoteză de conversiune și pare a fi, din punct de vedere practic, domeniul predilect de manifestare a acestui procedeu juridic”³⁹³.

Un prim exemplu oferit de doctrină în acest sens este valoarea de antecontract a manifestării de voință nevalabile drept contract de vânzare din cauza lipsei formei autentice cerute de lege *ad validitatem*³⁹⁴.

Codul nostru civil impune forma autentică pentru actele de înstrăinare a bunurilor imobile și de grevare a acestora cu drepturi reale limitate (art. 323 lit. a) Cod civil). Astfel, nerespectarea

³⁸⁷ MIHUȚĂ, Ioan, *op. cit.*, p. 87-88.

³⁸⁸ COSMOVICI, P. (coordonator), *op. cit.*, p. 238-239.

³⁸⁹ BELEIU, Gh., *op. cit.*, 1992, p. 188.

³⁹⁰ BELEIU, Gh., *op. cit.*, 2003, p. 235.

³⁹¹ DOGARU, Ion (coordonator), *op. cit.*, 2008, p. 1023.

³⁹² BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra, *op. cit.*, 2011, p. 266.

³⁹³ PAZIUC, Cristian, *op. cit.*, 2011, p. 161.

³⁹⁴ *Ibidem*, p. 161-162.

formeii autentice pentru un contract de vânzare-cumpărare a unui bun imobil sancționează actul în cauză cu nulitate (art. 324 alin. (1) Cod civil), care va fi una absolută (art. 327 alin. (1) Cod civil), pornind de la premisa că solemnitatea formeii autentice a actului juridic civil este o chestiune de ordine publică, iar nulitatea în acest caz ocrotește un interes general. În acest context apare întrebarea: poate fi convertit în antecontract un contract de vânzare-cumpărare a unui imobil lovit de nulitate pe motiv de nerespectarea a formeii autentice?

Conform art. 999 alin. (1) Cod civil, antecontractul este contractul prin care o parte (promitent) se obligă față de cealaltă parte (beneficiar) să încheie în viitor un alt contract (contractul definitiv) la cererea beneficiarului; această obligație poate fi asumată și de către ambele părți. Totodată, alin. (2) al articolului citat prevede că antecontractul trebuie să prevadă clauzele esențiale ale contractului definitiv și să fie încheiat în forma cerută de lege pentru contractul definitiv, sub aceeași sancțiune. Având în vedere că un contract de vânzare-cumpărare a unui imobil trebuie îmbrăcat în formă autentică, și un antecontract de vânzare-cumpărare a unui bun imobil la fel urmează a fi încheiat în această formă. În caz contrar, și antecontractul este lovit de nulitate absolută.

Deducem din aceste norme concluzia că un contract de vânzare-cumpărare a unui imobil nul pentru nerespectarea formeii autentice nu se poate converti într-un antecontract de vânzare-cumpărare, din același motiv – nerespectarea formeii autentice. Or, nu este posibil ca un contract de vânzare-cumpărare nul din cauza nerespectării formeii autentice să producă efectele unui antecontract a cărui formă autentică ar fi respectată. Lipsa formeii autentice afectează valabilitatea ambelor acte juridice, atât a actului juridic inițial, cât și a potențialului act subsecvent.

Deci în condițiile legale impuse de normele Codului civil, convertirea unui contract de înstrăinare sau grevare a unui bun imobil pe motiv de nerespectare a formeii cerute *ad validitatem* într-un antecontract nu este posibilă. O astfel de ipoteză de conversiune ar fi fost posibilă doar dacă normele legale cu privire la antecontract nu ar fi cerut pentru valabilitatea acestuia aceeași formă ca și pentru contractul definitiv, sub aceeași sancțiune³⁹⁵.

Într-o altă ordine de idei, posibilitatea de convertire a unui contract de vânzare-cumpărare nul pentru nerespectarea condițiilor de formă într-un antecontract a fost criticată de doctrină³⁹⁶, pornind de la următoarele. În cazul vânzării lovite de nulitate pentru nerespectarea formeii *ad validitatem*, reiese că rezultatul aplicării conversiunii nu poate fi acela de a atribui unei asemenea manifestări de voință aptitudinea de a produce drepturile și obligațiile pe care legea le recunoaște

³⁹⁵ O astfel de ipoteză de conversiune nu era admisibilă nici în redacția veche a Codului civil. În acest sens, art. 679 alin. (3) Cod civil în redacția de până la 01 martie 2019 prevedea că prin contract se poate naște obligația de a se încheia un contract; forma stabilită pentru contract se aplică și pentru antecontract. Astfel, viciul formeii contractului definitiv afecta și antecontractul.

³⁹⁶ POPA, I., DUMITRACHE, B., *op. cit.*, p. 44.

numai unei vânzări valabil încheiate, dintre care se distinge obligația de a da, adică efectul transmiterii proprietății de la vânzător la cumpărător. Or, a afirma că, prin conversiune, contractul de vânzare-cumpărare lovit de nulitate valorează antecontract de vânzare-cumpărare și că, mai departe, acest, antecontract generează obligația de a da, înseamnă a ignora atât efectul general al nulității, cât și rațiunea conversiunii.

„Reținem însă că incapacitatea antecontractului de a da naștere unei obligații de a da, pe care a avut-o în vedere contractul de vânzare-cumpărare lovit de nulitate, nu semnifică nicidecum imposibilitatea de convertire a unui astfel contract nul într-un antecontract”³⁹⁷. Așa cum a fost arătat cu ocazia definirii conversiunii, aceasta presupune nașterea unui act juridic subsecvent valabil, care produce efecte juridice diferite față de cele urmărite prin încheierea actului juridic inițial. Respectiv, diferența de efecte juridice dintre contractul de vânzare-cumpărare și antecontractul de vânzare-cumpărare, dimpotrivă, vorbesc despre lipsa de impedimente în calea recunoașterii posibilității de conversiune în cazul analizat. Doar că o astfel de conversiune urmează a fi căutată în alte ipoteze decât cea a contractului de vânzare-cumpărare lovit de nulitate pentru vicii de formă.

O astfel de ipoteză este posibilă în caz de nulitate a actului juridic încheiat cu încălcarea interdicției de a dispune de bun, reglementată prin art. 344 Cod civil.

Conform art. 344 Cod civil, actul juridic prin care s-a dispus de un bun referitor la care, prin lege sau de instanța de judecată, sau de un alt organ abilitat, este instituită, în favoarea unor persoane, o interdicție cu privire la dispoziție poate fi declarat nul de instanța de judecată la cererea persoanelor în favoarea cărora este instituită interdicția. Actul juridic nu poate fi anulat pe acest temei dacă dobânditorul bunului nu a cunoscut și nici nu trebuia să cunoască despre interdicție sau dacă actul juridic stipulează expres că este încheiat sub condiția suspensivă a ridicării interdicției.

Un act juridic de dispoziție asupra unui bun, încheiat cu încălcarea interdicției de înstrăinare, este lovit de nulitate relativă, respectiv, nulitatea se produce doar în caz de declarare a acesteia prin hotărârea instanței de judecată³⁹⁸, dar cu condiția că dobânditorul bunului a știut sau trebuia să știe despre interdicție, în special dacă părțile au omis să includă în act clauza expresă cu privire la condiția suspensivă a ridicării interdicției.

Într-un asemenea caz, contractul inițial ce are ca obiect înstrăinarea bunului, anulat de instanța de judecată, se va putea converti într-un antecontract, din care o să rezulte obligația înstrăinătorului de a dispune de bun cu condiția ridicării interdicției. Convertirea în antecontract

³⁹⁷ ȘARGAROVSKI, Mariana. Cazuri de conversiune a actului juridic civil în materie de obligații. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 1 (56). Chișinău: Î.S. „Tipografia Centrală”, 2021, p. 46.

³⁹⁸ În pofida faptului că legea permite declararea nulității relative și prin acordul părților actului juridic (art. 327 alin. (4) Cod civil), nulitatea unui act de dispoziție în ipoteza analizată este una judiciară, pentru că poate fi invocată doar de persoanele în favoarea cărora este instituită interdicția, care, de regulă, au calitatea de terț față de act.

în situația dată se justifică prin faptul că părțile au avut intenția de a efectua un transfer sau o constituire de drepturi reale asupra bunului plasat sub interdicție și și-au manifestat voința în acest sens odată cu încheierea contractului inițial. Având în vedere existența interdicției de a dispune de bun, despre care părțile erau sau trebuiau să fie în cunoștință de cauză, or doar în atare circumstanțe acțiunea în nulitate a contractului inițial este admisibilă, este neîndoiește că părțile în mod implicit au prefigurat eventualul transfer sau constituire de drepturi reale asupra bunului plasat sub interdicție cu condiția ridicării acesteia. Respectiv, manifestarea de voință a părților inserată în contractul inițial în cumul cu prefigurarea ridicării interdicției este suficientă pentru ca această manifestare de voință să valoreze antecontract, mai ales în condițiile în care nulitatea contractului inițial nu este cauzată de vicii de formă, ceea ce acordă eficiență antecontractului din punct de vedere al cerințelor de formă.

Acest antecontract își va putea produce efectele cu ocazia ridicării interdicției. Dacă promitentul înstrăinător se va opune încheierii contractului definitiv de înstrăinare după decăderea interdicției, atunci beneficiarul dobânditor va putea recurge la mijlocul de executare silită atipică a drepturilor sale izvorâte din antecontract, prevăzute de art. 1000 Cod civil, și anume: în cazul neexecutării fără justificare a obligației promitentului de a încheia contractul definitiv, beneficiarul poate cere instanței de judecată să pronunțe o hotărâre care să țină loc de contract definitiv.

Odată ce voința de a converti actul inițial într-un alt act, așa cum a fost arătat în capitolele precedente, urmează a fi invocată în fața instanței de judecată pentru a definitiva faptul juridic complex generator al conversiunii, respectiv, odată ce conversiunea are caracter judiciar și operează prin intermediul unei acțiuni în constatare, considerăm posibilă formularea cerinței de constatare a conversiunii contractului inițial în antecontract cu ocazia înaintării acțiunii cu privire la pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de contract definitiv.

O situație similară din punct de vedere al convertirii unui act juridic de dispoziție lovit de nulitate într-un antecontract poate fi atestată prin prisma normelor de la art. 506-508 Cod civil, introduse în Codul civil cu ocazia modernizării acestuia și care reglementează o novație în materia dreptului de proprietate: clauza de inalienabilitate.

Potrivit art. 506 alin. (1) Cod civil, prin contract sau testament se poate interzice înstrăinarea unui bun, însă numai pentru o durată de cel mult 49 de ani și dacă există un interes serios și legitim.

Într-o noțiune oferită de doctrină, clauza de inalienabilitate reprezintă o „dispoziție convențională sau voluntară prin intermediul căreia părțile implicate se înțeleg asupra scoaterii unui anumit bun din circuitul civil general, în anumite condiții și pentru o anumită perioadă de timp”³⁹⁹.

³⁹⁹ CRĂCIUNEAN, Laura Maria. *Limitele dreptului de proprietate privată imobiliară*. București: Wolters Kluwer, 2009, p. 222.

Încheierea unui act subsecvent cu încălcarea clauzei de inalienabilitate se sancționează cu nulitate. În acest sens, conform art. 508 alin. (2) Cod civil, atât înstrăinătorul, cât și terțul, dacă inalienabilitatea s-a stipulat în favoarea acestuia, pot să ceară anularea actului de înstrăinare subsecvent încheiat cu nerespectarea clauzei. Actul subsecvent anulabil este actul juridic care a fost încheiat ulterior între dobânditorul inițial, care era obligat să respecte clauza de inalienabilitate și o altă persoană, căreia i-a fost transmisă proprietatea⁴⁰⁰.

Clauza de inalienabilitate ocrotește un interes particular, care poate fi fie a dispunătorului (spre exemplu, acesta își rezervă uzufructul bunului și vrea să-și garanteze drepturile, asigurându-se că va avea mereu de a face cu același proprietar), al dobânditorului (reputat ca prodigiu), sau chiar a unui terț, căruia gratificatul trebuie, ca o sarcină a liberalității, să-i plătească o rentă viageră⁴⁰¹. Respectiv, în cazul nulității actului subsecvent, suntem în prezența unei nulități relative. Pe drept cuvânt se menționează că în această situație legea prevede posibilitatea de a se cere anularea actului, ceea ce înseamnă că suntem în prezența unei nulități relative a actului subsecvent⁴⁰². Sunt anulabile nu numai actele prin care s-a transmis dreptul de proprietate asupra unui bun cu nerespectarea clauzei de inalienabilitate, ci și acelea prin care s-a constituit un drept real de garanție asupra acelui bun, cum ar fi ipoteca sau gajul, pentru că acestea din urmă acte conțin în ele pericolul înstrăinării în caz de urmărire silită^{403, 404}.

Cu ocazia anulării actului juridic subsecvent, încheiat cu nerespectarea clauzei de inalienabilitate, acesta se poate converti și el într-un antecontract. Astfel, de exemplu, o vânzare-cumpărare anulată pentru încălcarea clauzei de inalienabilitate de către vânzător poate valora antecontract de vânzare-cumpărare, care va putea fi executat silit în urma încetării acțiunii clauzei de inalienabilitate stipulate.

Pot fi identificate câteva ipoteze de încetare a clauzei de inalienabilitate. Întâi de toate, clauza de inalienabilitate încetează odată cu expirarea termenului pentru care a fost stipulată. Clauza de inalienabilitate este una esențialmente temporară. Reieșind din prevederile citate ale art. 506 Cod civil, acțiunea clauzei de inalienabilitate este de cel mult 49 ani, părțile desigur, având posibilitatea de a stabili un termen mai mic.

Într-o altă ordine de idei, cel ținut de obligația de inalienabilitate (dobânditorul) poate solicita instanței de judecată să fie autorizat să dispună de bun chiar înainte de împlinirea termenului pentru care a fost stipulată inalienabilitatea, și anume: dacă a dispărut interesul care a justificat clauza de

⁴⁰⁰ BAIAS, FL.A., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI R., MACOVEI I. (coord.), *op. cit.*, p. 749.

⁴⁰¹ *Ibidem*, p. 746.

⁴⁰² BÎRSAN, Corneliu. *Drept civil. Drepturile reale principale*. București: Hamangiu, 2015, p. 96.

⁴⁰³ *Ibidem*.

⁴⁰⁴ BAIAS, FL.A., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI R., MACOVEI I. (coord.), *op. cit.*, p. 749.

inalienabilitate sau când un interes superior o impune⁴⁰⁵. Această prerogativă a dobânditorului bunului cu clauză de inalienabilitate rezultă din prevederile art. 506 alin. (2) Cod civil.

Pe de altă parte, încetarea efectelor clauzei de inalienabilitate poate avea loc și prin renunțarea la clauză a celui care a stipulat-o, iar, în funcție de împrejurările concrete, o asemenea renunțare ar putea echivala cu o modificare a actului juridic în care a fost prevăzută clauza de inalienabilitate, nemaifiind necesară intervenția instanței⁴⁰⁶.

În toate ipotezele descrise mai sus cu privire la încetarea acțiunii clauzei de inalienabilitate, antecontractul, în care se convertește un act de înstrăinare încheiat cu încălcarea clauzei de inalienabilitate, se va putea executa silit pe calea pronunțării unei hotărâri judecătorești care să țină loc de contract (art. 1000 alin. (1) Cod civil).

Un alt caz de conversiune în materie contractuală, adică a unui contract de înstrăinare într-un antecontract nominalizat de doctrină este cel al nulității înstrăinării unui bun proprietate comună în devălmășie făcute de un soț, fără acordul celuilalt soț^{407, 408, 409}. Acesta va putea valora antecontract, care va cuprinde obligația soțului înstrăinător de a obține consimțământul celuilalt soț, desăvârșind astfel înstrăinarea prin întrunirea consimțământului ambilor soți.

În această materie Codul civil instituie o nulitate relativă a actelor de dispoziție asupra bunurilor comune ale soților, săvârșite de unul dintre soți fără acordul celuilalt soț (art. 570 Cod civil). Întâi de toate legiuitorul, după tradiție, instituie mandatul tacit reciproc al coproprietarilor în ceea ce privește bunurile mobile comune. Conform alin. (1) al art. 570, fiecare din proprietarii devălmași poate dispune de bunul mobil proprietate comună în devălmășie dacă acordul încheiat între ei nu prevede altfel. După care urmează regula unanimității pentru actele de dispoziție asupra bunurilor imobile. Conform alin. (2) art. 570, pentru actele de dispoziție asupra bunurilor imobile proprietate comună în devălmășie este necesar acordul scris al tuturor coproprietarilor devălmași. În fine, încălcarea restricțiilor la încheierea actelor de dispoziție asupra bunurilor proprietate comună în devălmășie se sancționează cu nulitatea relativă. Conform alin. (3) art. 570, actul juridic de dispoziție încheiat de unul dintre coproprietarii devălmași poate fi declarat nul dacă se face dovadă că cealaltă parte știa sau trebuia să știe despre acordul care limitează dreptul de dispoziție, despre faptul că ceilalți coproprietari devălmași sunt împotriva încheierii actului juridic sau că nu a fost cerut acordul la înstrăinarea imobilelor.

⁴⁰⁵ BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra. *Curs de drept civil. Drepturile reale principale*. București: Editura Hamangiu, 2013, p. 36.

⁴⁰⁶ BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra, *op.cit.*, 2013, p. 36.

⁴⁰⁷ POP, Aurel, BELEIU, Gheorghe, *op. cit.*, p. 472.

⁴⁰⁸ POPESCU, Tudor R. *Dreptul familiei. Tratat. Vol. I*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1965, p. 209.

⁴⁰⁹ COSMA, Doru, *op. cit.*, p. 340.

Astfel, dacă actul de dispoziție asupra unui bun mobil proprietate comună în devălmășie este anulat în condițiile în care dobânditorul a știut sau trebuia să știe despre acordul care limitează dreptul de dispoziție, sau dacă actul de dispoziție asupra unui bun imobil proprietate comună în devălmășie este anulat în condițiile în care dobânditorul a știut sau trebuia să știe despre faptul că ceilalți coproprietari devălmași sunt împotriva încheierii actului juridic sau că nu a fost cerut acordul la înstrăinare, un astfel de act se poate converti într-un antecontract. Din acest antecontract va rezulta obligația înstrăinătorului de a obține consimțământul celui alt coproprietar pentru înstrăinarea definitivă a bunului, iar din moment ce un astfel de consimțământ va fi obținut, dar contractul definitiv nu va fi încheiat, beneficiarul dobânditor conform antecontractului va putea recurge la executarea silită a antecontractului.

Trebuie menționat aici că obligația înstrăinătorului de a obține consimțământul celui alt coproprietar pentru înstrăinarea definitivă a bunului apropie acest caz de conversiune de promisiunea faptei altuia și în acest context, în mod firesc, apare întrebarea: va putea prin conversiune să ia naștere o promisiune a faptei altuia?

Promisiunea faptei altuia este reglementată la art. 1088 Cod civil, dar care nu oferă o noțiune a acesteia. În literatura de specialitate, promisiunea faptei altuia, supranumită convenție *de porte-fort*, este acel contract sau clauză într-un contract prin care o persoană – debitorul – se obligă față de creditor să obțină consimțământul unei terțe persoane de a încheia un contract sau a ratifica un contract deja încheiat^{410, 411}. Aceasta dă naștere în sarcina debitorului a unei obligații de a face și, în același timp, de rezultat, și anume de a determina terțul să încheie un act juridic sau să ratifice un act juridic deja existent^{412, 413}.

Încălcarea promisiunii faptei altuia dă naștere la daune-interese. Astfel, conform art. 1088 alin. (1) Cod civil, partea contractantă (promitentul), care s-a obligat la a determina un terț să încheie sau să ratifice un act ori să execute o altă prestație, trebuie să repare prejudiciul cauzat celeilalte părți, dacă nu a reușit să determine terțul.

Ipoteza unei înstrăinări a bunului proprietate comună în devălmășie lovită de nulitate ar sugera posibilitatea de conversiune într-o promisiune a faptei altuia, mai exact în promisiunea debitorului de a determina terțul să își dea consimțământul la ratificarea actului de înstrăinare. La caz, coproprietarul devălmaș înstrăinător în calitate de debitor al promisiunii faptei altuia ar avea obligația de a determina pe celălalt coproprietar să consimtă la ratificarea actului de dispoziție. În

⁴¹⁰ POP, Liviu *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. București: Lumina Lex, 1998, p. 108.

⁴¹¹ POP, Liviu, POPA, Ionuț-Florin, VIDU, Stelian Ioan. *Curs de drept civil. Obligațiile*. București: Universul Juridic, 2015, p. 151.

⁴¹² POP, Liviu, *op. cit.*, 1998, p. 110.

⁴¹³ POP, Liviu, POPA, Ionuț-Florin, VIDU, Stelian Ioan, *op. cit.*, 2015, p. 154.

caz contrar, acest debitor va fi ținut să repare prejudiciile cauzate prin lipsa acordului coproprietarului.

În realitate promisiunea faptei altuia nu va putea opera. Or, promisiunea faptei altuia de a ratifica actul de dispoziție presupune un act existent, viciul căruia este lipsa ratificării din partea terțului. Conversiunea însă, după cum am arătat, presupune invalidarea totală a actului juridic inițial, fie pe temei de nulitate absolută, fie pe temei de nulitate relativă. Iar nulitatea sancționează actul cu efect retroactiv, ca și cum acesta nu a existat. Respectiv, în urma invalidării judiciare a actului de dispoziție săvârșit de un coproprietar devălmaș fără acordul celuilalt coproprietar, acesta din urmă nu mai are ce ratifica.

Respectiv, putem admite conversiunea unui act de dispoziție asupra unui bun proprietate comună în devălmășie lovit de nulitate pe motiv de lipsă a acordului unui coproprietar doar într-un antecontract.

O trăsătură comună ce caracterizează toate cele trei ipoteze de conversiune a contractului în antecontract, expuse mai sus, este faptul că cauza de nulitate ce afectează actul de înstrăinare ține de fondul actului juridic. Astfel, ceea ce neutralizează valabilitatea actului juridic este existența unui impediment pentru înstrăinarea bunului obiect al actului juridic, fie sub forma interdicției de înstrăinare instituită prin lege sau de instanța de judecată, sau de un alt organ abilitat, fie sub forma inalienabilității convenționale temporare a bunului, fie sub condiția de obținere a consimțământului celorlalți coproprietari devălmași. Îndreptarea cauzei de nulitate prin conversiune operează pe calea „transformării” actului de înstrăinare lovit de nulitate (a contractului) în antecontract, din care rezultă posibilitatea unei eventuale înstrăinări a obiectului actului inițial. Astfel, efectul obligațional pe care îl produce conversiunea în acest caz are un caracter limitat în raport cu efectul juridic preconizat de părți la încheierea actului inițial desființat ulterior, odată ce din antecontract va lua naștere doar un drept de creanță cu privire la încheierea contractului definitiv și nu va opera nemișlocit constituirea sau transmiterea de drepturi avută în vedere la încheierea actului substituit. Dar acest efect al conversiunii va fi în corespundere cu voința inițială a părților și va urmări aceeași finalitate economică – constituirea sau transmiterea de drepturi asupra unui bun în folosul potențialului dobânditor.

4.1.2.2. Conversiunea unei garanții personale autonome în fidejusiune

Acest caz de conversiune operează în materia garanțiilor personale ale executării obligațiilor și constă în ipoteza în care o garanție personală independentă de obligația principală garantată se poate converti într-o fidejusiune⁴¹⁴.

⁴¹⁴ Сделки, представительство, исковая давность. Постатейный комментарий к статьям 153-208 Гражданского кодекса Российской Федерации. Отв. ред. А.Г. КАРАПЕТОВ. Москва: М-Логос, 2018, p. 501.

Garanțiile personale independente de obligația principală garantată erau cunoscute Codului civil înainte de modernizarea acestuia, fiind reglementată garanția bancară la art. 1246 Cod civil în redacția de până la 01 martie 2019. Conform acestuia, garanția bancară este un angajament scris, asumat de bancă sau de o altă instituție financiară (garant), la cererea unei alte persoane (ordonator), de a plăti creditorului ordonatorului (beneficiarului) o sumă de bani în baza cererii scrise a beneficiarului. Același articol la alin. (4) consacră expres că obligația față de beneficiar, constituită prin garanție bancară, este independentă de datoria principală pentru garantarea căreia a fost constituită, chiar dacă garanția face referire la aceasta.

Odată modernizat Codul civil, instituția garanțiilor personale independente a obținut o fizionomie nouă prin intermediul așa-numitelor „Garanții personale autonome”. Garanția personală autonomă reprezintă obligația garantului asumată în folosul unui creditor, în scop de garanție, în care se prevede expres sau din care rezultă în chip neîndoielnic faptul că ea nu depinde de obligația pe care o altă persoană o datorează creditorului (art. 1638 alin. (3) Cod civil).

Diferența majoră care se observă între o garanție personală autonomă și fidejusiune este că fidejusiunea este o garanție personală accesorie, existența și întinderea căreia depind de obligația principală garantată, pe când garanția personală autonomă este o garanție neaccesorie. Valabilitatea unei garanții personale autonome nu depinde de valabilitatea obligației principale garantate și executarea silită a acestei garanții nu este influențată de soarta obligației garantate. După cum se reține în doctrină, obligația de garantare izvorâtă dintr-o garanție autonomă nu se naște în lipsa obligației garantate, dar, odată născută, soarta ei nu mai depinde de soarta obligației „principale”⁴¹⁵.

Din sensul normelor Codului civil, garanțiile personale autonome nu se aplică în relațiile dintre profesioniști și consumatori, fiind pasibile de aplicat fie în relațiile dintre profesioniști, fie în relațiile dintre neprofesioniști, câmpul predilect al utilizării acestora fiind desigur în relațiile dintre profesioniști. Concluzia se deduce din prevederile art. 1662 Cod civil, cu care debutează secțiunea dedicată garanțiilor personale acordate de consumator, din care rezultă că un consumator poate constitui o garanție personală în favoarea unui profesionist doar sub forma fidejusiunii.

În așa fel, în cazul acordării unei garanții personale autonome de către un garant consumator, o astfel de garanție personală va fi lovită de nulitate și se va putea converti într-o fidejusiune, dacă sunt întrunite condițiile acesteia din urmă. În acest sens, alin. (3) al articolului avut în vedere dispune expres: *„Dacă s-a stipulat că garanția personală este autonomă, această stipulație este lovită de nulitate absolută și se consideră că garanția este o fidejusiune, cu condiția că sunt îndeplinite celelalte condiții de validitate a fidejusiunii”*.

⁴¹⁵ BAIAS, FL.A., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI R., MACOVEI I. (coord.), *op. cit.*, p. 2406.

Suntem astfel în prezența unui caz de conversiune a actului juridic ce rezultă nemijlocit din normele Codului civil, în care un act juridic de constituire a unei garanții personale autonome lovit de nulitate absolută (contract sau act juridic unilateral, după cum rezultă din art. 1634 Cod civil) va putea valora act de constituire a unei fidejusiuni.

Cauza de nulitate care infestază actul de constituire a unei garanții personale autonome ține și ea de fondul actului juridic civil, la fel ca și în caz de nulitate a contractului de vânzare ce se convertește într-un antecontract. Doar că în această situație, nulitatea actului inițial ține de calitatea subiectului care constituie o garanție personală de executare a obligației, și anume cea de consumator. Îndreptarea cauzei de nulitate se realizează prin „transformarea” unei garanții personale de o varietate în garanție personală de altă varietate, cea din urmă fiind compatibilă cu calitatea subiectului care își asumă obligația de garanție.

Din punct de vedere al efectelor conversiunii, chiar dacă e vorba de două garanții personale, efectul juridic pe care îl va produce conversiunea în asemenea caz este unul distinct de cel avut în vedere la încheierea actului inițial, odată ce însăși fidejusiunea produce efecte juridice distincte de cele ale unei garanții personale autonome. În acest sens, pe lângă faptul că fidejusiunea este o garanție personală accesorie, iar garanția personală autonomă – neaccesorie, în cazul fidejusiunii garantul poate opune creditorului excepțiile proprii ale debitorului garantat, pe când în cazul garanției personale autonome garantul nu dispune de o astfel de prerogativă. El este îndreptățit să invoce doar excepțiile sale personale pe care le are împotriva creditorului în legătură cu garanția sau alt raport juridic dintre ei (art. 1651 alin. (2) Cod civil).

4.1.2.3. Conversiunea cambiei într-o confirmare a datoriei

Un caz de conversiune în materie de obligații formulat pe cale jurisprudențială și reținut de doctrina rusă este cel al conversiunii cambiei într-o confirmare de datorie⁴¹⁶.

Legea cambiei nr. 1527/1993⁴¹⁷ ne oferă o explicație a ceea ce înseamnă cambie la art. 1: „*Cambia este un titlu de credit care reprezintă o creanță scrisă, ce oferă posesorului acesteia dreptul cert și exigibil de a cere la scadența creanței de la debitor, iar în caz de neonorare a acestei cereri și de la alte persoane obligate prin cambie, achitarea sumei de bani indicate*”.

Într-o noțiune precisă formulată de doctrină, „cambia este un titlu de credit la ordin, formal și complet, cuprinzând obligația necondiționată, autonomă, abstractă și solidară de a plăti sau de a dispune să se plătească o sumă determinată de bani la scadență și la locul convenit, care este negociabil prin gir și beneficiază de o procedură de execuție eficace și promptă”⁴¹⁸.

⁴¹⁶ Сделки, представительство, исковая давность, *op.cit.*, p. 501.

⁴¹⁷ Legea cambiei nr. 1527 din 22 iunie 1993. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1993, nr. 10.

⁴¹⁸ ECONOMU, Radu. *Manual practic de drept cambial*. București: Lumina Lex, 1996, p. 18.

Unul dintre caracterele fundamentale ale cambiei este cel abstract față de raportul obligațional pe baza căruia este emisă. Astfel, cambia este un titlu abstract, cu o cauză care nu condiționează valabilitatea obligației ce o conține⁴¹⁹. Cauza nu este aparentă în conținutul titlului și nu are eficiență în raporturile cambiale⁴²⁰.

Cambia poate fi de două feluri: simplă sau trată. Cambia simplă, numită și bilet la ordin, este un titlu de credit prin care trăgătorul se obligă să plătească imediat sau la scadență o sumă anumită prezentatorului titlului sau persoanei indicate în titlu, sau la ordinul acestei persoane (art. 1800 alin. (2) Cod civil, art. 1 din Legea cambiei), iar trata este un titlu de credit care reprezintă o creanță scrisă, cuprinzând ordinul necondiționat dat de trăgător (emitent) către tras (plătitor) de a plăti imediat sau la scadență o sumă anumită prezentatorului cambiei sau persoanei indicate în cambie, sau la ordinul acestei persoane (art. 1800 alin. (1) Cod civil, art. 1 din Legea cambiei).

Distincția dintre cele două titluri de credit constă în aceea că, atunci când titlul cuprinde obligația de a plăti, acesta este un bilet la ordin, iar atunci când titlul cuprinde obligația de a face să se plătească, acest titlu este o trată⁴²¹.

După cum rezultă din noțiunea cambiei, aceasta reprezintă un titlu de credit formal, pentru valabilitatea căruia trebuie de respectat un șir de cerințe cu privire la forma și conținutul înscrisului în care este încorporată creanța cambială. Cerințele respective se conțin în art. 4 al Legii cambiei cu referire la trată și art. 63 al Legii cambiei cu referire la biletul la ordin. Titlul în care lipsește una din mențiunile prevăzute la art. 4 sau 63, după caz, nu are valoarea unei cambii (art. 5 și 64 din Legea cambiei). În așa fel, nerespectarea formalităților prescrise pentru întocmirea unei cambii are drept efect nulitatea absolută a titlului de credit.

Nulitatea titlului de credit sub forma unei trate sau a biletului la ordin nu semnifică însă faptul că voința manifestată cu ocazia perfectării titlului în cauză nu poate produce efecte juridice, ci ea poate valora act de confirmare a datoriei ce rezultă din înscrisul întocmit.

Într-o speță dedusă în fața instanțelor judecătorești din România, s-a statuat că, dacă emitentul și beneficiarul sunt necomercianți, biletul la ordin emis în asemenea condiții este nul ca titlu comercial de valoare, neputând produce efectele prevăzute de lege specială⁴²². În același timp, s-a reținut că biletele ordin sunt valabile ca înscrisuri sub semnătură privată, creditorul putând solicita instanței, pe calea unei acțiuni civile, recunoașterea drepturilor născute din raporturile

⁴¹⁹ DUMITRESCU, Aida Diana. *Titlurile de valoare. Reglementare. Doctrină. Jurisprudență*. București: C.H. Beck, 2011, p. 134.

⁴²⁰ ECONOMU, Radu, *op. cit.*, p. 13.

⁴²¹ DUMITRESCU, Aida Diana, *op. cit.*, p. 127.

⁴²² POPESCU, Grigore-Florin. *Biletul la ordin, cecul și cambia. Jurisprudență comercială și penală*. București: Hamangiu, 2011, p. 36.

juridice încheiate cu debitorul. Iar în cadrul acelui proces va putea prezenta aceste înscrisuri pentru dovedirea pretențiilor sale⁴²³.

După cum rezultă din cele relatate, cauza de nulitate a titlului de credit (bilet la ordin sau cambie) ține de forma *ad validitatem* a actului dat, iar se îndreaptă această cauză de nulitate prin recunoașterea valabilității unui titlu de altă natură juridică, ale cărui condiții de fond și de formă se regăsesc în titlul nul. Astfel, la prima vedere, în situația analizată conversiunea are efect pur formal în sensul că un înscris cambial se convertește într-un simplu înscris sub semnătură privată care atestă o creanță, dar în realitate conversiunea produce și efecte de ordin substanțial. Și aceasta în virtutea faptului că titlul de credit avut în vedere inițial de părți, ce ar fi cuprins o obligație necondiționată, autonomă și abstractă de a plăti o sumă determinată de bani, obține valoarea unui titlu (înscris sub semnătură privată) ce atestă o creanță simplă, neautonomă și cauzală. Iar creditorul, cu ocazia valorificării sale a dreptului său de creanță, va trebui să facă dovada cauzei datoriei atestate prin titlu.

Pornind de la distincția dintre trată, care cuprinde obligația de a face să se plătească o sumă determinată de bani, și bilet la ordin, care cuprinde obligația de a plăti, considerăm că, de regulă, se va putea converti în confirmare de datorie anume un bilet la ordin întocmit cu nesocotirea cerințelor stabilite de lege.

Cazurile de conversiune analizate în prezentul paragraf nu reprezintă o listă exhaustivă de ipoteze ce pot fi deduse din normele legislației noastre civile. La operațiunea juridică a conversiunii se poate recurge într-un număr infinit de cazuri, în care sunt prezente premisele corespunzătoare și se întrunesc elementele faptului juridic al conversiunii.

⁴²³ POPESCU, Grigore-Florin, *op.cit.*, p. 38-39.

4.2. Delimitarea conversiunii actului juridic civil de instituții conexe

Conversiunea, în calitatea ei de operațiune prin care se acordă eficiență din punct de vedere al producerii de efecte juridice unei manifestări de voință inserate într-un act juridic, dispune de un șir de puncte de tangență cu alte instituții juridice, motiv pentru care se impune efectuarea delimitării dintre acestea. Având în vedere calitatea conversiunii de modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, vom începe cu delimitarea conversiunii de alte modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil (confirmarea și refacerea), urmată de alte instituții juridice (nulitatea parțială, calificarea, novația, simulația, ineficiența).

4.2.1. Conversiunea și confirmarea

Este de menționat că în cazul confirmării, în principiu, sancțiunea nulității va putea fi integral anulată, actul juridic nul sau anulabil putând să își producă efectele exact așa cum și-a dorit partea ori și-au dorit părțile, fără a fi în prezența a două acte juridice. În timp ce în situația conversiunii atestăm incidența a două acte juridice civile distincte, actul subsecvent fiind valabil, iar actul inițial – lovit de nulitate.

Tot în acest context merită a fi specificat faptul că, de obicei, confirmarea se aplică în cazul nulității relative și doar excepțional în cazul nulității absolute, pe când conversiunea se aplică indiferent, fie în caz de nulitate relativă, fie în caz de nulitate absolută și doar excepțional nu se va aplica în unele dintre cazurile acestor tipuri de nulități, așa cum am arătat deja în capitolul 2. Ca și argument la cele invocate, cităm prevederile de la art. 328 alin. (2) Cod civil, potrivit cărora *„Nulitatea absolută nu poate fi înlăturată prin confirmarea de către părțile actului lovit de nulitate sau succesorii acestora”*.

Astfel, și mai lesne decât în cazul nulității parțiale este clar că aplicabilitatea confirmării și a conversiunii este una alternativă. Cu alte cuvinte, dacă s-a recurs la confirmare nu mai este loc pentru conversiune și invers.

4.2.2. Conversiunea și refacerea

Refacerea, exact ca și cealaltă modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil – confirmarea, are o aplicabilitate alternativă față de conversiune. Refacerea va exclude operarea conversiunii în cazul în care este aplicată cu prioritate. Cu alte cuvinte, odată cu refacerea actului inițial lovit de nulitate prin luarea în considerare și respectarea tuturor imperativelor legale referitoare la condițiile de valabilitate ale actului juridic, noul act – actul subsecvent își va produce nestingherit efectele, decăzând necesitatea, dar și posibilitatea de

intervenție a conversiunii pentru acest caz. Și invers, dacă se va aplica cu prioritate conversiunea, atunci pentru refacere nu mai există loc.

În același timp, până la aplicarea procedurii juridice al refacerii, un act juridic declarat nul printr-o hotărâre judecătorească rămasă definitivă va putea fi convertit la cererea părții sau a părților. Totuși urmează a fi reținut că în cazul conversiunii își va produce efectele un act juridic diferit față de cel inițial, în primul rând, din punct de vedere al efectelor pe care le produce, pe când în cazul refacerii își va produce efectele un act juridic, per general, identic cu cel al cărui nulitate a fost declarată de către instanța de judecată. La fel, este de neomis faptul că conversiunea va opera cu efect retroactiv, din momentul emiterii manifestării de voință în legătură cu încheierea actului inițial, în pofida caracterului judiciar al conversiunii și necesității constatării ei ulterioare momentului manifestări de voință din actul convertibil. În schimb refacerea va produce efecte doar pentru viitor, din clipa refacerii și conformării actului juridic nou tuturor condițiilor de valabilitate invocate de lege.

4.2.3. Conversiunea și nulitatea parțială

Nulitatea actului juridic este parțială atunci când efectele acesteia se limitează la o parte sau la anumite clauze ale actului juridic, pe când nulitatea totală lovește actul juridic în întregul său⁴²⁴. Din acest considerent, nulitatea parțială se aseamănă cu conversiunea, or nulitatea parțială face să se mențină în parte efectele actului juridic lovit de nulitate, altfel spus o parte din efectele unui act juridic sunt menținute de lege, iar aici se au în vedere fragmentele de efecte ce nu contravin legii. Concluzia reiese din normele civile, așa cum este reglementat expres la art. 332 alin. (2) din Cod civil: *„Clauzele lovite de nulitate atrag nulitatea actului juridic în întregul său numai dacă, din cauza lipsei acestora și în pofida întregirii efectelor sale conform art. 1082, nu poate fi atins scopul pentru care s-a încheiat actul juridic”*. Conversiunea cu ușurință poate fi deosebită de nulitate parțială, prin aceea că în urma conversiunii nu se menține, cel puțin în parte, actul juridic inițial avut în vedere de părți, ci ia naștere un alt act juridic care produce efecte juridice distincte, dar care rezultă din manifestarea de voință inițială a părții sau a părților.

În aceste condiții, conversiunea nu va putea exista dacă un act juridic este doar parțial invalidat, și nu în totalitate. Se poate deduce în urma unei scurte analize că dacă este posibilă existența circumstanței unei nulități parțiale, atunci efectele actului juridic civil care astfel au supraviețuit sunt potente să satisfacă, într-un mod acceptabil, interesul urmărit de către parte sau părți odată cu încheierea respectivului act juridic. Cu alte cuvinte, nu se impune necesitatea salvării

⁴²⁴ COSMA, Doru, *op. cit.*, p. 320.

manifestării de voință, care și așa va putea produce efectele de bază avute în vedere de parte sau de părți. Astfel, în accepțiunea nulității parțiale conversiunea nu își găsește rațiuni de operare.

4.2.4. Conversiunea și calificarea

„Nu vom fi în ipoteza de aplicare a conversiunii atunci când doar în aparență actul juridic denotă o nevalabilitate, din considerentul că ar fi fost incorect calificat de către părți, încorporându-l într-o natură juridică în virtutea căreia condițiile de valabilitate nu erau întrunite.”⁴²⁵ În această situație, este de la sine înțeles, nu se va recurge la conversiunea actului juridic, ci la calificarea corectă a acestuia prin utilizarea normelor de interpretare de rigoare. De exemplu, dacă părțile încheie un contract pe care îl denumesc „vânzare-cumpărare”, dar omit să indice prețul bunului înstrăinat, având intenția reală de a efectua transferul dreptului de proprietate cu titlu gratuit. În acest caz, nu se va recurge la constatarea nulității contractului de vânzare-cumpărare cu eventuala posibilitate de conversiune a acestuia într-un antecontract de vânzare-cumpărare, ci la calificarea contractului conform voinței reale a părților într-un contract de donație.

4.2.5. Conversiunea și novația

Novația presupune transformarea unui raport juridic obligațional într-un altul, iar conversiunea presupune înlocuirea unui act juridic civil inițial cu un altul, din considerentul că primul ar fi fost infestat de o cauză de nulitate. În acest context, potrivit reglementărilor art. 991 alin. (1) din Cod civil, „*Obligația se stinge în baza înțelegerii dintre părți de a o înlocui cu o altă obligație (novație), cu excepția valorilor mobiliare, dacă art. 8 din Legea nr. 184 din 22 iulie 2016 cu privire la contractele de garanție financiară nu prevede altfel*”.

În cazul conversiunii este impropriu de a afirma că aceasta derivă din transformarea propriu-zisă a unui act juridic (inițial) în alt act juridic (subsecvent), atât timp cât actul inițial, lovit de nulitate fiind, așa și rămâne nevalabil și inapt de a produce, în general, unele efecte juridice. Cu alte cuvinte, actul inițial a fost incapabil să genereze un raport juridic. Transformarea, prin însăși dimensiunea ei semantică, presupune existența în prealabil a unui raport juridic care a luat naștere în mod valabil. Din aceste considerente, conversiunea marchează transformarea manifestării de voință inițială (neinfestată de cauza de nulitate, la o abordare din particular), și înlocuirea actului juridic inițial (infestat de o cauză de nulitate, la o abordare generale). De aici și derivă diferența crucială dintre novație și conversiune, și anume: novația se referă la existența în prealabil a unui raport juridic valabil, născut în baza unui act juridic valabil, pe când în cazul conversiunii se atestă în prealabil existența unui raport juridic civil nevalabil, născut dintr-un act juridic lovit de nulitate.

⁴²⁵ ȘARGAROVSKI, Mariana. Delimitarea conversiunii actului juridic civil de instituții conexe. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, nr. 8 (148). Chișinău: CEP USM, 2021, p. 223.

Nu se va omite faptul că novația va fi aplicabilă și operantă în baza acordului părților, iar conversiunea nu își va produce efectele decât în baza unei hotărâri judecătorești. În același timp, trebuie de menționat că novația va produce efecte doar pentru viitor, din momentul transformării raportului juridic obligațional, pe când conversiunea, se știe, are efect retroactiv și va deveni operantă nu doar pentru viitor, dar și pentru trecut inclusiv, chiar din momentul manifestării acordului de voință cu privire la încheierea actului inițial.

4.2.6. Conversiunea și simulația

La o privire de ansamblu putem observa similitudinea de bază care apropie cele două instituții juridice: conversiunea și simulația, iar aici ne referim la structura acestora, care cuprinde câte două acte juridice. Diferența este că în cazul simulației avem un act secret și altul public (aparent)⁴²⁶, iar în cazul conversiunii ambele acte sunt publice. Tot aici vom reține că în situația simulației ambele acte sunt orientate de a produce efectele în același timp: actul secret – între părți, și actul public – între părți și terți, pe când în circumstanța conversiunii efecte va produce mereu doar actul subsecvent.

„Însă, dacă în cazul conversiunii este ușor perceptibil că actul subsecvent, din punct de vedere temporar, este mereu încheiat ulterior actului inițial, atât timp cât prin conversiune se naște un act nou, menit de a îndrepta cauza de nulitate din actul anterior lovit de nulitate; în cazul simulației lucrurile nu sunt la fel de lămurite.”⁴²⁷ Totuși, „Se vorbește, în doctrină, despre coexistența celor două contracte, însă mai mult despre necesitatea ca actul secret să fi fost încheiat anterior sau cel târziu concomitent cu actul public. (...) Condiția este însă logică, deoarece mai întâi părțile trebuie să convină în vederea falsificării realității juridice și să dea o concretețe anume acestei voințe, actul public fiind a doua etapă a falsificării realității, fiind semnul exterior al prezentării intenționat deformată a acesteia”⁴²⁸. Astea fiind subliniate, identificăm elementul de asemănare dintre conversiune și simulație și anume acela că actul inițial și cel subsecvent sunt întotdeauna succesive din punct de vedere al încheierii lor, lucru ce se întâmplă aproape în toate cazurile de simulație, în raport cu constituirea actului secret și cel aparent.

Este de observat că în cazul simulației, terții de bună-credință vor putea să se abstractizeze fie de actul public, fie de cel privat, în timp ce în cazul conversiunii, efectele juridice în vederea

⁴²⁶ Optăm pentru structura dihotomică a simulației, în pofida unor viziuni doctrinare cu privire la structurarea simulației în trei acte juridice: actul public, actul secret și acordul simulatoriu (PAZIUC, Cristian, *op. cit.*, 2011, p. 156), în virtutea faptului că acordul simulatoriu rezultă implicit din coexistența între părți a actului public și a celui secret, și nu urmează a se recunoaște calitatea de act juridic distinct.

⁴²⁷ ȘARGAROVACHI, Mariana. Interferențe între conversiune și simulație. În: *In honorem Flavius Antoniu Baias. Aparența în drept. Vol. II*. București: Hamangiu, 2021, p. 768.

⁴²⁸ ROMOȘAN, I., D. *Drept civil. Obligații*. București: Hamangiu, 2018, p. 101.

valorificării într-o manieră transformată a manifestării de voință, exprimată în actul inițial, se va realiza prin prisma actului subsecvent.

Până la modificările Codului civil survenite în 01 martie 2019, actele juridice fictive și simulate, așa cum prevedea art. 221, erau lovite de nulitate absolută. Astfel, în această situație am fi fost în prezența unei similitudini relative dintre simulație și conversiune, odată ce ambele ar fi fost conexe cu instituția juridică a nulității actului juridic civil: actul juridic simulat ar fi fost lovit de nulitate absolută, iar conversiunea ar fi fost capabilă să îndrepte cauza de nulitate, de exemplu.

La etapa actuală, din prevederile articolelor 1089-1095 Cod civil nu rezultă însă exact și precis sancțiunea juridică incidentă simulației. Cu toate acestea, în Nota informativă a Legii privind modernizarea Codului civil și modificarea și completarea unor acte legislative⁴²⁹ se reține „Art. 221 în redacția actuală, care reglementează actele juridice simulate și fictive, se exclude prin Proiect, și reglementarea acestor categorii de contracte se va include în noul Capitolul Efectele Contractelor din Cartea 3, cu un nou regim juridic după modelul Codului civil italian, românesc și DCFR, care prevăd inopozabilitatea acestor categorii de contracte și nu nulitatea lor”, ceea ce oferă răspuns la întrebarea privind sancțiunea aplicabilă în caz de simulație. Mai mult, în același document se prevede motivul pentru care s-a recurs la o asemenea modificare, cităm: „Noua reglementare a simulației înlocuiește art. 221, care are o abordare simplistă și categorică de anulare a actului juridic fictiv sau simulat. Concepția nouă este mai flexibilă, scopul fiind de a permite terților și în special creditorilor să aleagă de care contract să se prevaleze – cel public sau cel secret. Această concepție este recomandată de art. II. – 9:201 DCFR și existentă în state cum sunt Franța, Belgia, Olanda, Spania, Italia, România”.

Astfel, având în vedere cele expuse mai sus, distingem o altă deosebire dintre cele două și anume faptul că simulației i se raportează inopozabilitatea actului juridic civil, iar conversiunii – nulitatea actului juridic civil, ca și instituții tangente, conexe și coexistente. Se va ține cont însă că, potrivit art. 1090 alin. (3) Cod civil al Republicii Moldova, „Cu toate acestea, contractul secret nu produce efecte nici între părți dacă nu îndeplinește condițiile cerute de lege pentru încheierea sa valabilă”.

În același timp, vom remarca faptul că atât conversiunea, cât și simulația au caracter judiciar, iar acțiunile în declararea conversiunii și, respectiv, a simulației, sunt niște acțiuni de constatare, care vor putea fi introduse oricând pe cale de pretenție principală, ori de excepție și deci sunt imprescriptibile, având în vedere natura dreptului apărut⁴³⁰. Deosebirea de bază este că acțiunea în declararea simulației va putea fi introdusă fie de părțile actului secret, fie de către terți, atunci când

⁴²⁹ Nota informativă la proiectul de Lege privind modificarea și completarea Codului Civil al Republicii Moldova. http://particip.gov.md/public/documente/131/anexe/ro_5067_NFCivilNew.pdf [accesat la 01 august 2019].

⁴³⁰ Dacă acest lucru în raport cu simulația rezultă expres din art. 1094 alin. (1) Cod civil, vizavi de cazul conversiunii ne-am expus deja anterior în cadrul acestei lucrări.

interesul lor le dictează acest comportament juridic, pe când acțiunea în constatarea conversiunii va fi înaintată doar de către părțile actului inițial, atât timp cât conversiunea nu tinde să atingă drepturile terților prin denaturarea realității.

4.2.7. Conversiunea și eficiența (eficacitatea)

Eficiența actului juridic civil dintotdeauna a fost abordată prin prisma ineficienței actului juridic civil, făcându-se deducția general acceptată conform căreia actul juridic civil este eficient dacă nu este ineficient. Cât privește ineficiența actului juridic civil, aceasta pentru prima dată a obținut o consacrare legislativă cu ocazia modernizării Codului civil prin Legea nr. 133/2018, motiv pentru care în cele ce urmează, în contextul delimitării dintre conversiunea și eficiența actului juridic, ne vom opri mai detaliat asupra eficienței și ineficienței actelor juridice, pornind de la premisa că studiul ineficienței actului juridic civil se impune ca și un imperativ în vederea analizei instituției juridice a eficienței.

Adevărul postulat mai sus derivă din concepția potrivit căreia rolul actelor juridice civile este unul de a valorifica și satisface interesele participanților la raporturile juridice în circuitul civil. Așadar, intenția reală a părților va putea fi realizată doar în cazul în care subiecții de drept vor fi antrenați în raporturi juridice producătoare de efecte juridice, eficace sau eficiente. În cele mai dese dintre cazuri acest lucru se întâmplă, însă există situații în care actele juridice nu își produc efectele, prin infestarea acestora cu cauze declanșatoare a neproducerii de efecte.

În așa condiții, s-au dezvoltat în doctrină veritabile teorii, aplicabile astăzi, ale inopozabilității și ale nulității, revocării, rezilierii, rezoluțiunii, caducității, ori reducățiunii, cele din urmă fiind identificate drept situații de ineficacitate ale actului juridic civil. În acest context, înțeleasă în sens larg, ineficacitatea subsumează toate cazurile în care, din diferite cauze, un act juridic nu-și produce efectele, total sau parțial, definitiv ori vremelnic⁴³¹. Ținând cont de cele expuse ineficacitatea va putea fi rezultatul voinței părților sau al unui fapt independent de această voință, așa cum poate opera de drept sau numai dacă este pronunțată de justiție.

Vom sublinia că sfera noțiunii de ineficacitate, astfel cum am circumscris-o mai sus, este foarte largă, ea cuprinzând toate cazurile în care producerea efectelor normale ale actelor juridice este împiedicată, temporar sau definitiv, limitată ori tulburată în orice mod⁴³². În acest sens larg, cum deja am specificat, sunt ineficace actele nule sau anulate, actele lipsite de efecte prin revocare valabilă de către părți sau ca urmare a intentării unei acțiuni în rezoluțiune ori reziliere, actele afectate de un termen suspensiv sau de o condiție suspensivă ori desființate în urma împlinirii unei condiții rezolutorii etc.

⁴³¹ FLORESCU, G., *op. cit.*, p. 29.

⁴³² MUNTEAN, I., *op. cit.*, p. 105 și urm.

Privită în *stricto sensu* ineficacitatea se datorează unor cauze autonome, care operează prin ele însele în sensul că actele, deși valide și inatacabile pentru alte motive (de pildă, pentru neexecutarea obligațiilor), nu produc totuși efecte. Așa, spre exemplu, legatul este ineficace până la decesul testatorului, deși testamentul este, prin ipoteză, perfect valabil.

„În această situație cauza de ineficacitate acționează prin ea însăși, independent de existența unui viciu mai grav, care să paralizazeze pe cale de consecință și producerea efectelor actelor juridice.”⁴³³ Alteori ineficacitatea, privită în *lato sensu*, este doar urmarea necesară a unui viciu mai grav care afectează actul. În așa fel, nulitatea unui act pentru nesocotirea condițiilor de validitate și rezoluțiunea unui contract sinalagmatic pentru neexecutarea culpabilă a obligațiilor de către debitor⁴³⁴ implică în mod necesar și ineficacitatea actului, fără de care sancțiunile respective ar fi lipsite de orice eficiență.

Din cele ilustrate mai sus statuăm cu certitudine că termenul de ineficacitate are două accepțiuni: una largă și alta restrânsă.⁴³⁵

În așa fel, ineficacitatea în sens larg, așa cum am arătat, subsumează toate cauzele care împiedică, restrâng ori tulbură producerea normală a efectelor actelor juridice, fără deosebire între ineficacitatea datorită unor cauze autonome și ineficacitatea derivată din vicii mai grave ale actului⁴³⁶. În același timp, ineficacitatea în sens restrâns privește numai acele situații în care actele, deși valide și inatacabile, nu produc efecte deloc sau nu le produc în mod normal din cauze autonome⁴³⁷.

Conceptul de act juridic ineficient sau ineficace este folosit, în accepțiunea sa de *stricto sensu*, în mai multe sisteme de drept dezvoltate pentru a indica situația juridică a unui act care, deși nu este nul (nu este ilegal în vreo privință), este lipsit de un element constitutiv (de regulă, de consimțământul unei persoane anume) pentru a produce efecte juridice. În Germania conceptul este cunoscut ca *schwabende Unwirksamkeit*, în Italia *inefficacita*, DCFR folosește *ineffectiveness*, iar doctrina rusească vorbește despre *сделка чьи правовые последствия находятся в состоянии подвешенности*.

Actele ineficace în sens restrâns sunt cele care nu produc, în totul sau în parte, efecte, deși sunt valide și inatacabile. Intră în această categorie, în primul rând, actele afectate de termen suspensiv și de condiție suspensivă.

⁴³³ ȘARGAROVSCI, Mariana. Actul juridic ineficient în contextul noilor reglementări ale Codului Civil. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 3 (50). Chișinău: Î.S. „Tipografia Centrală”, 2019, p. 45.

⁴³⁴ REGHINI, I., DIACONESCU, Ș., VASILESCU, P., *op. cit.*, p. 519.

⁴³⁵ ȘARGAROVSCI, Mariana. Aspecte distinctive ale nulității și ineficienței actului juridic civil. În: *Integrare prin cercetare și inovare*. Chișinău: CEP USM, 2019, p. 337.

⁴³⁶ ȘARGAROVSCI, Mariana. Actul juridic ineficient. În: *Realități și perspective ale învățământului juridic național*. Volumul I. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 575.

⁴³⁷ FLORESCU, G., *op. cit.*, p. 30.

Tot din categoria actelor ineficace, în sens restrâns, fac parte acele acte a căror eficacitate deplină depinde de îndeplinirea anumitor condiții legale, fără ca lipsa acestora să facă acele acte nule, anulabile sau atacabile. Astfel, în cazul vânzării unor bunuri de gen, transferul dreptului de proprietate nu operează înainte de individualizarea bunurilor respective; actul translativ de proprietate este temporar ineficace, sub acest aspect, fără a fi nul, anulabil ori atacabil.

„Ineficacitatea *stricto sensu* implică o stare de așteptare, care se consumă sub semnul certitudinii sau al incertitudinii momentului când va înceta. Actul afectat de un termen suspensiv nu-și produce efectele principale îndată după încheierea sa, dar există certitudine asupra momentului în care ineficacitatea va înceta. Când actul este sub condiție suspensivă, momentul încetării ineficacității este nesigur, întrucât producerea efectelor depinde de un eveniment viitor și incert.”⁴³⁸

În așa fel, Codul civil al Republicii Moldova, în redacția sa de la data de 01 martie 2019, la art. 357-361 se referă la actul juridic ineficient prin prisma sensului restrâns al ineficacității actului juridic civil, iar această instituție juridică reprezintă un adevărat know-how pentru sistemul nostru de drept, neexistând o reglementare similară anterioară în această privință. Deși formula agreată în lege este cea de act juridic ineficient, și nu de act juridic ineficace, considerăm că teoria actului juridic ineficient este incidentă celei a ineficacității, în lipsa unor instituții juridice care să indice asupra unei abordări specifice.

În contrast, Codul civil al României, cu o tradiție de cel puțin un deceniu în materia ineficacității/ineficienței actului juridic civil, consacră ineficacitatea în dimensiunea sa *lato sensu*. Chiar dacă acest lucru nu este prevăzut în mod expres, așa cum nici definiția ineficacității nu este conturată în Codul civil român, prin interpretarea mai multor norme în sistem din acest act normativ, cum ar fi art. 6, art. 902, art. 948, art. 1068, art. 1072, art. 1097, art. 1163, art. 1604, art. 2093, art. 2525, art. 2538 și altele, deducem accepțiunea *lato sensu* a ineficacității.

Deoarece considerăm imperios și indispensabil a înțelege eficacitatea printr-o abordare comparativă a ineficienței privită în sens larg și în sens restrâns, vom recurge la analiza succintă a legislației Republicii Moldova în paralel cu cea a României, ca fiind ambele proprii contextului normativ ce ni se referă.

În acest sens, din art. 902 alin. (2) pct. 19 din Codul civil român, care reglementează notarea în cartea funciară, rezultă că nulitatea și rezoluțiunea sunt catalogate la categoria cauzelor de ineficacitate. Din art. 1072 din Codul civil român, care vizează destinația bunurilor constituind obiectul unui legat ineficace: „*Ineficacitatea legatului din cauza nulității, revocării, caducității sau desființării pentru nerealizarea condiției suspensive ori pentru neîndeplinirea condiției*

⁴³⁸ ȘARGAROVSKI, Mariana. Cauzele ineficienței actului juridic civil. În: *Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*. Iași: Performantica, 2019, p. 319.

rezolutorii profită moștenitorilor ale căror drepturi succesoriale ar fi fost micșorate, sau, după caz, înlăturate prin existența legatului sau care aveau obligația să execute legatul.”, rezultă clar că și caducitatea este catalogată la categoria cauzelor de ineficacitate. Art. 1097 alin. (1) din Codul civil român reglementează că „Reducțiunea are ca efect ineficacitatea legatelor sau, după caz, desființarea donațiilor în măsura necesară întregirii rezervei succesoriale”.

Revenind la prevederile legale în materie din Republica Moldova, Secțiunea a 2-a a Capitolului IV din Codul civil modernizat reglementează actul juridic ineficient. Conceptul de act juridic ineficient este folosit în mai multe sisteme de drept dezvoltate pentru a indica situația juridică a unui act care, deși nu este nul (nu este ilegal în vreo privință), este lipsit de un element constitutiv (de regulă, de consimțământul unei persoane anume) pentru a produce efecte juridice.

Articolele 202-205 din redacția veche a Codului civil (privind acordul terțului la încheierea unui act sau încheierea actului fără acordul proprietarului) au fost mutate și dezvoltate în noul Capitol IV „Eficiența actelor juridice”.

Potrivit art. 357 alin. (1) din Codul civil, care oferă, în fond, o definiție a actului juridic ineficient, *„Dacă, conform legii, actul juridic, fără a fi nul sau anulabil, nu produce, total sau parțial, efectele sale juridice, el este, în această parte ineficient”*.

În conformitate cu viziunea legiuitorului național, teoria actului juridic ineficient este bazată, în primul rând, pe concepția faptului că nimeni nu poate transmite sau constitui mai multe drepturi decât are el însuși, fără a da însă o listă exhaustivă și expresă a tuturor cauzelor de ineficiență a actului juridic civil, lăsând loc de interpretare pentru aplicanții direcți ai legii, dar cu posibilitatea de a face deducții exacte. Cu alte cuvinte, un act juridic prin care se intenționează transmiterea ori constituirea mai multor drepturi decât cele pe care le are transmitătorul ori constituantul va fi un act ce nu va produce efecte juridice și va fi un act juridic ineficient. În așa fel, de exemplu, va fi ineficient un contract de vânzare-cumpărare a unui bun imobil încheiat între locatar și un presupus sublocatar, în partea transmiterii dreptului real respectiv, și nu va fi nul, așa cum s-ar fi întâmplat până la data de 01 martie 2019 prin aplicarea art. 205, prin constatarea neîntinerii unei condiții de valabilitate a actului juridic civil. În rest însă, contractul obligă părțile și în special obligă transmitătorul sau constitutorului dreptului să răspundă față de dobânditor pentru evicțiune (viciul juridic al bunului transmis). Această soluție este reținută și de §185 Cod civil german, art. II. – 7:102 și VIII. – 2:102 DCFR; precum și art. 17 și 1683 Cod civil român.

Tot act juridic ineficient va fi și actul de exercitarea a unui drept inexistent, cu alte cuvinte este vorba despre ineficacitatea actului juridic unilateral prin care se exercită un drept pretins, dar în realitate inexistent. Aici se include declarația neîntemeiată de rezoluțiune a unui contract; cererea de demisie neîntemeiată (cu încălcarea condițiilor legale); notificarea de modificare

unilaterală a unui contract (fără a avea în realitate acest drept); revocarea contractului de către consumator (fără a avea în realitate acest drept).

Act juridic inefficient va fi și actul juridic încheiat fără consimțământul terțului, atunci când acesta este cerut de lege (art. 360 Cod civil). Consimțământul terțului pentru încheierea actului juridic reia articolele 202 și 203 din vechile prevederi, de până la data de 01 martie 2019, care contabilizau acest acord drept o condiție de valabilitate a actului juridic, iar, neîntrunită fiind, atrăgea nulitatea actului juridic civil. Totuși noile prevederi în materie precizează suplimentar că, consimțământul ulterior (ratificarea, confirmarea) pentru încheierea actului juridic, în lipsa unor dispoziții legale contrare exprese, are efect retroactiv, din momentul încheierii actului juridic. Domeniul de aplicare al acestui principiu este extins, în alin. (6) și (7) ale art. 360 Cod civil, după cum urmează: „*Dispozițiile prezentului articol se aplică în special consimțământului sub forma: a) încuviințării acordate de părinți, adoptatori, curator, tutore sau altui ocrotitor; b) autorizării acordate de consiliul de familie, autoritatea tutelară sau instanța de judecată; c) confirmării de către reprezentat în cazurile prevăzute la art. 370; d) ratificării actului juridic de dispoziție în cazurile prevăzute la art. 358. Dispozițiile prezentului articol de asemenea se aplică în mod corespunzător aprobării acordate de organul competent al persoanei juridice actelor juridice încheiate din numele acesteia*”. Pe cale de consecință, în cazul încheierii de către administratorul unei societăți comerciale a unui contract fără împuternicirile cuvenite, societatea nu va invoca nulitatea contractului, ci ineficiența sa, întrucât nu s-a obținut aprobarea din partea organului competent (a se vedea: Nota informativă la proiectul de Lege privind modificarea și completarea Codului Civil al Republicii Moldova⁴³⁹).

Doar un act inefficient din cauza încheierii sale fără consimțământul terțului va putea fi revocat, în celelalte cazuri, actul pur și simplu nu va produce efecte juridice, fiind incidente ale instituției juridice, după cum vom sublinia mai jos. Revocarea, de altfel, pentru prima dată are o consacrare deplină și clară în Codul civil la art. 361, cu indicii concrete de aplicare. Dreptul de revocare al celeilalte părți, constituit în baza §1830-1831 din Codul civil german, oferă o soluție celeilalte părți a actului juridic dacă cel care a încheiat actul juridic fără consimțământul necesar al terțului a declarat, cu rea-credință, că acel consimțământ a fost obținut. Soluția oferită este dreptul de a revoca actul juridic până când i se comunică consimțământul necesar. Norma precizează că regula de mai sus nu se aplică actului juridic de dispoziție al celui neîndreptățit, prevăzut la art. 358. În acest ultim caz, soluția nu este revocarea, ci rezoluțiunea pentru neexecutare. Or, transmitătorul neîndreptățit și-a manifestat consimțământul și s-a obligat față de dobânditor să transmită dreptul de proprietate, doar că a avut loc o evicțiune, un viciu juridic.

⁴³⁹ http://particip.gov.md/public/documente/131/anexe/ro_5067_NFCivilNew.pdf

De asemenea, un alt caz important de ineficiență este cazul actelor juridice încheiate sub condiție suspensivă (până la realizarea condiției) sau a actului juridic sub condiție rezolutorie (de la realizarea condiției). Însă acestea nu sunt reflectate de către legiuitor prin prisma ineficienței actului juridic, ci prin prisma eficienței în Secțiunea 1 din Capitolul IV Titlul III Cartea I a Codului civil, ceea ce din punct de vedere al tehnicii legislative și logicii juridice este mai greoi formulat și încadrat, fiind neînțeleasă departajarea făcută pe secțiuni. Destinatarii legii civile nu sunt doar profesioniștii în domeniu, iar o aranjare de acest fel poate înainta mai multe probleme de aplicare. În acest sens, capitolul avut în vedere este intitulat „Eficiența actelor juridice”, dar în fond vorbește despre cazurile de ineficiență a actelor juridice, la care se atribuie și condiția, ca modalitate a actului juridic civil. Pe de altă parte, condiția, care este un caz important al ineficienței actului juridic, este reglementată separat de secțiunea dedicată actelor juridice ineficiente, motiv pentru care apare întrebarea cu privire la aplicabilitatea normelor despre ineficiențe față de condiție.

În fond însă, scoaterea anumitor cauze de nulitate de sub influența instituției nulității și plasarea acestora sub imperiul ineficienței actului juridic civil este o figură juridică oportună, ceea ce nu face decât să sporească eficacitatea circuitului civil și plasarea ca preocupare principală a intenției reale a părților, în vederea producerii de efecte juridice, și nu a celei de suprimare a acestora de fiecare dată, prin sancțiunea dură a nulității.

De aici și rezultă distincția cardinală dintre eficiență și conversiune. Cu alte cuvinte, conversiunea va îndrepta o cauză de nulitate a actului juridic civil, pe când eficacitatea va atribui eficiență și operanță unui act juridic care, deși valabil încheiat, nu își poate produce efectele juridice, fiind ineficient din una dintre cauzele de ineficacitate elucidate de Codul civil al Republicii Moldova, dacă e să luăm în considerare accepțiunea *stricto sensu* a ineficienței.

În cazul în care vom lua în considerare accepțiunea *lato sensu* a ineficienței, așa cum se întâmplă în cazul legislației civile din România, o distincție cardinală între eficiență și conversiune nu se identifică, putându-se a considera că eficiența ar fi genul, iar conversiunea – specia. Or, atât timp cât conversiunea, prin valorificarea în actul juridic subsecvent, într-o manieră transformată, a manifestării de voință inițială, nu face decât să ofere eficiență acesteia din urmă, ca să poată produce efecte juridice, chiar dacă altele și diferite față de cele avute în vedere de părți la momentul încheierii actului infestat de cauza de nulitate.

4.3. Funcțiile conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil

Cercetarea conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil ar fi incompletă dacă ar fi lăsate în afara analizei funcțiile acesteia. Or, prin intermediul funcțiilor se poate explica rațiunea acestei operațiuni juridice și modul ei de funcționare în serviciul intereselor de ordin general și particular. Cu atât mai mult punerea în evidență a funcțiilor conversiunii este necesară în contextul propunerii de *lege ferenda* de reglementare expresă a conversiunii în Codul nostru civil, odată ce această reglementare expresă lipsește, iar conversiunea doar poate fi dedusă din economia unor norme ale Codului.

Identificarea funcțiilor conversiunii, desigur, urmează a fi făcută în ansamblul general al funcțiilor dreptului, pornind de la noțiunea de funcții ale dreptului. Prin acestea doctrina înțelege „acele direcții (orientări) fundamentale ale acțiunii mecanismului juridic, la îndeplinirea cărora participă întregul sistem al dreptului (ramurile, instituțiile, normele dreptului) precum și instanțele sociale special abilitate cu atribuții în domeniul realizării dreptului”^{440, 441}.

Preluând unele elemente ale noțiunii enunțate ale funcțiilor dreptului, putem afirma că funcțiile conversiunii sunt acele direcții (orientări) ale acțiunii mecanismului juridic de convertire a unui act juridic civil lovit de nulitate (actul juridic inițial) într-un alt act juridic valabil (actul juridic subsecvent). Reieșind din natura juridică a conversiunii, modul ei de operare și efectele sale, considerăm că astfel de orientări sunt trei, și anume atenuarea impactului nulității asupra actului juridic civil inițial, stimularea părții sau părților actului juridic inițial de a valorifica efectele pasibile de producere pe baza manifestării de voință încorporate în acesta, asigurarea continuității circuitului civil cu privire la bunurile și valorile care fac obiectul actelor juridice convertibile.

În cele ce urmează, vom analiza fiecare orientare enunțată în mod separat.

4.3.1. Funcția de atenuare a impactului nulității actului juridic civil

Funcția de atenuare a impactului nulității actului juridic civil derivă din natura juridică a conversiunii în calitate de modalitate de înlăturare a cauzelor de nulitate ale actului juridic. Conversiunea oarecum corectează cauza sau motivul de nulitate ce infestază actul juridic civil și permite valorificarea actului juridic lovit de nulitate într-o manieră valabilă. În consecință, prin intermediul conversiunii se reduce impactul nulității asupra actului juridic supus unei cauze de nulitate absolută sau relativă și se creează premise pentru a se produce anumite efecte juridice compatibile cu manifestarea de voință a părții sau părților actului nevalabil.

⁴⁴⁰ POPA, Nicolae. *Teoria generală a dreptului*. București: Actami, 1996, p. 131.

⁴⁴¹ DOGARU, Ion. *Teoria generală a dreptului*. Craiova: Sitech, 1998, p. 124.

Atunci când vorbim despre atenuarea impactului nulității actului juridic civil, în primul rând, avem în vedere impactul care se produce prin nulitatea totală a actului juridic. Or, așa cum a fost demonstrat în cursul prezentei lucrări, conversiunea poate opera doar în caz de invalidare totală și efectivă a actului juridic, iar nulitatea parțială a acestuia exclude conversiunea. Doar nulitatea totală desființează în întregime efectele juridice ale manifestării de voință încorporate în actul juridic lovit de nulitate și pe care partea sau părțile actului respectiv le-au avut în vedere la încheierea acestuia și, totodată, creează permissa pentru operarea conversiunii, în urma căreia se produc alte efecte juridice decât cele avute în vedere inițial, dar concordante, sau cel puțin nefiind contradictorii, cu voința părții sau părților. Nulitatea parțială, după cum se cunoaște, înlătură doar o parte a efectelor actului lovit de nulitate și, în așa fel, păstrează acele efecte care nu sunt afectate de cauza de nulitate. Efectele care se mențin, pe lângă faptul că sunt și ele avute în vedere la încheierea actului, oferă eficacitate manifestării de voință încorporate în actul juridic desființat parțial și împiedică în așa fel producerea altor efecte juridice, care ar rezulta implicit din această voință, făcând inoperantă o eventuală ipoteză de conversiune.

În al doilea rând, avem în vedere că impactul nulității actului juridic civil se realizează prin intermediul efectelor sale, principalul efect fiind, desigur, desființarea retroactivă a actului juridic civil (art. 331 alin. (1) Cod civil). Fiind lovit de nulitate, actul juridic încetează cu efect retroactiv din momentul încheierii⁴⁴², ca și cum acesta niciodată nu a fost încheiat⁴⁴³. Dar manifestarea de voință încorporată în actul juridic desființat continuă să existe ca fapt. Nulitatea își produce efectele în plan juridic și desființează posibilele efecte juridice ale voinței părții sau părților actului juridic, dar nicidecum nu poate desființa existența materială a faptelor prin care a fost exteriorizată voința. Mai simplu, nulitatea nu poate anihila în fapt voința exprimată cu ocazia încheierii actului juridic desființat retroactiv.

Și în al treilea rând, atenuarea avută în vedere se realizează prin aceea că conversiunea vine să salveze ce mai poate fi salvat din intenția manifestării de voință încorporate în actul desființat grație nulității și efectele pe care încă este capabilă să le producă această manifestare de voință. Anume sub acest aspect al funcției de atenuare a impactului nulității actului juridic se pune în evidență calitatea conversiunii de instrument util din punct de vedere social-juridic. Or, după cum per general se apreciază, dreptul dispune de o natură instrumentală, fiind capabil să servească interesele generale ale societății, într-o paletă de interese particulare, adesea contradictorii⁴⁴⁴. În acest sens, realizarea funcției conversiunii de atenuare a impactului nulității actului juridic civil

⁴⁴² BAIEȘ, Sergiu, ROȘCA, Nicolae, *op. cit.*, p. 207.

⁴⁴³ Urmează să reținem aici că nu se supun desființării retroactive ca efect al nulității actele juridice cu executare succesivă. Desființarea acestor acte se produce doar pentru viitor (*ex nunc*), motiv pentru care și conversiunea actelor juridice cu executare succesivă lovite de nulitate nu ne pare posibilă.

⁴⁴⁴ POPA, Nicolae, *op. cit.*, p. 132-133.

presupune existența contrarității de interese particulare, între persoana îndreptățită să obțină invalidarea și desființarea actului inițial și oponentul său îndreptățit să invoce conversiunea și soluționează această contrarietate de interese în favoarea aplicării conversiunii, atunci când există premisele pentru convertire.

Utilitatea conversiunii ca instrument juridic rezidă în posibilitatea oferită persoanei îndreptățite să beneficieze de capacitatea voinței exprimate cu ocazia încheierii actului juridic inițial să producă anumite efecte juridice, favorabile persoanei în cauză și pasibile de satisfacere a unor necesități de ordin economic (patrimonial). După cum rezultă din cazurile de conversiune analizate anterior, de regulă, necesitățile de ordin patrimonial satisfăcute prin intermediul conversiunii constau în dobândirea sau potența de a dobândi anumite drepturi asupra unor bunuri, cum ar fi în cazul moștenitorului testamentar care invocă conversiunea formei testamentului sau a unei părți contractante care invocă conversiunea contractului nul într-un antecontract, ce ulterior ar putea fi executat silit pe calea obținerii unei hotărâri judecătorești care ține loc de contract.

În situațiile de conversiune, identificate în materie succesorală, conversiunea oferă eficiență manifestării de voință a unei singure părți a actului juridic, chiar și atunci când actul juridic inițial desființat prin nulitate este unul bilateral. Rezultă, fără îndoială, că în cazul conversiunii formei testamentare, consacrate de art. 2216 alin. (2) Cod civil, suntem în prezența unei conversiuni a unui act unilateral într-un alt act unilateral. Însă în celelalte ipoteze de conversiune un act bilateral de înstrăinare lovit de nulitate se convertește într-un act juridic unilateral – fie în act de acceptare tacită a moștenirii, fie în revocare voluntară tacită a legatului.

În situațiile de conversiune, identificate în materie de obligații, conversiunea acordă eficiență manifestării de voință a ambelor părți ale actului juridic inițial, operând conversiunea unui act juridic bilateral în alt act juridic bilateral, dar de altă natură juridică, de exemplu a contractului în antecontract. La caz, chiar dacă invocarea conversiunii este efectuată doar de o parte contractantă, prin conversiune se valorifică manifestările de voință ale ambelor părți, îndreptate spre transferul dreptului asupra bunului obiect al contractului. Chiar dacă voințele părților de a efectua transferul nu se realizează în virtutea nulității contractului, acestor voințe li se poate acorda o altă valoare juridică (ca urmare a convertirii în antecontract). Ele pot fi îmbrăcate în forma unui alt act juridic, iar pentru aceasta este suficientă inițiativa unei singure părți, care în acest caz se bazează pe intenția celeilalte părți de a participa la un eventual transfer de drepturi, intenție ce rezultă din actul juridic inițial desființat.

4.3.2. Funcția stimulatorie

Această funcție reprezintă o continuare logică a funcției de atenuare a impactului nulității actului juridic civil, iar esența ei constă în stimularea valorificării voinței încorporate în actul

juridic inițial, desființat în partea în care aceasta este capabilă să producă efecte juridice, reieșind din intenția urmărită de parte sau de părțile actului juridic inițial. Funcția în cauză ține de modul în care operează conversiunea, prin întrunirea acelor trei elemente de structură ale faptului juridic complex al conversiunii⁴⁴⁵.

Astfel, convertibilitatea unui act juridic lovit de nulitate într-un alt act juridic valabil oferă părții sau părților posibilitatea de a alege între a se mulțumi cu invalidarea totală și efectivă a actului juridic inițial, a cărei consecință firească este repunerea părților în poziția inițială (*restitutio in integrum*), sau de a profita de puterea creatoare de efecte juridice a voinței exprimate și de a obține un rezultat juridic similar din punct vedere al finalității cu cel avut în vedere la încheierea actului juridic inițial.

În acest context urmează să reținem că partea sau părțile actului juridic lovit de nulitate nu pot fi silite să se conformeze unei eventuale conversiuni a actului respectiv, or, după cum a fost arătat în cursul lucrării, conversiunea nu operează de drept. Partea sau părțile unui act juridic pasibil de nulitate au toată libertatea de a se limita la desființarea retroactivă a acestuia, fără a recurge la conversiune, chiar dacă există premisele necesare acesteia. Dar dacă există un interes în producerea unor efecte juridice care se pot desprinde din voința manifestată cu ocazia încheierii actului juridic inițial și sunt prezente premisele corespunzătoare, atunci este deschisă calea exprimării exprese a voinței de a converti actul juridic inițial lovit de nulitate într-un act juridic valabil.

În mod firesc, interesul părții sau părților actului juridic inițial constă în obținerea unor consecințe de ordin patrimonial, similare cu cele urmărite la încheierea actului inițial și care se produc din actul juridic subsecvent. Astfel, în cazul în care testatorul decide să înstrăineze bunul obiect al legatului, această decizie vizează direct legatul în cauză și realizarea efectivă a acestei decizii are drept consecință revocarea tacită a legatului. Chiar dacă înstrăinarea efectivă a obiectului legatului nu se realizează efectiv din cauza nulității actului de înstrăinare, efectul patrimonial urmărit de testator în partea ce ține de revocarea tacită a legatului cu ocazia înstrăinării se poate obține prin intermediul conversiunii.

Similară este situația conversiunii unui contract afectat de nulitate. Dacă prin încheierea unui contract de vânzare-cumpărare părțile au urmărit transferul dreptului de proprietate asupra unui bun, iar acest efect al contractului nu s-a realizat din cauza desființării contractului drept urmare a unei acțiuni în nulitate, intenția urmărită de părți poate fi valorificată prin recunoașterea existenței unui antecontract în care s-a convertit contractul inițial. În așa fel, se obține un rezultat patrimonial

⁴⁴⁵ ШАРГАРОВСКИ, Мариана. Функции конверсии как способа устранения причин недействительности юридической сделки. În: *Модернизация институтов государства и права под влиянием глобализации*. Kiev: АртЕк, 2021, p. 92.

similar, or antecontractul dă naștere unui drept de creanță cu privire la încheierea unui contract definitiv de vânzare-cumpărare și acest drept de creanță este puntea care poate duce la obținerea aceluiași rezultat patrimonial (transferul dreptului de proprietate asupra bunului), doar că pe o cale indirectă, și anume executarea atipică în natură prin intermediul unei hotărâri judecătorești ce ține loc de contract.

În așa fel, oferind perspectiva de obținere a unor rezultate patrimoniale similare cu cele urmărite de parte sau de părți la încheierea unor acte juridice, care nu și-au produs efectele juridice din cauza nulității, conversiunea stimulează partea sau părțile să valorifice voința încorporată în actul juridic inițial pentru a da naștere unui alt act juridic (actul juridic subsecvent).

Astfel, într-o speță, părțile în litigiu I.C. și O.C. s-au aflat în căsătorie din 02 septembrie 1995 până la 23 octombrie 2010. Conform contractului de vânzare a locuinței private din 23 iulie 2003 O.C. a dobândit încăperea cu suprafața de 105 m.p. Potrivit contractului de împrumut încheiat între L.J. și O.C. la data de 19 august 2003, O.C. a primit cu împrumut de la L.J. suma de 8500 dolari SUA, cu termen de scadență până la 19 august 2013. Potrivit contractului privind darea în plată încheiat la 26 mai 2014, O.C., în schimbul achitării datoriei de 8500 dolari SUA, împrumutate în baza contractului de împrumut din 19 august 2003, a transmis L.J. încăperea achiziționată la 23 iulie 2003.

I.C. a înaintat în instanța de judecată acțiune cu privire la anularea contractului privind darea în plată din 26 mai 2014, invocând faptul că încăperea ce face obiectul contractului privind darea în plată este proprietate comună în devălmășie a I.C. și O.C. Prin hotărârea Judecătoriei Cahul din 09 decembrie 2016 a fost respinsă acțiunea lui I.C. către O.C. și L.J. privind declararea nulității contractului de dare în plată din 26 mai 2014. Însă prin decizia Curții de Apel Cahul nr. 2a-123/2018 din 22 mai 2018⁴⁴⁶ a fost admis apelul lui I.C. și declarată nulitatea contractului privind darea în plată din 26 mai 2014, instanța de apel reținând că încheierea contractului din 26 mai 2014 privind darea în plată, care este un act de înstrăinare (de dispoziție), s-a efectuat fără acordul coproprietarului I.C., respectiv, acest contract este lovit de nulitate.

În situația descrisă L.J. și-ar fi putut proteja interesele patrimoniale privind dobândirea încăperii în contul stingerii datoriei izvorâte din contractul de împrumut prin utilizarea mecanismului conversiunii, odată ce există premisele necesare pentru operarea conversiunii unui contract, prin care părțile contractante au convenit asupra înstrăinării unui bun imobil în vederea stingerii unei obligații pecuniare izvorâte din împrumut, într-un antecontract. Având în vedere calitatea de bun proprietate comună în devălmășie a obiectului contractului, în urma invalidării acestuia și conversiunii într-un antecontract, pe seama potențialului înstrăinător s-ar fi pus

⁴⁴⁶ https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/64637743-5262-e811-80d7-0050568b4d5b

obligăția de a obține consimțământul celuilalt coproprietar pentru o înstrăinare definitivă. Iar în situația dată anume această și s-a întâmplat. Având în vedere că O.C. avea pretenții față de I.C. privind partajarea altor bunuri imobile proprietate comună, precum și pretenții de ordin pecuniar (încasarea pensiei de întreținere, recuperarea unor sume plătite de O.C., dar de care a beneficiat și I.C., compensarea unor cheltuieli de întreținere a bunurilor imobile), între O.C. și I.C. a fost încheiată o tranzacție de împăcare, omologată de aceeași Curte de Apel Cahul, prin care I.C., printre altele, a renunțat la pretențiile sale asupra încăperii ce făcea obiect al contractului privind darea în plată din 26 mai 2014 (decizia Curții de Apel Cahul nr. 2a-1359/2018 din 21 februarie 2019⁴⁴⁷). Această renunțare echivalează *de facto* cu consimțirea la înstrăinarea încăperii de către O.C. către L.J. Iar în condițiile în care s-ar fi produs convertirea contractului în antecontract, iar O.C. nu ar fi întreprins acțiunile necesare pentru încheierea contractului definitiv, L.J. ar fi avut posibilitatea să recurgă la executarea silită a antecontractului și, drept efect, l-ar fi dobândit cu titlu de proprietate.

4.3.3. Funcția de facilitare a continuității circuitului civil al bunurilor

Drept finalitate a manifestării exprese de voință de a opera conversiunea, stimulată prin însuși mecanismul acestei operațiuni juridice, se înlesnește continuitatea circuitului civil al bunurilor. Această funcție se realizează, după cum se poate observa, prin intermediul efectelor conversiunii.

Într-o noțiune generică, circuitul civil poate fi definit ca totalitatea faptelor și actelor juridice în temeiul cărora se nasc raporturi juridice civile. Și conversiunea reprezintă un fapt juridic (complex) care dă naștere unui raport juridic, la baza căruia stă actul juridic subsecvent, valabil din punct de vedere al condițiilor de fond și de formă. Dar acest fapt juridic nu este unul pur abstract, ci, pornind de la cazurile de conversiune identificate mai sus, dispune de un caracter patrimonial și are ca obiect derivat bunuri determinate individual. La rândul său, bunurile (lucrurile), după regula generală, pot fi liber înstrăinate sau se pot transmite de la o persoană la alta pe temeiul diferitor acte juridice, prin transmisiune universală (moștenire, reorganizare a persoanelor juridice) sau prin alte modalități, și astfel intră în circuitul civil.

Din acest punct de vedere, și conversiunea, ca fapt juridic complex, care dispune de efecte juridice obligatoriale, iar în unele cazuri și reale, facilitează circuitul civil al bunurilor, îi oferă viabilitate și flexibilitate. Astfel, dreptul de creanță ce se naște dintr-un antecontract în care este convertit un contract de înstrăinare a bunului lovit de nulitate se poate exercita pe cale indirectă,

⁴⁴⁷ https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/73552d07-d939-e911-80d8-0050568b4d5b

prin obținerea unei hotărâri judecătorești ce ține loc de contract și, în consecință, atribuie bunul în patrimoniul potențialului dobânditor, conform antecontractului.

În acest sens, într-o speță, banca comercială BFC a depus acțiune către banca comercială V și SRL BV prin care a solicitat declararea nulității contractului cu privire la înstrăinarea obiectului gajului și transmiterea bunului gajat în posesie în scopul realizării acestuia (încheierea Curții Supreme de Justiție nr. 2rac-151/2017 din 12 mai 2017⁴⁴⁸). Reieșind din circumstanțele cauzei, SRL BV a înstrăinat către banca comercială V bunul gajat în beneficiul băncii comerciale BFC.

La caz, asistăm la încheierea unui act juridic de dispoziție asupra unui bun, în privința căruia prin lege este instituită interdicție de înstrăinare (art. 344 Cod civil, art. 232 Cod civil în redacția de până la 01 martie 2019). Și aceasta în virtutea art. 52 alin. (3) din Legea cu privire la gaj⁴⁴⁹, în vigoare la data soluționării cauzei, conform căruia debitorul gajist nu are dreptul să vândă sau să înstrăineze în alt mod bunurile gajate. Soluționând cauza, instanțele de judecată au reținut că debitorul gajist nu este în drept să înstrăineze obiectul gajului atât timp cât contractul de gaj este în vigoare. Pentru ca înstrăinarea să fie valabilă, debitorul trebuie să dispună de o autorizație din partea creditorului, ceea ce în speță nu s-a constatat.

În situația analizată, dobânditorul conform contractului declarat nul și desființat retroactiv are potența prin mijlocirea conversiunii să dobândească un drept de creanță față de înstrăinător, odată cu constatarea convertirii contractului în antecontract. Iar în condițiile în care persoana în favoarea căreia este instituită interdicția de înstrăinare a bunului autorizează înstrăinarea (la caz, creditorul gajist) sau decade interdicția respectivă (de exemplu, prin stingerea creanței garantate cu gaj), acest antecontract poate fi executat silit, potențialul dobânditor își poate realiza interesele cu privire la bunul avut în vedere, respectiv bunul dat va fi în continuare obiect al circuitului civil în interesele dobânditorului.

Dacă e să vorbim despre efectele reale ale conversiunii, acestea, după cum a fost arătat cu ocazia analizei efectelor acesteia, se produc în materie succesorală. Într-un caz de speță, D.A. s-a adresat cu acțiune cu privire la constatarea nulității certificatului de moștenitor legal eliberat pe numele D.A.S. și a contractului de donație încheiat între D.A.S. și D.G. În susținerea acțiunii reclamantul a invocat faptul că certificatul de moștenitor legal a fost eliberat de notarul public pe numele D.A.S. după decesul lui D.P. în anul 2007, care însă a decedat în anul 2004. Notarul public nu ar fi fost în drept să elibereze certificatul de moștenitor legal pe numele lui D.A.S. după decesul lui D.P., odată ce cererea de deschidere a procedurii succesorale și declarația de acceptare a succesiunii a fost depusă cu depășirea termenului de 6 luni, stabilit de art. 1517 Cod civil în

⁴⁴⁸ http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=36514

⁴⁴⁹ Legea cu privire la gaj: nr. 449-XV din 30 iulie 2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 345-351. Abrogată.

redacția în vigoare de până la 01 martie 2019. Tot în 2007 D.A.S. prin contract de donație a donat un bun imobil din masa succesorală către D.G.

Prin decizia Curții de Apel Comrat nr. 2a-125/2020 din 05 noiembrie 2020⁴⁵⁰ s-a dispus constatarea nulității certificatului de moștenitor legal eliberat pe numele lui D.A.S. Prin aceeași decizie s-a constatat nulitatea contractului de donație din anul 2007, încheiat între D.A.S. și D.P.

Și în acest caz suntem în prezența unei situații ipotetice de conversiune, în care contractul de donație, ca act juridic de dispoziție, chiar și lovit de nulitate, valorează act de acceptare tacită a moștenirii. Acest caz de conversiune, așa cum a fost explicat anterior, se identifică prin prisma normelor Codului civil din materia moștenirii de până la reforma moștenirii prin Legea de modernizare a Codului civil.

Chiar și admițând ilegalitatea certificatului de moștenitor legal, eliberat de notarul public în beneficiul lui D.A.S., odată ce a fost depășit termenul legal de depunere a declarației de acceptare a moștenirii după decesul lui D.P., dobândirea moștenirii de către D.A.S. s-a produs prin acceptare tacită, modalitate de acceptare a moștenirii admisă de art. 1516 alin. (3) Cod civil în redacția în vigoare de până la 01 martie 2019.

Prin intermediul contractului de donație, care prin act judecătoresc de dispoziție a fost desființat pe motiv de nulitate, D.A.S. a săvârșit un act juridic de dispoziție asupra unui bun din masa succesorală posedată și administrată de succesibil, mai ales că instanțele de judecată au constatat că D.A.S. a rămas să locuiască în imobilul obiect al litigiului după decesul lui D.P. Acest act de dispoziție evidențiază intenția succesibilului D.A.S. de a dobândi moștenirea și, în pofida nulității care îl lovește, confirmă calitatea de moștenitor legal al D.A.S.

Drept urmare, în speța analizată urmează să recunoaștem faptul transmisiunii universale a masei succesorale către moștenitor ca unul din mijloacele prin care se realizează circuitul civil al bunurilor, care s-a produs prin intermediul conversiunii actului juridic civil.

Pe cale de consecință, cele trei funcții ale conversiunii, prezentate supra, oferă odată în plus argumentele pertinente și tălmăcirea rezonabilității, rentabilității și locului important al conversiunii în sistemul de drept civil.

⁴⁵⁰ https://cacm.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4967b857-ab18-4b48-8909-66b19769ead5

4.4. Concluzii la capitolul 4

Cazurile de conversiune ce pot fi deduse din economia normelor Codului civil pot fi grupate în două categorii: cazuri de conversiune în materie succesorală și cazuri de conversiune în materie de obligații. La prima categorie se atribuie conversiunea formei testamentare, acceptarea tacită a succesiunii printr-un act de înstrăinare a bunului succesoral lovit de nulitate și revocarea legatului printr-un act de înstrăinare a obiectului legatului lovit de nulitate. La cea de a doua – conversiunea contractului de înstrăinare a unui bun într-un antecontract, conversiunea unei garanții personale autonome în fidejusiune și conversiunea unei cambii într-o confirmare a datoriei.

În ceea ce privește conversiunea formei testamentare, aceasta poate avea loc în situația în care un testament nul din cauza unui viciu de formă îndeplinește condițiile de formă ale altui tip de testament. La prima vedere, acest caz de conversiune a formei testamentare nu ar trebui să se considere conversiune prin prisma noțiunii pe care am formulat-o, or, în cazul conversiunii formei testamentare, atât actul inițial, cât și cel subsecvent au același efect juridic – transmisiunea pentru cauză de moarte. Însă ceea ce cu adevărat prezintă relevanță în situația dată este că efectul juridic comun al tuturor varietăților de testament, și anume transmisiunea pentru cauză de moarte în favoarea celor indicați în testament reprezintă, în esență, finalitatea testamentului, însă forța juridică a testamentului este diferită în dependență de forma respectivului. Din această perspectivă, ipoteza conversiunii nu poate fi negată.

În urma analizei efectuate am constatat că conversiunea formei testamentare de cele mai multe ori se va produce anume în sensul recunoașterii valabilității unui testament olograf, dacă un testament de o complexitate mai mare (autentic sau privilegiat) este lovit de nulitate pentru vicii de formă. Desigur, cu condiția că testamentul în cauză întrunește condițiile stabilite pentru un testament olograf – să fie scris integral, datat și semnat de testator. Cele mai probabile ipoteze de conversiune a formei testamentare sunt cele de conversiune a unui testament privilegiat într-unul olograf, de exemplu, în situațiile în care un testament privilegiat scris, semnat și datat de mâna testatorului, nu întrunește toate cerințele testamentului privilegiat, fie că formalitățile de suprascriere sunt realizate de către un agent instrumentator incompetent, fie datorită incompatibilității unor martori prezenți la întocmirea acestuia sau absenței semnăturii unui martor pe textul testamentului. De asemenea, considerăm posibilă conversiunea unui testament privilegiat de o anumită formă într-un alt testament la fel privilegiat.

Conversiunea actului de înstrăinare a unui bun din masa succesorală, lovit de nulitate, în acceptare tacită a moștenirii poate fi imaginată doar în contextul legal al redacției vechi a Codului civil, care reglementa dreptul de opțiune succesorală sub forma acceptării moștenirii sau a renunțării la ea. În contextul legal actual, în urma reformei Codului civil prin Legea nr. 133/2018,

s-a produs o schimbare de paradigmă în materie de opțiune succesorală: moștenirea trece la moștenitorul îndreptățit sub rezerva dreptului său de a renunța la moștenire. În așa fel, transmisiunea moștenirii se produce în mod automat în momentul deschiderii moștenirii. O eventuală declarație de acceptare a moștenirii nu reprezintă decât o consolidare a calității de moștenitor, care se poate produce și de la sine prin nerenunțare la moștenire în termenul indicat. Respectiv, posibilitatea conversiunii unui act de înstrăinare lovit de nulitate cu privire la un bun succesoral într-o acceptare tacită a moștenirii se poate analiza doar în raport cu moștenirile deschise până la data de 01 martie 2019, data intrării în vigoare a Legii de modernizare a Codului civil.

În ceea ce privește înstrăinarea obiectului legatului de către testator, care chiar și lovită de nulitate ar putea valora revocare voluntară tacită a legatului, prin prisma normelor Codului civil, ca urmare a unui astfel de act al testatorului survine *caducitatea* testamentului. Observăm că legiuitorul nostru a optat pentru consecința caducității legatului în caz de încheiere de către testator a actelor de dispoziție asupra obiectului legatului, și nu pentru consecința revocării, ceea ce nu ni se pare corect. La o privire de ansamblu, revocarea actului juridic semnifică desfacerea voluntară pentru viitor a unui act juridic încheiat legal, iar caducitatea – lipsirea de efecte a unui act juridic datorită unui eveniment independent de voința sau de culpa părților, care survine ulterior încheierii valabile a actului. Apreciem critic opțiunea legiuitorului de a califica drept caduc legatul al cărui obiect este înstrăinat de către testator în timpul vieții. Considerăm că în acest caz operează revocarea voluntară tacită a legatului, odată ce înstrăinarea obiectului legatului este un act intenționat al testatorului prin care se urmărește implicit lipsirea de eficacitate a dispoziției testamentare avute în vedere. Respectiv, legatul se va revoca tacit chiar și printr-un act de înstrăinare a obiectului acestuia lovit de nulitate, fiind prezent un caz de conversiune. Or, ceea ce este relevant pentru o revocare tacită a legatului este intenția reală de a înstrăina obiectul acestuia de către testator, intenție ce este prezentă și atunci când actul de înstrăinare este lovit de nulitate.

Având în vedere cele reținute, propunem de a cuprinde prevederile de la art. 2381 Cod civil în alin. (1) și de a include un nou alineat la articolul citat, după cum urmează: „(2) *În afară de alte cazuri prevăzute de lege dispoziția testamentară se consideră revocată dacă bunul testat este înstrăinat de către testator în timpul vieții, prezumându-se că el a avut intenția de a revoca dispoziția testamentară*”. Precum și de a expune art. 2388 lit. c) Cod civil într-o nouă redacție, după cum urmează: „*bunul testat nu a aparținut testatorului*”.

Cu privire la conversiunea în materie de obligații am reținut că manifestarea de voință, nulă ca și vânzare, poate valora antecontract de vânzare. În același timp, ipoteza cel mai des menționată în doctrină, și anume valoarea de antecontract a manifestării de voință nevalabile drept contract de vânzare din cauza lipsei formei autentice cerute de lege *ad validitatem*, nu este aplicabilă în

condițiile legale impuse de Codul nostru civil și aceasta datorită faptului că antecontractul trebuie să fie încheiat în forma cerută de lege pentru contractul definitiv, sub aceeași sancțiune. Astfel, un contract de vânzare-cumpărare a unui imobil nul pentru nerespectarea formei autentice nu se poate converti într-un antecontract de vânzare-cumpărare, din același motiv: nerespectarea formei autentice.

O altă ipoteză posibilă de conversiune în materie de obligații, atribuind-o conversiunii unui act juridic de dispoziție asupra unui bun, încheiat cu încălcarea interdicției de înstrăinare, care este lovit de nulitate relativă, într-un antecontract, din care o să rezulte obligația înstrăinătorului de a dispune de bun cu condiția ridicării interdicției. O situație similară din punct de vedere al convertirii unui act juridic de dispoziție lovit de nulitate într-un antecontract poate fi atestată în caz de încheiere a unui act de înstrăinare a bunului cu nesocotirea clauzei de inalienabilitate. Astfel, o vânzare-cumpărare anulată pentru încălcarea clauzei de inalienabilitate de către vânzător poate valora antecontract de vânzare-cumpărare, care va putea fi executat silit în urma încetării acțiunii clauzei de inalienabilitate stipulate, fie prin expirarea termenului acesteia, fie prin autorizația instanței de judecată sau renunțarea la clauză a celui care a stipulat-o. Conversiunea unui contract în antecontract se va putea produce și în cazul nulității înstrăinării unui bun proprietate comună în devălmășie făcute de un soț, fără acordul celuilalt soț. Din acest antecontract va rezulta obligația înstrăinătorului de a obține consimțământul celuilalt coproprietar pentru înstrăinarea definitivă a bunului.

De asemenea, suntem în prezența unui caz de conversiune a actului juridic în situația în care actul de constituire a unei garanții personale autonome, lovit de nulitate absolută va putea valora act de constituire a unei fidejusiuni. Efectul juridic pe care îl va produce conversiunea în asemenea caz rezultă din aceea că însăși fidejusiunea produce efecte juridice distincte de cele ale unei garanții personale autonome. În acest sens, pe lângă faptul că fidejusiunea este o garanție personală accesorie, iar garanția personală autonomă – neaccesorie, în cazul fidejusiunii garantul poate opune creditorului excepțiile proprii ale debitorului garantat, pe când în cazul garanției personale autonome garantul nu dispune de o astfel de prerogativă.

Conversiunea poate avea loc și în caz de nulitate a cambiei, care poate valora înscris ce atestă o creanță (confirmare de datorie). La prima vedere, în situația dată conversiunea are efect pur formal în sensul că un înscris cambial se convertește într-un simplu înscris sub semnătură privată, dar în realitate conversiunea produce și efecte de ordin substanțial. Și aceasta în virtutea faptului că titlul de credit avut în vedere inițial de părți, ce ar fi cuprins o obligație necondiționată, autonomă și abstractă de a plăti o sumă determinată de bani, obține valoarea unui titlu (înscris sub semnătură privată) ce atestă o creanță simplă, neautonomă și cauzală.

Din punct de vedere al delimitării de instituții conexe, conversiunea se deosebește de confirmare prin faptul că în cazul confirmării, în principiu, sancțiunea nulității va putea fi integral anulată, actul juridic nul sau anulabil putând să își producă efectele exact așa cum și-a dorit partea ori și-au dorit părțile, fără a fi în prezența a două acte juridice. În timp ce în situația conversiunii atestăm incidența a două acte juridice civile distincte, actul subsecvent fiind valabil, iar actul inițial – lovit de nulitate.

Conversiunea nu se va confunda cu refacerea, chiar dacă ambele, ca și confirmarea, sunt modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil. Odată cu refacerea actului inițial lovit de nulitate prin luarea în considerare și respectarea tuturor imperativelor legale referitoare la condițiile de valabilitate ale actului juridic, noul act – actul subsecvent își va produce nestingherit efectele, decăzând necesitatea, dar și posibilitatea de intervenție a conversiunii pentru acest caz. Și invers, dacă se va aplica cu prioritate conversiunea, atunci pentru refacere nu mai există loc.

Conversiunea se deosebește cu ușurință de nulitatea parțială, când o parte din efectele unui act juridic sunt menținute de lege, iar aici se au în vedere fragmentele de efecte ce nu contravin legii.

Nu vom considera ipoteză de aplicare a conversiunii atunci când doar în aparență actul juridic denotă o nevalabilitate, din considerentul că ar fi fost incorect calificat de către părți, încorporându-l într-o natură juridică în virtutea căreia condițiile de valabilitate nu erau întrunite.

Nu vom avea conversiune nici în cazul incidenței instituției juridice a novației. Novația presupune transformarea unui raport juridic obligațional într-un altul, iar conversiunea presupune înlocuirea unui act juridic civil inițial cu un altul, din considerentul că primul ar fi fost infestat de o cauză de nulitate.

La fel, conversiunea urmează a fi deosebită de simulație. În situația simulației ambele acte sunt orientate de a produce efectele în același timp: actul secret – între părți și actul public – între părți și terți, pe când în circumstanța conversiunii va produce efecte doar actul subsecvent.

Totodată, se va ține cont că conversiunea va îndrepta o cauză de nulitate a actului juridic civil, pe când eficacitatea va atribui eficiență și operanță unui act juridic inefficient din una dintre cauzele de ineficacitate elucidate de Codul Civil al Republicii Moldova, dacă e să luăm în considerare accepțiunea *stricto sensu* a ineficienței.

Cercetarea conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil ar fi incompletă dacă ar fi lăsate în afara analizei funcțiile acesteia. Or, prin intermediul funcțiilor se poate explica rațiunea acestei operațiuni juridice și modul ei de funcționare în serviciul intereselor de ordin general și particular. Funcțiile conversiunii sunt acele direcții (orientări) ale acțiunii mecanismului juridic de convertire al unui act juridic civil lovit de nulitate (actul juridic

inițial) într-un alt act juridic valabil (actul juridic subsecvent). Reieșind din natura juridică a conversiunii, modul ei de operare și efectele sale, considerăm că astfel de orientări sunt trei, și anume 1) atenuarea impactului nulității asupra actului juridic civil inițial, 2) stimularea părții sau părților actului juridic inițial de a valorifica efectele pasibile de producere pe baza manifestării de voință încorporate în acesta, 3) asigurarea continuității circuitului civil cu privire la bunurile și valorile care fac obiectul actelor juridice convertibile.

Funcția de atenuare a impactului nulității actului juridic civil derivă din natura juridică a conversiunii în calitate de modalitate de înlăturare a cauzelor de nulitate ale actului juridic. Conversiunea oarecum corectează cauza sau motivul de nulitate ce infestază actul juridic civil și permite valorificarea actului juridic lovit de nulitate într-o manieră valabilă. În consecință, prin intermediul conversiunii se reduce impactul nulității asupra actului juridic supus unei cauze de nulitate absolută sau relativă și se creează premise pentru a se produce anumite efecte juridice compatibile cu manifestarea de voință a părții sau părților actului nevalabil.

Funcția stimulatorie ține de modul în care operează conversiunea și reprezintă o continuare logică a funcției de atenuare a impactului nulității actului juridic civil, iar esența ei constă în stimularea valorificării voinței încorporate în actul juridic inițial desființat în partea în care aceasta este capabilă să producă efecte juridice, reieșind din intenția urmărită de parte sau de părțile actului juridic inițial.

A treia funcție a conversiunii este cea de facilitare a continuității circuitului civil al bunurilor, or, drept finalitate a manifestării exprese de voință de a opera conversiunea, stimulată prin însăși mecanismul acestei operațiuni juridice, se înlesnește continuitatea circuitului civil al bunurilor. Această funcție se realizează prin intermediul efectelor conversiunii.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Ca rezultat al studiului realizat, sintetizarea materiei expuse în lucrarea științifică de față, ne permite formularea următoarelor **concluzii generale**:

1) conceptul de conversiune nu a fost identificat în dreptul roman care promova consecvent principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*. Cu toate acestea, efortul **pandectiștilor germani din sec. al XIX-lea** a determinat conturarea conversiunii pe baza unor ipoteze izolate de așa-numita transformare a actelor juridice care pot fi găsite în jurisprudența clasică romană;

2) primul cod civil modern care a consacrat expres instituția conversiunii a fost **Codul civil german din anul 1896**. În temeiul articolului 140, intitulat „Umdeutung” („Reinterpretare”), se deducea că atunci când actul juridic încheiat inițial este nul, acesta poate fi păstrat în calitate de alt act juridic, dacă sunt întrunite condițiile de valabilitate ale acestuia din urmă, inclusiv cerințele de formă;

3) conversiunea a evoluat de la o modalitate preponderent formală de transformare a unui act juridic de o anumită natură juridică, nu neapărat lovit de nulitate, în act juridic de altă natură juridică, la un **mecanism de limitare a efectelor nulității actului juridic prin menținerea forței juridice a manifestării de voință exprimate cu ocazia încheierii actului juridic infestat de o cauză de nulitate**, recunoscut ca și modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil;

4) o definiție doctrinară și, cu atât mai mult, una legală a **modalităților de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil** nu este formulată în niciun sistem de drept, cu toate acestea, putem constata că doctrina, aproape unanim, a ajuns la concluzia că părțile unui act juridic civil contaminat de o cauză de nulitate ar fi îndreptățite juridic să aibă varianta de a trata actul juridic, încercând să-l înlocuiască cu unul valid (refacerea operațiunii juridice) sau să-l valorifice pe cel vechi într-o manieră legală (confirmarea actului juridic sau conversiunea acestuia);

5) conversiunea, confirmarea și refacerea au **natura juridică** de modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, în pofida multiplelor calificative date de către doctrină;

6) **temeiul conversiunii rezidă în dimensiunea faptului juridic complex**, sistemul căruia este format din trei elemente: nulitatea actului juridic civil inițial; manifestarea de voință valabil exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate, capabilă încă să producă anumite efecte juridice; manifestarea expresă a voinței de a opera conversiunea, manifestare ce se efectuează în fața instanței de judecată, având în vedere caracterul judiciar al conversiunii;

7) în literatura de specialitate din Republica Moldova nu există vreo **noțiune proprie consacrată conversiunii**, cu toate acestea, în doctrina română se identifică un consens cu privire

la noțiunea conversiunii, înțelegându-se operațiunea juridică ce constă în considerarea unui act juridic afectat de nulitate drept un alt act juridic, ale cărui condiții de validitate, de fond și de formă sunt îndeplinite, operațiune prin care manifestarea de voință nevalabilă ca un act juridic este considerată și produce efecte drept alt act juridic, ale cărui cerințe proprii de validitate, de fond și de formă, sunt îndeplinite;

8) având în vedere că **clasificările** existente în doctrină referitoare la conversiune (formală și substanțială; legală și judiciară) nu rezistă criticii, suntem de părerea că conversiunea este susceptibilă de clasificare în expresă sau virtuală, conform criteriului de consacrare legislativă;

9) conversiunea nu poate exista atunci când un act juridic este **parțial invalidat** și în caz că nulitatea totală a actului juridic nu a fost declarată de către **instanța de judecată competentă**;

10) **actul juridic subsecvent** rezultă, derivă din actul juridic inițial lovit de nulitate, care are o existență juridică din punct de vedere pur teoretic. Cu alte cuvinte, actul juridic subsecvent valorifică **manifestarea de voință inițială**, aptă de a mai produce efecte juridice valabile într-un alt act juridic, care va naște, modifica și stinge drepturi și obligații altele decât cele avute în vedere de către partea sau părți odată cu încheierea actului juridic inițial;

11) faptul juridic al conversiunii poate opera atât între **aceleași părți ale actului bilateral inițial**, lovit de nulitate, cât și în favoarea doar **a unei părți** a actului bilateral inițial, dând naștere unui act juridic unilateral subsecvent. În același timp, de conversiune se pot prevala și **alte persoane decât partea sau părțile actului juridic inițial**;

12) conversiunea nu va fi aplicată în cazul în care partea sau părțile actului inițial nu își vor dori acest lucru, având în vedere principiul relativității efectelor actului juridic civil. De aceea **voința referitoare la operarea conversiunii trebuie exprimată expres**, pentru a fi opozabilă și terților, dar și pentru a asigura verificarea voinței reale a părții sau a părților;

13) este suficientă **voința unei singure părți** ca să se producă conversiunea, atât timp cât aceasta nu trebuie să fie invocată de partea răspunzătoare de nulitatea actului inițial;

14) din exercitarea expresă a manifestării de voință privind operarea conversiunii trebuie să rezulte **un act juridic subsecvent perfect valabil**. Iar actul subsecvent valabil, pentru a fi parte integrantă din structura conversiunii, va trebui să conțină **un element de diferență față de actul inițial**;

15) **efectul obligațional al conversiunii** reprezintă regula de la care pot exista excepții. De exemplu, în condițiile în care un act translativ de drepturi este lovit de nulitate, dar prin prisma elementelor componente ale faptului juridic al conversiunii este posibil să ia naștere un act subsecvent la fel translativ de drepturi, atunci conversiunea va avea **efect real**;

16) conversiunea are **caracter judiciar**, iar pentru a opera, pe de o parte, este necesară invalidarea efectivă și totală a actului juridic inițial într-un cadru procesual deschis de o acțiune în

nulitate, pe de altă parte, este tot atât de necesară invocarea conversiunii în fața instanței de judecată;

17) conversiunea poate opera fie pe cale de excepție, instanța urmând să constate existența conversiunii și pe acest temei să respingă acțiunea formulată împotriva părții căreia conversiunea este favorabilă, fie **pe calea unei acțiuni în justiție**;

18) acțiunea în conversiune este una în constatare, ce poate fi promovată atât într-un cadru procesual deja deschis, **pe calea unei cereri reconvenționale**, cât și **ca o acțiune principală în constatarea existenței sau inexistenței unui raport juridic** (drept subiectiv);

19) efectul conversiunii, ca și cel al nulității, se produce **retroactiv (*ex tunc*)**, de la momentul manifestării de voință a părții sau a părților, încorporată în actul inițial lovit de nulitate;

20) cazurile de conversiune ce pot fi deduse din economia normelor Codului civil pot fi grupate în două categorii: **cazuri de conversiune în materie succesorală** și **cazuri de conversiune în materie de obligații**;

21) conversiunea formei testamentare de cele mai multe ori se va produce anume în sensul recunoașterii valabilității unui testament olograf dacă un testament de o complexitate mai mare (autentic sau privilegiat) este lovit de nulitate pentru vicii de formă;

22) conversiunea actului de înstrăinare a unui bun din masa succesorală, lovit de nulitate, în acceptare tacită a moștenirii poate fi imaginată doar în contextul legal al redacției vechi a Codului civil, care reglementa dreptul de opțiune succesorală sub forma acceptării moștenirii sau a renunțării la ea. Acest lucru este legat de faptul că odată cu intrarea în vigoare la data de 1 martie 2019 a noilor modificări la Codul civil, în materie de opțiune succesorală, moștenirea trece la moștenitorul îndreptățit sub rezerva dreptului său de a renunța la moștenire, ceea ce înseamnă că transmisiunea moștenirii se produce în mod automat în momentul deschiderii moștenirii;

23) înstrăinarea obiectului legatului de către testator, chiar și lovită de nulitate, ar putea valora revocare voluntară tacită a legatului, deși, prin prisma normelor Codului civil, ca urmare a unui astfel de act al testatorului survine caducitatea testamentului. Poziția respectivă rămâne a fi preferabilă atât timp cât în acest caz operează revocarea voluntară tacită a legatului, odată ce înstrăinarea obiectului legatului este un act intenționat al testatorului prin care se urmărește implicit lipsirea de eficacitate a dispoziției testamentare avute în vedere;

24) o vânzare-cumpărare anulată pentru încălcarea clauzei de inalienabilitate de către vânzător poate valora antecontract de vânzare-cumpărare, care va putea fi executat silit în urma încetării acțiunii clauzei de inalienabilitate stipulate, fie prin expirarea termenului acesteia, fie prin autorizația instanței de judecată sau renunțarea la clauză a celui care a stipulat-o. Conversiunea unui contract în antecontract se va putea produce și **în cazul nulității înstrăinării unui bun proprietate comună în devălmășie făcute de un soț, fără acordul celuilalt soț**, iar din acest

antecontract va rezulta obligația înstrăinătorului de a obține consimțământul celuilalt coproprietar pentru înstrăinarea definitivă a bunului. Similară este ipoteza **nulității unui act de înstrăinare a bunului cu încălcarea interdicției de dispoziție**, care se poate converti într-un antecontract din care o să rezulte obligația înstrăinătorului de a dispune de bun cu condiția ridicării interdicției;

25) suntem în prezența unui caz de conversiune a actului juridic **în situația în care actul de constituire a unei garanții personale autonome, lovit de nulitate absolută, va putea valora act de constituire a unei fidejusiuni**. Efectul juridic pe care îl va produce conversiunea în asemenea caz rezultă din aceea că însăși fidejusiunea produce efecte juridice distincte de cele ale unei garanții personale autonome;

26) o situație de conversiune este și **în caz de nulitate a cambiei, care poate valora înscris ce atestă o creanță** (confirmare de datorie), în virtutea faptului că titlul de credit avut în vedere inițial de părți, ce ar fi cuprins o obligație necondiționată, autonomă și abstractă de a plăti o sumă determinată de bani, obține valoarea unui titlu (înscris sub semnătură privată) ce atestă o creanță simplă, neautonomă și cauzală;

27) conversiunea se deosebește de **confirmare** prin faptul că în cazul confirmării, în principiu, sancțiunea nulității va putea fi integral anulată, actul juridic nul sau anulabil putând să își producă efectele exact așa cum și-a dorit partea ori și-au dorit părțile, fără a fi în prezența a două acte juridice; iar în situația **conversiunii** atestăm incidența a două acte juridice civile distincte, actul subsecvent fiind valabil, iar actul inițial – lovit de nulitate;

28) conversiunea, pe lângă faptul că are o existență alternativă față de **refacere**, este diferită de aceasta din motiv că în rezultatul aplicării procedurii refacerii actul subsecvent este identic cu cel supus inițial refacerii, pe când în cazul **conversiunii** actul subsecvent va trebui să conțină cel puțin un element de diferență față de actul inițial;

29) nulitatea parțială este atunci când o parte din efectele unui act juridic sunt menținute de lege, iar aici se are în vedere fragmentele de efecte ce nu contravin legii, pe când în cazul **conversiunii** actul inițial nu produce niciun efect, în totalitatea sa;

30) nu vom considera drept ipoteză de aplicare a **conversiunii** atunci când doar în aparență actul juridic denotă o nevalabilitate, din considerentul că ar fi fost **incorect calificat** de către părți, încorporându-l într-o natură juridică în virtutea căreia condițiile de valabilitate nu erau întrunite;

31) novația are în vedere transformarea unui raport juridic obligațional într-un altul, iar **conversiunea** presupune înlocuirea unui act juridic civil inițial cu un altul, din considerentul că primul ar fi fost infestat de o cauză de nulitate;

32) în situația **simulației** ambele acte sunt orientate de a produce efectele în același timp: actul secret – între părți și actul public – între părți și terți, pe când în circumstanța **conversiunii** efecte va produce întotdeauna doar actul subsecvent;

33) conversiunea va îndrepta o cauză de nulitate a actului juridic civil, pe când **eficacitatea** va atribui eficiență și operanță unui act juridic inefficient din una dintre cauzele de ineficacitate elucidate de Codul civil, dacă e să luăm în considerare accepțiunea *stricto sensu* a ineficienței;

34) în temeiul **funcției sale de atenuare, conversiunea** reduce impactul nulității asupra actului juridic supus unei cauze de nulitate absolută sau relativă și se creează premise pentru a se produce anumite efecte juridice compatibile cu manifestarea de voință a părții sau părților actului nevalabil;

35) esența **funcției stimulatorii a conversiunii** constă în stimularea valorificării voinței încorporate în actul juridic inițial desființat în partea în care aceasta este capabilă să producă efecte juridice, reieșind din intenția urmărită de parte sau de părțile actului juridic inițial;

36) funcția conversiunii de facilitare a continuității circuitului civil al bunurilor constituie finalitatea manifestării exprese de voință de a opera conversiunea, promovată prin însuși mecanismul acestei operațiuni juridice, materializându-se anume prin asigurarea circuitului civil al bunurilor.

Având în vedere cele menționate supra, venim cu următoarele **recomandări**:

1) a înțelege prin **modalități de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil** acele mijloace sau metode prin care părțile unui act juridic civil lovit de o cauză de nulitate au varianta de a remedia actul juridic civil, încercând să-l înlocuiască cu unul valid (refacerea operațiunii juridice) sau să-l valorifice pe cel vechi într-o manieră legală (confirmarea actului juridic sau conversiunea acestuia);

2) a avea în vedere prin **refacere** procedeul juridic prin care părțile sunt libere de a încheia un nou act juridic, prin care voința valabil exprimată într-un act juridic nul să producă efecte juridice printr-un alt act juridic, ale cărui condiții de valabilitate sunt respectate în totalitate;

3) a înțelege prin **confirmare** operațiunea juridică sau declarația prin care o persoană, îndreptățită să ceară anularea unui act, îl recunoaște valabil;

4) a înțelege prin **conversiune** acea modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil care constă în valorificarea într-o manieră transformată a manifestării de voință valabil exprimată într-un act juridic civil lovit de nulitate într-un act juridic civil subsecvent, ale cărui condiții de fond și de formă sunt întrunite legal și care produce efecte juridice diferite față de cele urmărite prin încheierea actului juridic inițial;

5) a introduce în Codul civil un nou articol, care va avea următorul conținut: „*Art. 331¹*
Conversiunea actului juridic civil

(1) Conversiunea constă în valorificarea manifestării de voință valabil exprimată într-un act juridic civil lovit de nulitate totală într-un act juridic civil subsecvent, ale cărui condiții de

fond și de formă sunt întrunite legal și care produce efecte juridice diferite față de cele urmărite prin încheierea actului juridic inițial.

(2) *Conversiunea produce efecte retroactiv, de la momentul manifestării de voință a părții sau a părților în actul inițial lovit de nulitate.*

(3) *Conversiunea se constată de instanța de judecată, atât pe cale de acțiune, cât și pe cale de excepție, doar la cererea persoanei în a cărei favoare conversiunea operează”;*

6) a aborda **elementele conversiunii actului juridic civil** doar în contextul faptului juridic complex, rezultând din luarea în considerare a nulității actului juridic inițial (nulitatea totală și efectivă), din manifestarea de voință valabil exprimată în actul juridic inițial lovit de nulitate, capabilă încă să producă anumite efecte juridice și din manifestarea expresă a voinței de a opera conversiunea;

7) a considera ca fiind **cazurile principale de conversiune în materie succesorală** conversiunea formei testamentare, acceptarea tacită a succesiunii printr-un act de înstrăinare a bunului succesoral lovit de nulitate și revocarea legatului printr-un act de înstrăinare a obiectului legatului lovit de nulitate;

8) a considera drept **cazurile principale de conversiune în materie de obligații** conversiunea contractului de înstrăinare a unui bun într-un antecontract, conversiunea unei garanții personale autonome în fidejusiune și conversiunea unei cambii într-o confirmare a datoriei;

9) a cuprinde prevederile de la art. 2381 Cod civil în alin. (1) și a include un nou alineat la articolul citat, după cum urmează: „(2) *În afară de alte cazuri prevăzute de lege dispoziția testamentară se consideră revocată dacă bunul testat este înstrăinat de către testator în timpul vieții, prezumându-se că el a avut intenția de a revoca dispoziția testamentară.*”. A expune art. 2388 lit. c) Cod civil într-o nouă redacție, după cum urmează: „*bunul testat nu a aparținut testatorului*”;

10) a înțelege prin **funcțiile conversiunii** acele direcții (orientări) ale acțiunii mecanismului juridic de convertire al unui act juridic civil lovit de nulitate (actul juridic inițial) într-un alt act juridic valabil (actul juridic subsecvent);

11) a considera drept funcții ale conversiunii **atenuarea impactului nulității** asupra actului juridic civil inițial, **stimularea părții sau părților actului juridic inițial** de a valorifica efectele pasibile de producere pe baza manifestării de voință încorporate în acesta și **asigurarea continuității circuitului civil** al bunurilor care fac obiectul actelor juridice convertibile.

BIBLIOGRAFIE

Acte normative

1. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107/2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 66-75.
2. Codul civil al Federației Ruse. Partea I. Nr. 51-Φ3 din 30 noiembrie 1994.
3. Codul civil al Georgiei. Nr. 786-IIc din 26 iunie 1997.
4. Codul civil al R.S.S.M., aprobat prin Legea R.S.S. Moldovenești din 26 decembrie 1964. În: *Veștile Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești*, 1964, nr. 36, art. 81. Intrat în vigoare: 01.07.1965, abrogat: 12.06.2003.
5. Codul civil al României. Nr. 287 din 17 iulie 2009. În: *Monitorul Oficial*, 15.07.2011, nr. 505. Intrat în vigoare: 01.10.2011.
6. Codul civil al Ucrainei. Nr. 435-IV din 16 ianuarie 2003. În: *Ведомости Верховной Рады Украины*, 2003, nr. 40-44.
7. Codul civil francez. Loi n. 2001-1135 du 03 décembre 2001. JOFR 04 décembre 2001, en vigueur le 1er juillet 2002.
8. Codul civil italian din 16 martie 1942.
9. Codul civil german (Bürgerliches Gesetzbuch) din 18 august 1896. Intrat în vigoare: 1.01.1900.
10. Codul civil român din 26 noiembrie 1864. În: *Monitorul Oficial*, 04.12.1864, nr. 271. Intrat în vigoare: 01.12.1865, abrogat: 01.10.2011.
11. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225-XV din 30 mai 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.06.2003, nr. 111-115/451.
12. Codul familiei al Republicii Moldova nr. 1316-XIV din 26 octombrie 2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 26.04.2001, nr. 47-48/210.
13. Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28 martie 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.07.2003, nr. 159-162/648.
14. Legea cambiei nr. 1527 din 22 iunie 1993. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1993, nr. 10.
15. Legea cu privire la gaj nr. 449-XV din 30 iulie 2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 345-351. Abrogată.
16. Legea privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative nr. 133 din 15 noiembrie 2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 467-479.
17. Legea privind procedura notarială nr. 246 din 15 noiembrie 2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 30-37.

18. Legea cu privire la actele normative nr. 100 din 22.12.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 7-17.

Referințe bibliografice în limba română

19. BAIAS, Fl.A., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI, R., MACOVEI, I. (coord.). *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*. București: Editura C.H. Beck, 2014. 2917 p. ISBN 978-606-18-0414-6.
20. BAIEȘ, S., MÎȚU, Gh., CAZAC, O. CEBOTARI, V., BRUMĂ, S., ROBU, O., CREȚU, I., TABUNCIC, T., CARA, A. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 752 p. ISBN 978-9975-53-458-1.
21. BAIEȘ, Sergiu, ROȘCA, Nicolae. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chișinău: Cartier, 2014. 400 p. ISBN 978-9975-53-306-5.
22. BAIEȘ, Sergiu, ROȘCA, Nicolae. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chișinău: Cartier, 2004. 400 p. ISBN 9975-79-306-1.
23. BĂIEȘU, Sergiu, ȘARGAROVSKI, Mariana. Cazuri de conversiune a actului juridic civil în materie succesorală. În: *Revista Națională de Drept*, nr. 1 (243). Chișinău, 2021, p. 10-20. ISSN 1811-0770.
24. BELEI, E. (coord.). *Drept procesual civil. Partea generală*. Chișinău: Lexon, 2016. 461 p. ISBN 978-9975-4072-9-8.
25. BELEIU, Gh. *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București, 1992. 440 p. ISBN 973-95556-4-0.
26. BELEIU, Gh. *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București: Universul Juridic, 2003. 599 p. ISBN-10 9738584752, ISBN-13 9789738584754.
27. BÎRSAN, Corneliu. *Drept civil. Drepturile reale principale*. București: Hamangiu, 2015. 486 p. ISBN 978-606-27-0212-0.
28. BOCA, Sergiu. Cauzele și regimul juridic al nulității absolute a actului juridic civil. În: *Legea și viața*, 2012, nr. 8, p. 29-34.
29. BOCA, Sergiu. Conversiunea ca modalitate de înlăturare a efectelor nulității actului juridic civil. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 6, p. 56-60.
30. BOCA, Sergiu. Delimitarea nulității de alte cauze de ineficacitate a actului juridic civil. În: *Legea și viața*, 2012, nr.1, p. 29-34.
31. BOCA, Sergiu. *Efectele nulității actelor juridice civile*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013.

32. BOROI, G. *Drept civil. Partea generală. Persoanele*. București: All Beck, 2002. 424 p. ISBN 973-655-217-9.
33. BOROI, G. *Drept civil. Partea generală. Persoanele*. București: Hamangiu, 2010. 496 p. ISBN/ISSN: 978-606-522-347-9.
34. BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra, NAZAT, Bogdan. *Curs de drept civil. Partea generală*. București: Hamangiu, 2012. 422 p. ISBN 978-606-522-891-7.
35. BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandra. *Curs de drept civil. Drepturile reale principale*. București: Hamangiu, 2013. 385 p. ISBN 978-606-678-796-3.
36. BOROI, Gabriel, ANGHELESCU, Carla Alexandru. *Curs de drept civil. Partea Generală*. București: Hamangiu, 2011. 382 p. ISBN 978-606-522-663-0.
37. *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2013, nr. 10.
38. CHIBAC, Gheorghe, BRUMĂ, Sorin, ROBU, Oxana, CHIBAC, Natalia. *Drept civil. Contracte și succesiuni*. Curs universitar. Chișinău: CEP USM, 2014. 392 p. ISBN 978-9975-53-356-0
39. CHIRICĂ, Dan. *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*. București: Hamangiu, 2017. 592 p. SBN/ISSN: 978-606-27-0968-6.
40. CIMIL, Dorin. Analiza teoretică a abordărilor practicii judiciare privind efectele nulității în cadrul grupurilor de contracte. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 11, p. 2-6.
41. CIMIL, Dorin. *Calificarea raporturilor contractuale*. Chișinău: Grafema Libris, 2013. 224 p. ISBN 978-9975-52-130-7.
42. CIOBANU, V.M. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Volumul I. Teoria generală*. București: Național, 1996. 509 p. ISBN 973-97574-1-3.
43. CIUCĂ, Valerius. *Drept roman. Lecțiuni. Vol. II*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014. 860 p. ISBN 978-606-714-030-9.
44. COSMA, Doru. *Teoria generală a actului juridic civil*. București: Editura Științifică, 1969. 490 p.
45. COSMOVICI, P. (coordonator). *Tratat de drept civil. Volumul I. Partea generală*. București: Editura Academiei R.S.R., 1989. 360 p. ISBN 973-27-0045-9. ISBN 973-27-0044-0.
46. CRĂCIUN, N. *Liberalitățile în Noul Cod Civil*. Teză de doctorat. București, 2013.
47. CRĂCIUNEAN, Laura Maria. *Limitele dreptului de proprietate privată imobiliară*. București: Wolters Kluwer, 2009. 392 p. ISBN 973-1911-52-6.
48. CRUGLIȚCHI, T. Efectele nulității actelor de procedură civilă. În: *Legea și viața*, 2006, nr. 5, p. 29-34.

49. DEAK, Francisc, POPESCU, Romeo. *Tratat de drept succesoral. Vol. II. Moștenirea testamentară*. București: Universul Juridic, 2019. 411 p. ISBN 978-606-39-0430-1.
50. DEAK, Francisc. *Tratat de drept succesoral*. București: Universul Juridic, 2002. 544 p. ISBN 973-85248-9-X.
51. DIACONESCU, Ș., REGHINI, I., VASILESCU, P. *Introducere în dreptul civil*. Cluj-Napoca: Sfera juridică, 2008. 692 p. ISBN 978-973-1875-08-8.
52. DOGARU, Ion (coordonator). *Bazele dreptului civil. Volumul I. Teoria generală*. București: C.H. Beck, 2008. 1384 p. ISBN 978-973-115-233-2.
53. DOGARU, Ion (coordonator). *Drept civil. Idei producătoare de efecte juridice*. București: ALL BECK, 2002. 875 p. ISBN 973-655-165-2.
54. DOGARU, Ion. *Teoria generală a dreptului*. Craiova: Sitech, 1998. 288 p. ISBN 973-97524-7-9.
55. DUMITRESCU, Aida Diana. *Titlurile de valoare. Reglementare. Doctrină. Jurisprudență*. București: C.H. Beck, 2011. 410 p. ISBN 978-973-115-901-0.
56. ECONOMU, Radu. *Manual practic de drept cambial*. București: Editura Lumina Lex, 1996. 352 p. ISBN 973-9186-78-5.
57. ELIESCU, Mihail. *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul R.S.R.* București: Editura Academiei R.S.R., 1966. 381 p.
58. FLORESCU, G. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Hamangiu, 2008, 432 p. ISBN/ISSN 978-606-522-030-0.
59. GUȚU, G. *Dicționar latin-român*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983. 1324 p.
60. HAMANGIU, C., ROSETTI-BĂLĂNESCU, I., BĂICOIANU, Al. *Tratat de drept civil român. Volumul III*. București: All Beck, 1998. 700 p. ISBN 973-571-137-0.
61. IONAȘCU, Aurelian. *Drept civil. Partea generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1963. 198 p.
62. IONAȘCU, Traian, BARASCH, Eugen (coordonatori). *Tratat de drept civil. Volumul I. Partea Generală*. București, 1967. 490 p.
63. LUPAN, E., SABĂU-POP, I. *Tratat de drept civil român. Vol. I*. București: C.H. Beck, 2006. 357 p. ISBN 973-655-852-5.
64. MALAURIE, PH., AYNES, L., STOFFEL-MUNCK, PH. *Drept civil. Obligațiile* (traducere de D. Dănișor). București: Wolters Kluwer, 2009. 374 p. ISBN/ISSN: 978-973-191-162-5.
65. MARCU, Florin. *Marele dicționar de neologisme*. București: Saeculum, 2002. 959 p. ISBN 973-9399-62-2.

66. MAREȘ, C. Nulitatea căsătoriei în reglementarea Codului civil. În: *Dreptul*, 2012, nr. 9. p. 61-67.
67. MIHUȚĂ, Ioan. *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1975-1980*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982. 332 p.
68. MUNTEAN, I. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Universul juridic, 2011. 581 p. ISBN 978-973-127-611-3.
69. NEGRILĂ, Daniela. *Testamentul în noul Cod civil*. București: Universul Juridic, 2013. 494 p. ISBN 9786066730877.
70. NICOLAE, M. Nulitatea parțială și clauzele considerate nescrise în lumina noului Cod civil. Aspecte de drept material și drept tranzitoriu. În: *Dreptul*, 2012, nr. 11, p. 11-17.
71. NICOLAE, M. *Drept civil. Teoria generală. Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile*. București: Solomon, 2018. 1032 p. ISBN 978-606-8892-20-7.
72. Nota informativă la proiectul de Lege privind modificarea și completarea Codului Civil al Republicii Moldova.
http://particip.gov.md/public/documente/131/anexe/ro_5067_NFCivilNew.pdf [accesat la 01 august 2019].
73. PAZIUC, C. Conversiunea actului juridic civil. Probleme teoretice și practice. În: *Universul juridic*, 2015. Disponibil: <https://www.universuljuridic.ro/conversiunea-actului-juridic-civil-probleme-teoretice-si-practice-iii/>
74. PAZIUC, Cristian. Probleme teoretice și practice privind conversiunea actului juridic civil. În: *Revista Română de Drept Privat*, 4/2011. p. 120-167.
75. PEPTAN, R. Valorificarea nulității actului juridic civil. Modalități de validare sau valorificare a actului juridic nul. În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, Nr. 4/2011, p. 133-154.
76. POENARU, E. *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*. București: All Beck, 2002. 440 p. ISBN: 973-655-166-0.
77. POP, Aurel, BELEIU, Gheorghe. *Curs de drept civil. Partea generală*. București, 1973. 616 p.
78. POP, L. *Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol. II. Contractul*. București: Universul Juridic, 2009. 832 p. ISBN 978-973-127-127-182-8.
79. POP, Liviu, POPA, Ionuț-Florin, VIDU, Stelian Ioan. *Curs de drept civil. Obligațiile*. București: Universul Juridic, 2015. 688 p. ISBN 978-606-673-560-5.
80. POP, Liviu. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. București: Lumina Lex, 1998. 512 p. ISBN 973-588-055-5.

81. POPA, I., DUMITRACHE, B. Antecontractul de vânzare-cumpărare și promisiune sinalagmatică de vânzare-cumpărare. În: *Dreptul*, 2002, nr. 2, p. 44-51
82. POPA, Nicolae. *Teoria generală a dreptului*. București: Editura Actami, 1996. 334 p. ISBN 973-96616-1-0.
83. POPESCU, Grigore-Florin. *Biletul la ordin, cecul și cambia. Jurisprudență comercială și penală*. București: Hamangiu, 2011. 240 p. ISBN 978-606-522-393-6.
84. POPESCU, Tudor R. *Dreptul familiei. Tratat. Vol. I*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1965. 367 p.
85. POPESCU, Tudor R., ANCA, Petre. *Teoria generală a obligațiilor*. București: Editura Științifică, 1968. 448 p.
86. PREDIGER, Eduard Jurgen. *Introducere în studiul dreptului civil*. București: Editura Hamangiu, 2011. 264 p. ISBN 978-606-522-640-1.
87. RĂDUCAN, G. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Hamangiu, 2009. 528 p. ISBN/ISSN: 978-606-522-215-1.
88. REGHINI, I. Conversiunea actului juridic – o posibilă consecință a nulității. În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, 2009, nr. 4, p. 111-128.
89. REGHINI, I., DIACONESCU, Ș., VASILESCU, P. *Introducere în dreptul civil*. București: Hamangiu, 2013. 692 p. ISBN/ISSN: 978-606-678-802-1.
90. ROMOȘAN, I., D. *Drept civil. Obligații*. București: Hamangiu, 2018. 480 p., p. 101. ISBN/ISSN: 978-606-27-1110-8.
91. SABĂU-POP, I., HODOȘ, R.F. *Elemente de drept civil, curs selectiv*. Cluj-Napoca: Sfera juridică, 2008. 180 p. ISBN 978-973-1875-11-8
92. STĂNCIULESCU, Liviu. *Moștenire. Doctrină și jurisprudență*. București: Hamangiu, 2017. 473 p. ISBN/ISSN: 978-606-27-0967-9.
93. STĂTESCU, Constantin, BÎRSAN, Corneliu. *Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. București: Editura Academiei Republicii Sovietice România, 1981. 455 p.
94. STOENESCU, I., ZILBERSTEIN, S. *Drept procesual civil. Teoria generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1977. 531 p.
95. STOICA, V., PUȘCAȘ, N., TRUȘCĂ, P. *Drept civil. Instituții de drept civil*. București: Universul Juridic, 2003. 640 p. ISBN 973-85846-9-8.
96. **ȘARGAROVSKI, Mariana**. Actul juridic inefficient în contextul noilor reglementări ale Codului Civil. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 3 (50). Chișinău: Î.S. „Tipografia Centrală”, 2019. 60 p., p. 43-47. ISSN 1857-2405.

97. **ȘARGAROVSKI, Mariana.** Actul juridic inefficient. În: *Realități și perspective ale învățământului juridic național*. Volumul I. Chișinău: CEP USM, 2020. 702 p., p. 571-577. ISBN 978-9975-149-80-8.
98. **ȘARGAROVSKI, Mariana.** Aspecte distinctive ale nulității și ineficienței actului juridic civil. În: *Integrare prin cercetare și inovare*. Chișinău: CEP USM, 2019. 420 p., p. 337-339. ISBN 978-9975-149-46-4.
99. **ȘARGAROVSKI, Mariana.** Cauzele ineficienței actului juridic civil. În: *Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*. Iași: Performantica, 2019. 412 p., p. 386-392. ISBN 978-606-685-686-7.
100. **ȘARGAROVSKI, Mariana.** Cazuri de conversiune a actului juridic civil în materie de obligații. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 1 (56). Chișinău: Î.S. „Tipografia Centrală”, 2021. 60 p., p. 45-51. ISSN 1857-2405.
101. **ȘARGAROVSKI, Mariana.** Condițiile de exercitare a conversiunii actului juridic civil. În: *Dezvoltări recente în dreptul obligațiilor*. Chișinău: CEP USM, 2020. 376 p., p. 352-365. ISBN 978-9975-149-89-1.
102. **ȘARGAROVSKI, Mariana.** Conversiunea – aspecte de drept comparat. În: *Integrare prin cercetare și inovare*. Chișinău: CEP USM, 2018. 398 p., p. 173-176. ISBN 978-9975-142-46-5.
103. **ȘARGAROVSKI, Mariana.** Conversiunea actului juridic civil prin prisma legislației și doctrinei Republicii Moldova și a României. În: *Studii și cercetări juridice europene*. Timișoara: Universul Juridic S.R.L., 2017. 800 p., p. 370-378. ISSN 2066-6403.
104. **ȘARGAROVSKI, Mariana.** Delimitarea conversiunii actului juridic civil de instituții conexe. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, nr. 8 (148). Chișinău: CEP USM, 2021. 287 p., p. 222-228. ISSN 1814-3199.
105. **ȘARGAROVSKI, Mariana.** Dimensiunea juridico-civilă a conversiunii. Aspecte de drept comparat. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, nr. 8 (128), Chișinău: CEP USM, 2019. 251 p., p. 209-216. ISSN 1814-3199.
106. **ȘARGAROVSKI, Mariana.** Fundamentarea teoretică a conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil. În: *Revista de științe juridice*, nr. 2. Craiova: Universul Juridic S.R.L., 2020. 252 p., p. 132-143. ISSN 1454-3699.
107. **ȘARGAROVSKI, Mariana.** Geneza instituției conversiunii actului juridic civil. În: *Актуальные научные исследования в современном мире*, nr. 2 (70). Киев: ФЛП Кравченко Я.О., 2021. 177 p., p. 81-87. ISSN 2524-0986.

108. **ȘARGAROVACHI, Mariana.** Interferențe între conversiune și simulație. În: *In honorem Flavius Antoniu Baias. Aparența în drept. Vol. II.* București: Hamangiu, 2021. 1028 p., p. 763-774. ISBN 978-606-27-1847-3.
109. **ȘARGAROVACHI, Mariana.** Îndreptarea cauzelor de nulitate ale actului juridic civil în legislația diferitelor țări. În: *Integrare prin cercetare și inovare.* Chișinău: CEP USM, 2017. 373 p. ISBN 978-9975-71-924-7.
110. **ȘARGAROVACHI, Mariana.** Natura juridică a conversiunii actului juridic civil. Aspecte de drept comparat. În: *Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere.* Iași: Performantica, 2018. 322 p., p. 314-322. ISBN 978-606-685-614-0.
111. **ȘARGAROVACHI, Mariana.** Refacerea actului juridic civil. În: *Integrare prin cercetare și inovare.* Chișinău: CEP USM, 2020. 361 p., p. 320-324. ISBN 978-9975-152-5.
112. **TRAGONE, G., TRAGONE, E.** Nulitatea – sancțiune specifică dreptului civil. În: *Legea și viața*, 2012, nr. 8, p. 56-58.
113. **UNGUREANU, Ovidiu, MUNTEANU, C.** *Drept civil. Partea generală.* București: Universul juridic, 2013. ISBN 978-606-522-886-3.
114. **UNGUREANU, Ovidiu.** *Drept civil. Introducere.* București: C.H. Beck, 2007. 323 p. ISBN 978-973-115-133-5.
115. **UNGUREANU, Ovidiu.** *Drept civil. Introducere.* București: Universul Juridic, 2017. 457 p. ISBN 978-606-39-0168-3.
116. **UNGUREANU, Ovidiu.** *Manual de drept civil. Partea generală.* București: All Beck, 1999, 190 p. ISBN 973-9435-32-7.
117. **URS, Iosif.** *Drept civil român. Teoria generală.* București: Oscar Print, 2001. 440 p. ISBN 973-8224-22-5.
118. **UȚĂ, L.** *Nulitatea actului juridic civil.* București: Universul Juridic, 2013. 374 p. ISBN 978-973-127-969-5.
119. **VERESS, Emod.** *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor.* București: C.H. Beck, 2015. 349 p. ISBN 978-606-18-0462-7.

Referințe bibliografice în limba rusă

120. **БАРОН, Ю.** *Система римского гражданского права.* С.-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005. 1102 с. ISBN 5-94201-449-3.
121. **БРАГИНСКИЙ, М.И., ВИТРЯНСКИЙ, В.В.** *Договорное право. Книга первая. Общие положения.* Москва: Статут, 2001. 842 с. ISBN 5-8354-0016-0.

122. ВАСИЛЕВ, Л. *Гражданское право Народной Республики Болгария*. Москва: Государственное Издательство Юридической Литературы, 1958. 704 с.
123. ВАСЬКОВСКИЙ, Е.В. *Учебник гражданского права*. Москва: Статут, 2003. 382 с. ISBN 5-8354-1262-4.
124. ГАМБАРОВ, Ю.С. *Гражданское право. Общая часть*. Москва: Зерцало, 2003. 816 с. ISBN 5-8078-0092-3.
125. *Гражданское право. Том 3*. Под ред. А.П. СЕРГЕЕВА и Ю.К. ТОЛСТОГО. Москва: Проспект, 2004. 784 с. ISBN 5-98032-380-5.
126. *Гражданское право Германской Демократической Республики. Общая часть*. Москва: Издательство Иностранной Литературы, 1957. 428 с.
127. ГУТНИКОВ, О.В. *Недействительные сделки в гражданском праве*. Москва: Статут, 2007. 576 с. ISBN 978-5-8354-0406-3.
128. ДЕРНБУРГ, Генрих. *Пандекты. Том III (книги IV и V). Семейственное и наследственное право*. С.-Петербург, 1911. 496 с.
129. ЕГОРОВ, А.В. Преобразование (конверсия) сделки: насущная потребность оборота. *В: Гражданское право: современные проблемы науки, законодательства, практики*. Москва: Статут, 2018. 640 с. ISBN 978-5-8354-1447-5.
130. ИОФФЕ, О.С. *Советское гражданское право*. Москва: Издательство Юридическая литература, 1967. 494 с.
131. ИСАКОВ, В.Б. *Юридические факты в советском праве*. Москва: Юридическая литература, 1984. 144 с.
132. КРАСАВЧИКОВ, О.А. *Юридические факты в советском гражданском праве*. Москва: Госюриздат, 1958. 181 с.
133. МЕЙЕР, Д.И. *Русское гражданское право*. Москва: Статут, 2000. 831 с. ISBN 5-8354-0055-1
134. НОВИЦКИЙ, И.Б. *Сделки. Исковая давность*. Москва: Государственное Издательство Юридической Литературы, 1954. 247 с.
135. ПЕТРОВ, Е.Ю. *Наследственное право России: состояние и перспективы развития (сравнительно-правовое исследование)*. Москва: М-Логос, 2017. 152 с. ISBN 978-5-9500177-0-4.
136. ПУХТА, Г.Ф. *Курс римского гражданского права. Том I*. Москва, 1874. 550 с.
137. *Сделки, представительство, исковая давность. Постатейный комментарий к статьям 153-208 Гражданского кодекса Российской Федерации*. Отв. ред. А.Г. КАРАПЕТОВ. Москва: М-Логос, 2018. 1264 с. ISBN 978-5-9500177-6-6.

138. **ШАРГАРОВСКИ, Мариана.** Функции конверсии как способа устранения причин недействительности юридической сделки. În: *Модернизация институтов государства и права под влиянием глобализации*. Kiev: АртЕк, 2021. 112p., p. 90-96. ISBN 978-617-8043-27-8.
139. ТУЗОВ, Д.О. *Реституция при недействительности сделок и защита добросовестного приобретателя в российском гражданском праве*. Москва: Статут, 2001. 206 с. ISBN 978-5-8354-0398-1.
140. ТУЗОВ, Д.О. *Теория недействительности сделок. Опыт российского права в контексте европейской правовой традиции*. Москва: Статут, 2007. 312 с. ISBN 978-5-8354-0448-3
141. ЭННЕКЦЕРУС, Л., КИПП, Т., ВОЛЬФ, М. *Курс германского гражданского права. Том I. Полутом 2*. Москва: Издательство иностранной литературы, 1950. 483 с.

Referințe bibliografice în alte limbi

142. BOUJEKA, Augustin, La conversion par réduction: contribution à l'étude des nullités des actes juridiques formels. În: *Revue Trimestrielle de Droit com.*, 2002. p. 298.
143. BUFFELAN-LANORE, Y. *Droit civil*. Deuxième année. Paris: Armand Colin, 2004, 760 p. ISBN-10 2247055214, ISBN-13 978-2247055210.
144. BIANCA, Massimo, C. *Diritto civile, vol. III, Il contratto. Seconda edizione*. Milano: Giuffrè, 2000. 754 p. ISBN-10 8814200661, ISBN-13 978-8814200663.
145. *Dictionnaire alphabetique et analogique de la langue francaise. Nouvele Edition du Petit Robert*. Paris, 2013. 2837 p. ISBN 978-2-32100-042-6.
146. LARROUMET, C. *Droit civil. t. III. Les obligations. Le contrat, 1er partie, Conditions de formation*. 6e éd., Paris: Economica, 2007. 608 p. ISBN- 10 2717854045, ISBN-13 978-2717854046.
147. LIPINSKI, P. La conversion des actes juridiques. În: *Revue de la recherche juridique*, nr. 3/2002, p. 1169-1182.
148. TERRÉ, F., SIMLER, P., LEQUETTE, Y. *Droit civil. Les obligations*. Paris: Dalloz, 2013. 1608 p. ISBN-10 2247130127, ISBN-13 978-2247130122.

Practică judiciară

149. Hotărârea Explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 1 din 07 iulie 2008 cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a legislației ce reglementează nulitatea actului juridic civil. Disponibi: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=315

150. Decizia Curții de Apel Cahul nr. 2a-123/2018 din 22 mai 2018. Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/64637743-5262-e811-80d7-0050568b4d5b
151. Decizia Curții de Apel Cahul nr. 2a-1359/2018 din 21 februarie 2019. Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/73552d07-d939-e911-80d8-0050568b4d5b
152. Decizia Curții de Apel Comrat nr. 2a-125/2020 din 05 noiembrie 2020. Disponibil: https://cacm.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4967b857-ab18-4b48-8909-66b19769ead5
153. Încheierea Curții Supreme de Justiție nr. 2rac-151/2017 din 12 mai 2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=36514
154. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.2ra-1199/2005 din 26.10.2005. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/
155. Decizia Curții de Apel Craiova, România nr. 3128 din 02 noiembrie 2006. Disponibil: <https://www.curteadeapelcraiova.eu/>

Surse online

156. http://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=3988
157. <http://www.infoportal.md/dex/regula>
158. <http://www.dictio.ro/juridic/exceptie>
159. <http://www.legeaz.net> <https://legeaz.net/dictionar-juridic/avanzi-cauza>
160. <http://www.dexonline.ro>

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Șargarovschi Mariana, studentă-doctorand în cadrul Școlii Doctorale Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Șargarovschi Mariana

Semnătura _____

Data _____

CURRICULUM VITAE

1. Nume și prenume: Șargarovschi Mariana

2. Data și locul nașterii: 01.03.1992, or. Ștefan Vodă, Republica Moldova

2. Cetățenie: Republica Moldova; România

3. Studii:

- Școală primară și gimnaziu: Școala medie din satul Răscăieți, r-nul Ștefan Vodă, perioada 09.1998-05.2007.
- Liceu: Liceul Teoretic „Ștefan Vodă”, r-nul Ștefan Vodă, perioada 09.2007-06.2010.
- Licență: Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, perioada 09.2010-06.2014, specialitatea „Drept”, calificarea „licențiat în drept”.
- Masterat: Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Departamentul de Drept Privat, perioada 09.2014–01.2016, specialitatea „Drept civil”, calificarea „master în drept civil”.
- Doctorat: Universitatea de Stat din Moldova, Școala doctorală „Științe juridice”, perioada 11.2016–11.2019, Specialitatea 553.01 „Drept civil”.

4. Experiență profesională:

- 2014-2017: consilier juridic, Universitatea de Stat din Moldova;
- 2014-2019: membru al Consiliului de Conducere, Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare;
- 2017-2018: jurisconsult, Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare;
- 2017-2018: asistent universitar, Departamentul de Drept privat, Universitatea de Stat din Moldova;
- 2018-2020: jurisconsult: Compania Aeriană „Air Moldova” Societate cu Răspundere Limitată;
- 2020- până în prezent: inspector superior, Direcția educație anticorupție din cadrul Direcției Generale Prevenirea Corupției, Centrul Național Anticorupție.

5. Domeniul de interes științific

Teoria generală a dreptului civil; Teoria obligațiilor în drept civil; Măsuri de asigurare a integrității instituționale și profesionale.

6. Participări la manifestări științifice (cele mai recente, 12 la număr):

- Conferința internațională a doctoranzilor în drept, Ediția a IX-a, 9 iunie 2017, Timișoara. Titlul comunicării: Conversiunea actului juridic civil prin prisma legislației și doctrinei Republicii Moldova și a României.
- Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 09-10 noiembrie 2017, Chișinău. Titlul comunicării: Îndreptarea cauzelor de nulitate ale actului juridic civil în legislația diferitelor țări.
- Conferința internațională științifico-practică „Dezvoltări recente în dreptul obligațiilor”, 04-05 octombrie 2018, Chișinău. Titlul comunicării: Condițiile de exercitare a conversiunii actului juridic civil.
- Conferința științifică internațională „Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere”, Ediția a XIV-a, 09 noiembrie 2018, Iași. Titlul comunicării: Natura juridică a conversiunii actului juridic civil. Aspecte de drept comparat.
- Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 08-09 noiembrie 2018, Chișinău. Titlul comunicării: Conversiunea – aspecte de drept comparat.
- Conferința științifico-practică națională cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național”, 01-02 octombrie 2019, Chișinău. Titlul comunicării: Actul juridic inefficient.
- Conferința științifică internațională „Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere”, Ediția a XV-a, 25 octombrie 2019, Iași. Titlul comunicării: Cauzele ineficienței actului juridic civil.
- Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 07-08 noiembrie 2019, Chișinău. Titlul comunicării: Aspecte distinctive ale nulității și ineficienței actului juridic civil.
- Conferința internațională „160 de ani de la înființarea Facultății de Drept a Universității din București”, 21-22 noiembrie 2019, București. Titlul comunicării: Eficiența actului juridic.
- Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 10-11 noiembrie 2020, Chișinău. Titlul comunicării: Refacerea actului juridic civil.
- Conferința internațională „Recent researches in the modern world”, Ediția a LXX-a, 26-27 februarie 2021, Kiev. Titlul comunicării: Genesis of the institution of conversion of the civil legal act.
- Conferința internațională „Модернизация институтов государства и права под влиянием глобализации”, 25 noiembrie 2021, Kiev. Titlul comunicării: Функции конверсии как способа устранения причин недействительности юридической сделки.

7. Lucrări științifice publicate (cele mai recente, 19 la număr):

- *Conversiunea actului juridic civil prin prisma legislației și doctrinei Republicii Moldova și a României*. În: Studii și cercetări juridice europene. Timișoara: Universul Juridic S.R.L., 2017. 800 p., p. 370-378. ISSN 2066-6403.
- *Îndreptarea cauzelor de nulitate ale actului juridic civil în legislația diferitelor țări*. În: Integrare prin cercetare și inovare. Chișinău: CEP USM, 2017. 373 p. ISBN 978-9975-71-924-7.
- *Natura juridică a conversiunii actului juridic civil. Aspecte de drept comparat*. În: Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere. Iași: Performantica, 2018. 322 p., p. 314-322. ISBN 978-606-685-614-0.
- *Conversiunea – aspecte de drept comparat*. În: Integrare prin cercetare și inovare. Chișinău: CEP USM, 2018. 398 p., p. 173-176. ISBN 978-9975-142-46-5.
- *Actul juridic ineficient în contextul noilor reglementări ale Codului Civil*. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 3 (50). Chișinău: Î.S. „Tipografia Centrală”, 2019. 60 p., p. 43-47. ISSN 1857-2405.
- *Dimensiunea juridico-civilă a conversiunii*. Aspecte de drept comparat. În: Studia Universitatis Moldaviae, nr. 8 (128), Chișinău: CEP USM, 2019. 251 p., p. 209-216. ISSN 1814-3199.
- *Aspecte distinctive ale nulității și ineficienței actului juridic civil*. În: Integrare prin cercetare și inovare. Chișinău: CEP USM, 2019. 420 p., p. 337-339. ISBN 978-9975-149-46-4.
- *Cauzele ineficienței actului juridic civil*. În: Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere. Iași: Performantica, 2019. 412 p., p. 386-392. ISBN 978-606-685-686-7.
- *Fundamentarea teoretică a conversiunii ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil*. În: Revista de științe juridice, nr. 2. Craiova: Universul Juridic S.R.L., 2020. 252 p., p. 132-143. ISSN 1454-3699.
- *Actul juridic ineficient*. În: Realități și perspective ale învățământului juridic național. Volumul I. Chișinău: CEP USM, 2020. 702 p., p. 571-577. ISBN 978-9975-149-80-8.
- *Refacerea actului juridic civil*. În: Integrare prin cercetare și inovare. Chișinău: CEP USM, 2020. 361 p., p. 320-324. ISBN 978-9975-152-5.
- *Condițiile de exercitare a conversiunii actului juridic civil*. În: Dezvoltări recente în dreptul obligațiilor. Chișinău: CEP USM, 2020. 376 p., p. 352-365. ISBN 978-9975-149-89-1.
- *Cazuri de conversiune a actului juridic civil în materie de obligații*. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1 (56). Chișinău: Î.S. „Tipografia Centrală”, 2021. 60 p., p. 45-51. ISSN 1857-2405.
- *Delimitarea conversiunii actului juridic civil de instituții conexe*. În: Studia Universitatis Moldaviae, nr. 8 (148). Chișinău: CEP USM, 2021. 287 p., p. 222-228. ISSN 1814-3199.

- *Geneza instituției conversiunii actului juridic civil*. În: Актуальные научные исследования в современном мире, nr. 2 (70). Киев: ФЛП Кравченко Я.О., 2021. 177 p., p. 81-87. ISSN 2524-0986.
- *Interferențe între conversiune și simulație*. În: In honorem Flavius Antoniu Baias. Aparența în drept. Vol. II. București: Hamangiu, 2021. 1028 p., p. 763-774. ISBN 978-606-27-1847-3.
- *Cazuri de conversiune a actului juridic civil în materie succesorală*. În: Revista Națională de Drept, nr. 1 (243). Chișinău, 2021, p. 10-20. ISSN 1811-0770. Co-autor: Sergiu BĂIEȘU.
- *Функции конверсии как способа устранения причин недействительности юридической сделки*. În: Модернизация институтов государства и права под влиянием глобализации. Kiev: АртЕк, 2021. 112p., p. 90-96. ISBN 978-617-8043-27-8.
- *A new approach to the legal nature of the conversion*. În: Analele Universității din București (în curs de publicare). Co-autor: Sergiu BĂIEȘU.

8. Cunoașterea limbilor

Limba	Citit	Vorbit	Scriș
Română	Maternă	Maternă	Maternă
Rusă	C1	C1	C1
Engleză	B2	B2	B2
Franceză	B2	B2	B2

9. Date de contact se serviciu:

Adresa: Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 198, Chișinău.

Tel: (022) 257 395

Email: mariana.sargarovschi@cna.md